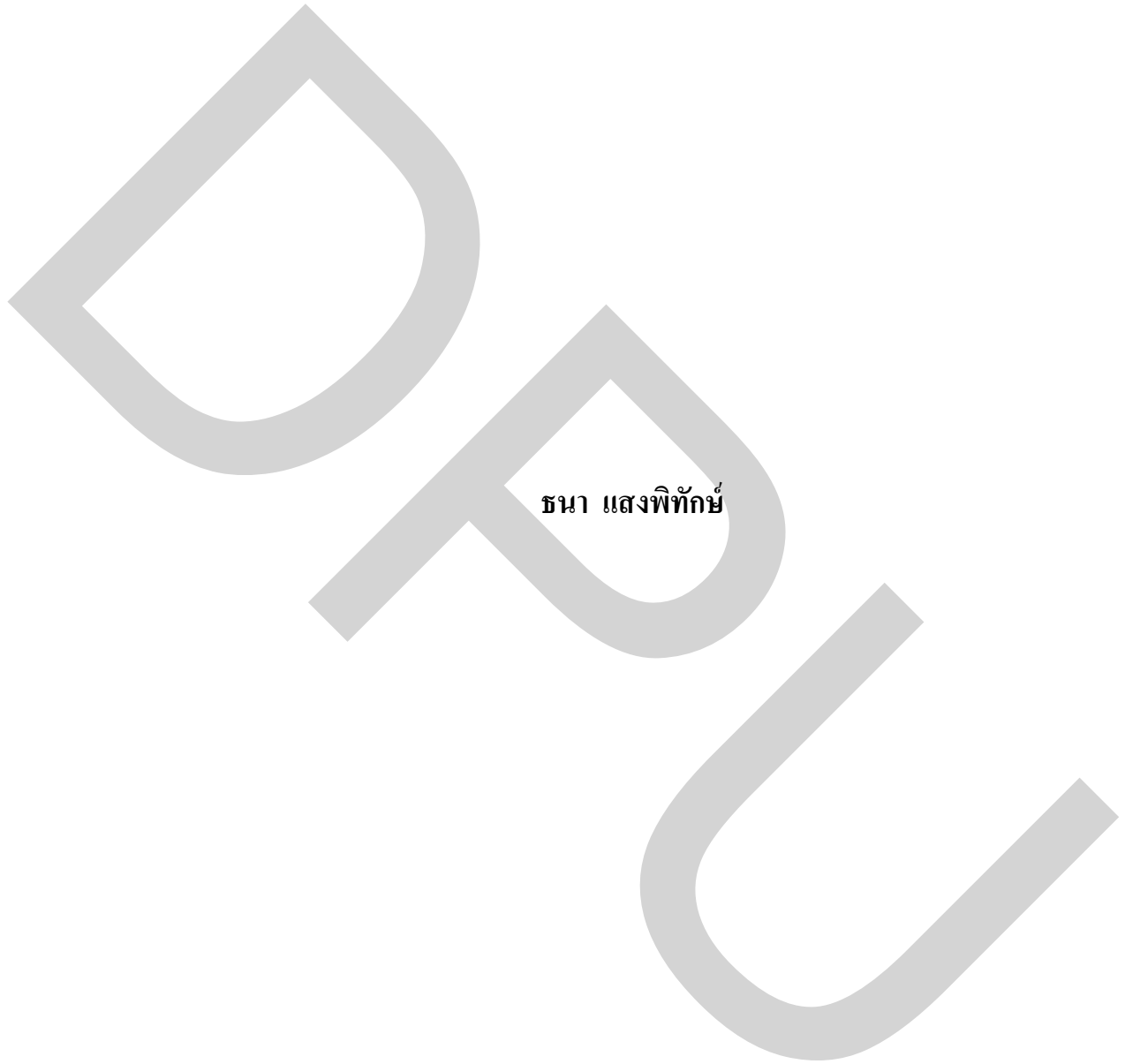

สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

ธนา แสงพิทักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2548

ISBN 974-9746-84-8

Right to Be Informed of the Charge

THANA SAENGPITUK

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2005

ISBN 974-9746-84-8

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของท่าน รองศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ท่านอาจารย์ที่ปรึกษา และท่านอาจารย์ ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ท่าน ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฦ นคร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านศาสตราจารย์(พิเศษ) จรรย์ ภักดีธนากุล และท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา แนะนำ ปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ Mr.Hidehiko Kobayashi และคุณสุภาวดี อยู่วัฒนา ที่ได้กรุณาให้คำอธิบายรายละเอียดบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และแนวทางปฏิบัติของประเทศญี่ปุ่น

ขอขอบคุณ ท่านผู้พิพากษาศล บุนนาค ที่ได้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ขอขอบคุณ คณะอาจารย์ เพื่อนนักศึกษาในสาขานิติศาสตร์ และเจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ มิตรภาพ และความช่วยเหลืออันประมาณค่ามิได้ มา ณ. ที่นี้ และต้องขอภัยที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ครบถ้วน

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และพี่น้องทุกคน ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจ ผู้เขียนมาโดยตลอด

ธนา แสงพิทักษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ผ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
3. สมมติฐานของการศึกษา.....	4
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	5
5. วิธีการศึกษา.....	5
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวความคิดว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา.....	7
1. ที่มาของสิทธิ.....	7
1.1 สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา.....	10
1.2 หลักการรับฟังความทุกฝ่าย.....	11
2. แนวคิดทางปรัชญา.....	13
3. แนวคิดทางกฎหมาย.....	16
3.1 หลักนิติรัฐ.....	16
3.2 ทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism).....	18
4. แนวความคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิ.....	20
4.1 การคุ้มครองสิทธิตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948.....	20
4.2 การคุ้มครองสิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิ ทางการเมือง ค.ศ.1976.....	22
4.3 การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	25

5. ความหมายของ “ข้อกล่าวหา”	28
5.1 ที่มาของข้อกล่าวหา.....	30
5.2 ลักษณะของข้อกล่าวหา.....	31
5.3 จุดประสงค์ในการแจ้งข้อกล่าวหา.....	31
5.4 ความสำคัญของการแจ้งข้อกล่าวหา	32
5.5 รูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหา	33
5.6 นิยามของผู้ถูกกล่าวหา.....	34
3. สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อหาของต่างประเทศ.....	36
1. ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	36
1.1 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญ.....	36
1.1.1 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4	37
1.1.2 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 5	39
1.1.3 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 6.....	41
1.2 การแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	44
1.3 มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในสหรัฐอเมริกา....	45
1.3.1 กฎเกณฑ์ในการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ (Exclusionary Rule)	46
1.3.2 มาตรการอื่นๆ	47
2. ประเทศญี่ปุ่น	50
2.1 รูปแบบการดำเนินคดีอาญา.....	52
2.2 ขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา.....	53
2.2.1 ขั้นตอนการจับ.....	55
2.2.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ.....	58
2.2.3 ขั้นตอนการสอบสวน	59
2.2.4 ขั้นตอนการฟ้องคดี.....	60

4. แนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะรับทราบข้อกล่าวหา ของไทย.....	63
1. วิวัฒนาการเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาของไทยในอดีต.....	63
1.1 สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายตราสามดวง.....	63
1.2 สิทธิตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115.....	66
2. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาและการแจ้งข้อกล่าวหาของไทยในปัจจุบัน ...	68
2.1 สิทธิตามรัฐธรรมนูญ.....	69
2.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	71
2.2.1 ขั้นตอนการจับ	71
2.2.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ	73
2.2.3 ขั้นตอนการสอบสวน.....	75
3. ผลของการไม่แจ้งข้อกล่าวหา	79
3.1 ขั้นตอนการจับ	79
3.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ	80
3.3 ขั้นตอนการสอบสวน.....	81
4. ความสำคัญของการรับฟังพยานหลักฐาน.....	82
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	84
1. บทสรุป.....	84
2. ข้อเสนอแนะ.....	85
2.1 ขั้นตอนการจับ	86
2.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ	87
2.3 ขั้นตอนการสอบสวน.....	87
บรรณานุกรม.....	89
ภาคผนวก	93
1. กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976.....	94
2. แบบฟอร์มการแจ้งข้อกล่าวหาและการแจ้งสิทธิของตำรวจประเทศสหรัฐอเมริกา	97

3. บันทึก คำสั่ง ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	99
4. คำแปลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้อง และตัวอย่าง คำร้องขอออกหมายจับ และหมายจับของประเทศญี่ปุ่น	124
5. รายงานการประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของวุฒิสภา วันที่ 8 มกราคม 2547	140
6. ตัวอย่าง หมายจับของประเทศไทย	164
ประวัติผู้เขียน	169

หัวข้อวิทยานิพนธ์	สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา
ชื่อนักศึกษา	นายธนา แสงพิทักษ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ดร.อุคม รัฐอมฤต
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2548

บทคัดย่อ

ปัจจุบันทุกประเทศในโลกต่างมีการตื่นตัวในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหากันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และการที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ มีความจำเป็นที่จะต้องมีการรับทราบถึงรายละเอียดของข้อกล่าวหาเสียก่อน และเพื่อเป็นการประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาที่ถูกต้อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศต่าง ๆ จึงได้กำหนดเป็นหน้าที่ให้เจ้าพนักงานของรัฐแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแต่ความเหมาะสมตามแนวความคิดของประเทศนั้น ๆ ซึ่งในประเทศไทยได้นำเอาการคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหา มากำหนดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยแต่เดิมกำหนดให้เป็นที่ของเจ้าพนักงานของรัฐในการแจ้งข้อหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เนื่องจากวิวัฒนาการทางกฎหมายของไทยมาจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งกษัตริย์เป็นเจ้าของทุกสิ่งในประเทศรวมถึงชีวิตร่างกายของประชาชน ทำให้การมอบหน้าที่ให้เจ้าพนักงานของรัฐกระทำการแทนพระองค์เป็นการใช้อำนาจของกษัตริย์ ที่ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิของประชาชนที่ถูกละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ รูปแบบดังกล่าวยังมีผลในความรู้สึกของเจ้าพนักงานของรัฐ แม้จะเปลี่ยนระบอบการปกครองไปแล้ว ดังนั้นเมื่อมีการคุ้มครองสิทธิของประชาชนขึ้นเจ้าพนักงานของรัฐจึงไม่มีความเข้าใจถึงความสำคัญ และทำให้การแจ้งข้อหาในขณะนั้นไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทำให้การแจ้งข้อหากลายเป็นการแจ้งฐานความผิดหรือในช่วงหลัง ๆ การแจ้งข้อหาโดยใช้ชื่อหมวดในประมวลกฎหมายอาญา โดยมีได้ระบุนามตราให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก็ถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ดังนั้น เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาให้ชัดเจนขึ้นตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ เจ้าพนักงานของรัฐก็ต้องทำหน้าที่แจ้งข้อกล่าวหาดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นบุคคลผู้ร่วมค้นหาความจริงในคดี และได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่ให้
สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ก่อนมีคำพิพากษา
เช่นนั้นกฎหมายจึงให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงในทุกขั้นตอน
ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสิทธิประการหนึ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหา
สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่คือสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา เพราะหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ทราบว่า ตนถูก
กล่าวหาว่า ได้กระทำความผิดจากการกระทำของตนที่เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และการกระทำเหล่านั้นเป็น
การกระทำที่ครบองค์ประกอบของความผิดอย่างไรแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาย่อมไม่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงได้อย่าง
ถูกต้อง และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาได้ตลอดในทุกขั้นตอนของการดำเนิน
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจึงได้มีบทบัญญัติให้เจ้า
พนักงานของรัฐมีหน้าที่ในการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทาง
อาญาไม่ว่าจะเป็นในการเปลี่ยนสถานะจากบุคคลธรรมดาเป็นผู้ถูกจับ โดยการแจ้งข้อกล่าวหาในขณะจับกุม
และหรือแจ้งข้อกล่าวหาในขณะส่งมอบตัวผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี หรือในการเปลี่ยนฐานะจากผู้ถูกจับ หรือบุคคล
ธรรมดาเป็นผู้ต้องหา ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี โดยการแจ้งข้อกล่าวหาในการเริ่มต้น
การสอบสวนครั้งแรก

เพื่อให้มีการเคารพต่อสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหา เจ้าพนักงานของรัฐไม่
เพียงแต่จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ได้ทราบตามปกติธรรมดาเท่านั้น หากแต่จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาตามแนวทาง
ที่ถูกต้องด้วย คือ การทำให้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีความเข้าใจในข้อกล่าวหาที่แจ้งโดยเจ้าพนักงานของรัฐเข้าใจด้วย เพื่อ
เป็นการประกันว่าการตอบรับข้อกล่าวหาโดยการรับสารภาพ หรือการปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยการต่อสู้คดีของผู้
ถูกกล่าวหาจะไม่เป็นการกระทำโดยเข้าใจผิดในข้อกล่าวหาที่ได้รับแจ้ง เพื่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมทาง
อาญาที่รวดเร็ว เป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

Thesis Title: Right to Be Informed of the Charge
Name: Thana Saengpituk
Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Udom Rathamarit
Co-Thesis Advisor: Mr. Charnchao Chaiyanukij
Department: Law
Academic Year: 2005

ABSTRACT

At present, all countries in the world are well and widely aware of the protection of the right of the alleged person; particularly, the alleged person's right to defend the case freely. To defend the case freely, the alleged person needs to be informed of the charge's details. Moreover, in order to secure the alleged person's right to be informed of the charge accurately, the criminal justice administration of all countries prescribes as the duty of the state officials to inform the alleged person of the charge at all stages of criminal justice administration as appropriate, based on the concepts of the particular countries. Thailand has applied the protection of the right to be informed of the charge to the alleged person as the fundamental and most critical right for the alleged person to defend the case freely. Formerly, it was the duty of the state officials and courts to inform the charge pursuant to the Criminal Procedure Code. However, since the development of Thai laws stems from the absolute monarchy regime, of which all things within the country including the peoples' lives and bodies belong to the King, the delegation of duty to the state officials to perform on His behalf has derived from the King's power regardless of the right of people who are violated by the functional performance of the state officials. Such system still remains in the state officials' perception even though the administration system has already been changed. Therefore, when the protection of peoples' rights is applied, the state officials do not understand its substance and, consequently, the information of the charge at that moment does not accord with the intention of the law, but instead it becomes the information of offence's ground. Afterwards, alternatively, the information of charge by telling the Chapter in the Penal Code without mentioning any Sections to inform the alleged person of the charge has been considered as the lawful information of the charge. Hence, when the Criminal Procedure Code is amended to provide the right

protection to the alleged person to be informed of the charge more clearly as prescribed by the Constitution, the state officials or courts must strictly inform the charge as prescribed by the law.

The alleged person is in the position of co-finder of the truth in the case and is entitled to the constitutional right which gives the assumption that he or she is innocent until the final judgement saying that he or she is the wrongdoer. As a result of this, prior to the said judgement, the law provides various rights for the alleged person so that he or she can present the facts at all levels of the criminal justice administration. In doing so, one of the most important rights for the alleged person to be able to defend the case freely is the right to be informed of the charge. This is because if the alleged person cannot be informed of the allegation against him or her, and where, when and how the offence from his or her action was committed and how his or her stated action was considered as the action which constitutes the composition of offence, the alleged person will not be able to present the facts accurately. Moreover, in order to protect the right to be informed of the charge throughout the levels of the criminal justice administration, the Thai Criminal Procedure Code requires the state officials to inform the alleged person of the charge in every level of the criminal justice administration. This includes either the level of changing status from the ordinary person to be an arrested person by informing the charge while arresting and/or informing the charge while delivering the arrested person as the case may be or the level of changing status from the arrested or ordinary person to be an alleged offender at the inquiry level by inquiry officers as the case may be by the information of the charge at the initial stage of the first investigation.

With regard to the alleged person's right to be informed of the charge, the state officials should not only inform the charge as usual. But, the right way to inform the charge is to enable the alleged person to understand the said charge in the corresponding sense with the state officials. This is to guarantee that the reaction against the charge whether or not the alleged person will confess or deny it through the case defending of the alleged person is not the act done by the misunderstanding of the informed charge. Moreover, this can create the speedy and fair administration of the criminal justice to attain the intention of the Constitution.

บทที่ 2

แนวความคิดว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในสังคมเอาไว้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็มีข้อยกเว้นในการได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญอยู่เช่นกันซึ่งก็คือการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนสถานะของบุคคลธรรมดาเป็นบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเขาต้องเสียสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญไปและเริ่มต้นได้รับสิทธิอันเป็นหลักประกันทางกฎหมายที่จะรับรองว่าเขาจะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คือ การแจ้งข้อกล่าวหา

การแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสิทธิประการแรกที่บุคคลจะต้องได้รับก่อนสิทธิประการอื่น ๆ ไม่ว่าจะสิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะได้พบหรือปรึกษานายความ เพราะหากบุคคลนั้นไม่ทราบว่าเหตุประการใดที่ทำให้เขาต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเขาย่อมไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิประการอื่น ๆ ได้อย่างแน่นอน

1. ที่มาของสิทธิ

“สิทธิ” คืออะไร ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวถึงสิทธิไว้ว่า¹ ความหมายของคำว่า “สิทธิ” มีความเห็นอยู่ 2 ความเห็น คือ

ความเห็นประเภทที่ 1 เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง” (Willensumacht) เช่น ในการที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน บุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงที่จะครอบครองที่จะใช้สอย หรือที่จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้น โดยเขาจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้ หรือจะใช้อำนาจดังกล่าวแต่เพียงบางประการก็ได้แล้วแต่เจตจำนง (Will) ของเขา ผู้ที่มีความเห็นประการที่ 1 นี้ ได้เห็นว่าความสำคัญอยู่ที่ “อำนาจ” (Macht) ที่กฎหมายให้แก่บุคคล ความเห็นนี้ วินด์ไฮต์ (Windscheid) นักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น

ความเห็นประการที่ 2 เห็นว่า “สิทธิ” คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้” ความเห็นนี้ เฮียร์ริง (Jhering) นักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น ผู้ที่มีความเห็นประการที่ 2 นี้ เน้นหนักไปที่ “วัตถุประสงค์” (Zweck) ของสิทธิ กล่าวคือ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่บุคคลที่จะมีเจตจำนง

¹ หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2538, หน้า 205.

(Willensmacht) ก็เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ ฉะนั้น จึงควรจะถือว่า “สิทธิ” เป็น “ประโยชน์” ที่กฎหมายคุ้มครองมากกว่าที่จะเป็น “อำนาจ” ส่วนบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับความเห็นที่ 2 นี้ เห็นว่า การที่จะถือว่า “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้ นั้นแคบไป เพราะมี “สิทธิ” เป็นจำนวนมากที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เจ้าของสิทธินั้นๆ”

ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ได้วิจารณ์ความเห็นทั้งสองว่าเป็นการมองสิทธิไปคนละแง่ โดยความเห็นที่ 1 มองไปในแง่เนื้อหา (Inhalt) ส่วนความเห็นที่ 2 มองไปในแง่จุดประสงค์ของสิทธิ (Zweck) แต่ควรจะอธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” ว่า “ได้แก่ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้”²

การศึกษาถึงที่มาของสิทธินั้นต้องเริ่มศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการรับรองสิทธิแต่ละอย่างของบุคคลอันถือเป็นแนวความคิดเริ่มแรกในการสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของสิทธิ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาที่เช่นกัน ตั้งแต่การเริ่มต้นของอารยธรรมของมนุษย์การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมต้องเกิดกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ต่อมา เมื่อมีคนในสังคมมากขึ้นกฎเกณฑ์เหล่านี้ก็ได้มีการพัฒนาไปตามความเป็นไปของสังคมนั้น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างของกฎเกณฑ์ในทางสังคมของแต่ละอารยธรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้พัฒนาต่อมาเป็นกฎหมายซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ทำให้บุคคลในสังคมยอมรับที่จะอยู่ภายใต้กฎหมาย แต่เมื่อใดกฎหมายที่ใช้ในสังคมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมได้ ก็จะเกิดการต่อต้านจากบุคคลในสังคมเพื่อให้กฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงไปจนเป็นที่ยอมรับอีกครั้งบุคคลในสังคมนั้นก็จะยินยอมอยู่ในกฎหมายนั้นอีกครั้ง ตัวอย่างเช่น สมัยกฎหมายสมัยเองโกล-แซกซอน ที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีซึ่งมีพื้นฐานมาจากประเพณีโบราณของเยอรมันดั้งเดิม ทั้งกษัตริย์และประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน กษัตริย์สมัยนั้นไม่ได้เป็นผู้บัญญัติกฎหมาย พระองค์มีหน้าที่เพียงประกาศว่าเรื่องใดมีกฎหมายว่าอย่างไร ทั้งนี้โดยได้รับการปรึกษาจากผู้รอบรู้ (wise-men) บางคนในอาณาจักร³ แต่การพิจารณาคดีนั้นมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีที่เป็นปัญหาได้เพียงกันอยู่ศาลก็ให้มีการพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยซุทเตอร์ (ผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดี) ในแต่ละศาลจะเป็นผู้กำหนดว่า ฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์และจะพิสูจน์โดยวิธีใดรวมทั้งผลที่ได้รับหากคู่ความฝ่ายนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ ส่วนการที่คู่ความจะสามารถผ่านการพิสูจน์ได้หรือไม่นั้น ถือว่าพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ตัดสิน ผู้ที่ผ่านการทดสอบได้ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หากไม่สามารถผ่านการทดสอบถือว่าเป็นผู้กระทำผิด การทดสอบดังกล่าวเป็นพิธีกรรมทางศาสนาอย่างหนึ่ง จึงต้องอาศัยพระในคริสต์ศาสนา

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 206.

³ สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประชารัฐ จำกัด, 2532, หน้า 4.

เป็นผู้ควบคุมดูแลในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ปรกติจะใช้วิธีพิสูจน์ที่รุนแรง (ordeal) เช่น การทดสอบโดยใช้ไฟ (ordeal of fire) จำเลยจะต้องใช้มือเปล่าถือเหล็กที่ลนไฟจนร้อนแดงเดินเป็นระยะทาง 9 ฟุต จากนั้นก็ใช้ฝ่าฝืนมือไว้เป็นเวลา 3 วันแล้วจึงแกะเอาฝ่าออก ถ้าพบว่ามือของจำเลยไม่มีบาดแผลหรือบาดแผลหายแล้ว ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถ้าหากจำเลยมีบาดแผลอยู่ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนการทดสอบโดยใช้น้ำ (ordeal of water) จำเลยจะถูกมัดตัวแล้วนำตัวไปจุ่มลงในน้ำ หากจำเลยจมนลงไปน้ำถึงระยะที่กำหนดไว้ ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่เช่นนั้นจำเลยก็จะถูกถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁴ เป็นกฎหมายดังกล่าวใช้วิธีการที่จะตอบสนองความต้องการความยุติธรรมของบุคคลในสังคม โดยนำเอาความเชื่อทางศาสนามาเป็นจุดร่วมในทางความคิดเพื่อให้สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่บุคคลในสังคมนั้นยอมรับได้ ซึ่งอาจเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลในสังคมที่มีการพัฒนาด้านการศึกษาของคนในสังคมไม่สูงนัก และคนในสังคมมีความเชื่อในศาสนาไปในทางเดียวกัน ซึ่งกฎหมายนี้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมนั้นได้

แต่การกระทำดังกล่าวกลับส่งผลต่อเนื่องมาอย่างมาก เพราะทำให้พระในศาสนาคริสต์มีบทบาทและอำนาจในทางสังคมมากขึ้น ในฐานะผู้ถ่ายทอดเจตนารมณ์ของพระเจ้าและเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่ศาสนจักรจนทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การปฏิวัติของสันตะปาปา (Papal Revolution) โดยพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 7 (Pope Gregory VII, 1073-1085) ศาสนจักรได้มีเขตอำนาจพิจารณาตัดสินเหนือบุคคลจำนวนมากและเหนือเรื่องสำคัญ ๆ อาทิที่เกี่ยวกับลัทธิความเชื่อ ทรัพย์สินของฝ่ายสงฆ์ การแต่งงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การศึกษา และอาชญากรรมเชิงศีลธรรมและเชิงอุดมการณ์ในทุกรูปแบบ (All manner of Ideological) ข้อวิจารณ์ในเชิงสิทธิมนุษยชนคงปรากฏตั้งแต่บทบาทของศาลไต่สวนทางศาสนา (The Inquisition) ที่ทารุณโหดร้ายในการพิจารณาคดีโคไนซ์การใช้การข่มขู่ทรมานต่าง ๆ เพื่อให้รับสารภาพผิด การจำกัดควบคุมเสรีภาพในทางความคิดของมนุษย์โคไนซ์เฉพาะทางศาสนาภายใต้ข้อหาความผิดฐานเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนา ซึ่งจัดเป็นความผิดที่มีโทษร้ายแรง ประมาณกันว่าในระหว่งคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 มีการประทุษร้ายที่เชื่อว่าเป็นแม่มด (Witches) ถึง 2 แสนคนในยุโรป กรณีการลงโทษประหารชีวิตด้วยการเผาทั้งเป็นผู้กระทำความผิดจำนวนมากรวมทั้งจอร์ดาโน บรูโน โพอ ๆ กับการที่ศาสนจักรไม่ยอมรับเสรีภาพทางวิชาการจากการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตกาลิเลโอ กาลิเลอี นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง ด้วยคำกล่าวหาว่า ข้อเขียนของเขา (ที่กล่าวว่าโลกไม่ใช่ศูนย์กลาง)

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-8.

ของจักรวาล) ขัดต่อหลักศาสนาอย่างรุนแรง⁵ แต่จากการกระทำเหล่านี้ นอกจากการกล่าวอ้างถึงความเชื่อทางศาสนาแล้วก็ได้มีการนำเสนอถึงเหตุผลของความยุติธรรมประการอื่น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการกระทำดังกล่าวนั้นอาจเป็นการอาศัยความศรัทธาของคนในการตั้งข้อกล่าวหาที่เลื่อนลอยปราศจากพยานหลักฐานเพื่อกำจัดผู้เป็นศัตรูทางการเมือง หรือศัตรูโดยส่วนตัวของผู้มีอำนาจในศาสนจักรก็ได้ การกระทำดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แม้จะได้กระทำไปโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย แต่การไม่ให้โอกาสบุคคลที่ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายอย่างไรทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสที่จะแก้ข้อกล่าวหาหรือทำการต่อสู้คดีได้เลย ทำให้เกิดการต่อต้านการใช้อำนาจรัฐเข้าควบคุมสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลในสังคมอย่างเบ็ดเสร็จ นักวิชาการในสมัยนั้นจึงได้มีความพยายามที่จะสร้างแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เสริมในสังคมเป็นเงื่อนไขและหลักประกัน เพื่อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ แนวความคิดที่สำคัญคือ

- สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา
- หลักการรับฟังความทุกฝ่าย

1.1 สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเป็นความพยายามที่จะให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นฝ่ายที่อยู่ภายใต้การปกครองเป็นฝ่ายที่อ่อนแอกว่าให้สามารถต่อสู้คดีแก้ข้อกล่าวหาที่ตนได้รับได้จากฝ่ายรัฐซึ่งเป็นผู้ปกครองมีความเข้มแข็งกว่าได้ ซึ่งปรากฏในเอกสารหลายฉบับ เช่น Petition of right ค.ศ. 1628 ของประเทศอังกฤษกฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นในสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 เป็นการที่รัฐสภาเรียกร้องจากพระเจ้าชาร์ลส์ขอสิทธิให้ประชาชน โดยห้ามจับกุม บุคคลโดยไม่มีเหตุผล การจำคุกทุกครั้งต้องมีการสอบสวนความผิดเสียก่อนหากใช้กฎหมายหรือกฏอัยการศึกให้ใช้ได้ยามฉุกเฉินเท่านั้น⁶ หรือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง (Declaration Des Droits de l'Homme et du Citoyen หรือในภาษาอังกฤษคือ The Declaration of the right of Man and the Citizen) ค.ศ. 1789 ของประเทศฝรั่งเศส ส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในมาตรา 7 ซึ่งรับรองสิทธิในร่างกายของบุคคลที่ไม่อาจถูกกล่าวหาจับกุมหรือคุมขังได้

⁵ จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545, หน้า 102-103.

⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547, หน้า 51-52.

หากไม่มีความผิดตามกฎหมาย ส่วนมาตรา 8 การกำหนดโทษทางอาญาต้องทำเฉพาะเท่าที่จำเป็น อย่างยิ่งเท่านั้น การบัญญัติกฎหมายย้อนหลังเป็นโทษนั้นทำไม่ได้ และในมาตรา 9 การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นต้น

ในปัจจุบันสิทธิในการต่อสู้คดีได้รับการพัฒนาไปมากมายหลายด้าน เช่น สิทธิที่จะพบญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจ สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ เป็นแต่สิทธิที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานของการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ก็คือ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา เพราะหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบถึงข้อกล่าวหาที่ตนได้รับแล้ว ย่อมไม่อาจต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้องและไม่สามารถนำสิทธิอื่น ๆ ที่ได้รับมาใช้ได้อย่างเต็มที่

1.2 หลักการรับฟังความทุกฝ่าย⁸

เป็นหลักที่สร้างหลักประกันในด้านการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อผู้ถูกกล่าวหาที่มีมาหลักพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลที่มีหน้าที่วินิจฉัย ชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย เป็นหลักที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดี และเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบ ทั้งต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการแก้ข้อกล่าวหา นั้น เป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอังกฤษมาเป็นเวลานานแล้ว

หลักการรับฟังความทุกฝ่ายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ต้องมีการแจ้งเรื่องราวที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามกฎหมายให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยจะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรหรือวาจาก็ได้และต้องให้โอกาสพอสมควรแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะให้การตอบรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหา นั้น การให้การของผู้ถูกกล่าวหาจะให้การเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาก็ได้เช่นกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือศาลผู้มีหน้าที่วินิจฉัย ชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบล่วงหน้าพอสมควรก่อนถึงกำหนดเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องให้การ เพื่อเป็นการให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการเตรียมคำให้การได้อย่างเต็มที่ การแจ้งข้อกล่าวหาแต่ไม่ได้ให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการเตรียมคำให้การอย่างเหมาะสม ถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการรับฟังความทุกฝ่าย

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

⁸ นิรันดร์ เสียมทอง “การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 13-16

1.2.2 ต้องมีการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ใช้ในการพิจารณาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแต่อาจไม่เปิดเผยถึงแหล่งที่มาของข้อเท็จจริงนั้นก็ได้ ดังตัวอย่างในคดี R.Vs Gaming Board For Great Britain, ex parte Benaim and Khaide (1970) เป็นกรณีที่คณะกรรมการการพนันไม่ยอมออกใบอนุญาตให้มีการเล่นการพนันแก่ผู้ร้องขอ เนื่องจากคณะกรรมการการพนันได้พิจารณาประวัติและพฤติกรรมของผู้ร้องขอจากทางตำรวจทั้งในและนอกประเทศแล้ว ได้แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ผู้ร้องทราบ แต่ไม่ได้เปิดเผยที่มาของแหล่งข้อมูล ในกรณีเช่นนี้ถือได้ว่า คณะกรรมการได้ปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่ายแล้ว

1.2.3 ทำการสืบพยานต่อหน้าผู้ที่ถูกกล่าวหาและให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาทำการซักค้านพยานตลอดจนคัดค้านพยานหลักฐานและนำพยานเข้าสืบเพื่อหักล้างพยานของฝ่ายผู้กล่าวหาได้

1.2.4 ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีและในบางกรณีให้มีการขออนุญาตเลื่อนการพิจารณาคดีได้

1.2.5 ให้มีตัวแทนในคดีได้ รวมทั้งมีทนายความช่วยเหลือในคดี

ซึ่งหลักการรับฟังความทุกฝ่ายนี้ ประเทศไทยได้รับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยบัญญัติเป็นวัตถุประสงค์ของมาตรา 120, 134, 168, 172 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ซึ่งในประเทศแถบเอเชียที่ใช้ระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจไว้ที่ผู้นำประเทศก็มีเหตุการณ์คล้าย ๆ กันเกิดขึ้น เช่น การลงโทษบุคคลตามใจชอบ การบัญญัติความผิดย้อนหลังเพื่อลงโทษบุคคลการลงโทษบุคคลหนึ่งบุคคลได้อย่างเฉพาะเจาะจงโดยไม่มีเหตุตามกฎหมาย เป็นต้น และแม้ว่าในทางทวีปเอเชียจะไม่มีประวัติการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในทางกฎหมายมากเหมือนในทางยุโรปและอเมริกา แต่เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารกับประเทศในแถบยุโรปและอเมริกาก็ได้มีการรับเอาสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา และหลักการรับฟังความทุกฝ่ายมาใช้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น เราควรจะต้องยอมรับกันว่า การสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม โดยอาศัยกฎหมายนั้นมีมานานแล้วพร้อม ๆ กันกับการก่อเกิดของอารยธรรมของมนุษย์ การสร้างกฎหมายในแต่ละยุคสมัยผู้บัญญัติกฎหมายจะนำเอาแนวความคิดที่ดีที่สุดในยุคสมัยนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมได้อย่างดีที่สุดเพื่อให้บุคคลในสังคมยินยอมที่จะอยู่ภายในขอบเขต ข้อบังคับของกฎหมายนั้น แต่เมื่อกฎหมายนั้นได้ผ่านการเข้ามาในระยะเวลาหนึ่ง หากกฎหมายไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในสังคมได้อย่างเต็มที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขปรับปรุงไปตามความเป็นไปของสังคมนั้น ๆ เพื่อให้กฎหมายเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมตลอดเวลา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า สิทธิของบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงตนอยู่ในสังคมของบุคคล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติรับรองสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลไว้และต้องบังคับให้มีผลในทางปฏิบัติในสังคม แต่ว่าเมื่อมองจากอีกด้านหนึ่ง การบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงสิทธิต่าง ๆ ก็เป็นการกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิของบุคคลในสังคมเพื่อมิให้เกิดการใช้สิทธิของตนจนเกินความพอดีจนกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งรัฐต่าง ๆ จะบัญญัติวางขอบเขตสิทธิของบุคคลแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของตน โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานแตกต่างกันดังนี้

2. แนวคิดทางปรัชญา

ตั้งแต่เริ่มศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อันมีผลมาจากสภาพการถูกกดขี่ทางสังคมของประชาชนโดยชนชั้นผู้ปกครองอย่างไม่เป็นธรรมก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางทรัพย์สิน ร่างกายและบางครั้งถึงแก่ชีวิต ซึ่งแนวความคิดที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก คือ แนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดเรื่องสิทธิของบุคคลสืบเนื่องจากแนวคิดเรื่อง สิทธิธรรมชาติ ของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่วางหลักไว้ว่า สิทธิเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีติดตัวตั้งแต่เกิด โดยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีหลักเกณฑ์อยู่แล้วโดยธรรมชาติของมันเองไม่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้ใด และกฎเกณฑ์ของมนุษย์ในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มนุษย์เพียงแต่ใช้สติปัญญาไปค้นพบเท่านั้น กฎหมายธรรมชาติจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นจริงในทุกสถานและมีลักษณะนิรันดร์ ปรัชญาของสำนักกฎหมายธรรมชาติได้เปลี่ยนความเชื่อในทางศาสนา ที่เชื่อว่า กฎหมายมาจากเจตจำนงของพระเจ้า เป็นเจ้าที่ใช้ผ่านผู้นำซึ่งมีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาให้ความสำคัญกับ “เหตุผล” ของมนุษย์และได้ให้ความสำคัญกับการออกกฎหมายมาจำกัดความรู้เหตุผลของจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น อันเป็นหนทางไปสู่การจัดทำประมวลกฎหมายขึ้นมาจำกัดอำนาจของผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติอันไม่อาจลบล้างได้ของมนุษย์” จึงถือได้ว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นรากฐานของการจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ โดยกฎหมายธรรมชาตินี้มี

⁹ Rene David. *Les grands systemes de droit contemporain*. Paris : Dalloz. 1978. อ้างใน บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. *กฎหมายมหาชนเล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายยุคต่าง ๆ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538, หน้า 52.

อำนาจเหนือรัฐ กล่าวคือรัฐต้องเคารพกฎธรรมชาติ กฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นจะมีสภาพบังคับก็ต่อเมื่อสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ¹⁰

เมื่อสิทธิธรรมชาติดังกล่าวเป็นสิ่งที่ติดมาพร้อมกับชีวิต ดังนั้น มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาย่อมมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคระหว่างกันในฐานะความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นเสมือนหลักการพื้นฐานข้อหนึ่งของปรัชญากฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่¹¹ ซึ่งเป็นที่มาของความต้องการสร้างหลักเกณฑ์กลางที่สามารถใช้ได้ในทุกแห่งหรือที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน

ซึ่งต่อมาได้มีนักปราชญ์คนสำคัญของสำนักกฎหมายธรรมชาติคือ John Locke (ค.ศ. 1632-1704) ได้อาศัยความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติเป็นข้ออ้างต่อสู้ให้หลุดพ้นจากอำนาจกดขี่หรือความไม่เป็นธรรมในสังคมซึ่งเกิดขึ้นจากการปกครองอย่างไม่เป็นธรรมของผู้ปกครองในยุคศักดินา โดย Locke มีความเห็นว่า ในสภาวะธรรมชาติเดิมของมนุษย์ก่อนที่จะมีรัฐ คนทุกคนมีสิทธิและหน้าที่เหมือนกัน และคนทุกคนมีสิทธิที่จะป้องกันและรักษาซึ่งสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของตน ประชาคมที่จัดตั้งขึ้นเป็นระเบียบได้นั้นเกิดขึ้นก็เพราะมีสัญญาประชาคมซึ่งมีเป้าหมายที่จะยืนยันและป้องกันสิทธิของปัจเจกชนเป็นสำคัญ แต่ทว่าปัจเจกชนไม่ได้โอนสิทธินั้นทั้งหมดให้แก่รัฐ คงเหลือแต่สิทธิปัจเจกชนบางประการที่มีลักษณะนิรันดร์ละเมิดมิได้และถอนมิได้¹² ตามความเห็นของ Locke นั้น มนุษย์จึงไม่ได้ยอมสละสิทธิที่ตนมีอยู่ตามธรรมชาติให้แก่ประชาคมทางการเมืองอย่างสิ้นเชิง หากแต่ยอมสละสิทธิดังกล่าวให้แก่ประชาคมทางการเมืองเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้องค์กรนิติบัญญัติซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดจะใช้อำนาจของตนเหนือชีวิตและทรัพย์สินของประชาคมตามอำเภอใจมิได้¹³ และคำสอนของ Locke มีอิทธิพลต่อการจัดทำเอกสารคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในเวลาต่อมา เริ่มจาก Bill of Rights ในประเทศอังกฤษในปี พ.ศ.1689, การประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (A Declaration

¹⁰ Jean Rivero. *Libertes publiques Paris : Presse universitaire de france.* 1973. อ้างใน วีระ โลจายะ. เอกสารการสอนชุดกฎหมายมหาชนเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนหน่วยที่ 8-15. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 467.

¹¹ จริญญา โฆษณานันท์. “รัฐธรรมนูญ 2540 : จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธรรมิกสิทธิมนุษยชน” วารสารอัยการ ปีที่ 21, ฉบับที่ 249.

¹² วรวิทย์ กนิษฐะเสน. “ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน” วารสารอัยการ. ปีที่ 2, ฉบับที่ 13. มกราคม 2522, หน้า 44.

¹³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ และ จตุรงค์ ถิรวัฒน์. “อำนาจอุปไปโดยกับกฎหมายระหว่างประเทศ” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 16, ฉบับที่ 4. ธันวาคม 2529, หน้า 182.

of Independence) ในปี ค.ศ.1776, ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส (Declaration of the Rights of Men and Citizens) ในปี 1789 จนกระทั่งในปี ค.ศ.1948 นานาประเทศได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)¹⁴ เพื่อกำหนดสิทธิอันเป็นสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ว่าควรมีสิทธิประการใดบ้าง และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกที่จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรอง และคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศของตนต่อไป

แต่ทว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละสังคมต้องคำนึงถึงภาวะวิสัยด้านความคิดของชุมชน บริบททางศาสนา หรือวัฒนธรรมของแต่ละสังคมประกอบด้วย เพราะในสังคมแต่ละแห่งย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป แม้จะมีจุดร่วมกันในแต่ละสังคมแต่ความแตกต่างและหลากหลายทำให้ยากที่จะวางหลักเกณฑ์ที่เป็นกลางร่วมกันในเรื่องนี้

ดังนั้น แม้อังกฤษสหประชาชาติจะพยายามสร้างหลักเกณฑ์กลางด้วยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1948 แต่ก็ไม่ได้ผลมากนัก ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ จึงได้บัญญัติรับรองไว้สิทธิต่าง ๆ ของประชาชนในประเทศไว้ตามสภาพความเป็นไปของประเทศนั้น ๆ เรียกว่า สิทธิพลเมือง โดยในเรื่องนี้ประเทศไทยได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ว่าบุคคลย่อมอ้างว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁵ โดยบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพนี้ตั้งแต่เกิด นอกจากนี้ยังได้บัญญัติรับรองไว้ด้วยว่า สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความ กฎหมายทั้งปวง¹⁶ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือน

¹⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติลงมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับและประกาศใช้ในการประชุมสมัชชาสมัชชาสามัญ ครั้งที่ 3 ที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งผู้แทนของรัฐบาลไทยร่วมได้ลงมติยอมรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในครั้งนั้นด้วย

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 28

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 27

สาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้¹⁷ โดยรัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน¹⁸ ไม่ว่าฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจออกกฎหมายมาจำกัด หรือเปลี่ยนแปลงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยปราศจากอำนาจตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

ดังนั้น เมื่อประชาชนทุกคนต้องได้รับสิทธิในฐานะเป็นพลเมือง แม้บุคคลใดจะถูกกล่าวหา ไม่ว่าโดยรัฐหรือเอกชนว่ากระทำการอันเป็นความผิดอาญา แต่บุคคลนั้นก็ต้องได้รับหลักประกันทางกฎหมายในฐานะพลเมือง อันเป็นหน้าที่ของรัฐที่จักต้องให้ความคุ้มครองสิทธิที่ได้ไว้บัญญัติให้ไว้ตามกฎหมาย

3. แนวคิดทางกฎหมาย

แนวคิดในทางกฎหมายถือว่าเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะเป็นการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของสิทธิทุกรูปแบบที่รัฐรับรองและคุ้มครองให้โดยรัฐสามารถบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิบุคคลไว้และมีการคุ้มครองโดยการกำหนดมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ มิให้เป็นการใช้อำนาจอันเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลได้ ซึ่งจะส่งผลให้สิทธิที่กฎหมายรับรองนั้นเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งแนวคิดในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

3.1 หลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์ทุกแห่งทุกมุมรัฐต้องให้ความอารักขาและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชา¹⁹ หรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง ทั้งนี้ภายใต้หลักการที่ว่าบุคคลทุกคนในรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันไม่ว่าจะเป็นประชาชนธรรมดา เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้บริหาร หรือผู้ปกครองรัฐ การกระทำใดใดอันเป็นการรุกรานสิทธิของประชาชนจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมี

¹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 29

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 75

¹⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. คำอธิบายกฎหมายมหาชนเล่ม 3. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นิติธรรม, 2538, หน้า 20.

กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น แต่ทว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะที่อยู่เหนือกว่าเอกชนมีอำนาจอันก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิหน้าที่แก่เอกชนฝ่ายเดียวโดยไม่สมควรใจได้ในกรณีกระทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น แม้ว่าการที่กฎหมายมหาชนให้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายนั้นเองก็จำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้อำนาจนอกรอบที่กฎหมายให้ไว้หรือที่เรียกว่า การกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย²⁰

จากหลักการของหลักนิติรัฐพบว่ามีหลักอยู่สามประการตามแนวคิดของ A.V. Dicey (1835-1922) ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพที่จะได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายดังนี้คือ²¹

(1) กฎหมายของบ้านเมืองย่อมมีความสำคัญยิ่งใหญ่และเด็ดขาดกว่าอำนาจอื่น บุคคลจะถูกลงโทษแต่เฉพาะเมื่อได้กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายเท่านั้น จะถูกลงโทษเพราะเหตุอื่นไม่ได้ และผู้ที่วินิจฉัยว่าผู้ใดกระทำความผิดหรือไม่ก็คือศาลยุติธรรมเท่านั้น

(2) บุคคลทุกคนย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองซึ่งได้รับการบังคับรับรองโดยศาลยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

(3) กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเพียงการรองรับสิทธิของมนุษย์ตามที่ศาลได้รับรองและบังคับบัญชาให้เท่านั้น กล่าวคือ กฎหมายที่รัฐสภาออกมาเป็นกฎหมายที่กำหนดฐานะของบุคคลที่มีอยู่ตามกฎหมายมิใช่เพียงแต่จะรับรองจากตัวหนังสือในรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากแต่จะต้องให้บุคคลผู้ถูกละเมิดมีทางแก้ไขโดยใช้สิทธิฟ้องผู้กระทำความผิดหรือผู้กระทำละเมิดต่อศาลตามกฎหมายอื่นของบ้านเมืองได้ด้วย

จากหลักสามประการดังกล่าว ได้แสดงถึงการป้องกันสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลโดยคำนึงถึงระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย ที่ปกครองด้วยระบบกฎหมายและความยุติธรรม (Legal State) เพื่อค้ำประกันและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ทรัพย์สินของบุคคลเป็นประการสำคัญและยังถือว่าเป็นหลักที่ประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ภายใต้หลักนิติธรรมที่ประชาชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพอย่างบริบูรณ์ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด

²⁰ ชาญชัย แสงศักดิ์. อธิบายกฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542, หน้า 33.

²¹ ประสิทธิ์ โง้ววิไลกุล. เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540, หน้า 21.

3.2 ทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)

ทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมเกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 18 มีวัตถุประสงค์ที่จะจำกัดอำนาจรัฐและองค์กรของรัฐมิให้กลายเป็นอำนาจตามอำเภอใจหรืออำนาจทรราช²² โดยการสร้างรัฐธรรมนูญให้เป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐที่ทุกคนในรัฐจะต้องปฏิบัติตามแล้วบัญญัติขอบเขตของสิทธิ ข้อยกเว้นของสิทธิ และการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐและองค์กรของรัฐเอาไว้ เพื่อให้รัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่ชัดเจนร่วมกันระหว่างประชาชนในรัฐกับรัฐว่า เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยปรกติสุขในรัฐประชาชนจะยอมสละสิทธิบางประการของตนเพื่อให้เป็นไปตามขอบเขตที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่ในการกำหนดขอบเขตนั้นรัฐจะต้องมีการวางหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เป็นการดูแลและกานอำนาจรัฐไม่ให้ใช้อย่างเกินขอบเขตมากระทบสิทธิของประชาชน แต่หากมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพก็ต้องมีกระบวนการคุ้มครองให้ประชาชนสามารถโต้ตอบการกระทำของรัฐได้ เช่น การประท้วงโดยสงบ การร่วมกันเพิกถอนกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม หรือสามารถฟ้องร้องรัฐต่อองค์กรอิสระ เช่น ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ยกเลิกเพิกถอนการกระทำของรัฐได้ เป็นต้น

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้รับการพัฒนามาจาก

ก. แนวคิดของสัญญาประชาคม (Social Contract) ซึ่งพัฒนามาจากความไม่แน่นอนของกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการของผู้ปกครองทำให้เกิดการใช้อำนาจของผู้ปกครองในทางที่มิชอบ จึงได้เกิดการสร้างข้อกำหนดในการปกครองสังคมเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งก็คือสัญญาประชาคมที่สมาชิกทุกคนร่วมตกลงกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะกำหนดเจตจำนงในการปกครองตนเองขึ้น²³ เมื่อประชาชนในสังคมได้อยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคมที่ตนได้สร้างขึ้นเอง ประชาชนย่อมจะได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่

ข. หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (Supremacy of the Constitution)

เมื่อกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ เนื่องจากหากได้พิจารณาโดยทฤษฎีบริสุทธิแห่งกฎหมายที่ว่ากฎหมายที่ให้อำนาจออกกฎหมายอื่น ย่อมสูงกว่ากฎหมายที่ออกมาและจากการที่รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่มีที่มาจากอำนาจสูงสุด

²² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 1. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538, หน้า 85.

²³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538, หน้า 18.

ในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) และเป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อตั้งระบบกฎหมายขึ้นทั้งระบบ²⁴ โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองในการปกครองรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงส่งผลให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์ที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญสร้างขึ้น กล่าวคือรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญหรือมีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ รวมทั้งการกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมที่มีกระบวนการแตกต่างจากกฎหมายธรรมดา เพื่อเป็นหลักประกันให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีความเป็นสูงสุด มิให้มีการออกกฎหมายมาล่วงละเมิดอำนาจนี้ได้ ในทางตะวันตกเรียกอำนาจดังกล่าวว่า “Judicial Review Power” ซึ่งเป็นอำนาจที่ใช้รัฐธรรมนูญให้เกิดผลในทางปฏิบัติและทำให้รัฐธรรมนูญอันเป็นหลักประกันสูงสุด²⁵ และจากนัยของทฤษฎีรัฐธรรมนูญที่ต้องกำหนดถึงกลไกในการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างชอบธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ ผนวกกับผลของความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญจึงทำให้การใช้อำนาจขององค์กรทางการเมืองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ได้รับหลักประกันที่จะไม่ถูกลบล้างโดยกฎเกณฑ์ที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญได้ ซึ่งก็จะทำให้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมบรรลุผลสำเร็จในที่สุด

จากนิยามและแนวความคิดรากฐานของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมข้างต้น ได้นำมาสู่แนวคิดในการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยกรอบ 3 ประการ คือ

- (1) การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (2) การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
- (3) การเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้แก่รัฐบาล

ในทางปฏิบัติการสร้างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกรอบของหลักรัฐธรรมนูญนิยมได้นั้น ก็ต้องอาศัยการเทียบเคียงกลไกในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ที่มีระบอบการปกครองใกล้เคียงกัน ประกอบกับการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมให้เข้าใจถึงจิตวิญญาณประชาชาติเสียก่อนว่าเป็นอย่างไร เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มีความเหมาะสมสามารถนำมาใช้ได้จริงตรงตามความต้องการของประชาชนในประเทศของตน

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

²⁵ นพนิช สุริยะ. “สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ”. ใน *สู่สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้า* ที่ในประเทศไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, หน้า 42.

4. แนวความคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า สิทธิมนุษยชนมีที่พื้นฐานมาจากแนวความคิดว่าด้วยสิทธิของความเป็นมนุษย์ อันเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิทธิของความเป็นมนุษย์ตามกฎหมาย ซึ่งแนวความคิดเรื่องสิทธิของความเป็นมนุษย์นั้นเป็นแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อว่ากฎหมายคือเหตุผลกฎหมายธรรมชาติคือ เหตุผลหรือหลักเกณฑ์ของมนุษย์ ซึ่งตามธรรมชาติของมันแล้วจะเป็นระบบระเบียบอยู่ โดยธรรมชาติไม่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของบุคคล เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ มีลักษณะถาวรตลอดไป และมีผลใช้บังคับได้ทุกหนทุกแห่งทั่วโลก โดยรัฐจะบัญญัติกฎหมายใด ๆ ให้ขัดกับหลักกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ ทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิของความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติ หรือสิทธิธรรมชาติขึ้น โดยมีแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเสมอภาคกัน มีสิทธิเสรีภาพด้วยกันทุกคน ผู้อื่นจะมาล่วงละเมิดไม่ได้ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาตินี้

4.1 การคุ้มครองสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับและการแจ้งเหตุที่จับ ไม่มีบทบัญญัติที่คุ้มครองเฉพาะเจาะจงมีแต่หลักการ กว้างๆ ที่คุ้มครองบุคคลทุกคนเพื่อให้มีความเสมอภาคกันตามที่ปรากฏในข้อ 1, ข้อ 7, ข้อ 9, ข้อ 10 และข้อ 11 (1) ดังนี้

“ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระ และเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ 7 ทุกคนเสมอกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการขยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และการกระทำผิดอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ 11 (1) บุคคลที่ถูกหาว่ากระทำผิดทางอาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถือว่ามีความผิดอันมิโทษทางอาญาใด ๆ ด้วยเหตุที่ตนได้กระทำหรืองดเว้นการกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ, ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุไว้เป็นความผิดทางอาญามีได้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่กระทำผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้...”²⁶

แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 จะไม่ได้ระบุถึงหลักประกันในการแจ้งข้อกล่าวหาได้โดยชัดเจนแต่จากเนื้อความในบทบัญญัติที่ยกมาข่อมสามารถระบุได้ถึงเจตนารมณ์ที่จะสร้างหลักประกันแก่บุคคลทุกคนว่า หากเขาจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าในที่ใดในโลก เขาต้องได้รับหลักประกันที่จะให้เขาสามารถต่อสู้คดีในเรื่องนั้นได้อย่างเต็มที่ และจะต้องได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกต้องและเป็นธรรมตามข้อกล่าวหา เมื่อพิจารณาต่อไปอีกจะเห็นได้ว่า สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ได้รับจะไม่สามารถใช้สิทธิได้เลยหากเขาไม่ได้รับรู้ถึงข้อกล่าวหาที่ตนได้รับอย่างถูกต้อง ดังนั้น การได้รับทราบข้อกล่าวหาจึงมีความสำคัญมาก

²⁶ Universal Declaration of Human Rights

“ Article 1

All human being are born and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood

Article 7

All are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law. All are entitled to equal protection against any discrimination in violation of this declaration and against any incitement to such discrimination.

Article 9

No one shall be subjected to arbitrary arrest, detection or exile.

Article 10

Everyone is entitled in full equality to and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

Article 11 (1)

Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until gaily according to law is a public trial at which he has all the guarantees necessary for his defence”

ว่าโดยสถานะทางกฎหมายแล้ว ปฎิญญาสากลฯ ค.ศ. 1948 เป็นเพียงคำประกาศลอย ๆ มิได้มีค่าหรือผลบังคับใด ๆ ทางกฎหมาย นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยให้ทุกฝ่ายรวมขอมยอมรับกันได้ รวมทั้งประเทศไทย ก็ให้การยอมรับนับถือในฐานะ ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ โดยแท้จริงแล้ว ปฎิญญาสากลฯ เป็นผลของการเมืองระหว่างประเทศ โดยอาศัยการประนีประนอมระหว่างมหาอำนาจ 2 ฝ่าย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีจุดยืนขัดแย้งแตกต่างกัน กล่าวคือ มหาอำนาจฝ่ายตะวันตกมีแนวโน้มเน้นหนักไปในด้านสิทธิราษฎรและการเมือง (civil and political rights) ส่วนมหาอำนาจฝ่ายสังคมนิยม โน้มเอียงไปทางด้านสิทธิเศรษฐกิจและสังคม (economic and social rights) ในฐานะผู้ชนะสงครามใหม่ ๆ มหาอำนาจสองฝ่ายสามารถรวมขอมกันได้ โดยรวมหลักการของสิทธิทั้ง 2 ประเภทเข้าไว้ในเอกสารฉบับเดียวกันใน ปฎิญญาสากลฯ นี้ ครั้นเมื่อการดำเนินงานเรื่องสิทธิมนุษยชน ก้าวมาถึงขั้นที่ต้องการให้เกิดผลบังคับขึ้นในรูปของ “กติกา สัญญาระหว่างประเทศ” (International Covenant) การเจรจาต่อรองระหว่างมหาอำนาจทั้งสองจึงต้องใช้เวลาถึงเกือบ 30 ปี มาบรรจบผลเอาในปี ค.ศ. 1976 แต่กระนั้นก็ยังต้องแยกทำเป็น 2 ฉบับ คือ กติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1976 และกติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 ทั้งนี้โดยปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละประเทศ ที่จะรับรองให้สัตยาบันเป็นรายประเทศ เป็นรายฉบับไป เพื่อให้เกิดผลบังคับเฉพาะแก่ประเทศที่ให้สัตยาบัน มิใช่มีผลบังคับเป็นการสากล²⁷ นอกจากนี้สหประชาชาติมีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการประกาศยอมรับปฎิญญาสากลฯ ในฐานะ “กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศและสภาพภายในของประเทศสมาชิกทำให้ความพยายามนี้ไม่ประสบความสำเร็จ สหประชาชาติจึงได้เลือกใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น การจัดทำสนธิสัญญา กติกา ความตกลง หรือเอกสารระหว่างประเทศ ที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก

4.2 การคุ้มครองสิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1976

ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองนี้เองที่ได้ปรากฏถึงการรับรองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับแจ้งเหตุที่จับและแจ้งข้อหา ปรากฏตามข้อ 9 และข้อ 14 (3) (a) ดังนี้

²⁷ เสน่ห์ จามริก. คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” โดยเกียรติจิจร และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สยามคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529, หน้า (5) - (6) .

“ข้อ 9

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการมิได้ บุคคลใดจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

2. บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุในการจับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิบัติต่อตนโดยพลันในเวลาที่มีการจับกุม...²⁸

เหตุในการจับและการแจ้งข้อหา ตามอนุ 2 เป็นการคุ้มครองผู้ถูกจับในการที่จะได้รับทราบว่า เหตุที่เขาต้องถูกจับกุมเพราะเรื่องอะไร ซึ่งรวมถึงเหตุในทางอาญาด้วยเป็นกรณีของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การแจ้งฐานความผิดแต่เพียงอย่างเดียว

“ข้อ 14

1. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระและเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามรับฟังการพิจารณาคดีทั้งหมด หรือบางส่วนได้ก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของกลุ่ม หรือในกรณีศาลเห็นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือข้อพิพาททางแพ่งย่อมเป็นที่เปิดเผยเว้นแต่จำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของกลุ่มสมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก

2. บุคคลทุกคนผู้ถูกหาว่ากระทำผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดกฎหมาย

3. ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้

(ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน และละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

²⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมืองข้อ 9. เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ จัดทำโดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, 2531, หน้า 84-89. คู่มือบัญญัติภาษาอังกฤษที่ภาคผนวก 1

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อผู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักจูงอย่างไม่เป็นธรรม

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าและสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(จ) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้หมายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตน

(ฉ) สิทธิที่จะขอความช่วยเหลือให้มีล่าม โดยคิดมูลค่าหากไม่อาจเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(ช) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด

4. ในกรณีผู้ที่กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและด้วยความประสงค์จะส่งเสริมการแก้ไขความประพฤติของบุคคลนั้น

5. บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษ และคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย

6. เมื่อบุคคลใดถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีอาญาและภายหลังจากนั้น คำพิพากษาได้ถูกกลับหรือได้รับอภัยโทษโดยเหตุที่ได้ปรากฏข้อเท็จจริงที่เพิ่งค้นพบใหม่ว่ามีกรณีปฏิบัติขัดต่อความยุติธรรม บุคคลผู้ได้รับโทษอันเป็นผลมาจากการลงโทษดังกล่าวย่อมได้รับการชดใช้ตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในขณะนั้นเป็นผลมาจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน

7. บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในการกระทำผิดกรรมเดียวกันซึ่งได้มีการคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ²⁹

เห็นได้ชัดว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมืองที่กล่าวมาข้างต้น มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาไว้อย่างชัดเจน ทั้งในชั้นการจับกุม และชั้นการพิจารณาคดี

²⁹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองข้อ 9. เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ จัดทำโดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, 2531, หน้า 84-89. คู่มือบัญญัติภาษาอังกฤษที่ภาคผนวก 1

ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่า บุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจถึงเหตุที่ตนจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้อง และสามารถที่จะใช้สิทธิที่ได้รับหลักประกันที่จำเป็นต่างๆ ในการต่อสู้คดี เมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ได้อย่างเต็มที่ เป็นการวางรากฐานเพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้บัญญัติเป็นกฎหมายภายในเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาต่อไป

ประเทศไทยก็เป็นสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมืองด้วยเช่นกัน เราได้มีการแก้ไขกฎหมายภายใน เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยตลอด

4.3 การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอารยธรรม รูปแบบการปกครอง รูปแบบสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงระบบกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวเป็นเพียงรายละเอียดเท่านั้นแต่หลักการของการดำเนินคดีอาญาของทุกประเทศก็ล้วนมีความต้องการที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงออกมาทั้งสิ้น ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาสามารถแบ่งได้ 2 ระบบคือ ระบบไต่สวน (inquisitorial system) และระบบกล่าวหา (accusatorial system)

ระบบไต่สวน เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบดั้งเดิม ซึ่งศาลจะทำหน้าที่ทั้งการสอบสวน การฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกชักฟอกจากการไต่สวนของศาลในลักษณะกรรมในคดี (object) ข้อเสียของระบบนี้อยู่ที่การให้อำนาจเด็ดขาดอยู่กับศาล โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจ ดังนั้น จึงอาจเกิดกรณีที่การพิจารณาและพิพากษาคดีผิดพลาดจากอคติ หรือการทุจริตของศาลได้ และกรณีที่ถือว่าผู้ถูกไต่สวนเป็นกรรมในคดี ทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งในระบบนี้มักมีการนำเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยการข่มขู่ ทรมาณร่างกายผู้ถูกไต่สวนเพื่อประกอบการค้นหาความจริง โดยถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

ระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่พบได้มากในปัจจุบัน เป็นระบบที่ได้นำเอาข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนมาปรับปรุงแก้ไข โดยการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริง และองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน เพื่อให้สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจซึ่งกันและกันได้ซึ่งองค์กรทั้งสองจะเป็นอิสระจากกัน นอกจากนี้

ได้ยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี (Subject) โดยเป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริง และร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหาจึงได้รับสิทธิต่างๆ ที่จะต้องคู่คืออย่างเต็มที่ หรือการวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิพากษาตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด

ปัจจุบันระบบกล่าวหาได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงประเทศไทย แต่เพื่อให้องค์กรของรัฐสามารถเข้ามาดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแทนผู้เสียหายได้โดยชอบธรรมจึงทำให้เกิดการสร้างหลักการทางกฎหมายที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหาย ต่อการที่มีผู้กระทำความผิดทางอาญาทุกประเภทที่เกิดในเขตอำนาจรัฐ เพราะการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการสร้างความเสียหายและทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมซึ่งรัฐมีหน้าที่ปกป้องรักษา ดังนั้น รัฐจึงสร้าง “องค์กรที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริง” และ “องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” เพื่อดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดอาญานั้น ๆ ซึ่งหลักการนี้เรียกว่า “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution)”³⁰

และในส่วนขององค์กรที่มีหน้าที่ในการค้นหาความจริงโดยเจ้าพนักงานของรัฐได้รวมเอาการทำหน้าที่ทั้งการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเอาไว้วันนั้นมีปัญหาว่า การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องกระทำในทุกคดีที่ปรากฏหลักฐานพอที่จะเชื่อว่าการกระทำความผิดหรือไม่ กล่าวโดยเฉพาะ ถ้าปรากฏหลักฐานพอ จะต้องสอบสวนทุกคดีหรือไม่และถ้ารวบรวมพยานหลักฐานได้พอที่จะฟ้องต่อศาล จะต้องฟ้องบุคคลนั้นต่อศาลทุกคดีหรือไม่คำตอบในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศนั้น ถือหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย (legality principle) หรือหลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ (opportunity principle)³¹ กฎหมายในประเทศต่าง ๆ นั้น ได้ยอมรับหลักการดำเนินคดีอาญาทั้งสองหลักนี้ต่างกัน พอแยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ กฎหมายของประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายแต่อย่างเดียวได้แก่ ออสเตรเลีย อิตาลี และสเปน เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ ได้แก่ ญี่ปุ่น เบลเยียม ฝรั่งเศส เดนมาร์ก และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้ทั้งสองหลัก ได้แก่ เยอรมนี เป็นต้น

การดำเนินคดีตามหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อาจแยกพิจารณาเป็นสองกรณี คือ การดำเนินการสอบสวน ซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวน กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรงว่าพนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินการ

³⁰ ดูรายละเอียดใน คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546, หน้า 46.

³¹ ดูรายละเอียดใน ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544, หน้า 34-36.

สอบสวนในคดีที่เป็นความผิดอาญาได้หรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 122 ที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนมีดุลพินิจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ จึงอาจแปลความหมายได้ว่ากรณี ที่นอกเหนือจากที่มาตรา 122 ระบุไว้ พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวน ดังนั้น จึงมีผู้เห็นว่า การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ส่วนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องร้อง ซึ่งกฎหมายให้ดุลพินิจพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา นอกจากนี้ ในมาตรา 145 และ 35 ยังเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีอาญาได้ ซึ่งการที่พนักงานอัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีอาญาได้ แสดงว่า กฎหมายอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้ เพราะในหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจะไม่เปิดโอกาสให้กระทำเช่นนี้ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ³²

หน้าที่ขององค์กรของรัฐในการค้นหาความจริงนั้น มิได้มีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น หากแต่ต้องทำการรวบรวมข้อเท็จจริงทุกอย่างที่เกี่ยวข้องในการเกิดการกระทำความผิดนั้น ๆ ซึ่งรวมถึงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนด้วย ซึ่งหลักการอันนี้เรียกว่า “หลักฟังความทุกฝ่าย”³³ หลักฟังความทุกฝ่ายเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ทั้งในชั้นการพิจารณาของพนักงานสอบสวนพนักงานอัยการ และศาล ซึ่งในการชี้ขาดข้อเท็จจริงทั้งสามชั้นนี้ องค์กรของรัฐทั้งสามจะต้องฟังข้อเท็จจริงทั้งฝ่ายผู้กล่าวหา ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องซึ่งรวบรวมได้เอง ไม่ใช่ฟังเฉพาะฝ่ายผู้กล่าวหา และชักฟอกเอาความผิดจากผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ

และการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตนในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักฟังความทุกฝ่ายได้ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้ถูกกล่าวหาอย่างถูกต้องเสียก่อน เพราะหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาย่อมไม่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างถูกต้องเช่นกัน ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีการบัญญัติถึงการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ

³² คุราชละเอียดใน ฌรงค้ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544, หน้า 36-38.

³³ คุราชละเอียดใน ฌนคค ฌ นคค. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546, หน้า 49-50.

การกระทำความผิดอาญาที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำขึ้นไว้ในมาตรา 83, 84วรรคสอง, 103, 134, 138, 158 (5) และ 172 เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาที่ปรากฏในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้อง และทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไรเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพราะข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้ในขั้นตอนต่าง ๆ นั้นอาจมีความแตกต่างกัน

จากแนวความคิดที่ต้องการประกันสิทธิของผู้ที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่า จะต้องได้รับความยุติธรรมที่แท้จริง จึงได้เกิดการสรรหาระบบที่จะสามารถประกันความยุติธรรมให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้มากที่สุด ซึ่งแนวความคิดนี้ได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาตามบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4, 5 และ 6³⁴ อันเป็นที่มาของ “หลักการพิจารณาคดีที่เท่าเทียมกัน (Fair Trial)” ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งด้านในรูปแบบที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ในทุกขั้นตอน ด้านบุคลากรที่เข้ามาทำงานในส่วนต่าง ๆ และด้านมาตรฐานการทำงานขององค์กรที่เกี่ยวข้อง หลักการสำคัญในการกำหนดรูปแบบให้รัฐจัดสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบที่ฝ่ายผู้กล่าวหา และฝ่ายที่ถูกกล่าวหา มีความเท่าเทียมกันนั้น โดยส่วนใหญ่มักมีศาลเป็นองค์กรกลางทำหน้าที่ดูแลกระบวนการทุกขั้นตอนที่เกิดขึ้นให้ทั้งสองฝ่ายเท่าเทียมกัน ซึ่งขั้นตอนทุกอย่างจะต้องสามารถตรวจสอบจากทั้งสองฝ่ายได้ว่า อีกฝ่ายไม่มีความได้เปรียบ และไม่ว่าการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การสอบคำให้การ การรวบรวมพยานหลักฐาน การนำเสนอพยานหลักฐาน การคัดเลือกคณะลูกขุน หรือการนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเสนอความเห็นในคดี จะต้องสามารถตรวจสอบได้และหากมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในขั้นตอนใดใด ย่อมมีบทลงโทษผู้ปฏิบัติไม่ชอบด้วยกฎหมายบัญญัติไว้ด้วย เช่น การลงโทษทางวินัย การลงโทษทางกฎหมาย หรือการตัดเอาสิ่งที่ได้มาจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นต้น

5. ความหมายของ “ข้อกล่าวหา”

การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมต้องอาศัยการกำหนดขอบเขตการกระทำของบุคคลในสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปรกติสุขและขอบเขตที่สำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานของการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนก็คือ กฎหมายอาญา และเมื่อมีบุคคลในสังคมกระทำ

³⁴ ดูรายละเอียดใน กระทบต ทงธรรมชาติ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. เรื่องนำสู่เกี่ยวกับการปกครองและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา. พระนคร : โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, หน้า 68-165.

การที่ล่วงละเมิดต่อขอบเขตที่กฎหมายอาญาวางไว้ย่อมต้องได้รับการตอบโต้จากสังคมตามความร้ายแรงแห่งการกระทำ การตอบโต้ที่รัฐจะเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการแทนผู้เสียหายเพื่อเป็นการป้องกันความวุ่นวายในสังคม ซึ่งการกระทำที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมายนี้เองคือที่มาของ “ข้อกล่าวหา” ที่สังคมมีต่อบุคคลผู้กระทำการล่วงละเมิดต่อกฎหมาย

แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิมไม่ได้มีการใช้คำว่า “ข้อกล่าวหา” แต่มีการใช้คำว่า “ข้อหา” ซึ่งคำว่า “ข้อหา” นี้ได้เกิดข้อขัดแย้งในเรื่องความหมายมาเป็นเวลานานแล้ว โดยฝ่ายนักวิชาการโดยเฉพาะท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร ได้ให้ความหมายคำว่า “ข้อหา” คือ การกระทำที่อ้างว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง “การกระทำที่อ้างว่า จำเลยได้กระทำความผิด” ในคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ก็คือ ข้อหาตนเอง กับ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลได้ให้ความหมายว่าเป็น “ฐานความผิด” แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความพยายามที่จะเปลี่ยนความเข้าใจในความหมายของข้อหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับนักวิชาการเช่นกัน โดยได้มีการให้ความหมายของ “ข้อหา” ว่า ไม่ใช่ฐานความผิดแต่เป็นการกระทำหรือข้อเท็จจริงที่อ้างว่าเป็นความผิด และฐานความผิดหมายถึงความผิดฐานที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหา³⁵ แต่การกระทำดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนความเข้าใจในความหมายของ “ข้อหา” ได้ปัจจุบันความเห็นของฝ่ายที่สองเป็นที่เข้าใจในวงกว้างมากกว่า

ทำให้เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการเพิ่มการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดแก่ผู้ถูกกล่าวหาไว้ในมาตรา 134 โดยการคงเอาคำว่า “แจ้งข้อหา” ไว้เป็นการแสดงความเข้าใจในความหมายของ “ข้อหา” ว่าได้เปลี่ยนเป็นฐานความผิดไปแล้ว ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “ข้อกล่าวหา” จากบริบทของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 และมาตรา 84 กับ “การแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” ในมาตรา 134 แล้ว “ข้อกล่าวหา” จึงมีความหมายว่า รายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของการกระทำที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ครบตามองค์ประกอบของความผิดที่กฎหมายในขณะที่ยังกระทำได้ บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดอาญา

³⁵ ดูรายละเอียดใน บันทึกที่ 3557/2504 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2504, บันทึกกรมตำรวจที่ 0503/6968 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2517, บันทึกกรมตำรวจที่ 0503/11833 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2518, คำสั่งกรมตำรวจที่ 572/2538 สั่ง ณ.วันที่ 16 สิงหาคม 2537, คำสั่งกรมตำรวจที่ 753/2541 สั่ง ณ.วันที่ 28 พฤษภาคม 2541 ในภาคผนวก 3

5.1 ที่มาของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาที่มีมาจากการเกิดการกระทำที่เป็นความผิดอาญาขึ้น และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น เจ้าพนักงานของรัฐจึงต้องสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดแห่งการกระทำที่เป็นความผิดอาญาในเรื่องนั้นและทราบถึงตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริง ซึ่งรายละเอียดแห่งการกระทำ ความผิดอาญาที่เจ้าพนักงานของรัฐต้องรวบรวมนี้เองเป็นที่มาของ ข้อกล่าวหา ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐจะสามารถรวบรวมรายละเอียดดังกล่าวได้จากหลายแหล่ง ได้แก่

ก. คำร้องทุกข์

คำร้องทุกข์ หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตามซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ³⁶

คำร้องทุกข์เป็นข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่เจ้าพนักงานของรัฐได้รับ เป็นข้อเท็จจริงที่ถือกันว่ามีความน่าเชื่อถือน้อย เพราะมาจากบุคคลที่อาจมีข้อขัดแย้ง หรือ โกรธเคืองกับผู้ถูกกล่าวหา มา ก่อน เจ้าพนักงานของรัฐต้องทำการตรวจสอบก่อนนำมาเป็นใช้เป็นรายละเอียดของข้อกล่าวหา

ข. คำกล่าวโทษ

คำกล่าวโทษ หมายความว่า การที่บุคคลอื่น ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าพนักงานของรัฐ ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น³⁷

คำกล่าวโทษเป็นการกระทำของบุคคลอื่น ไม่ใช่ผู้เสียหาย ถ้าเป็นผู้เสียหายดำเนินการกล่าวหาเสียเองต่อเจ้าพนักงานและการกล่าวหาอันมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ก็จะเป็นคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าคำร้องทุกข์ เพราะผู้กล่าวโทษมีทั้งที่ประสบเหตุด้วยตนเอง และได้รับการบอกเล่ามา ทำให้ข้อมูลที่ให้ในคำกล่าวโทษ อาจเกิดความคลาดเคลื่อนในรายละเอียดของข้อเท็จจริงได้ เจ้าพนักงานจำเป็นต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียดก่อนนำมาเป็นรายละเอียดในข้อกล่าวหา ในทางปฏิบัติมีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 2 ข้อ 242 กำหนดไว้ว่า “แม้คำกล่าวโทษซึ่งบันทึกแล้วแต่ผู้กล่าวโทษไม่ยอมลง

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7)

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8)

ลายมือชื่อ พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องสืบสอบสวนจะต้องดำเนินการต่อไปตามความผิดนั้น
ดังนั้นโดยทั่วไปพนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนความผิดอาญาแผ่นดินแม้มีคำกล่าวโทษ
เท่านั้น”

ค. คำบอกเล่าของพยานบุคคล

คำบอกเล่าของพยานแบ่งประจักษ์พยาน และพยานแวดล้อมความน่าเชื่อถือของพยาน
ย่อมแบ่งแยกตามประเภทและคุณพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐต่อตัวพยานเป็นกรณีไป ซึ่งการ
ตรวจสอบพยานแบบนี้ทำได้ยากต้องใช้ความถี่ถ้วนในการรับฟังก่อนนำมาเป็นรายละเอียดใน
ข้อกล่าวหา เช่นประจักษ์พยานนั้นมีความน่าเชื่อถือสูงแต่ต้องพิสูจน์ถึงถิ่นที่อยู่ในขณะเกิดเหตุ และ
ความสัมพันธ์กับผู้ถูกกล่าวหา เพื่อประกอบความน่าเชื่อถือของประจักษ์พยาน

ง. พยานเอกสาร

เป็นพยานที่มีความน่าเชื่อถือสูงแต่ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร
ก่อนนำเข้ามาเป็นรายละเอียดในข้อกล่าวหา

ตัวอย่างของพยานเอกสาร เช่น รายงานการชันสูตรพลิกศพ การตรวจสอบลายนิ้วมือ
ภาพถ่ายสถานที่เกิดเหตุ รายงานการตรวจผลเลือด เป็นต้น

5.2 ลักษณะของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาเป็นรายละเอียดของการกระทำที่เป็นความผิดอาญาซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐ
เชื่อว่า ผู้ต้องหาได้กระทำให้ขึ้น และเพื่อเป็นหลักประกันในทางกฎหมายว่า บุคคลสามารถเข้าใจถึง
เหตุที่ตนต้องตกเป็นผู้ต้องหาได้ดี ข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะที่บุคคลที่จะต้องรับทราบสามารถ
เข้าใจได้ เช่น เป็นภาษาที่ผู้ถูกกล่าวหาอ่าน หรือฟังรู้เรื่อง หรือได้รับการอธิบายเป็นภาษาเมื่อในกรณี
ที่ ผู้ถูกกล่าวหาหูหนวก เป็นต้น และเพื่อที่รับทราบแล้วสามารถเข้าใจได้ถึงสิ่งที่ตนได้รับการ
กล่าวหาว่าได้กระทำลงว่าเป็นความผิดอาญานั้น เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และที่สำคัญมี
ลักษณะเป็นความผิดอาญาอย่างไร เพื่อให้บุคคลที่จะต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาสามารถเตรียมตัวให้
พร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ต่อไป

5.3 จุดประสงค์ในการแจ้งข้อกล่าวหา

เมื่อรัฐได้ทำการกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำลงละเมิดต่อกฎหมายแล้ว ต้องดำเนินการ
ให้บุคคลผู้นั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อรักษากฎหมายในสังคม แต่การนำบุคคลเข้า

สู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา รัฐจะต้องให้โอกาสบุคคลนั้นในการตอบรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหาที่รัฐมีต่อเขา และการที่จะทำให้บุคคลผู้ถูกกล่าวหาสามารถตอบรับหรือปฏิเสธได้อย่างถูกต้องตามความต้องการ บุคคลนั้นจะต้องมีความเข้าใจในข้อกล่าวหาที่เขาได้รับอย่างถูกต้องเสียก่อน ที่สำคัญความเข้าใจในข้อกล่าวหาของบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความเข้าใจในข้อกล่าวหาของรัฐจะต้องเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในบริบทของการกระทำครั้งเดียวกัน ทั้งนี้ โดยพิจารณาผู้ถูกกล่าวหาที่ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ามีฐานะเป็นประธานในคดี และมีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา การที่ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การแก้ข้อกล่าวหาได้ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องทราบว่า เขาถูกกล่าวหาว่าอะไร ในชั้นจับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง ผู้ต้องหาจะต้องมีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา

ดังนั้น การแจ้งข้อกล่าวหาจะต้องเกิดขึ้น “ก่อน” การดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดกับผู้ถูกกล่าวหา และต้องแจ้งด้วยวิธีการที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจในข้อกล่าวหาตรงกับความเข้าใจของรัฐในขั้นตอนทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐดำเนินกับเขา

5.4 ความสำคัญของการแจ้งข้อกล่าวหา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เมื่อผู้ถูกกล่าวหาจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เขาจะต้องมีความพร้อมที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้เป็นไปตามนั้นรัฐจึงได้บัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญขึ้นรับรองสิทธิของบุคคลในสังคมที่จะต้องตกเป็นผู้ต้องหาให้ต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และเมื่อบัญญัติให้เป็นสิทธิพลเมืองในสังคมแล้วรัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องสร้างหลักประกันในทางกฎหมายเพื่อให้บุคคลในสังคมได้รับสิทธินี้อย่างเท่าเทียมกัน โดยการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติแก่บุคคลในสังคม เพื่อให้ตรงตามสิทธิที่รัฐได้ รับรองไว้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การแจ้งข้อกล่าวหาจึงมีความสำคัญอยู่ 2 ด้านในตัวเอง คือ

- การคุ้มครองสิทธิของบุคคล
- การจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ

การคุ้มครองสิทธิของบุคคล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การแจ้งข้อกล่าวหาจะเกิดขึ้นในทุขั้นตอนการเปลี่ยนสถานะของบุคคลเริ่มจาก บุคคลธรรมดาเป็นผู้ถูกจับในขั้นตอนการจับจากบุคคลธรรมดาหรือผู้ถูกจับเป็นผู้ต้องหาในขั้นตอนการสอบสวน จากผู้ต้องหาเป็นจำเลยในขั้นตอนการฟ้องร้อง ดังนั้น ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่ละขั้นตอนบุคคล

สมควรที่จะได้รับรู้โดยชัดแจ้งก่อนว่า ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนนั้น เพราะเหตุอะไรอันเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงที่รัฐนำมาพิจารณาประกอบกับองค์ประกอบความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อที่จะได้สามารถดำเนินการต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง เช่น การให้การ การรับสารภาพ การเตรียมพยานหลักฐานในการพิสูจน์ตนเอง เป็นต้น และยังเกี่ยวพันไปถึงสิทธิในการได้พบและปรึกษาทนายความ โดยหากยังไม่ทราบถึงข้อกล่าวหาแล้วการพบและปรึกษาทนายความย่อมไม่เกิดผลในการการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีประการใดใดแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้เลย

การจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ การที่เจ้าพนักงานของรัฐจะใช้อำนาจในการจับ หรือการควบคุมตัวบุคคลไว้เพื่อดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไปนั้น จะต้องเกิดจากเหตุที่มีการกระทำอันเป็นความผิดทางอาญาเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานจะต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อว่า ผู้ที่ตนจะจับ หรือนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง ๆ การแจ้งข้อกล่าวหาจึงเป็นการกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องทำการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดก่อน การใช้อำนาจรัฐเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในการควบคุมและเริ่มต้นการสืบสวน สอบสวนหาพยานหลักฐานเอาจากผู้ถูกกล่าวหา ก่อนที่จะมีพยานหลักฐานอื่นที่จะยืนยันการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา ดังที่เคยทำกันมาแต่เดิมจึงควรที่จะหมดไป

อีกทั้ง การแจ้งข้อกล่าวหายังมีผลไปถึงการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้ต้องหา ที่จะส่งผลไปถึงระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน ซึ่งถ้าหากไม่มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในเบื้องต้น หรือการรวบรวมข้อเท็จจริงผิดพลาด ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาจนถูกควบคุมตัวเกินกว่าความจำเป็นได้ แม้กฎหมายในปัจจุบันจะได้มีการบัญญัติให้สามารถเรียกค่าเสียหายจากรัฐในกรณีนี้ได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงการเยียวยาที่ปลายเหตุเท่านั้น อีกทั้งค่าเสียหายที่รัฐจ่ายออกมาก็เป็นภาษีอากรของประชาชน ย่อมเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่สังคมโดยรวมจะต้องมาร่วมรับผิดชอบกับการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การดำเนินการสืบสวนรวบรวมหลักฐานก่อนการเริ่มต้นคดีควรกระทำอย่างเคร่งครัดจึงน่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด

5.5 รูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหา

รูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหาที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการกำหนดวิธีการสร้างความ

เข้าใจให้แก่บุคคลที่จะตกเป็นผู้ต้องหาถึงข้อกล่าวหาที่เขาได้รับ ปัจจุบันมีรูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหา 2 แบบ คือ

(1) แจ้งด้วยวาจา เป็นรูปแบบที่เจ้าพนักงานของรัฐแจ้งถึงรายละเอียดของการกระทำที่บุคคลนั้นถูกกล่าวหาว่าได้กระทำขึ้นเป็นความผิดอาญาโดยทางวาจา พบได้ในขั้นตอนการจับกุมในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และหรือการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นพนักงานสอบสวน

เป็นรูปแบบที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานสอบสวนของไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน มีข้อดีที่สามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว ไม่ติดขัดในเรื่องความเร่งด่วนของเวลา ข้อเสียที่สำคัญ คือ เมื่อไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรจึงไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดในการตรวจสอบ เปลี่ยนแปลงได้ง่ายทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมักไม่ทำการรวบรวมข้อมูลก่อนกำหนดและแจ้งข้อกล่าวหา เพราะ สามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

(2) แจ้งเป็นหนังสือ เป็นรูปแบบที่เจ้าพนักงานของรัฐทำรายละเอียดของการกระทำที่บุคคลที่จะตกเป็นผู้ต้องหาได้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำเป็นความผิดอาญาเป็นหนังสือ เพื่ออ่านหรือส่งให้แก่บุคคลที่จะตกเป็นผู้ต้องหา พบได้ในการออกหมายจับ

เป็นรูปแบบที่ใช้ในการแจ้งข้อกล่าวหาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทย ข้อดีคือเมื่อจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรจึงมีหลักฐานแน่นอน เปลี่ยนแปลงได้ยาก เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องทำการรวบรวมข้อมูลก่อนการจัดทำ ข้อเสีย การจัดทำต้องใช้เวลาอาจก่อให้เกิดผลเสียในกรณีเร่งด่วน เมื่อจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรมักมีการใช้รูปแบบภาษาที่เข้าใจยากและเจ้าหน้าที่ของรัฐมักไม่ค่อยอธิบายให้ชัดเจนนัก

5.6 นิยามของผู้ถูกกล่าวหา

กฎหมายไม่ได้ให้นิยามความหมายของ “ผู้ถูกกล่าวหา” ไว้อย่างชัดเจนเพื่อหาความหมายของผู้ถูกกล่าวหาเราจึงต้องรวบรวมจากความหมายของคำใกล้เคียง ได้แก่ “ผู้ต้องหา” หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาแต่ยังมีได้ถูกฟ้องศาล³⁸ และคำว่า “จำเลย” หมายถึง ผู้ถูกฟ้องความในศาล³⁹ นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่าผู้ต้องหาหมายถึงบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล⁴⁰ ส่วนคำว่า

³⁸ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, หน้า 560.

³⁹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, หน้า 320.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2)

จำเลย หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด⁴¹ ศ.ดร.คณิต ฅนกร มีความเห็นว่า เมื่อผู้ต้องหา คือบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ผู้ต้องหาจึงเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาอย่างเห็นได้ชัดแจ้ง ส่วนจำเลยนั้นคือ บุคคลที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการกล่าวหาบุคคลนั้นเช่นเดียวกัน เพราะแม้ว่า การฟ้องคดีต่อศาลจะหมายถึงคำยืนยันการกระทำผิดของจำเลย แต่ก็ยังต้องมีการพิสูจน์กันต่อไปอีกว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ ฉะนั้น จำเลยจึงยังคงอยู่ในสภาพเป็นผู้ถูกกล่าวหาเช่นเดียวกับผู้ต้องหา ดังนั้น ผู้ต้องหาและจำเลยต่างเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา⁴²

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (3)

⁴² คณิต ฅนกร. “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา” รวมบทความด้านวิชาการของ ศ.ดร. คณิต ฅนกร อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, หน้า 347.

บทที่ 2

แนวความคิดว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในสังคมเอาไว้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ก็มีข้อยกเว้นในการได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญอยู่เช่นกันซึ่งก็คือการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนสถานะของบุคคลธรรมดาเป็นบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเขาต้องเสียสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญไปและเริ่มต้นได้รับสิทธิอันเป็นหลักประกันทางกฎหมายที่จะรับรองว่าเขาจะได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คือ การแจ้งข้อกล่าวหา

การแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสิทธิประการแรกที่บุคคลจะต้องได้รับก่อนสิทธิประการอื่น ๆ ไม่ว่าจะสิทธิที่จะไม่ให้การ สิทธิที่จะได้พบหรือปรึกษานายความ เพราะหากบุคคลนั้นไม่ทราบว่าเหตุประการใดที่ทำให้เขาต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเขาย่อมไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิประการอื่น ๆ ได้อย่างแน่นอน

1. ที่มาของสิทธิ

“สิทธิ” คืออะไร ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวถึงสิทธิไว้ว่า¹ ความหมายของคำว่า “สิทธิ” มีความเห็นอยู่ 2 ความเห็น คือ

ความเห็นประเภทที่ 1 เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง “อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง” (Willensumacht) เช่น ในการที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน บุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงที่จะครอบครองที่จะใช้สอย หรือที่จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นโดยเขาจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้ หรือจะใช้อำนาจดังกล่าวแต่เพียงบางประการก็ได้แล้วแต่เจตจำนง (Will) ของเขา ผู้ที่มีความเห็นประการที่ 1 นี้ ได้เห็นว่าความสำคัญอยู่ที่ “อำนาจ” (Macht) ที่กฎหมายให้แก่บุคคล ความเห็นนี้ วินด์ไฮต์ (Windscheid) นักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น

ความเห็นประการที่ 2 เห็นว่า “สิทธิ” คือ “ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้” ความเห็นนี้ เฮียร์ริง (Jhering) นักกฎหมายเยอรมันเป็นผู้คิดขึ้น ผู้ที่มีความเห็นประการที่ 2 นี้ เน้นหนักไปที่ “วัตถุประสงค์” (Zweck) ของสิทธิ กล่าวคือ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่บุคคลที่จะมีเจตจำนง

¹ หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2538, หน้า 205.

(Willensmacht) ก็เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ ฉะนั้น จึงควรจะถือว่า “สิทธิ” เป็น “ประโยชน์” ที่กฎหมายคุ้มครองมากกว่าที่จะเป็น “อำนาจ” ส่วนบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับความเห็นที่ 2 นี้ เห็นว่า การที่จะถือว่า “สิทธิ” เป็นประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้ นั้นแคบไป เพราะมี “สิทธิ” เป็นจำนวนมากที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เจ้าของสิทธินั้นๆ”

ศาสตราจารย์ หยุต แสงอุทัย ได้วิจารณ์ความเห็นทั้งสองว่าเป็นการมองสิทธิไปคนละแง่ โดยความเห็นที่ 1 มองไปในแง่เนื้อหา (Inhalt) ส่วนความเห็นที่ 2 มองไปในแง่จุดประสงค์ของสิทธิ (Zweck) แต่ควรจะอธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” ว่า “ได้แก่ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้”²

การศึกษาถึงที่มาของสิทธินั้นต้องเริ่มศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการรับรองสิทธิแต่ละอย่างของบุคคลอันถือเป็นแนวความคิดเริ่มแรกในการสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของสิทธิ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาที่เช่นกัน ตั้งแต่การเริ่มต้นของอารยธรรมของมนุษย์การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมต้องเกิดกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ต่อมา เมื่อมีคนในสังคมมากขึ้นกฎเกณฑ์เหล่านี้ก็ได้มีการพัฒนาไปตามความเป็นไปของสังคมนั้น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างของกฎเกณฑ์ในทางสังคมของแต่ละอารยธรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้ได้พัฒนาต่อมาเป็นกฎหมายซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ทำให้บุคคลในสังคมยอมรับที่จะอยู่ภายใต้กฎหมาย แต่เมื่อใดกฎหมายที่ใช้ในสังคมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมได้ ก็จะเกิดการต่อต้านจากบุคคลในสังคมเพื่อให้กฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงไปจนเป็นที่ยอมรับอีกครั้งบุคคลในสังคมนั้นก็จะยินยอมอยู่ในกฎหมายนั้นอีกครั้ง ตัวอย่างเช่น สมัยกฎหมายสมัยเองโกล-แซกซอน ที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีซึ่งมีพื้นฐานมาจากประเพณีโบราณของเยอรมันดั้งเดิม ทั้งกษัตริย์และประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน กษัตริย์สมัยนั้นไม่ได้เป็นผู้บัญญัติกฎหมาย พระองค์มีหน้าที่เพียงประกาศว่าเรื่องใดมีกฎหมายว่าอย่างไร ทั้งนี้โดยได้รับการปรึกษาจากผู้รอบรู้ (wise-men) บางคนในอาณาจักร³ แต่การพิจารณาคดีนั้นมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีที่เป็นปัญหาได้เพียงกันอยู่ศาลก็ให้มีการพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยซุทเตอร์ (ผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดี) ในแต่ละศาลจะเป็นผู้กำหนดว่า ฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์และจะพิสูจน์โดยวิธีใดรวมทั้งผลที่ได้รับหากคู่ความฝ่ายนั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ ส่วนการที่คู่ความจะสามารถผ่านการพิสูจน์ได้หรือไม่นั้น ถือว่าพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ตัดสิน ผู้ที่ผ่านการทดสอบได้ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หากไม่สามารถผ่านการทดสอบถือว่าเป็นผู้กระทำผิด การทดสอบดังกล่าวเป็นพิธีกรรมทางศาสนาอย่างหนึ่ง จึงต้องอาศัยพระในคริสต์ศาสนา

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 206.

³ สุนัย มโนมัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประชารัฐ จำกัด, 2532, หน้า 4.

เป็นผู้ควบคุมดูแลในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ปรกติจะใช้วิธีพิสูจน์ที่รุนแรง (ordeal) เช่น การทดสอบโดยใช้ไฟ (ordeal of fire) จำเลยจะต้องใช้มือเปล่าถือเหล็กที่ลนไฟจนร้อนแดงเดินเป็นระยะทาง 9 ฟุต จากนั้นก็ใช้ฝ่าฝืนมือไว้เป็นเวลา 3 วันแล้วจึงแกะเอาฝ่าออก ถ้าพบว่ามือของจำเลยไม่มีบาดแผลหรือบาดแผลหายแล้ว ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถ้าหากจำเลยมีบาดแผลอยู่ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนการทดสอบโดยใช้น้ำ (ordeal of water) จำเลยจะถูกมัดตัวแล้วนำตัวไปจุ่มลงในน้ำ หากจำเลยจมนลงไปน้ำถึงระยะที่กำหนดไว้ ก็ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่เช่นนั้นจำเลยก็จะถูกถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด⁴ เป็นกฎหมายดังกล่าวใช้วิธีการที่จะตอบสนองความต้องการความยุติธรรมของบุคคลในสังคม โดยนำเอาความเชื่อทางศาสนามาเป็นจุดร่วมในทางความคิดเพื่อให้สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่บุคคลในสังคมนั้นยอมรับได้ ซึ่งอาจเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลในสังคมที่มีการพัฒนาด้านการศึกษาของคนในสังคมไม่สูงนัก และคนในสังคมมีความเชื่อในศาสนาไปในทางเดียวกัน ซึ่งกฎหมายนี้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมนั้นได้

แต่การกระทำดังกล่าวกลับส่งผลต่อเนื่องมาอย่างมาก เพราะทำให้พระในศาสนาคริสต์มีบทบาทและอำนาจในทางสังคมมากขึ้น ในฐานะผู้ถ่ายทอดเจตนารมณ์ของพระเจ้าและเป็น การเพิ่มอำนาจให้แก่ศาสนจักรจนทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การปฏิวัติของสันตะปาปา (Papal Revolution) โดยพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 7 (Pope Gregory VII, 1073-1085) ศาสนจักรได้มีเขตอำนาจพิจารณาตัดสินเหนือบุคคลจำนวนมากและเหนือเรื่องสำคัญ ๆ อาทิที่เกี่ยวกับลัทธิความเชื่อ ทรัพย์สินของฝ่ายสงฆ์ การแต่งงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การศึกษา และอาชญากรรมเชิงศีลธรรมและเชิงอุดมการณ์ในทุกรูปแบบ (All manner of Ideological) ข้อวิจารณ์ในเชิงสิทธิมนุษยชนคงปรากฏตั้งแต่บทบาทของศาลไต่สวนทางศาสนา (The Inquisition) ที่ทารุณโหดร้ายในการพิจารณาคดีโดนใช้การข่มขู่ทรมานต่าง ๆ เพื่อให้รับสารภาพผิด การจำกัดควบคุมเสรีภาพในทางความคิดของมนุษย์โดนเฉพาะทางศาสนาภายใต้ข้อหาความผิดฐานเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนา ซึ่งจัดเป็นความผิดที่มีโทษร้ายแรง ประมาณกันว่าในระหว่งคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 มีการประทุษร้ายต่อผู้ที่เชื่อว่าเป็นแม่มด (Witches) ถึง 2 แสนคนในยุโรป กรณีการลงโทษประหารชีวิตด้วยการเผา ทั้งเป็นผู้กระทำความผิดจำนวนมากรวมทั้งจอร์ดาโน บูร์โน พอ ๆ กับการที่ศาสนจักรไม่ยอมรับเสรีภาพทางวิชาการจากการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตกาลิเลโอ กาลิเอนี้ นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง ด้วยคำกล่าวหาว่า ข้อเขียนของเขา (ที่กล่าวว่าโลกไม่ใช่ศูนย์กลาง

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-8.

ของจักรวาล) ขัดต่อหลักศาสนาอย่างรุนแรง⁵ แต่จากการกระทำเหล่านั้นนอกจากการกล่าวอ้างถึงความเชื่อทางศาสนาแล้วก็ได้มีการนำเสนอถึงเหตุผลของความยุติธรรมประการอื่น อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการกระทำดังกล่าวนั้นอาจเป็นการอาศัยความศรัทธาของคนในการตั้งข้อกล่าวหาที่เลื่อนลอยปราศจากพยานหลักฐานเพื่อกำจัดผู้เป็นศัตรูทางการเมือง หรือศัตรูโดยส่วนตัวของผู้มีอำนาจในศาสนจักรก็ได้ การกระทำดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แม้จะได้กระทำไปโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย แต่การไม่ให้โอกาสบุคคลที่ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายอย่างไรทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสที่จะแก้ข้อกล่าวหาหรือทำการต่อสู้คดีได้เลย ทำให้เกิดการต่อต้านการใช้อำนาจรัฐเข้าควบคุมสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลในสังคมอย่างเบ็ดเสร็จ นักวิชาการในสมัยนั้นจึงได้มีความพยายามที่จะสร้างแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เสริมในสังคมเป็นเงื่อนไขและหลักประกัน เพื่อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ แนวความคิดที่สำคัญคือ

- สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา
- หลักการรับฟังความทุกฝ่าย

1.1 สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเป็นความพยายามที่จะให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นฝ่ายที่อยู่ภายใต้การปกครองเป็นฝ่ายที่อ่อนแอกว่าให้สามารถต่อสู้คดีแก้ข้อกล่าวหาที่ตนได้รับได้จากฝ่ายรัฐซึ่งเป็นผู้ปกครองมีความเข้มแข็งกว่าได้ ซึ่งปรากฏในเอกสารหลายฉบับ เช่น Petition of right ค.ศ. 1628 ของประเทศอังกฤษกฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นในสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 เป็นการที่รัฐสภาเรียกร้องจากพระเจ้าชาร์ลส์ขอสิทธิให้ประชาชน โดยห้ามจับกุม บุคคลโดยไม่มีเหตุผล การจำคุกทุกครั้งต้องมีการสอบสวนความผิดเสียก่อนหากใช้กฎหมายหรือกฏอัยการศึกให้ใช้ได้ยามฉุกเฉินเท่านั้น⁶ หรือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง (Declaration Des Droits de l'Homme et du Citoyen หรือในภาษาอังกฤษคือ The Declaration of the right of Man and the Citizen) ค.ศ. 1789 ของประเทศฝรั่งเศส ส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในมาตรา 7 ซึ่งรับรองสิทธิในร่างกายของบุคคลที่ไม่อาจถูกกล่าวหาจับกุมหรือคุมขังได้

⁵ จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545, หน้า 102-103.

⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547, หน้า 51-52.

หากไม่มีความผิดตามกฎหมาย ส่วนมาตรา 8 การกำหนดโทษทางอาญาต้องทำเฉพาะเท่าที่จำเป็น อย่างยิ่งเท่านั้น การบัญญัติกฎหมายย้อนหลังเป็นโทษนั้นทำไม่ได้ และในมาตรา 9 การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นต้น

ในปัจจุบันสิทธิในการต่อสู้คดีได้รับการพัฒนาไปมากมายหลายด้าน เช่น สิทธิที่จะพบญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจ สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ เป็นแต่สิทธิที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานของการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ก็คือ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา เพราะหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบถึงข้อกล่าวหาที่ตนได้รับแล้ว ย่อมไม่อาจต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้องและไม่สามารถนำสิทธิอื่น ๆ ที่ได้รับมาใช้ได้อย่างเต็มที่

1.2 หลักการรับฟังความทุกฝ่าย⁸

เป็นหลักที่สร้างหลักประกันในด้านการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อผู้ถูกกล่าวหาที่มีมาหลักพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลที่มีหน้าที่วินิจฉัย ชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย เป็นหลักที่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดี และเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบ ทั้งต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการแก้ข้อกล่าวหา นั้น เป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในกฎหมายวิธีประเพณีของประเทศอังกฤษมาเป็นเวลานานแล้ว

หลักการรับฟังความทุกฝ่ายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2.1 ต้องมีการแจ้งเรื่องราวที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามกฎหมายให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยจะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรหรือวาจาก็ได้และต้องให้โอกาสพอสมควรแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะให้การตอบรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหา นั้น การให้การของผู้ถูกกล่าวหาจะให้การเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาก็ได้เช่นกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือศาลผู้มีหน้าที่วินิจฉัย ชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบล่วงหน้าพอสมควรก่อนถึงกำหนดเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องให้การ เพื่อเป็นการให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการเตรียมคำให้การได้อย่างเต็มที่ การแจ้งข้อกล่าวหาแต่ไม่ได้ให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการเตรียมคำให้การอย่างเหมาะสม ถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการรับฟังความทุกฝ่าย

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

⁸ นิรันดร์ เสียมทอง “การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533, หน้า 13-16

1.2.2 ต้องมีการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ใช้ในการพิจารณาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแต่อาจไม่เปิดเผยถึงแหล่งที่มาของข้อเท็จจริงนั้นก็ได้ ดังตัวอย่างในคดี R.Vs Gaming Board For Great Britain, ex parte Benaim and Khaide (1970) เป็นกรณีที่คณะกรรมการการพนันไม่ยอมออกใบอนุญาตให้มีการเล่นการพนันแก่ผู้ร้องขอ เนื่องจากคณะกรรมการการพนันได้พิจารณาประวัติและพฤติกรรมของผู้ร้องขอจากทางตำรวจทั้งในและนอกประเทศแล้ว ได้แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวให้ผู้ร้องทราบ แต่ไม่ได้เปิดเผยที่มาของแหล่งข้อมูล ในกรณีเช่นนี้ถือได้ว่า คณะกรรมการได้ปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่ายแล้ว

1.2.3 ทำการสืบพยานต่อหน้าผู้ที่ถูกกล่าวหาและให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาทำการซักค้านพยานตลอดจนคัดค้านพยานหลักฐานและนำพยานเข้าสืบเพื่อหักล้างพยานของฝ่ายผู้กล่าวหาได้

1.2.4 ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีและในบางกรณีให้มีการขออนุญาตเลื่อนการพิจารณาคดีได้

1.2.5 ให้มีตัวแทนในคดีได้ รวมทั้งมีทนายความช่วยเหลือในคดี

ซึ่งหลักการรับฟังความทุกฝ่ายนี้ ประเทศไทยได้รับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยบัญญัติเป็นวัตถุประสงค์ของมาตรา 120, 134, 168, 172 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ซึ่งในประเทศแถบเอเชียที่ใช้ระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจไว้ที่ผู้นำประเทศก็มีเหตุการณ์คล้าย ๆ กันเกิดขึ้น เช่น การลงโทษบุคคลตามใจชอบ การบัญญัติความผิดย้อนหลังเพื่อลงโทษบุคคลการลงโทษบุคคลหนึ่งบุคคลได้อย่างเฉพาะเจาะจงโดยไม่มีเหตุตามกฎหมาย เป็นต้น และแม้ว่าในทางทวีปเอเชียจะไม่มีประวัติการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในทางกฎหมายมากเหมือนในทางยุโรปและอเมริกา แต่เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารกับประเทศในแถบยุโรปและอเมริกาก็ได้มีการรับเอาสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา และหลักการรับฟังความทุกฝ่ายมาใช้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น เราควรจะต้องยอมรับกันว่า การสร้างกฎเกณฑ์ของสังคม โดยอาศัยกฎหมายนั้นมีมานานแล้วพร้อม ๆ กันกับการก่อเกิดของอารยธรรมของมนุษย์ การสร้างกฎหมายในแต่ละยุคสมัยผู้บัญญัติกฎหมายจะนำเอาแนวความคิดที่ดีที่สุดในยุคสมัยนั้นมาเป็นหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลในสังคมได้อย่างดีที่สุดเพื่อให้บุคคลในสังคมยินยอมที่จะอยู่ภายในขอบเขต ข้อบังคับของกฎหมายนั้น แต่เมื่อกฎหมายนั้นได้ผ่านการเข้ามาในระยะเวลาหนึ่ง หากกฎหมายไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในสังคมได้อย่างเต็มที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขปรับปรุงไปตามความเป็นไปของสังคมนั้น ๆ เพื่อให้กฎหมายเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมตลอดเวลา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า สิทธิของบุคคลถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงตนอยู่ในสังคมของบุคคล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติรับรองสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลไว้และต้องบังคับให้มีผลในทางปฏิบัติในสังคม แต่ว่าเมื่อมองจากอีกด้านหนึ่ง การบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงสิทธิต่าง ๆ ก็เป็นการกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิของบุคคลในสังคมเพื่อมิให้เกิดการใช้สิทธิของตนจนเกินความพอดีจนกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ซึ่งรัฐต่าง ๆ จะบัญญัติวางขอบเขตสิทธิของบุคคลแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของตน โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานแตกต่างกันดังนี้

2. แนวคิดทางปรัชญา

ตั้งแต่เริ่มศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาได้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ อันมีผลมาจากสภาพการถูกกดขี่ทางสังคมของประชาชนโดยชนชั้นผู้ปกครองอย่างไม่เป็นธรรมก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางทรัพย์สิน ร่างกายและบางครั้งถึงแก่ชีวิต ซึ่งแนวความคิดที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก คือ แนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดเรื่องสิทธิของบุคคลสืบเนื่องจากแนวคิดเรื่อง สิทธิธรรมชาติ ของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่วางหลักไว้ว่า สิทธิเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีติดตัวตั้งแต่เกิด โดยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีหลักเกณฑ์อยู่แล้วโดยธรรมชาติของมันเองไม่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้ใด และกฎเกณฑ์ของมนุษย์ในสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มนุษย์เพียงแต่ใช้สติปัญญาไปค้นพบเท่านั้น กฎหมายธรรมชาติจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นจริงในทุกสถานและมีลักษณะนิรันดร์ ปรัชญาของสำนักกฎหมายธรรมชาติได้เปลี่ยนความเชื่อในทางศาสนา ที่เชื่อว่า กฎหมายมาจากเจตจำนงของพระเจ้า เป็นเจ้าที่ใช้ผ่านผู้นำซึ่งมีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาให้ความสำคัญกับ “เหตุผล” ของมนุษย์และได้ให้ความสำคัญกับการออกกฎหมายมาจำกัดความรู้เหตุผลของจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น อันเป็นหนทางไปสู่การจัดทำประมวลกฎหมายขึ้นมาจำกัดอำนาจของผู้ปกครองและคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติอันไม่อาจลบล้างได้ของมนุษย์ จึงถือได้ว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นรากฐานของการจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ โดยกฎหมายธรรมชาตินี้มี

⁹ Rene David. *Les grands systemes de droit contemporain*. Paris : Dalloz. 1978. อ้างใน บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. *กฎหมายมหาชนเล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายยุคต่าง ๆ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538, หน้า 52.

อำนาจเหนือรัฐ กล่าวคือรัฐต้องเคารพกฎธรรมชาติ กฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นจะมีสภาพบังคับก็ต่อเมื่อสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ¹⁰

เมื่อสิทธิธรรมชาติดังกล่าวเป็นสิ่งที่ติดมาพร้อมกับชีวิต ดังนั้น มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาย่อมมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคระหว่างกันในฐานะความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นเสมือนหลักการพื้นฐานข้อหนึ่งของปรัชญากฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่¹¹ ซึ่งเป็นที่มาของความต้องการสร้างหลักเกณฑ์กลางที่สามารถใช้ได้ในทุกแห่งหรือที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน

ซึ่งต่อมาได้มีนักปราชญ์คนสำคัญของสำนักกฎหมายธรรมชาติคือ John Locke (ค.ศ. 1632-1704) ได้อาศัยความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติเป็นข้ออ้างต่อสู้ให้หลุดพ้นจากอำนาจกดขี่หรือความไม่เป็นธรรมในสังคมซึ่งเกิดขึ้นจากการปกครองอย่างไม่เป็นธรรมของผู้ปกครองในยุคศักดินา โดย Locke มีความเห็นว่า ในสภาวะธรรมชาติเดิมของมนุษย์ก่อนที่จะมีรัฐ คนทุกคนมีสิทธิและหน้าที่เหมือนกัน และคนทุกคนมีสิทธิที่จะป้องกันและรักษาซึ่งสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของตน ประชาคมที่จัดตั้งขึ้นเป็นระเบียบได้นั้นเกิดขึ้นก็เพราะมีสัญญาประชาคมซึ่งมีเป้าหมายที่จะยืนยันและป้องกันสิทธิของปัจเจกชนเป็นสำคัญ แต่ทว่าปัจเจกชนไม่ได้โอนสิทธินั้นทั้งหมดให้แก่รัฐ คงเหลือแต่สิทธิปัจเจกชนบางประการที่มีลักษณะนิรันดร์ละเมิดมิได้และถอนมิได้¹² ตามความเห็นของ Locke นั้น มนุษย์จึงไม่ได้ยอมสละสิทธิที่ตนมีอยู่ตามธรรมชาติให้แก่ประชาคมทางการเมืองอย่างสิ้นเชิง หากแต่ยอมสละสิทธิดังกล่าวให้แก่ประชาคมทางการเมืองเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้องค์กรนิติบัญญัติซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดจะใช้อำนาจของตนเหนือชีวิตและทรัพย์สินของประชาคมตามอำเภอใจมิได้¹³ และคำสอนของ Locke มีอิทธิพลต่อการจัดทำเอกสารคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลในเวลาต่อมา เริ่มจาก Bill of Rights ในประเทศอังกฤษในปี พ.ศ.1689, การประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (A Declaration

¹⁰ Jean Rivero. *Libertes publiques Paris : Presse universitaire de france.* 1973. อ้างใน วีระ โลจายะ. เอกสารการสอนชุดกฎหมายมหาชนเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนหน่วยที่ 8-15. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 467.

¹¹ จริญญา โฆษณานันท์. “รัฐธรรมนูญ 2540 : จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธรรมิกสิทธิมนุษยชน” วารสารอัยการ ปีที่ 21, ฉบับที่ 249.

¹² วรวิทย์ กนิษฐะเสน. “ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน” วารสารอัยการ. ปีที่ 2, ฉบับที่ 13. มกราคม 2522, หน้า 44.

¹³ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ และ จตุรงค์ ถิรวัฒน์. “อำนาจอุปไปโดยกับกฎหมายระหว่างประเทศ” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 16, ฉบับที่ 4. ธันวาคม 2529, หน้า 182.

of Independence) ในปี ค.ศ.1776, ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส (Declaration of the Rights of Men and Citizens) ในปี 1789 จนกระทั่งในปี ค.ศ.1948 นานาประเทศได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)¹⁴ เพื่อกำหนดสิทธิอันเป็นสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ว่าควรมีสิทธิประการใดบ้าง และเพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศสมาชิกที่จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรอง และคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศของตนต่อไป

แต่ทว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละสังคมต้องคำนึงถึงภาวะวิสัยด้านความคิดของชุมชน บริบททางศาสนา หรือวัฒนธรรมของแต่ละสังคมประกอบด้วย เพราะในสังคมแต่ละแห่งย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป แม้จะมีจุดร่วมกันในแต่ละสังคมแต่ความแตกต่างและหลากหลายทำให้ยากที่จะวางหลักเกณฑ์ที่เป็นกลางร่วมกันในเรื่องนี้

ดังนั้น แม้อองค์การสหประชาชาติจะพยายามสร้างหลักเกณฑ์กลางด้วยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1948 แต่ก็ไม่ได้ผลมากนัก ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ จึงได้บัญญัติรับรองไว้สิทธิต่าง ๆ ของประชาชนในประเทศไว้ตามสภาพความเป็นไปของประเทศนั้น ๆ เรียกว่า สิทธิพลเมือง โดยในเรื่องนี้ประเทศไทยได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ว่าบุคคลย่อมอ้างว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁵ โดยบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพนี้ตั้งแต่เกิด นอกจากนี้ยังได้บัญญัติรับรองไว้ด้วยว่า สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความ กฎหมายทั้งปวง¹⁶ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือน

¹⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติลงมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับและประกาศใช้ในการประชุมสมัชชาสมัชชาสามัญ ครั้งที่ 3 ที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งผู้แทนของรัฐบาลไทยร่วมได้ลงมติยอมรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในครั้งนั้นด้วย

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 28

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 27

สาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้¹⁷ โดยรัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจากระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน¹⁸ ไม่ว่าฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจออกกฎหมายมาจำกัด หรือเปลี่ยนแปลงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยปราศจากอำนาจตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

ดังนั้น เมื่อประชาชนทุกคนต้องได้รับสิทธิในฐานะเป็นพลเมือง แม้บุคคลใดจะถูกกล่าวหา ไม่ว่าโดยรัฐหรือเอกชนว่ากระทำการอันเป็นความผิดอาญา แต่บุคคลนั้นก็ต้องได้รับหลักประกันทางกฎหมายในฐานะพลเมือง อันเป็นหน้าที่ของรัฐที่จักต้องให้ความคุ้มครองสิทธิที่ได้ไว้บัญญัติให้ไว้ตามกฎหมาย

3. แนวคิดทางกฎหมาย

แนวคิดในทางกฎหมายถือว่าเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลในสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะเป็นการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของสิทธิทุกรูปแบบที่รัฐรับรองและคุ้มครองให้โดยรัฐสามารถบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิบุคคลไว้และมีการคุ้มครองโดยการกำหนดมาตรการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ มิให้เป็นการใช้อำนาจอันเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลได้ ซึ่งจะส่งผลให้สิทธิที่กฎหมายรับรองนั้นเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งแนวคิดในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

3.1 หลักนิติรัฐ

หลักนิติรัฐเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษย์ทุกแห่งทุกมุมรัฐต้องให้ความอารักขาและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชา¹⁹ หรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง ทั้งนี้ภายใต้หลักการที่ว่าบุคคลทุกคนในรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันไม่ว่าจะเป็นประชาชนธรรมดา เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้บริหาร หรือผู้ปกครองรัฐ การกระทำใดใดอันเป็นการรุกรานสิทธิของประชาชนจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมี

¹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 29

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 75

¹⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. คำอธิบายกฎหมายมหาชนเล่ม 3. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นิติธรรม, 2538, หน้า 20.

กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น แต่ทว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะที่อยู่เหนือกว่าเอกชนมีอำนาจอันก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิหน้าที่แก่เอกชนฝ่ายเดียวโดยไม่สมควรใจได้ในกรณีกระทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น แม้ว่าการที่กฎหมายมหาชนให้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชน แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายนั้นเองก็จำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้อำนาจนอกรอบที่กฎหมายให้ไว้หรือที่เรียกว่า การกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย²⁰

จากหลักการของหลักนิติรัฐพบว่ามีหลักอยู่สามประการตามแนวคิดของ A.V. Dicey (1835-1922) ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพที่จะได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายดังนี้คือ²¹

(1) กฎหมายของบ้านเมืองย่อมมีความสำคัญยิ่งใหญ่และเด็ดขาดกว่าอำนาจอื่น บุคคลจะถูกลงโทษแต่เฉพาะเมื่อได้กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายเท่านั้น จะถูกลงโทษเพราะเหตุอื่นไม่ได้ และผู้ที่วินิจฉัยว่าผู้ใดกระทำความผิดหรือไม่ก็คือศาลยุติธรรมเท่านั้น

(2) บุคคลทุกคนย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองซึ่งได้รับการบังคับรับรองโดยศาลยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

(3) กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเพียงการรองรับสิทธิของมนุษย์ตามที่ศาลได้รับรองและบังคับบัญชาให้เท่านั้น กล่าวคือ กฎหมายที่รัฐสภาออกมาเป็นกฎหมายที่กำหนดฐานะของบุคคลที่มีอยู่ตามกฎหมายมิใช่เพียงแต่จะรับรองจากตัวหนังสือในรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากแต่จะต้องให้บุคคลผู้ถูกละเมิดมีทางแก้ไขโดยใช้สิทธิฟ้องผู้กระทำความผิดหรือผู้กระทำละเมิดต่อศาลตามกฎหมายอื่นของบ้านเมืองได้ด้วย

จากหลักสามประการดังกล่าว ได้แสดงถึงการป้องกันสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลโดยคำนึงถึงระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย ที่ปกครองด้วยระบบกฎหมายและความยุติธรรม (Legal State) เพื่อค้ำประกันและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ทรัพย์สินของบุคคลเป็นประการสำคัญและยังถือว่าเป็นหลักที่ประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ภายใต้หลักนิติธรรมที่ประชาชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพอย่างบริบูรณ์ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด

²⁰ ชาญชัย แสงศักดิ์. อธิบายกฎหมายปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542, หน้า 33.

²¹ ประสิทธิ์ โง้ววิไลกุล. เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540, หน้า 21.

3.2 ทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)

ทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมเกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 18 มีวัตถุประสงค์ที่จะจำกัดอำนาจรัฐและองค์กรของรัฐมิให้กลายเป็นอำนาจตามอำเภอใจหรืออำนาจทรราช²² โดยการสร้างรัฐธรรมนูญให้เป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐที่ทุกคนในรัฐจะต้องปฏิบัติตามแล้วบัญญัติขอบเขตของสิทธิ ข้อยกเว้นของสิทธิ และการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐและองค์กรของรัฐเอาไว้ เพื่อให้รัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่ชัดเจนร่วมกันระหว่างประชาชนในรัฐกับรัฐว่า เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยปรกติสุขในรัฐประชาชนจะยอมสละสิทธิบางประการของตนเพื่อให้เป็นไปตามขอบเขตที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่ในการกำหนดขอบเขตนั้นรัฐจะต้องมีการวางหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เป็นการดูแลและกานอำนาจรัฐไม่ให้ใช้อย่างเกินขอบเขตมากระทบสิทธิของประชาชน แต่หากมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพก็ต้องมีกระบวนการคุ้มครองให้ประชาชนสามารถโต้ตอบการกระทำของรัฐได้ เช่น การประท้วงโดยสงบ การร่วมกันเพิกถอนกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม หรือสามารถฟ้องร้องรัฐต่อองค์กรอิสระ เช่น ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ยกเลิกเพิกถอนการกระทำของรัฐได้ เป็นต้น

แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้รับการพัฒนามาจาก

ก. แนวคิดของสัญญาประชาคม (Social Contract) ซึ่งพัฒนามาจากความไม่แน่นอนของกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการของผู้ปกครองทำให้เกิดการใช้อำนาจของผู้ปกครองในทางที่มิชอบ จึงได้เกิดการสร้างข้อกำหนดในการปกครองสังคมเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งก็คือสัญญาประชาคมที่สมาชิกทุกคนร่วมตกลงกันสร้างกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะกำหนดเจตจำนงในการปกครองตนเองขึ้น²³ เมื่อประชาชนในสังคมได้อยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคมที่ตนได้สร้างขึ้นเอง ประชาชนย่อมจะได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่

ข. หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (Supremacy of the Constitution)

เมื่อกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์สูงสุดในการปกครองประเทศ เนื่องจากหากได้พิจารณาโดยทฤษฎีบริสุทธิแห่งกฎหมายที่ว่ากฎเกณฑ์ที่ให้อำนาจออกกฎเกณฑ์อื่น ย่อมสูงกว่ากฎเกณฑ์ที่ออกมาและจากการที่รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นกฎเกณฑ์ที่มีที่มาจากอำนาจสูงสุด

²² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 1. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538, หน้า 85.

²³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538, หน้า 18.

ในการก่อตั้งองค์กรทางการเมือง (pouvoir constituant) และเป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อตั้งระบบกฎหมายขึ้นทั้งระบบ²⁴ โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดถึงองค์กรที่ใช้อำนาจทางการเมืองในการปกครองรัฐและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงส่งผลให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์ที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญสร้างขึ้น กล่าวคือรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายที่ออกตามอำนาจแห่งรัฐธรรมนูญหรือมีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญไม่สามารถขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ รวมทั้งการกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมที่มีกระบวนการแตกต่างจากกฎหมายธรรมดา เพื่อเป็นหลักประกันให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีความเป็นสูงสุด มิให้มีการออกกฎหมายมาล่วงละเมิดอำนาจนี้ได้ ในทางตะวันตกเรียกอำนาจดังกล่าวว่า “Judicial Review Power” ซึ่งเป็นอำนาจที่ใช้รัฐธรรมนูญให้เกิดผลในทางปฏิบัติและทำให้รัฐธรรมนูญอันเป็นหลักประกันสูงสุด²⁵ และจากนัยของทฤษฎีรัฐธรรมนูญที่ต้องกำหนดถึงกลไกในการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างชอบธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ ผนวกกับผลของความเป็นสูงสุดของรัฐธรรมนูญจึงทำให้การใช้อำนาจขององค์กรทางการเมืองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ได้รับหลักประกันที่จะไม่ถูกลบล้างโดยกฎเกณฑ์ที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญได้ ซึ่งก็จะทำให้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมบรรลุผลสำเร็จในที่สุด

จากนิยามและแนวความคิดรากฐานของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมข้างต้น ได้นำมาสู่แนวคิดในการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยกรอบ 3 ประการ คือ

- (1) การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (2) การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
- (3) การเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้แก่รัฐบาล

ในทางปฏิบัติการสร้างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกรอบของหลักรัฐธรรมนูญนิยมได้นั้น ก็ต้องอาศัยการเทียบเคียงกลไกในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ที่มีระบอบการปกครองใกล้เคียงกัน ประกอบกับการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมให้เข้าใจถึงจิตวิญญาณประชาชาติเสียก่อนว่าเป็นอย่างไร เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มีความเหมาะสมสามารถนำมาใช้ได้จริงตรงตามความต้องการของประชาชนในประเทศของตน

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

²⁵ นพนิช สุริยะ. “สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ”. ใน *สู่สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้า* ที่ในประเทศไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535, หน้า 42.

4. แนวความคิดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า สิทธิมนุษยชนมีที่พื้นฐานมาจากแนวความคิดว่าด้วยสิทธิของความเป็นมนุษย์ อันเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิทธิของความเป็นมนุษย์ตามกฎหมาย ซึ่งแนวความคิดเรื่องสิทธิของความเป็นมนุษย์นั้นเป็นแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อว่ากฎหมายคือเหตุผลกฎหมายธรรมชาติคือ เหตุผลหรือหลักเกณฑ์ของมนุษย์ ซึ่งตามธรรมชาติของมันแล้วจะเป็นระบบระเบียบอยู่ โดยธรรมชาติไม่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของบุคคล เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ มีลักษณะถาวรตลอดไป และมีผลใช้บังคับได้ทุกหนทุกแห่งทั่วโลก โดยรัฐจะบัญญัติกฎหมายใด ๆ ให้ขัดกับหลักกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ ทำให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิของความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติ หรือสิทธิธรรมชาติขึ้น โดยมีแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเสมอภาคกัน มีสิทธิเสรีภาพด้วยกันทุกคน ผู้อื่นจะมาล่วงละเมิดไม่ได้ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาตินี้

4.1 การคุ้มครองสิทธิตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948

การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินการตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับและการแจ้งเหตุที่จับ ไม่มีบทบัญญัติที่คุ้มครองเฉพาะเจาะจงมีแต่หลักการ กว้างๆ ที่คุ้มครองบุคคลทุกคนเพื่อให้มีความเสมอภาคกันตามที่ปรากฏในข้อ 1, ข้อ 7, ข้อ 9, ข้อ 10 และข้อ 11 (1) ดังนี้

“ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระ และเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ 7 ทุกคนเสมอกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการขยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และการกระทำผิดอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ 11 (1) บุคคลที่ถูกหาว่ากระทำผิดทางอาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถือว่ามีความผิดอันมิโทษทางอาญาใด ๆ ด้วยเหตุที่ตนได้กระทำหรืองดเว้นการกระทำการใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ, ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุไว้เป็นความผิดทางอาญามีได้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่กระทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้...”²⁶

แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 จะไม่ได้ระบุถึงหลักประกันในการแจ้งข้อกล่าวหาได้โดยชัดเจนแต่จากเนื้อความในบทบัญญัติที่ยกมาข่อมสามารถระบุได้ถึงเจตนารมณ์ที่จะสร้างหลักประกันแก่บุคคลทุกคนว่า หากเขาจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าในที่ใดในโลก เขาต้องได้รับหลักประกันที่จะให้เขาสามารถต่อสู้คดีในเรื่องนั้นได้อย่างเต็มที่ และจะต้องได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกต้องและเป็นธรรมตามข้อกล่าวหา เมื่อพิจารณาต่อไปอีกจะเห็นได้ว่า สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ได้รับจะไม่สามารถใช้สิทธิได้เลยหากเขาไม่ได้รับรู้ถึงข้อกล่าวหาที่ตนได้รับอย่างถูกต้อง ดังนั้น การได้รับทราบข้อกล่าวหาจึงมีความสำคัญมาก

²⁶ Universal Declaration of Human Rights

“ Article 1

All human being are born and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood

Article 7

All are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law. All are entitled to equal protection against any discrimination in violation of this declaration and against any incitement to such discrimination.

Article 9

No one shall be subjected to arbitrary arrest, detection or exile.

Article 10

Everyone is entitled in full equality to and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

Article 11 (1)

Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until gaily according to law is a public trial at which he has all the guarantees necessary for his defence”

ว่าโดยสถานะทางกฎหมายแล้ว ปฏิญญาสากลฯ ค.ศ. 1948 เป็นเพียงคำประกาศลอย ๆ มิได้มีค่าหรือผลบังคับใด ๆ ทางกฎหมาย นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยให้ทุกฝ่ายรวมขอมยอมรับกันได้ รวมทั้งประเทศไทย ก็ให้การยอมรับนับถือในฐานะ ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ โดยแท้จริงแล้ว ปฏิญญาสากลฯ เป็นผลของการเมืองระหว่างประเทศ โดยอาศัยการประนีประนอมระหว่างมหาอำนาจ 2 ฝ่าย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีจุดยืนขัดแย้งแตกต่างกัน กล่าวคือ มหาอำนาจฝ่ายตะวันตกมีแนวโน้มเน้นหนักไปในด้านสิทธิราษฎรและการเมือง (civil and political rights) ส่วนมหาอำนาจฝ่ายสังคมนิยม โน้มเอียงไปทางด้านสิทธิเศรษฐกิจและสังคม (economic and social rights) ในฐานะผู้ชนะสงครามใหม่ ๆ มหาอำนาจสองฝ่ายสามารถรวมขอมกันได้ โดยรวมหลักการของสิทธิทั้ง 2 ประเภทเข้าไว้ในเอกสารฉบับเดียวกันใน ปฏิญญาสากลฯ นี้ ครั้นเมื่อการดำเนินงานเรื่องสิทธิมนุษยชน ก้าวมาถึงขั้นที่ต้องการให้เกิดผลบังคับขึ้นในรูปของ “กติกา สัญญาระหว่างประเทศ” (International Covenant) การเจรจาต่อรองระหว่างมหาอำนาจทั้งสองจึงต้องใช้เวลาถึงเกือบ 30 ปี มาบรรจบผลเอาในปี ค.ศ. 1976 แต่กระนั้นก็ยังต้องแยกทำเป็น 2 ฉบับ คือ กติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1976 และกติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 ทั้งนี้โดยปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละประเทศ ที่จะรับรองให้สัตยาบันเป็นรายประเทศ เป็นรายฉบับไป เพื่อให้เกิดผลบังคับเฉพาะแก่ประเทศที่ให้สัตยาบัน มิใช่มีผลบังคับเป็นการสากล²⁷ นอกจากนี้สหประชาชาติมีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการประกาศยอมรับปฏิญญาสากลฯ ในฐานะ “กฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศและสภาพภายในของประเทศสมาชิกทำให้ความพยายามนี้ไม่ประสบความสำเร็จ สหประชาชาติจึงได้เลือกใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น การจัดทำสนธิสัญญา กติกา ความตกลง หรือเอกสารระหว่างประเทศ ที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก

4.2 การคุ้มครองสิทธิตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1976

ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองนี้เองที่ได้ปรากฏถึงการรับรองสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับแจ้งเหตุที่จับและแจ้งข้อหา ปรากฏตามข้อ 9 และข้อ 14 (3) (a) ดังนี้

²⁷ เสน่ห์ จามริก. คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” โดยเกียรติจิจร และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหาคคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529, หน้า (5) - (6) .

“ข้อ 9

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการมิได้ บุคคลใดจะถูกทรมานหรือปฏิบัติอย่างโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมหรือถูกปฏิบัติอย่างลดคุณค่าโดยพลการมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

2. บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุในการจับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิบัติต่อตนโดยพลันในเวลาที่มีการจับกุม...”²⁸

เหตุในการจับและการแจ้งข้อหา ตามอนุ 2 เป็นการคุ้มครองผู้ถูกจับในการที่จะได้รับทราบว่า เหตุที่เขาต้องถูกจับกุมเพราะเรื่องอะไร ซึ่งรวมถึงเหตุในทางอาญาด้วยเป็นกรณีของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การแจ้งฐานความผิดแต่เพียงอย่างเดียว

“ข้อ 14

1. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิและหน้าที่ของตน ทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจมีอิสระและเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามรับฟังการพิจารณาคดีทั้งหมด หรือบางส่วนได้ก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของกลุ่ม หรือในกรณีศาลเห็นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือข้อพิพาททางแพ่งย่อมเป็นที่เปิดเผยเว้นแต่จำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของกลุ่มสมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก

2. บุคคลทุกคนผู้ถูกหาว่ากระทำผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดกฎหมาย

3. ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้

(ก) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน และละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้

²⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมืองข้อ 9. เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ จัดทำโดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, 2531, หน้า 84-89. คู่มือบัญญัติภาษาอังกฤษที่ภาคผนวก 1

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อผู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักจูงอย่างไม่เป็นธรรม

(ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าและสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่เลือกหาเอง สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธินี้ถ้าไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย และสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้โดยไม่คิดมูลค่า ถ้าบุคคลนั้นไม่อาจรับภาระจัดการได้เอง หากจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(จ) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้หมายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตน

(ฉ) สิทธิที่จะขอความช่วยเหลือให้มีล่าม โดยคิดมูลค่าหากไม่อาจเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

(ช) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด

4. ในกรณีผู้ที่กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและด้วยความประสงค์จะส่งเสริมการแก้ไขความประพฤติของบุคคลนั้น

5. บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษ และคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย

6. เมื่อบุคคลใดถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดโดยอาญาและภายหลังจากนั้น คำพิพากษาได้ถูกกลับหรือได้รับอภัยโทษโดยเหตุที่ได้ปรากฏข้อเท็จจริงที่เพิ่งค้นพบใหม่ว่ามีกรณีปฏิบัติขัดต่อความยุติธรรม บุคคลผู้ได้รับโทษอันเป็นผลมาจากการลงโทษดังกล่าวย่อมได้รับการชดใช้ตามกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในขณะนั้นเป็นผลมาจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน

7. บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำในการกระทำผิดกรรมเดียวกันซึ่งได้มีการคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษหรือปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ²⁹

เห็นได้ชัดว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมืองที่กล่าวมาข้างต้น มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาไว้อย่างชัดเจน ทั้งในชั้นการจับกุม และชั้นการพิจารณาคดี

²⁹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองข้อ 9. เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ จัดทำโดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ, 2531, หน้า 84-89. คู่มือบัญญัติภาษาอังกฤษที่ภาคผนวก 1

ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่า บุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจถึงเหตุที่ตนจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้อง และสามารถที่จะใช้สิทธิที่ได้รับหลักประกันที่จำเป็นต่างๆ ในการต่อสู้คดี เมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ได้อย่างเต็มที่ เป็นการวางรากฐานเพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้บัญญัติเป็นกฎหมายภายในเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาต่อไป

ประเทศไทยก็เป็นสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมืองด้วยเช่นกัน เราได้มีการแก้ไขกฎหมายภายใน เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยตลอด

4.3 การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอารยธรรม รูปแบบการปกครอง รูปแบบสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงระบบกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวเป็นเพียงรายละเอียดเท่านั้นแต่หลักการของการดำเนินคดีอาญาของทุกประเทศก็ล้วนมีความต้องการที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงออกมาทั้งสิ้น ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาสามารถแบ่งได้ 2 ระบบคือ ระบบไต่สวน (inquisitorial system) และระบบกล่าวหา (accusatorial system)

ระบบไต่สวน เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบดั้งเดิม ซึ่งศาลจะทำหน้าที่ทั้งการสอบสวน การฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกชักฟอกจากการไต่สวนของศาลในลักษณะกรรมในคดี (object) ข้อเสียของระบบนี้อยู่ที่การให้อำนาจเด็ดขาดอยู่กับศาล โดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจ ดังนั้น จึงอาจเกิดกรณีที่การพิจารณาและพิพากษาคดีผิดพลาดจากอคติ หรือการทุจริตของศาลได้ และกรณีที่ถือว่าผู้ถูกไต่สวนเป็นกรรมในคดี ทำให้ผู้นั้นไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งในระบบนี้มักมีการนำเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยการข่มขู่ ทรมาณร่างกายผู้ถูกไต่สวนเพื่อประกอบการค้นหาความจริง โดยถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย

ระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่พบได้มากในปัจจุบัน เป็นระบบที่ได้นำเอาข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนมาปรับปรุงแก้ไข โดยการแยกองค์การที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริง และองค์การที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน เพื่อให้สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจซึ่งกันและกันได้ซึ่งองค์การทั้งสองจะเป็นอิสระจากกัน นอกจากนี้

ได้ยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี (Subject) โดยเป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริง และร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา ดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหาจึงได้รับสิทธิต่างๆ ที่จะต้องคู่คืออย่างเต็มที่ หรือการวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิพากษาตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด

ปัจจุบันระบบกล่าวหาได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในประเทศต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงประเทศไทย แต่เพื่อให้องค์กรของรัฐสามารถเข้ามาดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแทนผู้เสียหายได้โดยชอบธรรมจึงทำให้เกิดการสร้างหลักการทางกฎหมายที่กำหนดให้รัฐเป็นผู้เสียหาย ต่อการที่มีผู้กระทำความผิดทางอาญาทุกประเภทที่เกิดในเขตอำนาจรัฐ เพราะการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการสร้างความเสียหายและทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวมซึ่งรัฐมีหน้าที่ปกป้องรักษา ดังนั้น รัฐจึงสร้าง “องค์กรที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริง” และ “องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” เพื่อดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดอาญานั้น ๆ ซึ่งหลักการนี้เรียกว่า “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution)”³⁰

และในส่วนขององค์กรที่มีหน้าที่ในการค้นหาความจริงโดยเจ้าพนักงานของรัฐได้รวมเอาการทำหน้าที่ทั้งการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีเอาไว้วันนั้นมีปัญหาว่า การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องกระทำในทุกคดีที่ปรากฏหลักฐานพอที่จะเชื่อว่าการกระทำความผิดหรือไม่ กล่าวโดยเฉพาะ ถ้าปรากฏหลักฐานพอ จะต้องสอบสวนทุกคดีหรือไม่และถ้ารวบรวมพยานหลักฐานได้พอที่จะฟ้องต่อศาล จะต้องฟ้องบุคคลนั้นต่อศาลทุกคดีหรือไม่คำตอบในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศนั้น ถือหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย (legality principle) หรือหลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ (opportunity principle)³¹ กฎหมายในประเทศต่าง ๆ นั้น ได้ยอมรับหลักการดำเนินคดีอาญาทั้งสองหลักนี้ต่างกัน พอแยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ กฎหมายของประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายแต่อย่างเดียวได้แก่ ออสเตรีย อิตาลี และสเปน เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ ได้แก่ ญี่ปุ่น เบลเยียม ฝรั่งเศส เดนมาร์ก และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้ทั้งสองหลัก ได้แก่ เยอรมนี เป็นต้น

การดำเนินคดีตามหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อาจแยกพิจารณาเป็นสองกรณี คือ การดำเนินการสอบสวน ซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวน กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรงว่าพนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินการ

³⁰ ดูรายละเอียดใน คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546, หน้า 46.

³¹ ดูรายละเอียดใน ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544, หน้า 34-36.

สอบสวนในคดีที่เป็นความผิดอาญาได้หรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 122 ที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนมีดุลพินิจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ จึงอาจแปลความหมายได้ว่ากรณี ที่นอกเหนือจากที่มาตรา 122 ระบุไว้ พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวน ดังนั้น จึงมีผู้เห็นว่า การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ส่วนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องร้อง ซึ่งกฎหมายให้ดุลพินิจพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา นอกจากนี้ ในมาตรา 145 และ 35 ยังเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีอาญาได้ ซึ่งการที่พนักงานอัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีอาญาได้ แสดงว่า กฎหมายอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้ เพราะในหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจะไม่เปิดโอกาสให้กระทำเช่นนี้ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ³²

หน้าที่ขององค์กรของรัฐในการค้นหาความจริงนั้น มิได้มีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น หากแต่ต้องทำการรวบรวมข้อเท็จจริงทุกอย่างที่เกี่ยวข้องในการเกิดการกระทำความผิดนั้น ๆ ซึ่งรวมถึงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนด้วย ซึ่งหลักการอันนี้เรียกว่า “หลักฟังความทุกฝ่าย”³³ หลักฟังความทุกฝ่ายเป็นการสร้างหลักประกันสิทธิให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ทั้งในชั้นการพิจารณาของพนักงานสอบสวนพนักงานอัยการ และศาล ซึ่งในการชี้ขาดข้อเท็จจริงทั้งสามชั้นนี้ องค์กรของรัฐทั้งสามจะต้องฟังข้อเท็จจริงทั้งฝ่ายผู้กล่าวหา ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องซึ่งรวบรวมได้เอง ไม่ใช่ฟังเฉพาะฝ่ายผู้กล่าวหา และชักฟอกเอาความผิดจากผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงอื่น ๆ

และการที่ผู้ถูกกล่าวหาจะสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตนในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักฟังความทุกฝ่ายได้ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้ถูกกล่าวหาอย่างถูกต้องเสียก่อน เพราะหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาย่อมไม่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างถูกต้องเช่นกัน ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีการบัญญัติถึงการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ

³² คุราชละเอียดใน ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544, หน้า 36-38.

³³ คุราชละเอียดใน คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546, หน้า 49-50.

การกระทำความผิดอาญาที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำขึ้นไว้ในมาตรา 83, 84วรรคสอง, 103, 134, 138, 158 (5) และ 172 เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาที่ปรากฏในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้อง และทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่าอย่างไรเพื่อที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพราะข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้ในขั้นตอนต่าง ๆ นั้นอาจมีความแตกต่างกัน

จากแนวความคิดที่ต้องการประกันสิทธิของผู้ที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่า จะต้องได้รับความยุติธรรมที่แท้จริง จึงได้เกิดการสรรหาระบบที่จะสามารถประกันความยุติธรรมให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้มากที่สุด ซึ่งแนวความคิดนี้ได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาตามบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4, 5 และ 6³⁴ อันเป็นที่มาของ “หลักการพิจารณาคดีที่เท่าเทียมกัน (Fair Trial)” ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งด้านในรูปแบบที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ในทุกขั้นตอน ด้านบุคลากรที่เข้ามาทำงานในส่วนต่าง ๆ และด้านมาตรฐานการทำงานขององค์กรที่เกี่ยวข้อง หลักการสำคัญในการกำหนดรูปแบบให้รัฐจัดสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบที่ฝ่ายผู้กล่าวหา และฝ่ายที่ถูกกล่าวหา มีความเท่าเทียมกันนั้น โดยส่วนใหญ่มักมีศาลเป็นองค์กรกลางทำหน้าที่ดูแลกระบวนการทุกขั้นตอนที่เกิดขึ้นให้ทั้งสองฝ่ายเท่าเทียมกัน ซึ่งขั้นตอนทุกอย่างจะต้องสามารถตรวจสอบจากทั้งสองฝ่ายได้ว่า อีกฝ่ายไม่มีความได้เปรียบ และไม่ว่าการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การสอบคำให้การ การรวบรวมพยานหลักฐาน การนำเสนอพยานหลักฐาน การคัดเลือกคณะลูกขุน หรือการนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเสนอความเห็นในคดี จะต้องสามารถตรวจสอบได้และหากมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในขั้นตอนใดใด ย่อมมีบทลงโทษผู้ปฏิบัติไม่ชอบด้วยกฎหมายบัญญัติไว้ด้วย เช่น การลงโทษทางวินัย การลงโทษทางกฎหมาย หรือการตัดเอาสิ่งที่ได้มาจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นต้น

5. ความหมายของ “ข้อกล่าวหา”

การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมต้องอาศัยการกำหนดขอบเขตการกระทำของบุคคลในสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปรกติสุขและขอบเขตที่สำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานของการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนก็คือ กฎหมายอาญา และเมื่อมีบุคคลในสังคมกระทำ

³⁴ ดูรายละเอียดใน กระทบต ทงธรรมชาติ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. เรื่องนำสู่เกี่ยวกับการปกครองและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา. พระนคร : โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, หน้า 68-165.

การที่ล่วงละเมิดต่อขอบเขตที่กฎหมายอาญาวางไว้ย่อมต้องได้รับการตอบโต้จากสังคมตามความร้ายแรงแห่งการกระทำ การตอบโต้ที่รัฐจะเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการแทนผู้เสียหายเพื่อเป็นการป้องกันความวุ่นวายในสังคม ซึ่งการกระทำที่ล่วงละเมิดต่อกฎหมายนี้เองคือที่มาของ “ข้อกล่าวหา” ที่สังคมมีต่อบุคคลผู้กระทำการล่วงละเมิดต่อกฎหมาย

แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิมไม่ได้มีการใช้คำว่า “ข้อกล่าวหา” แต่มีการใช้คำว่า “ข้อหา” ซึ่งคำว่า “ข้อหา” นี้ได้เกิดข้อขัดแย้งในเรื่องความหมายมาเป็นเวลานานแล้ว โดยฝ่ายนักวิชาการโดยเฉพาะท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร ได้ให้ความหมายคำว่า “ข้อหา” คือ การกระทำที่อ้างว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง “การกระทำที่อ้างว่า จำเลยได้กระทำความผิด” ในคำฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ก็คือ ข้อหาตนเอง กับ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลได้ให้ความหมายว่าเป็น “ฐานความผิด” แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความพยายามที่จะเปลี่ยนความเข้าใจในความหมายของข้อหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับนักวิชาการเช่นกัน โดยได้มีการให้ความหมายของ “ข้อหา” ว่า ไม่ใช่ฐานความผิดแต่เป็นการกระทำหรือข้อเท็จจริงที่อ้างว่าเป็นความผิด และฐานความผิดหมายถึงความผิดฐานที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหา³⁵ แต่การกระทำดังกล่าวไม่สามารถเปลี่ยนความเข้าใจในความหมายของ “ข้อหา” ได้ปัจจุบันความเห็นของฝ่ายที่สองเป็นที่เข้าใจในวงกว้างมากกว่า

ทำให้เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการเพิ่มการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดแก่ผู้ถูกกล่าวหาไว้ในมาตรา 134 โดยการคงเอาคำว่า “แจ้งข้อหา” ไว้เป็นการแสดงความเข้าใจในความหมายของ “ข้อหา” ว่าได้เปลี่ยนเป็นฐานความผิดไปแล้ว ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความหมายของคำว่า “ข้อกล่าวหา” จากบริบทของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 และมาตรา 84 กับ “การแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” ในมาตรา 134 แล้ว “ข้อกล่าวหา” จึงมีความหมายว่า รายละเอียดเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของการกระทำที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ครบตามองค์ประกอบของความผิดที่กฎหมายในขณะที่ยังกระทำได้ บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดอาญา

³⁵ ดูรายละเอียดใน บันทึกที่ 3557/2504 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2504, บันทึกกรมตำรวจที่ 0503/6968 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2517, บันทึกกรมตำรวจที่ 0503/11833 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2518, คำสั่งกรมตำรวจที่ 572/2538 สั่ง ณ.วันที่ 16 สิงหาคม 2537, คำสั่งกรมตำรวจที่ 753/2541 สั่ง ณ.วันที่ 28 พฤษภาคม 2541 ในภาคผนวก 3

5.1 ที่มาของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาที่มีมาจากการเกิดการกระทำที่เป็นความผิดอาญาขึ้น และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น เจ้าพนักงานของรัฐจึงต้องสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดแห่งการกระทำที่เป็นความผิดอาญาในเรื่องนั้นและทราบถึงตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริง ซึ่งรายละเอียดแห่งการกระทำ ความผิดอาญาที่เจ้าพนักงานของรัฐต้องรวบรวมนี้เองเป็นที่มาของ ข้อกล่าวหา ซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐจะสามารถรวบรวมรายละเอียดดังกล่าวได้จากหลายแหล่ง ได้แก่

ก. คำร้องทุกข์

คำร้องทุกข์ หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตามซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ³⁶

คำร้องทุกข์เป็นข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่เจ้าพนักงานของรัฐได้รับ เป็นข้อเท็จจริงที่ถือกันว่ามีความน่าเชื่อถือน้อย เพราะมาจากบุคคลที่อาจมีข้อขัดแย้ง หรือ โกรธเคืองกับผู้ถูกกล่าวหา มา ก่อน เจ้าพนักงานของรัฐต้องทำการตรวจสอบก่อนนำมาเป็นใช้เป็นรายละเอียดของข้อกล่าวหา

ข. คำกล่าวโทษ

คำกล่าวโทษ หมายความว่า การที่บุคคลอื่น ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าพนักงานของรัฐ ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น³⁷

คำกล่าวโทษเป็นการกระทำของบุคคลอื่น ไม่ใช่ผู้เสียหาย ถ้าเป็นผู้เสียหายดำเนินการกล่าวหาเสียเองต่อเจ้าพนักงานและการกล่าวหาอันมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ก็จะเป็นคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าคำร้องทุกข์ เพราะผู้กล่าวโทษมีทั้งที่ประสบเหตุด้วยตนเอง และได้รับการบอกเล่ามา ทำให้ข้อมูลที่ให้ในคำกล่าวโทษ อาจเกิดความคลาดเคลื่อนในรายละเอียดของข้อเท็จจริงได้ เจ้าพนักงานจำเป็นต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียดก่อนนำมาเป็นรายละเอียดในข้อกล่าวหา ในทางปฏิบัติมีระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 2 ข้อ 242 กำหนดไว้ว่า “แม้คำกล่าวโทษซึ่งบันทึกแล้วแต่ผู้กล่าวโทษไม่ยอมลง

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7)

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8)

ลายมือชื่อ พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องสืบสอบสวนจะต้องดำเนินการต่อไปตามความผิดนั้น
ดังนั้นโดยทั่วไปพนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนความผิดอาญาแผ่นดินแม้มีคำกล่าวโทษ
เท่านั้น”

ค. คำบอกเล่าของพยานบุคคล

คำบอกเล่าของพยานแบ่งประจักษ์พยาน และพยานแวดล้อมความน่าเชื่อถือของพยาน
ย่อมแบ่งแยกตามประเภทและคุณพินิจของเจ้าพนักงานของรัฐต่อตัวพยานเป็นกรณีไป ซึ่งการ
ตรวจสอบพยานแบบนี้ทำได้ยากต้องใช้ความถี่ถ้วนในการรับฟังก่อนนำมาเป็นรายละเอียดใน
ข้อกล่าวหา เช่นประจักษ์พยานนั้นมีความน่าเชื่อถือสูงแต่ต้องพิสูจน์ถึงถิ่นที่อยู่ในขณะเกิดเหตุ และ
ความสัมพันธ์กับผู้ถูกกล่าวหา เพื่อประกอบความน่าเชื่อถือของประจักษ์พยาน

ง. พยานเอกสาร

เป็นพยานที่มีความน่าเชื่อถือสูงแต่ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร
ก่อนนำมาเข้ามาเป็นรายละเอียดในข้อกล่าวหา

ตัวอย่างของพยานเอกสาร เช่น รายงานการชันสูตรพลิกศพ การตรวจสอบลายนิ้วมือ
ภาพถ่ายสถานที่เกิดเหตุ รายงานการตรวจผลเลือด เป็นต้น

5.2 ลักษณะของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาเป็นรายละเอียดของการกระทำที่เป็นความผิดอาญาซึ่งเจ้าพนักงานของรัฐ
เชื่อว่า ผู้ต้องหาได้กระทำให้ขึ้น และเพื่อเป็นหลักประกันในทางกฎหมายว่า บุคคลสามารถเข้าใจถึง
เหตุที่ตนต้องตกเป็นผู้ต้องหาได้ดี ข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะที่บุคคลที่จะต้องรับทราบสามารถ
เข้าใจได้ เช่น เป็นภาษาที่ผู้ถูกกล่าวหาอ่าน หรือฟังรู้เรื่อง หรือได้รับการอธิบายเป็นภาษาเมื่อในกรณี
ที่ ผู้ถูกกล่าวหาหูหนวก เป็นต้น และเพื่อที่รับทราบแล้วสามารถเข้าใจได้ถึงสิ่งที่ตนได้รับการ
กล่าวหาว่าได้กระทำลงว่าเป็นความผิดอาญานั้น เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และที่สำคัญมี
ลักษณะเป็นความผิดอาญาอย่างไร เพื่อให้บุคคลที่จะต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาสามารถเตรียมตัวให้
พร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ต่อไป

5.3 จุดประสงค์ในการแจ้งข้อกล่าวหา

เมื่อรัฐได้ทำการกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำล่วงละเมิดต่อกฎหมายแล้ว ต้องดำเนินการ
ให้บุคคลผู้นั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อรักษากฎหมายในสังคม แต่การนำบุคคลเข้า

สู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา รัฐจะต้องให้โอกาสบุคคลนั้นในการตอบรับหรือปฏิเสธข้อกล่าวหาที่รัฐมีต่อเขา และการที่จะทำให้บุคคลผู้ถูกกล่าวหาสามารถตอบรับหรือปฏิเสธได้อย่างถูกต้องตามความต้องการ บุคคลนั้นจะต้องมีความเข้าใจในข้อกล่าวหาที่เขาได้รับอย่างถูกต้องเสียก่อน ที่สำคัญความเข้าใจในข้อกล่าวหาของบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความเข้าใจในข้อกล่าวหาของรัฐจะต้องเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในบริบทของการกระทำครั้งเดียวกัน ทั้งนี้ โดยพิจารณาผู้ถูกกล่าวหาที่ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ามีฐานะเป็นประธานในคดี และมีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา การที่ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การแก้ข้อกล่าวหาได้ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องทราบว่า เขาถูกกล่าวหาว่าอะไร ในชั้นจับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง ผู้ต้องหาจะต้องมีสิทธิที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหา

ดังนั้น การแจ้งข้อกล่าวหาจะต้องเกิดขึ้น “ก่อน” การดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดกับผู้ถูกกล่าวหา และต้องแจ้งด้วยวิธีการที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจในข้อกล่าวหาตรงกับความเข้าใจของรัฐในขั้นตอนทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐดำเนินการกับเขา

5.4 ความสำคัญของการแจ้งข้อกล่าวหา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า เมื่อผู้ถูกกล่าวหาจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เขาจะต้องมีความพร้อมที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้เป็นไปตามนั้นรัฐจึงได้บัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญขึ้นรับรองสิทธิของบุคคลในสังคมที่จะต้องตกเป็นผู้ต้องหาให้ต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา และเมื่อบัญญัติให้เป็นสิทธิพลเมืองในสังคมแล้วรัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องสร้างหลักประกันในทางกฎหมายเพื่อให้บุคคลในสังคมได้รับสิทธินี้อย่างเท่าเทียมกัน โดยการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติแก่บุคคลในสังคม เพื่อให้ตรงตามสิทธิที่รัฐได้ รับรองไว้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น การแจ้งข้อกล่าวหาจึงมีความสำคัญอยู่ 2 ด้านในตัวเอง คือ

- การคุ้มครองสิทธิของบุคคล
- การจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ

การคุ้มครองสิทธิของบุคคล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การแจ้งข้อกล่าวหาจะเกิดขึ้นในทุขั้นตอนการเปลี่ยนสถานะของบุคคลเริ่มจาก บุคคลธรรมดาเป็นผู้ถูกจับในขั้นตอนการจับจากบุคคลธรรมดาหรือผู้ถูกจับเป็นผู้ต้องหาในขั้นตอนการสอบสวน จากผู้ต้องหาเป็นจำเลยในขั้นตอนการฟ้องร้อง ดังนั้น ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่ละขั้นตอนบุคคล

สมควรที่จะได้รับรู้โดยชัดแจ้งก่อนว่า ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนนั้น เพราะเหตุอะไรอันเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงที่รัฐนำมาพิจารณาประกอบกับองค์ประกอบความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อที่จะได้สามารถดำเนินการต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง เช่น การให้การ การรับสารภาพ การเตรียมพยานหลักฐานในการพิสูจน์ตนเอง เป็นต้น และยังเกี่ยวพันไปถึงสิทธิในการได้พบและปรึกษาทนายความ โดยหากยังไม่ทราบถึงข้อกล่าวหาแล้วการพบและปรึกษาทนายความย่อมไม่เกิดผลในการการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีประการใดใดแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้เลย

การจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ การที่เจ้าพนักงานของรัฐจะใช้อำนาจในการจับ หรือการควบคุมตัวบุคคลไว้เพื่อดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไปนั้น จะต้องเกิดจากเหตุที่มีการกระทำอันเป็นความผิดทางอาญาเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานจะต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อว่า ผู้ที่ตนจะจับ หรือนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง ๆ การแจ้งข้อกล่าวหาจึงเป็นการกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐต้องทำการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดก่อน การใช้อำนาจรัฐเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในการควบคุมและเริ่มต้นการสืบสวน สอบสวนหาพยานหลักฐานเอาจากผู้ถูกกล่าวหา ก่อนที่จะมีพยานหลักฐานอื่นที่จะยืนยันการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา ดังที่เคยทำกันมาแต่เดิมจึงควรที่จะหมดไป

อีกทั้ง การแจ้งข้อกล่าวหายังมีผลไปถึงการกำหนดฐานความผิดทางอาญาแก่ผู้ต้องหา ที่จะส่งผลไปถึงระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน ซึ่งถ้าหากไม่มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในเบื้องต้น หรือการรวบรวมข้อเท็จจริงผิดพลาด ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาจนถูกควบคุมตัวเกินกว่าความจำเป็นได้ แม้กฎหมายในปัจจุบันจะได้มีการบัญญัติให้สามารถเรียกค่าเสียหายจากรัฐในกรณีนี้ได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงการเยียวยาที่ปลายเหตุเท่านั้น อีกทั้งค่าเสียหายที่รัฐจ่ายออกมาก็เป็นภาษีอากรของประชาชน ย่อมเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่สังคมโดยรวมจะต้องมาร่วมรับผิดชอบกับการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การดำเนินการสืบสวนรวบรวมหลักฐานก่อนการเริ่มต้นคดีควรกระทำอย่างเคร่งครัดจึงน่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด

5.5 รูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหา

รูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหาที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการกำหนดวิธีการสร้างความ

เข้าใจให้แก่บุคคลที่จะตกเป็นผู้ต้องหาถึงข้อกล่าวหาที่เขาได้รับ ปัจจุบันมีรูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหา 2 แบบ คือ

(1) แจ้งด้วยวาจา เป็นรูปแบบที่เจ้าพนักงานของรัฐแจ้งถึงรายละเอียดของการกระทำที่บุคคลนั้นถูกกล่าวหาว่าได้กระทำขึ้นเป็นความผิดอาญาโดยทางวาจา พบได้ในขั้นตอนการจับกุมในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และหรือการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นพนักงานสอบสวน

เป็นรูปแบบที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานสอบสวนของไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน มีข้อดีที่สามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว ไม่ติดขัดในเรื่องความเร่งด่วนของเวลา ข้อเสียที่สำคัญ คือ เมื่อไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรจึงไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดในการตรวจสอบ เปลี่ยนแปลงได้ง่ายทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมักไม่ทำการรวบรวมข้อมูลก่อนกำหนดและแจ้งข้อกล่าวหา เพราะ สามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

(2) แจ้งเป็นหนังสือ เป็นรูปแบบที่เจ้าพนักงานของรัฐทำรายละเอียดของการกระทำที่บุคคลที่จะตกเป็นผู้ต้องหาได้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำเป็นความผิดอาญาเป็นหนังสือ เพื่ออ่านหรือส่งให้แก่บุคคลที่จะตกเป็นผู้ต้องหา พบได้ในการออกหมายจับ

เป็นรูปแบบที่ใช้ในการแจ้งข้อกล่าวหาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทย ข้อดีคือเมื่อจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรจึงมีหลักฐานแน่นอน เปลี่ยนแปลงได้ยาก เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องทำการรวบรวมข้อมูลก่อนการจัดทำ ข้อเสีย การจัดทำต้องใช้เวลาอาจก่อให้เกิดผลเสียในกรณีเร่งด่วน เมื่อจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรมักมีการใช้รูปแบบภาษาที่เข้าใจยากและเจ้าหน้าที่ของรัฐมักไม่ค่อยอธิบายให้ชัดเจนนัก

5.6 นิยามของผู้ถูกกล่าวหา

กฎหมายไม่ได้ให้นิยามความหมายของ “ผู้ถูกกล่าวหา” ไว้อย่างชัดเจนเพื่อหาความหมายของผู้ถูกกล่าวหาเราจึงต้องรวบรวมจากความหมายของคำใกล้เคียง ได้แก่ “ผู้ต้องหา” หมายถึง บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาแต่ยังมีได้ถูกฟ้องศาล³⁸ และคำว่า “จำเลย” หมายถึง ผู้ถูกฟ้องความในศาล³⁹ นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่าผู้ต้องหาหมายถึงบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล⁴⁰ ส่วนคำว่า

³⁸ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, หน้า 560.

³⁹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, หน้า 320.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2)

จำเลย หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด⁴¹ ศ.ดร.คณิต ฅนกร มีความเห็นว่า เมื่อผู้ต้องหา คือบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ผู้ต้องหาจึงเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาอย่างเห็นได้ชัดแจ้ง ส่วนจำเลยนั้นคือ บุคคลที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการกล่าวหาบุคคลนั้นเช่นเดียวกัน เพราะแม้ว่า การฟ้องคดีต่อศาลจะหมายถึงคำยืนยันการกระทำผิดของจำเลย แต่ก็ยังต้องมีการพิสูจน์กันต่อไปอีกว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ ฉะนั้น จำเลยจึงยังคงอยู่ในสภาพเป็นผู้ถูกกล่าวหาเช่นเดียวกับผู้ต้องหา ดังนั้น ผู้ต้องหาและจำเลยต่างเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา⁴²

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (3)

⁴² คณิต ฅนกร. “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา” รวมบทความด้านวิชาการของ ศ.ดร. คณิต ฅนกร อัยการสูงสุด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, หน้า 347.

บทที่ 3

สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อหาของต่างประเทศ

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาถือได้ว่าเป็นการเปิดแนวทางใหม่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาของประเทศไทย โดยได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาให้กว้างขึ้น แต่แนวทางที่ประเทศไทยนำมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้น มีการนำเอาแนวทางของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ ดังนั้น เพื่อให้สามารถนำเอาหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหามาให้ถูกต้องจึงต้องทำความเข้าใจในหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาของประเทศไทย และศึกษาหลักการของประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศในแถบเอเชียที่ได้รับเอาหลักการ คุ้มครองสิทธิของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้อีกประเทศหนึ่ง

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีปัญหาเรื่องการล่วงละเมิดต่อสิทธิของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก โดยได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4, 5 และ 6

1.1 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาที่จัดทำในครั้งแรกไม่ได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของพลเมืองเอาไว้ ทำให้ “บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ” ได้รับการเสนอเข้าสู่สภาองเกรสให้เป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (Amendment) ในปี ค.ศ. 1789 และในปลายปี ค.ศ. 1791 บทบัญญัติดังกล่าวทั้ง 10 ข้อก็ได้รับการให้สัตยาบันรับรองและกลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญอเมริกันซึ่งบรรจุนายกการสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐต้องให้การปกป้องคุ้มครอง¹

¹ จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545, หน้า 206-207.

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อกล่าวหาได้แก่

1.1.1 **บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4²** ที่บัญญัติถึงสิทธิส่วนบุคคลของเอกชนที่รัฐไม่อาจก้าวล่วงเข้าไปได้ หากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองอย่างชัดเจน อันเป็นที่มาของบทคัดพยานหลักฐานที่ได้มาจากการจับและการยึดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้บทแก้ไข ฯ ที่ 4 นี้ถือกันว่ามีที่มาจากกรณีการค้นหรือการยึดทรัพย์สิน แต่ก็ได้นำมาใช้กับการยึดตัวบุคคลซึ่งก็คือ การจับกุมนั่นเอง การจับกุมเป็นการยึดเอาตัวบุคคลเอาไว้ในอำนาจรัฐโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีความหมายครอบคลุมมากกว่าการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้เพื่อการสอบสวน แต่อาจรวมไปถึง การขอให้ผู้ต้องสงสัยหยุดชั่วคราวเพื่อสอบถาม การกักตัวบุคคลเอาไว้ในเพื่อตรวจสอบสารเสพติดในร่างกาย เป็นต้น เพราะการจับนั้นเมื่อบุคคลเข้าใจว่า เขาอยู่ในอำนาจของผู้ที่ทำการจับกุมและยอมตามนั้นก็เป็นการเพียงพอแล้ว

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 ห้ามจับกุมโดยไม่มีหมาย และโดยไม่มีเหตุผล แต่ไม่ได้บังคับว่าตำรวจต้องมีหมายจับทุกครั้งเมื่อทำการจับกุม เจ้าพนักงานของรัฐหรือตำรวจอาจจะทำการจับกุมได้ในสถานการณ์ 3 อย่าง ซึ่งทำให้มีเหตุพอที่จะทำการจับกุมโดยไม่ต้องมีหมาย

1. ในกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมเห็นการกระทำผิด เช่น มีการบุกรุก หรือการทำร้าย
2. ในกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมเห็นการประกอบอาชญากรรม เช่น การลักทรัพย์
3. ในกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมมี “เหตุน่าเชื่อ” ว่าได้มีการประกอบอาชญากรรมและมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำอาชญากรรมนั้น และเชื่อว่าสถานการณ์ทำให้มีเหตุพอที่จะทำการจับกุมโดยไม่ต้องขออนุญาตเสียก่อน

สถานการณ์ 2 อย่างแรกมีความหมายชัดอยู่ในตัวเอง แต่สถานการณ์อื่นที่ 3 นี้ เป็นเรื่องที่ทำให้มีการอภิปรายกันอย่างมากในศาล ไม่เป็นการง่ายเลยที่จะให้คำจำกัดความของคำว่า “เหตุน่าเชื่อ” ศาลได้พิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเพื่อจะชี้ขาดว่าการจับกุมโดยไม่มีหมายนั้นมีเหตุน่าเชื่อหรือไม่ การมีความสงสัยซึ่งเกิดมาจาก “การแจ้งข่าว” โดยผู้ไม่ประสงค์ออกนามไม่ทำให้มีเหตุผลพอที่จะทำการจับกุมโดยไม่มีหมาย อย่างไรก็ตาม “การแจ้งข่าว” จากผู้ให้ข่าวที่เชื่อถือได้อาจทำให้มีเหตุน่าเชื่อได้ในคดี *Draper V. United States, 358 U.S. 307, (1959)* เจ้าพนักงานปราบยา

² กระมล ทองธรรมชาติ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปกครองและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา**. พระนคร : โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, 2513 หน้า 90-95

เสพติดได้ข่าวจากผู้ให้ข่าวที่กินเงินเดือนประจำ ซึ่งได้พิสูจน์ว่าเป็นข่าวที่ถูกต้องและเชื่อถือได้มาเสมอ เขาบอกเจ้าพนักงานเหล่านี้ว่า คนที่ชื่อ คราเปอร์ ได้ย้ายไปอยู่ที่เดนเวอร์และกำลังขายยาเสพติด เขาชี้แจงว่า คราเปอร์ กำลังจะไปชิคาโก เพื่อไปเอายาเสพติด และจะกลับโดยรถไฟในตอนเช้าของวันที่ 8 หรือ 9 กันยายน ชายคนหนึ่งมีรูปร่างอย่างที่ได้อรรถนาลี้ลงมาจากรถไฟจากชิคาโก เขาจึงถูกจับกุมทันที ศาลสูงสุดมีความเห็นว่าในสถานการณ์เช่นนี้เจ้าพนักงานนั้นมีเหตุน่าเชื่อถือที่จะทำการจับกุม คราเปอร์ ได้

ในคดียาเสพติดรายอื่น ศาลสูงสุดชี้ว่าข้อเท็จจริงที่ปรากฏไม่ทำให้มีเหตุผลพอที่จะทำการจับกุม ในคดีนี้ได้มีการจับกุมโดยอาศัยคำบอกเล่าจากคนผู้ซึ่งถูกจับกุม เจ้าพนักงานปราบยาเสพติดรู้จักชายผู้ถูกจับกุม แต่ไม่ได้มีเครื่องชี้ใด ๆ เลยว่าเขาเป็นผู้ให้ข่าวประจำที่เชื่อถือได้ เจ้าพนักงานเหล่านี้ได้ถือเอาคำของเขาเป็นหลักและไปยังบ้านของผู้ต้องสงสัยและทำการจับกุม ศาลสูงสุดชี้ว่าคำบอกนั้นยังไม่ใช่เหตุน่าเชื่อที่จะทำการจับกุมโดยไม่ต้องมีหมายได้

แม้จะไม่ได้มีการจำกัดความคำว่า “เหตุน่าเชื่อ” ไว้ แต่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้อธิบายไว้เมื่อร้อยกว่าปีมาแล้วว่า เหตุน่าเชื่อถือการมีอยู่ของข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ซึ่ง “ก่อให้เกิดความเชื่อ” ที่มีเหตุผลว่าบุคคลที่จะถูกจับกุมนั้นมีความผิด การแปลความหมายนี้ยังคงถูกต้องสมบูรณ์อยู่จนทุกวันนี้ ซึ่งอาจจะเป็นคำจำกัดความคำว่า “เหตุน่าเชื่อ” ที่ใกล้เคียงมากที่สุดก็ได้

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 นี้เองเป็นตัวกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐหรือตำรวจของสหรัฐอเมริกาต้องทำการสืบสวนให้ทราบถึงรายละเอียดในการกระทำความผิดอย่างชัดเจนก่อนทำการขอออกหมายจับกุมจากศาล และแม้ในการจับกุมโดยมีหมาย แต่หมายนั้นจะต้องสมบูรณ์หรือไม่ ต้องเป็นไปตามข้อบังคับที่กำหนดไว้ในบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมายจับต้องถือเอาเหตุน่าเชื่อเป็นหลัก เหตุที่จะทำให้มีเหตุผลพอที่จะออกหมายต้องเริ่มต้นด้วยคำให้การที่เป็นลายลักษณ์อักษร ภายใต้คำสาบานของเจ้าหน้าที่ซึ่งมาขอหมาย ยิ่งกว่านั้นหมายจะต้องบรรยายลักษณะของบุคคลที่จะทำการจับกุมอย่างแจ่มชัด ตำรวจจะขอหมายทั่วไปเพื่อเอาไปกรอกข้อความเอาตามชอบใจไม่ได้ ถ้าหมายนั้นไม่เป็นไปตามข้อบังคับเหล่านี้ก็ย่อมไม่ถูกต้องสมบูรณ์ และถ้าหมายนั้นไม่ถูกต้องสมบูรณ์การจับกุมก็ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น เมื่อเกิดกรณี การจับกุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย สิ่งที่จะสร้างความสบายใจแก่คนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตำรวจอยู่บ้างก็คือ สิทธิตามบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 และการนำเอาบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพจึงต้องมีการบัญญัติด้วยด้วยการจับกุมของบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 ไว้ในตัวรัฐธรรมนูญเองใน มาตรา 1 ตอน 9 ข้อที่ 2 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ในการตรวจสอบการจับ โดยออกหมายเรียกให้นำผู้ถูกจับกุมมาศาล (Writ of Habeas Corpus) ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ คนที่ถูกจับกุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สิทธิที่จะได้รับการปลดปล่อย โดยหมายเรียกของศาลให้นำผู้ถูกจับกุมมาศาล และตำรวจจำเป็นต้องปล่อยให้เขาเป็นอิสระ สิ่งนี้เป็นเครื่องมือในการแก้การจับกุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

1.1.2 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 5³ ที่บัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการฟ้องร้องกล่าวโทษโดยคณะลูกขุนใหญ่ ความคิดที่ว่า ไม่ควรจะฟ้องร้องบุคคลว่าได้ประกอบอาชญากรรมขึ้นอุกฤษฎ์ เว้นแต่ว่าคณะลูกขุนใหญ่จะได้มีโอกาสชี้ขาดในข้อเท็จจริง และชี้แจงว่าจำเป็นต้องฟ้องหรือไม่เสียก่อนความคิดนี้เป็นที่รับรองกันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1215 แล้ว ดังปรากฏอยู่ในแมกนา คาร์ตา เมื่อสหรัฐอเมริกาได้ประกาศเอกราชแยกตัวจากอังกฤษ ก็ได้นำเอาแนวความคิดนี้มาใช้โดยมีแนวทางต่อเนื่องมาจากคดี “ปีเตอเซงเงอร์” อันโด่งดัง ในปี ค.ศ. 1735 ผู้ว่าการอาณานิคมนิวยอร์คได้พยายามที่จะบังคับให้คณะลูกขุนใหญ่ทำการฟ้องร้องกล่าวโทษเซงเงอร์ว่าประกอบอาชญากรรม แม้ว่าตามความเห็นของคณะลูกขุนใหญ่นั้นถือว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องกล่าวโทษได้ คณะลูกขุนใหญ่จึงยื่นกรานไม่ยอมฟ้องร้องกล่าวโทษ ฝ่ายผู้ถืออำนาจของราชบัลลังก์จึงจำต้องยอม แต่เนื่องจากสถานการณ์เช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต จึงทำให้สภาองเกรสสมัยที่ 1 รวมบทบัญญัติเฉพาะที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องกล่าวโทษโดยคณะลูกขุนใหญ่เข้าไว้ในบทแก้ไขที่ 5 ของรัฐธรรมนูญ

“ห้ามถือว่าบุคคลมาประกอบคดีอาญาขึ้นอุกฤษฎ์ หรือนำอภัย เว้นแต่ว่าคณะลูกขุนใหญ่จะเป็นผู้ทำการฟ้องร้องกล่าวโทษนั้นแล้ว แต่วิธีนี้ไม่ใช้กับคดีที่เกิดขึ้นในกองทัพบกหรือกองทัพเรือหรือในกองทหารอาสาสมัครซึ่งกำลังปฏิบัติการอยู่ในยามสงครามหรือในยามมีอันตรายสาธารณะ”

บทบัญญัตินี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อจำกัดอำนาจของรัฐบาลกลางเพื่อประกันว่า

(1) จะไม่มีการนำบุคคลมาพิจารณาโทษโดยพลการเมื่อไม่มีหลักฐานพอที่จะเชื่อว่าเขาได้ทำความผิดนั้นและ

(2) ผู้ที่ถูกนำมาพิจารณาโทษจะได้รับการแจ้งข้อหาอย่างเพียงพอ

แต่การฟ้องกล่าวโทษโดยคณะลูกขุนใหญ่เป็นวิธีการดั้งเดิมเพื่อประกันหลักการของความยุติธรรม และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม แต่ในปัจจุบันศาลสูงสุดได้กำหนดว่า บทบัญญัติว่าด้วยการกระบวนการอันชอบด้วยกฎหมาย (Due process) ของบทแก้ไขที่ 14 ไม่ได้บังคับให้รัฐต้องจัดการฟ้องร้องกล่าวโทษโดยคณะลูกขุนใหญ่ตราบใดที่มลรัฐนั้นได้ใช้วิธีอื่นที่ประกันความยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมไว้แล้ว

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95-99.

เช่น ในคดี Hurtado มลรัฐแคลิฟอร์เนียได้นำเอากระบวนการวิธีที่อนุญาตให้ฟ้องกล่าวโทษคดีอาญาชั้นอุกฤษฎ์โดยใช้ “คำฟ้อง” ที่ได้มีการตรวจสอบโดยผู้พิพากษาประจำท้องถิ่นแล้ว “คำฟ้อง” เป็นแบบวิธีที่ยอมรับกันดีในการชี้ว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะทำให้มีเหตุผลที่จะพิจารณาบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่ากระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยก่อนที่จะทำการฟ้อง ผู้พิพากษาจะต้องตรวจพยานเสียก่อน โดยอนุญาตให้ทนายผู้ต้องหาสิทธิที่จะถามค้าน และหลังจากนั้นจึงจะดึงเอาคำฟ้องที่บอกรายละเอียดข้อเท็จจริงซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาได้ประกอบอาชญากรรมที่เขาถูกกล่าวหา

ศาลสูงสุดชี้ว่าการปฏิบัติเช่นนี้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรม และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมแล้ว เพราะว่าได้มีการชี้ขาดหลักฐานสำหรับฟ้องร้องอย่างไม่ลำเอียงแล้วรวมทั้งได้ชี้แจงข้อหาให้กับผู้ต้องหาทราบอย่างพอเพียงแล้ว ศาลลงความเห็นว่ามีมลรัฐไม่จำเป็นต้องจัดให้มีการฟ้องร้องกล่าวโทษโดยคณะลูกขุนใหญ่ ตรีบาใดที่มีการจัดสิ่งอื่นแทนอย่างพอเพียงแล้ว

กระบวนการวิธีพิจารณาโดยคณะลูกขุนใหญ่นั้นใช้เฉพาะคดีของรัฐบาลกลางเท่านั้น ไม่ใช่ในคดีที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลมลรัฐ ยิ่งกว่านั้นกระบวนการวิธีพิจารณาโดยคณะลูกขุนใหญ่บังคับให้ใช้ในคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหนัก (felony) “อาชญากรรมหนัก” อาจให้คำจำกัดความได้หลายทาง แต่กล่าวในทางปฏิบัติ หมายถึงอาชญากรรมที่มีโทษประหารชีวิต หรือโดยการจำคุกในเรือนจำเกินกว่า 1 ปี การกระทำผิดที่มีโทษจำคุก 1 ปี หรือน้อยกว่าโดยทั่ว ๆ ไปเรียกกันว่าเป็น “อาชญากรรมเบา” (misdemeanors)

คณะลูกขุนใหญ่มีภาระหน้าที่ที่สำคัญ 2 ประการ คือ กำหนดว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ที่จะชี้ว่าเอกชนได้กระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง และส่งคำฟ้องกล่าวโทษแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงอาชญากรรมที่เขาถูกกล่าวหาในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ คณะลูกขุนใหญ่มีอำนาจที่จะเรียกพยาน ฟังพยานหลักฐานและชี้ขาดข้อเท็จจริง ในปัจจุบันคณะลูกขุนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการสอบสวน แต่เป็นหน้าที่ของตำรวจหรืออัยการแผ่นดิน อัยการเองเป็นผู้ที่จัดให้พยานมาปรากฏตัว และเสนอพยานหลักฐานให้กับคณะลูกขุนใหญ่ อย่างไรก็ตาม คณะลูกขุนใหญ่เองคงรักษาอำนาจที่จะดำเนินการสอบสวนเองไว้ และเรียกพยานมาสอบเองได้ตามประเพณี รายงานของคณะลูกขุนใหญ่ที่ยึดเอาคดีที่อัยการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ เรียกกันว่าการฟ้องร้องกล่าวโทษ (indictment) แต่ถ้าเป็นรายงานที่เป็นผลมาจากการสอบสวนที่คณะลูกขุนเองเป็นผู้ดำเนินการเรียกกันว่า การเสนอพยานหลักฐาน (presentation) ในปัจจุบัน ไม่ค่อยจะได้มีการดำเนินการเสนอพยานหลักฐานแล้ว

ในการส่งคำฟ้องร้องกล่าวโทษ หรือการเสนอพยานหลักฐาน คณะลูกขุนใหญ่ต้องระมัดระวังในการกล่าวหาอย่างเจาะจงถึงส่วนประกอบของอาชญากรรมที่ได้มีการกระทำ

ข้อบกพร่องทางวิชาการเท่านั้นหรือการผิดพลาดเล็กน้อย จะไม่ทำให้การฟ้องร้องกล่าวโทษขาดความสมบูรณ์ไปตราบใดที่การฟ้องร้องกล่าวโทษได้ชี้แจงอย่างแจ่มชัดให้จำเลย หรือคนอื่นได้ทราบถึงอาชญากรรมที่จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำนั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าการฟ้องร้องกล่าวโทษไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์นี้ก็ถือว่าไม่ถูกต้องสมบูรณ์

1.1.3 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 6⁴ ที่บัญญัติถึง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเป็นธรรมในคดีอาญานั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้การพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนตามแบบของประเทศอังกฤษ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ชี้ว่า ชาวอเมริกันผู้ชนะได้เป็นผู้นำเอาวิธีการพิจารณาโดยคณะลูกขุนมายังประเทศอังกฤษ ลูกขุนคนแรก ๆ มิได้ทำการตัดสินคดีจริง ๆ แต่เป็นเพื่อนบ้านของผู้ต้องหา ซึ่งรู้จักลักษณะของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงของคดีเป็นอย่างดี พวกเขาจะพูดจากความรู้ของพวกเขาเอง และจะหมดภาระไปหลังจากที่ได้ปฏิบัติภาระหน้าที่ “ในการให้ข่าว” แล้ว หลังจากนั้นต่อมาอีกนานมากทีเดียวที่พวกลูกขุนเริ่มมีภาระหน้าที่ “ในการตัดสิน” ในการพิจารณาคดีอาญาในสมัยปฏิวัติอเมริกันนั้น การพิจารณาโดยคณะลูกขุนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศาลยุติธรรมในอาณานิคม ข้อกล่าวหาอันหนึ่งที่ยกขึ้นมาประณามพระเจ้ายอร์ชที่ 3 แห่งอังกฤษในการประกาศเอกราชก็คือว่า พระองค์ได้ตัดสิทธิของประชาชนที่จะ “ได้รับการพิจารณาโดยคณะลูกขุนในคดีอาญาจำนวนมาก” เนื่องจากสิทธินี้มีความสำคัญมากต่อความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของคนอเมริกันจนทำให้มีการบัญญัติรวมเอาสิทธินี้ไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา 3 ส่วนที่ 2) และในบัญญัติว่าด้วยสิทธิต่าง ๆ

“ในการฟ้องคดีอาญาทั้งหมดผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยและรวดเร็วโดยคณะลูกขุนที่ไม่ลำเอียงของมลรัฐ และท้องถิ่นที่เกิดอาชญากรรมขึ้น ซึ่งจะเป็นท้องถิ่นไหนนั้นให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีสิทธิที่จะได้รับการบอกกล่าวถึงสภาพหรือเหตุของการกล่าวหา มีสิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยานที่กล่าวหาเขา มีสิทธิที่จะใช้กระบวนการบังคับให้พยานมาให้การที่เป็นคุณแก่เขา และมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากทนายในการสู้คดี”

รัฐต้องจัดให้มีการพิจารณาโดยคณะลูกขุน “ในการฟ้องร้องคดีอาญาทั้งหมด” ข้อความตอนนี้มีความหมายว่าจะต้องมีการพิจารณาโดยคณะลูกขุนในคดีอาญาทั้งหมดอันเป็นคดีที่กฎหมายคอมมอนลอว์ รับรู้สิทธิที่จะได้รับพิจารณาโดยคณะลูกขุนแต่มี “กระบวนการพิจารณาคดี” บางอย่างที่บังคับให้ใช้การพิจารณาโดยคณะลูกขุน ตัวอย่างเช่น ศาลทหารไม่จำเป็นต้องจัดให้มีการพิจารณาโดยคณะลูกขุนตามกฎหมายคอมมอนลอว์ และบทแก้ไขที่ 6 ไม่ได้ใช้กับการพิจารณาของ

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 108-117.

ศาลทหาร ในทำนองเดียวกันอาจมีการพิจารณาโดยไม่ใช้คณะลูกขุนได้ในคดีความผิดเล็กน้อย ๆ ที่มีโทษปรับเล็กน้อย หรือจำคุกระยะสั้น คดีเหล่านี้ไม่ถือว่าอยู่ภายในความหมายของการรับประกันให้มีการพิจารณาโดยคณะลูกขุน กระบวนการพิจารณาอีกอย่างหนึ่ง ที่ไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณาโดยคณะลูกขุน ได้แก่กระบวนการพิจารณาคดีละเมิดอำนาจศาล เพราะถือกันเป็นประเพณีว่า ศาลมีอำนาจอยู่ในตัวแล้วที่จะลงโทษการกระทำอันเป็นการหมิ่นโดยตรง ดังนั้น ผู้ที่จะได้รับการลงโทษแต่ได้ประกันตัวออกไปประหว่าอุทธรณ์ ศาลย่อมลงโทษได้ทันทีโดยไม่ต้องพิจารณาโดยคณะลูกขุนถ้าผู้นั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล เพราะฉะนั้น สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยคณะลูกขุนจึงไม่ใช้ในการพิจารณาคดีอาญาทั้งหมด แต่ใช้กับคดีส่วนมาก และตามความเข้าใจทั่ว ๆ ไปใช้กับการฟ้องร้องคดีอาชญากรรมหนักทุกคดี แต่ทั้งนี้ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิได้รับแจ้งรายละเอียดแห่งข้อกล่าวหาเพื่อว่าเขาจะสามารถต่อสู้คดีเพื่อป้องกันตัวเองได้ในทุก ๆ กรณี

ตามบทแก้ไขที่ 6 เป็นการมุ่งคุ้มครองการนำเสนอข้อเท็จจริงจากฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาให้สามารถนำเสนอได้อย่างเต็มที่เท่าเทียมกับฝ่ายเจ้าพนักงานของรัฐ จึงได้มีการบัญญัติรับประกันสิทธิที่จะมีทนาย และมีการชี้ขาดว่าสิทธิที่จะได้ทนายเป็นสิทธิเด็ดขาดเต็มที่ในศาลจะลงโทษผู้ต้องหาได้ เว้นเสียแต่ว่าจะมีทนายแก้ต่าง หรือเขาจะละสิทธิที่จะมีทนายโดยสมัครใจ และเข้าใจเรื่องเป็นอย่างดี

สิทธิที่จะมีทนายไม่ได้จำกัดเฉพาะตอนพิจารณาเท่านั้น การมีทนายก่อนการพิจารณาก็มักมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ในคดี *Massiah v. United States*, 377 U.S.201, (1964) ชาวเรือถูกพิพากษาลงโทษฐานขนส่งยาเสพติดทางเรือ เขาถูกฟ้องกล่าวโทษว่ากระทำความผิดและมีทนาย ในขณะที่เขามีประกันตัวไปเจ้าพนักงานปราบยาเสพติดได้จัดการซ่อมเครื่องส่งวิทยุไว้ในรถของผู้สมรู้ โดยไม่รู้ที่ผู้สมรู้กับเขากำลังร่วมมือกับเจ้าพนักงาน มาซิอาฮ์จึงกล่าวคำหลายคำอันเป็นการให้ร้ายตัวเองในขณะที่พูดกับผู้สมรู้ในรถ ศาลสูงสุดลงความเห็นว่าการกล่าวเหล่านี้ซึ่งได้มาจากมาซิอาฮ์ในขณะที่เขาไม่มีทนายนั้น เป็นการละเมิดสิทธิของเขาที่จะมีทนายตามบทแก้ไขที่ 6 และจะไต่สวนโทษเขาไม่ได้

ในปี 1966 ศาลสูงสุดได้ทำการตัดสินสำคัญเกี่ยวกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญของผู้ต้องหาตามคำพิพากษาในคดี *Miranda v. Arizona*, 384 U.S.436 (1966) ได้อธิบายขยายความของหลักการที่ศาลได้แนะนำไว้ในคดี *massiah* และคดี *Escabedo* และเสนอแนวทางสำหรับวิธีการรักษาความสงบที่เหมาะสม คดี *Miranda* นั้น ศาลสูงสุดได้พิพากษากลับการลงโทษในทุกคดีโดยยึดเอาการปฏิเสธสิทธิตามบทแก้ไขที่ 5 และที่ 6 เป็นหลัก ศาลได้กล่าวว่าคำสารภาพหรือคำกล่าวใด ๆ ที่ได้มาโดยมิได้ใช้วิธีการอันเหมาะสมที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ถือได้ว่าได้มาโดยการบังคับ เพราะฉะนั้นจึงจะใช้เป็นหลักฐานมิได้ วิธีการอันเหมาะสมจะต้องเริ่มต้นเมื่อบุคคล

“ถูกตัดเสรีภาพในการกระทำ” ไม่ว่าจะเป็นการจับกุมหรือติดตามด้วยวิธีการจับกุมตามปกติ ในปัจจุบัน ศาลสหรัฐได้ขยายความเพิ่มเติมเกี่ยวกับขอบเขตของการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาถึงกระบวนการสอบสวนขั้นแรกโดยให้มีทนายระหว่างกระบวนการสอบสวนที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “ระยะวิกฤติ” ในกระบวนการคดีอาญา

บทบัญญัติตามบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4 , 5 และ 6 ดังกล่าวได้ทำให้เกิดการตีความถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดการสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นธรรมสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนและให้โอกาสฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาและฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐในการนำเสนอข้อเท็จจริงได้ทุกด้านอย่างเท่าเทียมกันตามหลักการพิจารณาคดีที่เท่าเทียมกัน (Fair Trial) ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ภายใต้กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันดังกล่าว โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้บุคคลได้รับสิทธิที่ตนมีอยู่ตามรัฐธรรมนูญนี้อย่างเต็มที่และถือเป็นสิทธิที่รัฐจะต้องปกป้อง คุ้มครองอย่างเคร่งครัด หากมีการล่วงละเมิดจะต้องมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อรักษาสิทธิของบุคคลให้คงอยู่ต่อไป

1.2 การแจ้งข้อกล่าวหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 4, 5 และ 6 ของประเทศสหรัฐอเมริกาและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Federal Rules of Criminal Procedure) มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับแจ้งเหตุที่จับตามกฎข้อ 4 (Rule 4) ว่าหมายจับจำเลยจะต้องออกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมาย ด้วยเหตุที่การสืบสวนและฟ้องคดีเป็นขั้นตอนร่วมกันหากมีการร้องขอของอัยการ หมายเรียกให้จำเลยมาแก้คดีจะถูกออกแทนหมายจับ ถ้าจำเลยไม่มาปรากฏตัวตามหมายเรียกก็就会有การออกหมายจับจำเลย หมายจับจะลงนามโดยผู้พิพากษาของท้องถิ่นนั้นหมายจับจะระบุชื่อจำเลย กรณีไม่ทราบชื่อก็จะระบุรูปพรรณสัณฐานของจำเลย และจะระบุข้อหาที่กล่าวหาจำเลยกระทำความผิด เมื่อจับตัวจำเลยก็จะนำตัวจำเลยไปที่ศาลที่ใกล้ที่สุดของท้องถิ่นนั้น⁵

การแจ้งข้อกล่าวหาของประเทศสหรัฐอเมริกามีในหลายขั้นตอนดังนี้

- 1) ผู้ถูกจับจะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา ขณะที่ถูกจับกุม
 - กรณีมีหมายจับต้องมีการแสดงหมายจับ ขณะจับกุมโดยทันที

⁵The Federal Rules of Criminal Procedure :

“Rule 4 ARREST WARRANT OR SUMMONS UPON COMPLAINT

(a) Issuance If it appears from the complaint, or from an affidavit or affidavits filed with the complaint, that there is probable cause to believe that an offense has been committed and that the defendant has committed it, a warrant for the arrest of the defendant shall issue to any officer authorized by law to exact it, Upon the request of the attorney for the government a summons instead of a warrant shall issue. More than one warrant or summons may issue on the same complaint. If a defendant fails to appear in response to the summons, a warrant shall issue.

(b) Probable Cause. The finding of probable cause may be based upon hearsay evidence in whole or in part.

1) Warrant. The warrant shall be signed by the magistrate and shall contain the name of the defendant or, if his name is unknown, any name or description by which he can be identified with reasonable or taint. It shall describe the offense charged in the complaint. It shall command that the defendant be arrested and brought before the nearest available magistrate.

2) Summons. The Summons shall be in the same form as the warrant except that it shall summon the defendant to appear before a magistrate at a stated time and place...”

- กรณีไม่มีหมายจับต้องแจ้งสาเหตุในการจับ เช่น จับโดยต้องสงสัยว่าเพิ่งได้กระทำความผิดมา หรือจับด้วยเหตุการณืมีอาวุธติดตัวโดยไม่มีเหตุจำเป็น

2) ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา ขณะถูกสอบสวน ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาสามารถเลือกได้ว่า จะต้องการให้มีการประกันสิทธิโดยการขอปรึกษาทนายความก่อนให้การหรือไม่

3) หากในการแจ้งข้อกล่าวหาครั้งแรกไม่มีทนายความร่วมรับฟังด้วย เมื่อทนายความได้มาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้วจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาต่อหน้าทนายความอีกครั้งหนึ่งก่อนทำการสอบสวน

4) ผู้ถูกกล่าวหา จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาอีกครั้ง จากการอธิบายคำฟ้องของคณะลูกขุนใหญ่ หรือศาล แล้วแต่กรณี ในชั้นก่อนเริ่มการพิจารณาของศาล

5) ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบคำฟ้องโดยสรุปจากคำแถลงเปิดคดีของพนักงานอัยการของรัฐ

1.3 มาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในสหรัฐอเมริกา

การพิจารณาว่าผู้ต้องหาและจำเลยได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานขนาดไหน ไม่สามารถจะดูจากบทกฎหมายที่บัญญัติให้สิทธิเหล่านั้นแต่เพียงอย่างเดียว เพราะกฎหมายนั้นหากไม่นำมาบังคับใช้อย่างจริงจังแม้จะเขียนไว้สวยงามสักเพียงใดก็คงไม่สามารถให้ความคุ้มครองในความเป็นจริงได้ ดังนั้นนอกจากจะศึกษาถึงสิทธิที่รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว จำเป็นต้องศึกษาต่อไปด้วยว่า มีมาตรการอย่างไรที่จะช่วยให้สิทธิเหล่านั้นได้รับการคุ้มครองอย่างจริงจัง

ในสหรัฐอเมริกาศาลสูงสุดสหรัฐเป็นองค์กรสำคัญที่เข้ามาจัดระบบการดำเนินคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยอย่าง โดยกำหนดให้มลรัฐต่างๆ ต้องนำไปปฏิบัติตามดังที่ได้กล่าวรายละเอียดมาแล้ว นอกจากนี้การกำหนดสิทธิต่างๆ แล้วศาลสูงสุดยังได้สร้างมาตรการบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิที่กำหนดไว้ด้วย มาตรการที่สำคัญที่สุดได้แก่ การสร้างกฎเกณฑ์ในการตัดพยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาที่เรียกว่า Exclusionary Rule ซึ่งมีสาระโดยสรุป คือ การห้ามมิให้นำพยานหลักฐานซึ่งได้มาโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการพิจารณา ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตำรวจโดยการตัดมูลเหตุจูงใจในการไปแสวงหาพยานหลักฐานที่มีขอบอกเสีย เรื่องกฎเกณฑ์ในการห้ามรับฟังพยานหลักฐานเป็นลักษณะที่มีความเฉพาะ เป็นเอกลักษณ์ของกฎหมายของสหรัฐ และเป็นเรื่องที่มีข้อสนับสนุน และโต้แย้งอยู่

พอสมควร ในส่วนนี้จึงจะกล่าวถึงมาตรการอื่นในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลย เช่น มาตรการทางแพ่ง มาตรการทางอาญา และมาตรการอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่มาตรการทางกฎหมายด้วย

1.3.1 กฎเกณฑ์ในการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ (Exclusionary Rule)

มาตรการที่ศาลสูงสุดสหรัฐ ฯ นำมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย คือ การนำเอาหลักเกณฑ์ในการไม่รับฟังพยานหลักฐานโดยเคร่งครัดหรือ Exclusionary Rule ศาลสูงสุดวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญไม่สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีในระดับมลรัฐ หรือในระดับสหพันธรัฐ เหตุผลหลักที่ศาลใช้ในการนำหลักเกณฑ์นี้มาใช้ เพราะศาลเชื่อว่าการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยขัดต่อรัฐธรรมนูญออกไป เป็นการยับยั้งตำรวจมิให้กระทำการใดๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ศาลได้อ้างหลัก "ศักดิ์ศรีของตุลาการ" หรือ Judicial Integrity ว่าการรับฟังพยานหลักฐานเหล่านี้ จะทำให้ศาลดูเหมือนสนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ทำการผิดกฎหมาย

หลัก Exclusionary Rule ได้ถูกตีความขยายขอบเขตออกไปอีก โดยผลของทฤษฎี "ผลไม้ของต้นไม้มีพิษ" (Fruit of the poisonous tree) ซึ่งศาลสูงสุดห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องแม้ว่าพยานหลักฐานชิ้นต่อมาจะได้มาโดยวิธีการชอบด้วยกฎหมายเช่น ได้มาซึ่งพยานหลักฐานชิ้นนั้น สืบเนื่องมาจากการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญตัวอย่างได้แก่ กรณีที่พยานหลักฐานชิ้นแรกซึ่งได้มาโดยมิชอบและถูกตัดออกไปโดยหลักนี้ แต่ข้อมูลซึ่งได้มาจากพยานหลักฐานนั้นทำให้ตำรวจสามารถนำพยานหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งมาโดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นก็ยังถือว่า พยานหลักฐานชิ้นหลังเป็นเสมือนผลไม้ซึ่งถือกำเนิดมาจากต้นไม้ที่มีพิษ ซึ่งย่อมต้องมีพิษด้วยทำให้ไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ทฤษฎีซึ่งศาลกำหนดขึ้นนี้ ทำให้พยานหลักฐานในศาลแล้วก็ยังไม่สามารถนำไปใช้เพื่อประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้นด้วย ซึ่งถือเป็นการขยายหลัก Exclusionary Rule ออกไปอีก

การที่ศาลสูงสุดได้มีการบังคับใช้หลัก Exclusionary Rule อย่างเคร่งครัด และได้ขยายการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยออกไปอย่างมาก ทำให้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากผู้ปฏิบัติ นักวิชาการบางส่วน และผู้พิพากษาศาลสูงสุดบางท่าน ตลอดจนจากประชาชนที่รู้สึกไม่พอใจที่ผู้กระทำผิดต้องหลุดรอดไปจากการลงโทษเพราะหลักนี้ ข้อโต้แย้งว่า หลักนี้ไม่ใช่ข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแต่เป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่ศาลกำหนดขึ้นเองจึงไม่น่าจะมีผลผูกพันรัฐต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีข้อโต้แย้งที่เกี่ยวกับผลในการยับยั้ง (Deterrent effect) ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมายของตำรวจว่า จะมีผลจริงแค่ไหน ในขณะที่ผลที่ได้รับชัดเจนคือ ผู้กระทำผิดต้องลดยานไป จากข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวทำให้ศาลระมัดระวังมากขึ้นในการบังคับใช้ Exclusionary Rule ศาลได้นำเอาทฤษฎีใหม่ๆ มาใช้ประกอบการพิจารณาเช่น

ทฤษฎีการชั่งผลได้ผลเสีย (balancing test) มาวินิจฉัยว่าสมควรตัดพยานหลักฐานขึ้นนั้นๆ ออกไปจากการพิจารณาหรือไม่ กล่าวคือ ศาลจะคำนวณว่า ผลประโยชน์ในแง่ของความยับยั้งที่จะมีต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในคดีนั้น เมื่อเทียบกับผลประโยชน์สาธารณะในการลงโทษจำเลยในคดีนั้นแล้ว วิธีการใดเหมาะสมกว่ากัน

นอกจากนี้ยังใช้ทฤษฎีความบริสุทธิ์ใจ (good faith exception) เช่นกรณีที่ได้พยานหลักฐานมาแม้ตามความเป็นจริงเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบ แต่หากเจ้าหน้าที่ได้กระทำโดยเข้าใจโดยสุจริตว่ามีอำนาจทำได้ พยานหลักฐานนั้นก็สามารนำมาใช้ในคดีได้ โดยศาลให้ความเห็นว่า กรณีดังกล่าวตำรวจกระทำโดยสุจริต บทตัดพยานยังไม่ช่วยยับยั้งพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในภาวะเช่นนั้นจึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของ Exclusionary Rule ที่ต้องการสร้างความยับยั้งชั่งใจในหมู่ตำรวจ

แม้ว่าจะมีข้อวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ้าง แต่ Exclusionary Rule เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย และแม้จะมีวิธีอื่นๆ ที่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยดังที่จะกล่าวต่อไป แต่ก็ไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับการตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบออกไปจากการพิจารณานั้นเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐฯ และสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความจริงจังของรัฐในการที่จะให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลยจากการกระทำไม่ชอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง

1.3.2 มาตรการอื่นๆ

นอกจากมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยโดยวิธีตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบออกจากสำนวนในการพิจารณาคดีแล้ว ยังมีมาตรการอื่นๆ ในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยดังนี้

(1) มาตรการทางแพ่ง (Civil Remedies)

ได้แก่การฟ้องเรียกค่าเสียหาย (Damage suit) หรือฟ้องให้ยับยั้งการกระทำ (Injunctive relief) สำหรับการฟ้องเรียกค่าเสียหายนั้น ในระดับสหพันธรัฐมีอยู่สองวิธีการ วิธีการแรกคือ การฟ้องเรียกค่าเสียหายโดยอาศัยมูลละเมิดตาม Federal Tort Claims Act วิธีที่สอง คือการฟ้องตามแนวคำ

พิพากษาศาลสูงคดี Biven V. Six Unknown Named Agents of Federal Bureau of Narcotics ซึ่งเปิดโอกาสให้ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาศัยอำนาจกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้โดยตรง

ในระดับมลรัฐ มาตรการฟ้องเรียกค่าเสียหายในมูลละเมิดก็อาจทำได้โดยระบบ Common Law แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายเฉพาะเหมือนในสหพันธรัฐ และยังมีกฎหมายซึ่งอนุญาตให้บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐสามารถฟ้องเจ้าหน้าที่ของมลรัฐในศาลของสหพันธรัฐได้ด้วย

ในส่วนของการฟ้องคดีเพื่อให้ศาลมีมาตรการยับยั้ง (injunctive relief) นั้น สามารถทำได้ทั้งในระดับสหพันธรัฐและในมลรัฐ เช่น เกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าเสียหายโดยในส่วนของสหพันธรัฐ จะทำได้ในกรณีที่เป็นกรกระทำนอกขอบเขตอำนาจหน้าที่ (Ultra Vires) หรือเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และสำหรับมลรัฐก็อาจทำได้โดยแนวปฏิบัติของ Common Law หรือโดยกฎหมายฉบับเดียวกันที่อนุญาตให้ฟ้องเรียกค่าเสียหายแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในกรณีกระทำฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ

มาตรการทางแพ่ง แม้จะมีช่องทางที่จะกระทำได้แต่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับการตัดพยานหลักฐานออกจากการพิจารณา เพราะเป็นการดำเนินการที่มีผลในขณะนั้นหรือในอนาคต แต่ไม่มีผลย้อนหลังไปในคดีนั้น เหมือนเช่นการตัดพยานหลักฐาน นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มีข้อต่อสู้ได้หลายทาง เช่น การอ้างความคุ้มครองของรัฐ (Sovereign Immunity) ซึ่งทำให้การฟ้องร้องในทางแพ่งไม่สามารถทำได้ง่ายนัก

(2) มาตรการทางอาญา

ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการทางอาญาทั้งสหพันธรัฐและมลรัฐต่างก็มีกฎหมายสำหรับลงโทษทางปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การจับที่ไม่ชอบ (false arrest) หรือกฎหมายเรื่องบุกรุก (trespass) แต่เนื่องจากการดำเนินคดีในทางอาญาดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้หลักการที่ว่ากฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น เรื่องการจับที่ไม่ชอบก็ต้องพิสูจน์เจตนาให้ชัดเจน และตำรวจก็มักจะอ้างเรื่องขาดเจตนาเป็นข้อแก้ตัวเสมอ ส่วนการฟ้องบุกรุกก็ต้องพิสูจน์ว่ามีเจตนาจะเข้าไปรบกวนการครอบครองของเจ้าของ เป็นต้น ทำให้วิธีการนี้ไม่เป็นที่นิยมนัก นอกจากการฟ้องในทางอาญาดังกล่าวแล้วยังสามารถดำเนินคดีฐานละเมิดรัฐธรรมนูญทั้งต่อเจ้าหน้าที่สหพันธรัฐและมลรัฐได้โดยตรงโดยกฎหมาย เช่น เกี่ยวกับการฟ้องในทางแพ่งอีกด้วย เป็นความผิดอาญาเช่น การค้นและการยึดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (unlawful search and seizure) การได้มาซึ่งหมายจับโดยวิธีการที่ไม่ชอบ (malicious procurement of warrant) การกระทำที่เกินเขตอำนาจที่กำหนดในหมาย (exceeding the authority of warrant) เป็นต้น

(3) มาตรการที่ไม่ใช่ทางกฎหมาย

นอกจากมาตรการทางกฎหมายที่กล่าวมาแล้ว ยังมีมาตรการอื่นๆ อีก เช่น มาตรการตรวจสอบภายในโดยองค์กรของตำรวจเอง (internal review) ซึ่งหน่วยงานตำรวจเกือบทุกแห่งจะมีการรับคำร้องจากประชาชน (Citizen complaints) ในบางเมืองนอกจากจะมีองค์กรตรวจสอบภายในหน่วยงานแล้ว ยังมีองค์กรตรวจสอบโดยประชาชน (civilian review board) เช่น นิวยอร์ก มินิอาร์โพริส เซนต์ปอล เป็นต้น และในบางแห่งยังมีองค์กรตรวจสอบที่เรียกว่า Ombudsman อีกด้วย

องค์กรตรวจสอบนี้ ทำหน้าที่พิจารณาคำร้องของประชาชนที่ร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยมิชอบของตำรวจ และมีอำนาจเรียกให้ตำรวจผู้ถูกร้องเรียนมาชี้แจงข้อกล่าวหา ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในข้อบังคับที่กำหนดไว้ในแต่ละรัฐ ผลของการพิจารณาขององค์กรนี้จะส่งไปที่หัวหน้าตำรวจ เพื่อพิจารณาโทษแก่ตำรวจผู้กระทำผิดจริงตามที่ถูกร้องเรียน ซึ่งอาจมีผลต่อเงินเดือน หรือการจ้างตำรวจผู้นั้น⁶

แต่เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การนำเอาหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ในประเทศไทยมีความติดขัดไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น อาจมีที่มาจากสาเหตุ 2 ประการ ประการแรกคือความแตกต่างของระบบกฎหมาย และประการที่สองคือความแตกต่างของวัฒนธรรม ของทั้งสองประเทศจึงควรที่จะศึกษาถึงประเทศในแถบเอเชียที่มีรูปแบบวัฒนธรรมและมีระบบกฎหมายใกล้เคียงกับประเทศไทย และได้รับเอาแนวความคิดทางกฎหมายของประเทศอเมริกาใช้ก่อนหน้านี้ว่าเกิดปัญหาอะไรบ้าง แล้วมีแนวทางการแก้ไขอย่างไร ในประเด็นนี้ ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างที่เหมาะสม เพราะเป็นประเทศที่มีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขคล้ายประเทศไทย มีวัฒนธรรมของทวีปเอเชีย มีการพัฒนาด้านกฎหมายคล้ายประเทศไทย และที่สำคัญปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย

⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2541, หน้า 154-181.

2. ประเทศญี่ปุ่น

ในกรณีของประเทศญี่ปุ่นนั้น แม้ก่อนสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายต่างๆ รวมทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยรับอิทธิพลมาจากประเทศทางตะวันตกก็ตาม แต่ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องจากต้องการให้เกิดความทัดเทียมและได้รับการยอมรับจากประเทศทางตะวันตก เพื่อยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในญี่ปุ่น ถึงกระนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เป็นพลเมืองของญี่ปุ่น ก็ยังคงมีอย่างจำกัด

ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ประเทศญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายหลักของประเทศคือ รัฐธรรมนูญให้เป็นที่สหรัฐอเมริกาต้องการ ดังนั้น รัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นจึงได้รับอิทธิพลจากรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพมาก รัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ฉบับ ค.ศ.1947 ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพลเมืองของญี่ปุ่นมากขึ้น โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้แก่บทบัญญัติในมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 31 บุคคลใดก็ตาม หากมิได้เป็นไปโดยกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติ ย่อมไม่ถูกลิดรอนซึ่งชีวิตและเสรีภาพ หรือต้องรับโทษทางอาญาอื่นๆ

มาตรา 32 บุคคลใดก็ตาม ย่อมไม่ถูกลิดรอนซึ่งสิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาล

มาตรา 33 บุคคลใดก็ตาม ย่อมไม่ถูกจับกุมโดยไม่มีหมายซึ่งออกโดยเจ้าพนักงานกระบวนการยุติธรรมผู้มีอำนาจและระบุดังกล่าวการกระทำความผิดที่เป็นสาเหตุนั้น เว้นแต่ในกรณีที่ถูกลักขโมยเพราะการกระทำความผิดซึ่งหน้า

มาตรา 34 บุคคลใดก็ตาม จะไม่ถูกกักขังหรือกักกันหากมิได้รับแจ้งเหตุผลในทันทีและมิได้รับสิทธิในการจัดหาทนายความในทันที นอกจากนี้ บุคคลใดก็ตาม จะไม่ถูกกักกันหากไม่มีเหตุผลอันชอบธรรมและหากมีการร้องขอจะต้องแสดงเหตุผลดังกล่าวในศาลโดยเปิดเผยซึ่งตัวบุคคลนั่นเองและทนายความของบุคคลนั้นได้เข้าร่วมอยู่ด้วย

มาตรา 37 ในคดีอาญาทั้งปวง ผู้ต้องหาต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยด้วยความรวดเร็ว โดยศาลที่มีความยุติธรรม

ผู้ต้องหาคดีอาญาย่อมได้รับโอกาสอย่างเพียงพอในการซักถามพยานบุคคลทั้งหมด และมีสิทธิที่จะให้เรียกพยานบุคคลสำหรับตนเองโดยวิธีการบังคับ ด้วยค่าใช้จ่ายของทางการ

ผู้ต้องหาคดีอาญาย่อมสามารถจัดหาทนายความที่มีคุณสมบัติได้ ไม่ว่ากรณีใดๆ ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถจัดหาได้ด้วยตนเอง รัฐจะเป็นผู้จัดหาให้

มาตรา 38 บุคคลใดก็ตาม ย่อมไม่ถูกบังคับให้ให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง การรับสารภาพที่เกิดจากการบังคับ ทรมาน หรือข่มขู่ หรือการรับสารภาพภายหลังจากที่ถูกกักขังหรือกักกันเป็นเวลานาน ไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้

บุคคลใดก็ตาม หากมีเพียงคำรับสารภาพของตนเองที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองเป็นพยานหลักฐานสิ่งเดียว ย่อมไม่อาจถูกพิพากษาว่ามีความผิดหรือถูกลงโทษทางอาญาได้

มาตรา 97 สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งรัฐธรรมนูญนี้ให้การคุ้มครอง เป็นผลจากความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพเป็นเวลานานปีของมวลมนุษยชาติ สิทธิเหล่านี้ได้ผ่านการทดสอบเป็นอันมากในอดีต และเป็นสิ่งที่ได้รับการไว้วางใจจากประชาชนในปัจจุบันและอนาคตว่าเป็นสิทธิอันเป็นนิรันดร์ที่จะล่วงละเมิดมิได้⁷

แต่ด้วยเหตุที่พื้นฐานวัฒนธรรมของโลกตะวันตกและโลกตะวันออกมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในโลกตะวันตกยึดถือสิทธิของบุคคลต้องมาก่อนจึงเกิดหน้าที่ตามมา แต่ในโลกตะวันออกนั้นจะยึดถือหน้าที่ของบุคคลเป็นหลักและสิทธิต่าง ๆ ที่มีจะเป็นสิทธิตามหน้าที่นั้น ๆ จึงทำให้ในระยะแรกที่มีรัฐธรรมนูญดังกล่าว จะเป็นเรื่องแปลกสำหรับประชาชนชาวญี่ปุ่น แต่นับจากที่มีรัฐธรรมนูญดังกล่าวมาแล้ว ผู้บริหารประเทศของญี่ปุ่นก็ไม่เคยคิดเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองญี่ปุ่นไปแต่อย่างใด ในทางตรงข้ามกลับส่งเสริมทำให้คนญี่ปุ่นนั้นยิ่งมองเห็นถึงความสำคัญของการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น และยังมีผลไปถึงการให้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าว ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1948 ที่ใช้ในปัจจุบันด้วยโดยเฉพาะการใช้ มาตรการบังคับกับบุคคลที่ เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาจะกระทำได้อาศัยให้ศาลเป็นผู้พิจารณาเท่านั้น แม้ว่าญี่ปุ่นจะเป็นประเทศที่ไม่มีวิวัฒนาการในการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับในสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่คนญี่ปุ่นซึ่งค่อนข้างจะมีระเบียบวินัยสูง และมีการปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาอย่างเคร่งครัด อีกทั้งไม่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อย จึงทำให้คนญี่ปุ่นในปัจจุบันได้มองเห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไปโดยปริยาย

⁷ รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น แปลโดย สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สกว.)

2.1 รูปแบบการดำเนินคดีอาญา⁸

ประเทศญี่ปุ่นนั้นก่อนที่จะมีการใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เป็นหลักได้ใช้วิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนโดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมในคดี ต่อมารูปแบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นได้เปลี่ยนไปใช้ระบบกล่าวหาโดยให้ผู้ต้องหาเป็นประธานในคดีมีสิทธิต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ โดยใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประเทศทางแถบภาคพื้นยุโรป โดยปัจจุบันใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ที่ถือว่ารัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยรัฐจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีเอากับผู้กระทำความผิด องค์กรของรัฐทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาล อัยการและตำรวจจึงต้องร่วมมือกันค้นหาความจริง โดยถือว่า ขั้นตอนการสืบสวน สอบสวน และการฟ้องคดีเป็นกระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการจะร่วมกันทำการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงในคดี และอัยการมีหน้าที่พิจารณาข้อเท็จจริงในคดีว่าสามารถระบุตัวผู้กระทำความผิดเพื่อนำตัวมาฟ้องร้องต่อศาลได้หรือไม่ ส่วนศาลต้องมีความกระตือรือร้น (Active) ในการช่วยค้นหาความจริงด้วยการซักถามถ้อยคำจากพยานและนำมาประกอบการพิจารณาหลักฐานเพื่อให้ได้ความจริง ซึ่งการค้นหาความจริงแบบนี้ เรียกว่า หลักการค้นหาความจริงในทางเนื้อหา (Inquisitionsprinzip)⁹

ในระยะแรกประเทศญี่ปุ่นใช้วิธีการสอบสวนฟ้องร้องตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) ด้วย กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเจ้าพนักงานต้องทำการสอบสวน และให้อัยการฟ้องคดีต่อศาลทุกคดีเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยและจะถอนฟ้องไม่ได้ด้วย เมื่อมีการนำคดีไปสู่ศาลและศาลได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องแล้วมีการยกฟ้องเป็นจำนวนมากต่อมา จึงได้เปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้ว หากผู้ต้องหากระทำความผิดจริงอัยการอาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาก็ได้ โดยคำนึงถึงอายุ บุคลิกลักษณะ สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิดและองค์ประกอบอื่น รวมถึงการถอนฟ้องได้ด้วย จึงทำให้มีการนำคดีไปสู่ศาลเป็นจำนวนน้อย ซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันกับของสหรัฐอเมริกาที่มุ่งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นสำคัญโดยยึดหลักนิติธรรม (Rule of Law)

⁸ คุราชะเอียคเพิ่มเติมจาก www.moj.go.jp

⁹ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546, หน้า 48-49.

โดยมีหลักการสำคัญในการเริ่มต้นดำเนินคดีด้วยการรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้เพียงพอที่จะสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง จึงจะมีการแจ้งข้อกล่าวหากับบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา เพราะประเทศญี่ปุ่นนั้นถือว่าการตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา จะทำให้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของบุคคลนั้นได้รับความกระทบกระเทือน จึงจำเป็นต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงให้มากที่สุด โดยเฉพาะในขั้นตอนของการใช้มาตรการบังคับ เช่น การจับ การควบคุมตัว จะมีลักษณะการดำเนินการที่รัดกุม สามารถตรวจสอบได้ แต่โดยหลักแล้วรัฐจะไม่ใช้มาตรการบังคับกับบุคคลใดก่อน แต่จะคำนึงถึงหลักการให้ความร่วมมือและสมัครใจของบุคคลนั้นๆ หากต้องมีการใช้มาตรการบังคับก็ต้องใช้หลักการคานอำนาจ เช่น ตำรวจหรืออัยการผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจับจะไม่มีอำนาจในการออกหมายจับ แต่จะต้องร้องขอหมายจับจากศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการจับตัวบุคคลมาอยู่ในอำนาจรัฐ การใช้วิธีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐให้ใช้เป็นกรณีข้อยกเว้นที่เห็นว่ามีเหตุพอสมควรและเท่าที่มีเหตุจำเป็นเท่านั้น เพื่อให้มีการนำตัวผู้ต้องหาสู่การพิจารณาของศาลโดยเร็ว มีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการวิวัฒนาการของกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา

ด้วยเหตุที่คนญี่ปุ่นนั้นมีนิสัยที่รักชาติและเคร่งครัดต่อระเบียบวินัย จึงทำให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นมีการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย ที่ออกมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเคร่งครัด ทำให้บุคคลที่จะต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองสิทธิในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวางและเป็นจริงทำให้มีปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาน้อยมาก แต่ในขณะเดียวกันการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของญี่ปุ่นก็ยังคงดำเนินควบคู่กันไปด้วย

2.2 ขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่นให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้อย่างรัดกุมมาก ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นจะบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะทำเมื่อเห็นว่าจำเป็นเท่านั้น ดังนั้น หน้าที่การสอบสวนตามปกติจึงเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ต้องเริ่มทำการสอบสวนเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นมาตรา 192 นั้น ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องทำงานประสานงานกับพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการสืบสวนสอบสวนที่จำเป็นให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ดังนั้น การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาของญี่ปุ่นจึงค่อนข้างมีความสมบูรณ์มาก เนื่องจากพนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับผู้พิพากษาของญี่ปุ่นจึงต้องตรวจสอบการสอบสวนอย่างเคร่งครัดใกล้เคียงกับการพิจารณาของศาล เพื่อป้องกันการเอาตัวบุคคลไว้เป็นผู้ถูกกล่าวหาก่อนที่จะมีรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะระบุตัวผู้กระทำความผิดแน่ชัด เพราะจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ และเมื่อการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานได้กระทำโดยผ่านการตรวจสอบอย่างเข้มงวดและระมัดระวัง โดยใช้มาตรฐานการพิจารณาอย่างเดียวกับศาล และกรณีจะต้องมีเหตุพอสมควรและมีความจำเป็นเท่านั้น จึงจะให้มีการใช้มาตรการบังคับหรือมาตรการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาที่เข้ามาอยู่ในอำนาจรัฐตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อพนักงานอัยการมีเหตุผลที่เชื่อว่า ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และใช้มาตรการบังคับแก่บุคคลนั้นเพื่อทำการสอบสวนปากคำในฐานะผู้ถูกกล่าวหาต่อไป ก็จะทำให้เกิดความผิดพลาดที่ล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้บริสุทธิ์น้อยลงไปด้วย

ทำให้เห็นชัดว่า การสืบสวนสอบสวนของประเทศญี่ปุ่น โดยหลักจะไม่มี การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างที่กำลังรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน เพราะการสอบสวนมิใช่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่ชี้ให้เห็นถึงการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญ่อีกด้วย

โดยหลักการแล้วมิใช่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่สามารถสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา ก่อนจะมีการรวบรวมพยานหลักฐานว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดเลย แต่การสอบปากคำนั้นอาศัยความร่วมมือและสมัครใจในของผู้ถูกกล่าวหาเป็นหลัก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นมาตรา 198 ห้ามกระทำการจับหรือควบคุมผู้ต้องหาหากไม่มีหมายจับหรือเข้าข้อยกเว้นตามกฎหมาย และผู้ต้องหาจะไม่มาพบตามที่เรียกก็ไม่เป็นเหตุให้กระทำการจับโดยไม่มีหมายจับได้แต่อย่างใด และเมื่อผู้ถูกกล่าวหาพบพนักงานอัยการ ผู้ช่วยอัยการ หรือตำรวจแล้ว สามารถที่จะไปเสียเมื่อใดก็ได้ แม้ว่าในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ให้การอย่างใด ๆ เลยก็ตาม เพราะผู้ถูกกล่าวหาซึ่งอยู่ในฐานะเป็นประธานแห่งคดีมีสิทธิจะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดก็ได้ เห็นได้ชัดว่าการเริ่มต้นคดีอาญาของญี่ปุ่นต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกกล่าวหาให้ชัดเจนก่อน เพื่อให้สามารถแจ้งข้อกล่าวหาที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถทำการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่นได้กำหนดให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 ขั้นตอนการจับ

การจับเป็นการใช้มาตรการบังคับของรัฐเพื่อเอาตัวบุคคลไว้ภายใต้อำนาจของรัฐ เป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่กระทบต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคล ประเทศญี่ปุ่นจะพยายามหลีกเลี่ยงมิให้มีการใช้มาตรการจับกับผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่ในขั้นตอนแรก หากจำเป็นต้องมีการจับแล้วก็จะให้ศาลเข้ามาควบคุมตรวจสอบการใช้มาตรการดังกล่าว ด้วยการให้ศาลแต่ผู้เดียวเป็นผู้ออกหมายจับ เว้นแต่กรณีเป็นความผิดซึ่งหน้า ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ค.ศ. 1947 ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองมาตรา 3 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลจะไม่ถูกจับโดยปราศจากหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้น...”

เจ้าหน้าที่ที่อาจยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับได้นั้น โดยหลักได้แก่พนักงานอัยการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นระดับหัวหน้าสถานีหรือระดับสารวัตร (Police Official) ยกเว้นกรณีการจับกรณีฉุกเฉิน (Emergency Arrest) ที่อาจให้ผู้ช่วยอัยการ หรือ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้น้อย ยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ ซึ่งหมายจับจะต้องมีรายละเอียด ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 200 หมายจับต้องประกอบด้วยชื่อและที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย การกระทำ ความผิด ใจความสำคัญของข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหา สถานที่สาธารณะหรือสถานที่อื่นใดซึ่งจะใช้เป็นที่ควบคุมผู้ต้องสงสัย ระยะเวลาที่มีผลบังคับ ถ้อยคำที่แสดงว่าหลังจากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วหมายจะสิ้นผลบังคับใช้และต้องส่งกลับคืน พร้อมทั้งให้มีวันออกหมาย และสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งกำหนดไว้ในระเบียบของศาล ทั้งนี้ให้มีชื่อและตราประทับของผู้พิพากษาปรากฏบนหมายจับด้วย

2.ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 64 วรรค 2 และ 3 มาบังคับใช้กับหมายจับโดยอนุโลม¹⁰

เห็นได้ชัดเจนว่า ในหมายจับต้องมีการแสดงรายละเอียดของข้อเท็จจริงอันองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาตามหมายจับนั้นอย่างครบถ้วน¹¹ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ผู้ขอออกหมายจับเมื่อได้รับหมายจับแล้วมักมีการแนบรายละเอียดอันเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องไว้ด้านหลังของหมายจับเสมอ เพื่อให้ผู้ที่นำหมายจับไปใช้สามารถเข้าใจถึงความเป็นมา

¹⁰ มาตรา 64 หมายถึงเพื่อควบคุมตัวหรือหมายให้ส่งตัว...

2 หากไม่ทราบชื่อของผู้ถูกกล่าวหา ให้บรรยายลักษณะที่ปรากฏ รูปร่าง หรือลักษณะอื่นใดที่ทำให้สามารถชี้ตัวผู้ถูกกล่าวหาได้

3 หากไม่ทราบที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ก็ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในหมายนั้น

¹¹ ดูตัวอย่างหมายจับของญี่ปุ่นได้ในภาคผนวก 4

ของการกระทำความผิดอาญานั้นได้ อีกทั้งยังเป็นการสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับที่จะสามารถดำเนินการสอบสวนได้ทันตามเวลาที่กฎหมายกำหนด

เป็นแต่การจับตัวผู้ถูกกล่าวหาในทางปฏิบัติด้วยข้อจำกัด ด้านเวลา และสถานการณ์อันหลากหลาย ย่อมไม่อาจปฏิบัติตามขั้นตอนการขอออกหมายจับได้ทันทุกครั้งไป กฎหมายกำหนดให้บางกรณีสามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย แต่ทั้งนี้ การจับนั้นก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ฉะนั้น การจับผู้ถูกกล่าวหาในทางแบ่ง 3 กรณีคือ

(1) กรณีปกติ เป็นการจับตามหมายจับของศาล โดยการร้องขอออกหมายจับก่อนที่จะมีการจับผู้ถูกกล่าวหา ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 199 พนักงานอัยการ ผู้ช่วยอัยการ หรือพนักงานตำรวจอาจจับผู้ต้องสงสัยตามหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาหน้าแล้ว หากมีเหตุผลเชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดอย่างใดก็ตาม สำหรับการกระทำความผิดซึ่งมีโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท (สองหมื่นบาท ขณะนั้น สำหรับการกระทำความผิดอื่นนอกจากความผิดต่อประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายและความรุนแรงอื่น ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดระเบียบการลงโทษว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจ) ความผิดที่มีโทษกักขัง หรือความผิดซึ่งมีโทษปรับเล็กน้อยนั้น ผู้ต้องสงสัยจะถูกจับกุม ก็ต่อเมื่อผู้ต้องสงสัยนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาปรากฏตัวดังที่ได้บัญญัติในมาตราก่อนนี้ โดยปราศจากเหตุผลอันเชื่อถือได้

2 ในกรณีที่ ผู้พิพากษามีความเห็นว่า มีเหตุผลเพียงพอให้สงสัยว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิด ผู้พิพากษานั้นอาจออกหมายจับดังกล่าวในวรรคก่อน ตามที่พนักงานอัยการหรือนายตำรวจร้องขอ (สำหรับนายตำรวจ ให้หมายความถึงผู้ซึ่งมียศระดับสารวัตรหรือสูงกว่า ดังที่กำหนดโดยคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติ หรือคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยสาธารณะแห่งจังหวัด ซึ่งต่อไปในมาตรานี้ให้มีความหมายเดียวกัน) อย่างไรก็ตาม ในข้อนี้มิให้ใช้บังคับ หากผู้พิพากษาเห็นว่า มีหลักฐานว่า ไม่มีความจำเป็นจะต้องจับกุม

3 พนักงานอัยการหรือนายตำรวจต้องแจ้งให้ศาลทราบด้วยว่า ได้เคยมีการร้องขอให้ออกหมายจับ หรือเคยมีการออกหมายจับผู้ต้องสงสัยก่อนหน้านี้แล้ว ด้วยเหตุแห่งการกระทำความผิดเดียวกัน ในกรณีการร้องขอให้มีการออกหมายจับดังกล่าวในวรรคหนึ่ง

แต่หากเป็นกรณีที่ ได้มีการร้องขอออกหมายจับจากศาลแล้ว แต่มีเหตุเร่งด่วนที่เจ้าหน้าที่ผู้จับจำเป็นต้องเข้าไปดำเนินการจับก่อนที่หมายจับจะมาถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติต้องแจ้งข้อกล่าวหาตามที่ได้ยื่นร้องขอออกหมายจับจากศาลให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบพร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบด้วยว่า ได้มีการดำเนินการออกหมายแล้ว ซึ่งเมื่อจับผู้ถูกกล่าวหาและได้หมายจับมาแล้ว ต้องแสดงหมายจับแก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

การนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าหน้าที่ที่ต้องทำภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาจับกุมสำเร็จ หากไม่สามารถทำได้จะต้องมีการทำบันทึกสาเหตุที่ทำให้การส่งตัวล่าช้าไว้เป็นหนังสือเพื่อเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณา หากไม่มีเหตุผลอันสมควรจะต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับไปทันที

(2) กรณีฉุกเฉิน (Emergency Arrest) ถือเป็นข้อยกเว้นของการจับตามปกติใช้ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินต้องทำการจับก่อน โดยในขณะจับยังไม่มี การขอให้ศาลออกหมายจับ เมื่อจับแล้วจึงจะมีการขอออกหมายจับย้อนหลังตามมาในทันทีในระยะเวลาที่ต่อเนื่องกับการจับ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 210 และมาตรา 211 ดังนี้

มาตรา 210 เมื่อปรากฏว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือการลงโทษให้ทำงานหรือโทษจำคุกซึ่งมีระวางโทษสูงสุดเกินสามปี และมีความจำเป็นเร่งด่วน และยังไม่อาจยื่นคำร้องเพื่อขอให้ผู้พิพากษาออกหมายจับได้ พนักงานอัยการ ผู้ช่วยอัยการ หรือพนักงานตำรวจอาจจับผู้ต้องสงสัยได้โดยแจ้งต่อผู้ต้องหาถึงเหตุผลข้างต้น ในกรณีนี้ ให้ดำเนินการตามวิธีการออกหมายจับในทันที เพื่อร้องขอให้ผู้พิพากษาออกหมายจับ หากไม่อาจออกหมายจับได้ ให้ปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที

2.ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 200 มาบังคับใช้กับหมายจับดังกล่าวในวรรคก่อน โดยอนุโลม

มาตรา 211 ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกจับตามบทบัญญัติดังกล่าวในมาตราก่อนให้นำบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งเกี่ยวกับกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกจับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 199 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

การออกหมายจับในกรณีนี้น่าจะถือได้ว่าผู้ปู้นใช้วิธีการจับแบบเดียวกับของสหรัฐอเมริกาซึ่งให้มีกรณีการจับกุม โดยมีเหตุฉุกเฉินได้ แต่พนักงานอัยการต้องดำเนินการขอหมายจับจากศาลโดยเร็วที่สุด เรียกว่า หมายจับย้อนหลัง (Post-Arrest Warrant) แต่ต้องเป็นการกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดซึ่งถือว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง และจะต้องเป็นเฉพาะกรณีฉุกเฉินที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น มิใช่ทำได้ในกรณีปกติ และด้วยเหตุที่เป็นกรณีฉุกเฉินนี้เองทำให้การขอออกหมายจับในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ที่ร้องขอหมายจับจากศาลอาจเป็นผู้ช่วยอัยการ หรือตำรวจชั้นผู้น้อยก็ได้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีแรกที่ต้องให้พนักงานอัยการ และนายตำรวจระดับหัวหน้าสถานีหรือระดับสารวัตรเป็นผู้ร้องขอหมายจับจากศาล

(3) กรณีความผิดซึ่งหน้า การกระทำความผิดซึ่งหน้านั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นไม่ได้จำกัดไว้ว่าผู้ทำการจับกุมต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

มาตรา 213 บุคคลใดก็ตามอาจจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า โดยไม่จำเป็นต้องมีหมายจับ

มาตรา 216 ในกรณีที่จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้แล้ว ให้นำบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งเกี่ยวกับกรณีที่ต้องสงสัยถูกจับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 199 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ดังนั้น แม้นบุคคลธรรมดาพบเห็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าก็สามารถเข้าทำการจับกุมได้ แต่เมื่อทำการจับกุมได้แล้วไม่ต้องทำการแจ้งข้อกล่าวหา แต่จะต้องทำการส่งตัวผู้ถูกจับให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในทันทีที่สามารถทำได้ โดยเจ้าหน้าที่ผู้รับตัวผู้ถูกจับจะต้องทำการสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับหารกระทำความผิดจากผู้จับไว้ พร้อมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติมเพื่อสามารถแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกจับโดยเร็วที่สุด นอกจากนั้นจะต้องส่งข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้เสนอต่อศาลในการพิจารณาขอออกหมายจับย้อนหลัง แต่หากผู้จับเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การจับในกรณีฉุกเฉิน

2.2.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ

หลังจากมีการจับกุมตัวผู้ถูกจับได้แล้ว ผู้จับจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยเร็วที่สุด โดยในทางปฏิบัติหากผู้จับเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของตนภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อนำตัวผู้ถูกจับไปถึงที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว ตามมาตรา 203 วรรคหนึ่ง เมื่อผู้ถูกจับตามหมายจับได้ถูกส่งตัวมาถึงที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับตัว จะต้องทำการแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกจับทราบอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้จะเป็นการแจ้งโดยละเอียด และเจ้าหน้าที่ตำรวจมักบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพราะหากไม่ได้ทำการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างถูกต้องถือว่าเป็นการจับโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายที่จะส่งผลให้ต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับในทันที และส่วนใหญ่ทนายความของผู้ถูกจับจะต้องร้องขอเอกสารฉบับนี้จากเจ้าหน้าที่ตำรวจเสมอ

ส่วนการจับในกรณีฉุกเฉินเมื่อนำตัวผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องรีบดำเนินการขอออกหมายจับโดยเร็วเพื่อให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการจับนั้น ซึ่งหากศาลไม่เห็นด้วยกับการจับและไม่ออกหมายจับให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับในทันที และผู้ถูกจับสามารถฟ้องเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทั้งค่าเสียหายในทางแพ่งและการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในทางอาญา

ในการจับโดยประชาชนในกรณีความผิดซึ่งหน้านั้น ผู้จับจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทราบเพื่อมารับตัวผู้ถูกจับในทันที หรือผู้จับจะนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่โดยเร็วที่สุดก็ได้

แต่ไม่ว่าผู้ถูกจับจะถูกจับมาตามกรณีใด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งตัวผู้ถูกจับให้แก่พนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง หากไม่สามารถดำเนินการได้ทันเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับไปทันที

เมื่อได้ส่งตัวผู้ถูกจับให้แก่พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินการมาตรา 204 ในทันที

มาตรา 204 เมื่อเข้าจับผู้ต้องสงสัยตามหมายจับ หรือได้รับตัวผู้ต้องสงสัยซึ่งถูกจับตามหมายจับ (ไม่รวมถึงกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกส่งตัวตามบทบัญญัติในมาตราก่อน) พนักงานอัยการต้องแจ้งผู้ต้องสงสัยในทันทีซึ่งใจความสำคัญของข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิดและสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความ และต้องให้โอกาสในการอธิบายข้อเท็จจริงนั้นด้วย และต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันทีที่ตนเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวไว้ และในกรณีที่เชื่อว่าจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ ให้ร้องขอต่อผู้พิพากษาให้มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้จับกุมผู้ต้องสงสัย อย่างไรก็ตาม ไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอดังกล่าว หากมีการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าว

2 ในกรณีที่ไม่ได้ร้องขอให้มีการควบคุมตัว หรือมิได้มีการฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าวไว้ในวรรคก่อน ต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที

3 ให้นำบทบัญญัติแห่งวรรค 2 ของมาตราก่อนหน้านี้มาบังคับใช้โดยอนุโลมสำหรับกรณีตามวรรคแรก

กล่าวคือพนักงานอัยการจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาอันเป็นรายละเอียดของการกระทำความผิดที่รวบรวมไว้ให้แก่ผู้ถูกจับทราบพร้อมทั้งอธิบายว่า การกระทำนั้นเป็นไปตามองค์ประกอบความผิดทางอาญาอย่างไร เป็นความผิดตามกฎหมายใด และมีโทษอย่างไร ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายหากเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับตัวผู้ถูกจับได้ดำเนินการแล้วพนักงานอัยการไม่ต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วอัยการญี่ปุ่นจะปฏิบัติตามมาตรา 204 เพื่อเป็นการประกันว่า ผู้ถูกจับได้รับทราบข้อกล่าวหาโดยชอบแล้ว

2.2.3 ขั้นตอนการสอบสวน

เมื่อมีการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหา ไม่ว่าจะโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานอัยการจะต้องมีการแจ้งถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิด และอธิบายถึงองค์ประกอบของการกระทำความผิดนั้นว่า เป็นความผิดฐานใด พร้อมทั้งแจ้งสิทธิในการที่จะมีทนายความ และสิทธิที่จะนิ่งให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อน จึงเริ่มต้นการสอบสวนคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาได้ ซึ่งขั้นตอนการ

สอบสวนนี้จะมีความแตกต่างกัน โดยหากเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวน ต้องทำการสอบสวนและส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาพร้อมทั้งพยานหลักฐานทั้งหมดให้แก่พนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่จับกุม แต่หากพนักงานอัยการเป็นผู้สอบสวนเองจะต้องสรุปสำนวนและตั้งฟ้องภายใน 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่จับกุม

แต่หากต่อมา ข้อเท็จจริงที่ปรากฏเกิดเปลี่ยนแปลงไปจนเป็นเหตุให้ไม่เป็นไปตามองค์ประกอบความผิดที่ได้แจ้งไปในครั้งแรก และไม่เข้าข้อยกเว้นของกฎหมายในเรื่องความผิดที่ใกล้เคียงกัน พนักงานอัยการจะทำการสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามฐานความผิดที่เกิดขึ้นใหม่ และดำเนินการร้องขอต่อศาลเพื่อขอหมายจับ และหรือร้องขอขยายอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาในคดีใหม่ ซึ่งเหตุนี้มีปรากฏไม่มากนัก

2.2.4 ขั้นตอนการฟ้องคดี

ในขั้นตอนการฟ้องคดีนั้นเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นไม่มีทั้งผู้พิพากษาพิจารณาไต่สวนมูลฟ้อง หรือคณะลูกขุนที่พิจารณาคำฟ้องของพนักงานอัยการ ฉะนั้น การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนและการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงมีความสำคัญมาก ด้วยเหตุที่พนักงานอัยการของญี่ปุ่นคำนึงถึงสิทธิผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก ดังนั้น แม้จะปรากฏจากพยานหลักฐานว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงและมีพยานหลักฐานพอฟ้องก็ตาม แต่หากพนักงานอัยการพิจารณาถึงประวัติส่วนตัว อายุ ลักษณะของการกระทำความผิด ความร้ายแรงของความผิด และพฤติการณ์หลังการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาประกอบกันแล้ว พนักงานอัยการก็อาจจะพิจารณาสั่งไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหาก็ได้ จึงกล่าวได้ว่าการฟ้องคดีของพนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นเป็นการฟ้องคดีโดยอาศัยหลักดุลพินิจ เมื่อเป็นเช่นนี้หากเป็นกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานไม่พอฟ้องแล้วย่อมเป็นที่แน่นอนว่า จะต้องพิจารณาสั่งไม่ฟ้องคดีและปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาทันที

ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีความเห็นว่า ควรฟ้องนั้น พนักงานอัยการจะต้องทำคำฟ้องเพื่อนำเสนอคดีต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่รับตัวผู้ถูกกล่าวหา จากเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งก็คือ ภายใน 72 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่จับกุมตัวผู้ถูกกล่าวหา แต่หากพนักงานอัยการเป็นผู้ทำการจับหรือรับตัวและสอบสวนเองจะต้องฟ้องคดีภายใน 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่จับกุม แต่หากพนักงานอัยการไม่สามารถทำคำฟ้องได้ทันภายในระยะเวลาดังกล่าว พนักงานอัยการสามารถร้องขอขยายระยะเวลาการฟ้องคดีต่อศาลได้ 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 10 วัน ซึ่งหากศาลเห็นสมควรก็จะอนุญาตแต่จำนวนวันที่ขอขยายอาจไม่ได้ตามที่อัยการร้องขอเสมอไป ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล แต่หากศาลไม่มีคำสั่งอนุญาตให้ขยายเวลาในการฟ้องคดี พนักงานอัยการจะต้องปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาออกไป

ทันที และคำฟ้องที่อัยการจัดทำขึ้นจะต้องมีรายละเอียดตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 256 กำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 256 การเริ่มดำเนินคดีโดยรัฐในชั้นศาล ให้ทำโดยการยื่นคำฟ้อง

2 คำฟ้องจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

- (1) ชื่อผู้ต้องหา และปัจจัยอื่นซึ่งสามารถระบุพอให้เชื่อได้ว่าเป็นผู้ต้องหา
- (2) ข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิดซึ่งถูกกล่าวหา
- (3) การกระทำความผิด

3 ข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิดซึ่งถูกกล่าวหาจะต้องกล่าวโดยแสดงให้ชัดแจ้งถึงข้อหา การแสดงข้อหา นั้นจะต้องระบุข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิด โดยการระบุวันและเวลา สถานที่ พร้อมทั้งวิธีการเท่าที่จะทำได้

4 ให้กล่าวถึงการกระทำความผิด โดยแสดงมาตราซึ่งใช้ในการลงโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ การกล่าวถึงมาตราซึ่งใช้ในการลงโทษโดยผิดพลาดไปนั้น ไม่ก่อให้เกิดผลเสียแก่ความสมบูรณ์ของการเริ่มดำเนินคดีโดยรัฐในชั้นศาล เว้นแต่ เกรงว่าจะเป็นผลเสียอย่างถึงขนาดแก่การต่อสู้คดีของผู้ต้องหา

5 อาจมีการระบุข้อหาและมาตราซึ่งใช้ในการลงโทษไว้ในลักษณะการสงวนสิทธิหรือเป็นทางเลือก

6 ห้ามมิให้แนบบรรดาเอกสารหรือสิ่งอื่นใดไปกับคำฟ้อง ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้พิพากษาเกิดตั้งข้อสมมุติฐานในคดี หรือแม้แต่กล่าวถึงเนื้อหาของเอกสารหรือสิ่งอื่นใดนั้นในคำฟ้อง

จะเห็นได้ว่าในคำฟ้อง จะมีการระบุถึงรายละเอียดของการกระทำความผิดเช่นเดียวกัน และดังที่กล่าวมาแล้วว่า การพิจารณาคดีในศาลของญี่ปุ่นเป็นระบบกล่าวหา ในวันแรกของการพิจารณาพนักงานอัยการและทนายความของจำเลยจะต้องมีการแถลงเปิดคดีด้วยวาจา ตามมาตรา 291

มาตรา 291 พนักงานอัยการจะต้องอ่านคำฟ้อง โดยการออกเสียงดัง เป็นประการแรก

2 หลังจากได้อ่านคำฟ้องแล้ว ผู้พิพากษาซึ่งออกนั่งพิจารณาจะต้องให้โอกาสผู้ต้องหาและทนายความทำคำแถลงการณ์ใดๆ เกี่ยวกับคดี โดยจะต้องแจ้งว่า ผู้ต้องหาอาจนั่งตลอดเวลา หรือปฏิเสธที่จะให้การต่อคำถามที่เป็นส่วนตัว หรือเรื่องอื่นใดที่จำเป็นดังที่ระบุไว้ในระเบียบของศาล เพื่อประโยชน์ในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาเอง

ในทางปฏิบัตินอกจากพนักงานอัยการจะอ่านคำฟ้องโดยละเอียดแล้วจะต้องระบุโดยชัดแจ้งว่า จำเลยที่ถูกฟ้องเป็นบุคคลที่ได้กระทำความผิดอาญาตามฟ้อง และขอให้ศาลลงโทษ

ในขณะที่ทนายจำเลยจะแถลงเปิดคดีหรือไม่ก็ได้ แต่หากจำเลยมีข้อต่อสู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับความผิดพลาดของตัวบุคคลที่กระทำความผิด ความบกพร่องในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือสาระสำคัญในองค์ประกอบการกระทำความผิดที่ปรากฏในคำฟ้อง มักมีการระบุในคำให้การและแถลงเปิดคดีเป็นประเด็นไว้เสมอ แต่โดยทั่วไปนั้นเนื่องจากการเริ่มต้นคดีอาญาจนถึงการฟ้องคดีได้มีการรวบรวมไว้โดยตลอดการฟ้องคดีของพนักงานอัยการจะมีข้อผิดพลาดน้อย และเป็นการฟ้องคดีที่มีพยานหลักฐานค่อนข้างชัดเจน ดังนั้น ฝ่ายจำเลยจึงมักนั่ง

คดีอาญาที่ฟ้องร้องขึ้นสู่ศาลญี่ปุ่นปรากฏว่ามีการยกฟ้องน้อยมาก การดำเนินคดีอาญาในศาลของญี่ปุ่นนั้นใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้ศาลเห็นเนื่องจากจำเลยในคดีอาญานั้นได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดจริง ดังนั้น พนักงานอัยการจะต้องเป็นนำเสนอพยานหลักฐานต่างๆ ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดนั้นจริงๆ แม้ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาให้การรับสารภาพพนักงานอัยการก็ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้ศาลเห็นเช่นกัน

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่นพิจารณาตามหลักการค้นหาความจริง คำรับสารภาพของผู้ถูกกล่าวหาเพียงอย่างเดียว ศาลไม่อาจรับฟังเพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องตามหลักของการพิพากษาคดีอาญาที่ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ซึ่งในญี่ปุ่นนั้นศาลจะยกฟ้องน้อยมากก็เนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมนั้น ยึดหลักเสรีนิยมดุจเช่นประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่นๆ และหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลักในการดำเนินคดี¹²

¹² คำอธิบายบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นและแนวทางในการปฏิบัติ เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์ Mr. Hidehiko Kobayashi ทนายความและที่ปรึกษากฎหมาย ของ Attorney-at-Law Admitted in Japan ผ่านล่าม โดย นายศุภวุฒิ อยู่วัฒนา ทนายความและที่ปรึกษากฎหมาย ของบริษัท สยาม ไอ แอล ซี จำกัด

อนึ่ง บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นที่ได้ยกมาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นบทบัญญัติก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. 2004 ซึ่งไม่ได้มีการแก้ไขในสาระสำคัญแต่เป็นการแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวกับถ้อยคำที่ล้าสมัยและถ้อยคำที่ใช้ต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันให้ถูกต้อง

บทที่ 4

แนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิที่จะรับทราบข้อกล่าวหาของไทย

ประเทศไทยมีการใช้กฎหมายของตนเองมาเป็นเวลานานแล้ว ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะของตนเอง ดังนั้น เมื่อจะต้องมีการนำเอาหลักกฎหมายใดมาใช้แล้ว ก็ควรที่จะต้องศึกษาถึงความ เป็นมาของเรื่องนั้น ๆ ก่อนว่า มีแนวทางดั้งเดิมในเรื่องนั้นอย่างไร เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบของ กฎหมายที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน และทราบถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการนำเอาหลักกฎหมายนั้น มาใช้ เพื่อให้สามารถกำหนดรูปแบบในการนำมาใช้ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายและเหมาะสมกับ สังคมไทย

1. วิวัฒนาการเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาของไทยในอดีต

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก ดังนั้น การคุ้มครอง สิทธิและให้หลักประกันทางกฎหมายแก่ผู้ที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมีความสำคัญ อย่างมาก มิเช่นนั้น การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐจะเกิดการล่วงละเมิดสิทธิของประชาชน ได้ง่าย เพื่อให้สามารถเข้าใจรูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหาที่ปรากฏในปัจจุบันจึงต้องศึกษาเรื่อง การแจ้ง ข้อกล่าวหาที่มีมาแต่เดิมก่อน ในอดีตสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาไม่เคยมีปรากฏในกฎหมาย ของไทยมาก่อน แต่จากการศึกษาพบว่า มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่จำเลยที่ถูกฟ้องมาตั้งแต่อดีตที่ ปรากฏเป็นหลักฐานได้แก่ กฎหมายตราสามดวงในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตน โกสินทร์

1.1 สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายตราสามดวง

ในเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาก็ได้มีการกล่าวเอาไว้ในพระราชกำหนดเกล้า ข้อ 47 ของกฎหมายตราสามดวงความว่า

“แลค่าเชิงประกันส่วนผู้พิจารณานั้นให้แบ่งออกสามส่วน ให้แก่ผู้ฟังคำกับนั้นส่วน หนึ่งให้หนึ่งกำกับนั้นตั้งแต่แรกเมื่อจะถามโจทก์จำเลยเปนสำนวนต่อกันนั้นแลให้ผู้พิจารณาเสมียรผู้ คุมพร้อมกันจึงให้กรมจำเลยแก้ในข้อหาแล้วให้การ เหตุเนื่องความต้องในข้อหาถึงว่าคำนั้นเปน

นอกรับนอกหากี่ดี ถ้าแลเนื้อความเหตุอันเดียวกันก็ให้ ๆ การเกิดแต่อย่าเอาเนื้อความข้ออื่น นอกเนื้อความโจทหานั้นมาให้การ”¹

กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีในสมัยนั้น ตระลาการหรือเทียบเท่าผู้พิพากษาในปัจจุบัน เมื่อออกพิจารณาคดีครั้งแรกจะต้องไต่ถามถึงข้อหา อันเป็นเรื่องของเนื้อความของข้อเท็จจริงตามหนังสือที่ได้ทำไว้ในเรื่องที่โจทก์กล่าวหาว่า จำเลยได้กระทำ ต่อหน้าจำเลย จากนั้นให้โอกาสจำเลยให้การแต่คำให้การของจำเลยนั้นจะต้องอยู่ในข้อเท็จจริงที่โจทก์กล่าวหาเท่านั้น ไม่อาจให้การนอกเหนือจากนั้นได้ ซึ่งในเวลาดังกล่าว ประเทศไทยใช้การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนซึ่งถือว่ารัฐเป็นผู้ดำเนินการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทำให้องค์กรของรัฐที่ดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ไม่มีการแยกการสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน และองค์กรดังกล่าวก็เป็นของฝ่ายปกครอง การค้นหาความจริงจะใช้การไต่สวนเอาจากผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลย เป็นหลักโดยใช้จารีตนครบาลบังคับทรมานเพื่อหาความจริง ดังนั้น ข้อหาหรือข้อกล่าวหาในขณะนั้น จึงเป็นเพียงเรื่องราวการกระทำที่โจทก์ หรือองค์กรของรัฐกล่าวหาว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยได้กระทำขึ้นและเป็นความผิดอาญาอย่างไรเท่านั้น

ที่มาของข้อกล่าวหาในยุคนี้ จะมาจากกรกล่าวโทษของผู้เสียหายเป็นหลักมากกว่า การพบการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ แต่ด้วยเหตุที่กรกล่าวโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่ากระทำความผิดทำได้ง่าย เพราะเป็นการกล่าวอ้างขึ้นแต่ฝ่ายเดียวและการกล่าวโทษด้วยวาจาไม่มีหลักฐาน และอาจเปลี่ยนแปลงได้กฎหมายจึงได้กำหนดให้ผู้กล่าวหาต้องมีหน้าที่กล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร และกำชับไว้ว่าผู้ที่จะกล่าวหาต้องมีเหตุผลเพียงพอในการกล่าวหาบุคคลอื่น ดังพระ โยชการมาตรา 5 บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดทูลกะดีแต่พระผู้เปนเจ้าว่า มีผู้เลมิดพระราชอาญาก็ดี แลความตนเองก็ดี ความนายดาบนายมหาดไทยอัน ไปอยู่ประจำการก็ดี ความบ่าวไพร่ตนก็ดี ท่านให้ตราเปนหนังสือโดยดำเนินกะดีนั้นมาถวาย ท่านจึงให้เรียกหาผู้เลมิดพระราชอาญานั้นมา พิจารณาโดยขนาด เมื่อพิจารณาเป็นสัตย์ว่าผู้นั้นเลมิด พระราชอาญาท่าน ท่านให้ลงโทษโดยพระราชกฤษฎีกาอันท่านให้ตราไว้ก่อนนั้น แม้นเมื่อมันผู้นั้นบมิได้เลมิดพระราชอาญาท่านก็ดี ข้อกะดีของตนแลผู้อื่นก็ดี บันดาโทษท่านจะลงแก่มันเท่าใด ท่านจะให้ลงโทษแก่ผู้ถวายหนังสือเท่านั้น”

บทบัญญัติท้ายมาตรานี้ที่บัญญัติไว้ว่า ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดตามที่ผู้กล่าวหาฟ้องร้อง โทษในคดีที่ถูกกล่าวหาจะกลับเป็นของผู้ที่กล่าวหาเสียเอง ดังนั้น ถ้าจะกล่าวถึงสิทธิของผู้ต้องหาแท้ ๆ ตามมาตรานี้ก็คือ การที่จะไม่ถูกกล่าวหาโดยไร้มูลเหตุ

¹ กฎหมายตราสามดวง. กรมศิลปากร, 2521, หน้า 676.

และรัฐจะลงโทษผู้ที่ใส่ความผู้อื่น รวมถึงบทบัญญัติในเรื่อง “ตราเป็นหนังสือโดยดำเนินคดี” ประกอบกับ “จึงให้เรียกหาผู้เลมิดพระราชอาญานั้นมา” เป็นการกำหนดขั้นตอนของการจับกุมโดยรัฐ ดังนั้น ถ้าไม่มีหนังสือกล่าวหา ก็คงไม่มีการเรียกใครมาเป็นผู้ต้องหา แต่หากพิจารณาถึงความ เป็นไปในสังคมของยุคนั้น ที่การคมนาคม การสื่อสาร ไม่สะดวก อำนาจต่าง ๆ ของข้าราชการที่มีเหนือราษฎรมีมากจึงอาจมีการกระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายได้โดยง่าย กฎหมายตราสามดวงในส่วน of ลักษณะอาญาหลวง จึงได้บัญญัติกำหนดถึงหน้าที่ของข้าราชการ ราษฎรทั้งหลายไว้ในมาตรา 21 ว่า

“มีพระราชโองการพระราชบัญญัติพระราชกำหนดกฎหมายตั้งแต่งไว้ประการใดให้กระทำตาม ถ้าผู้ใดมิกระทำตาม ทำนอกเหนือพระราชโองการพระราชบัญญัติพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี แลทะนงศักดิ์ว่าตนมียศศักดิ์คุ้มพวกพ้องบ่าวไพร่ไปจุลคร่ำเอาเข้าคนบ่าวไพร่ ลูกเมีย ทำนมาตีโบยจงจำโดยพลการเองก็ดี ท่านว่าผู้นั้นละเมิดท่านให้ลงโทษ 2 สถาน สถานหนึ่งคือให้พันคอริบเรื่อน สถานที่สองคือให้ริบราชบาทแล้วเอาตัวลงหย่าข้าง สถานหนึ่งคือให้ทวนด้วยลวดหนัง 50 ทีแล้วจำไว้ สถานหนึ่งคือให้ไหมจตุรคูณ สถานหนึ่งให้ไหมทวีคูณ สถานหนึ่งให้ไหมลาหนึ่ง”

กฎหมายมาตรานี้ถือได้ว่าเป็นบททั่วไปสำหรับสิทธิของราษฎร โดยกำหนดว่าภายในเขตแดนประเทศไทยนี้ หากได้มีใครอยู่เหนือกฎหมายแต่ประการใดไม่ แม้ผู้ที่มียศถาบรรดาศักดิ์ก็มีได้อยู่เหนือกฎหมายอันถือเป็นหลักในการปกครองแผ่นดินให้สงบสุข และกฎหมายลักษณะเดียวกันนี้ยังได้วางหลักไว้ด้วยอีกว่าความเป็นราษฎรไทยนั้นยังผลให้ผู้นั้นกอปรไปด้วยสิทธิในเสรีภาพ ร่างกาย และทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิแห่งความสัน โดยอันมีอาจล่วงละเมิดได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32 ของกฎหมายลักษณะเดียวกันว่า

“ไพร่ฟ้าอันอาศัยอยู่ในเสมาอาณาเขตจังหวัด เมืองใหญ่เมืองน้อยในถิ่นถานบ้านนอกชนบท ท่านให้เขาอยู่สุขเย็นใจเขา ท่านมิให้อู้ออกแก่เขาเลย แม้นผู้ใดทำอู้ออกแก่เขา แลทะนงศักดิ์ว่าตนมียศศักดิ์ เห็นว่าเขายังมีใส่เกล้าว่าเขาผิดเอาเขามาจำไว้แล้วริบราชบาทเอาสิ่งสินเข้าคน เขาก็ดีเห็นเขาว่าเปนสมัคสมาอาศัยเขาใช้ประหลดประงอนตน ๆ รุกราชเอาเขาใส่สังขลิกบัญญัติจำไว้ด้วยแรงตนเองก็ดี อนึ่งว่าท่านผิดลูกถูกเมียตน ๆ บมิจับได้แต่ได้ยื่นคำผู้บอกเล่า ก็เอาพี่น้องลูกหลานคำคนเพื่อนฝูงตน ไปรุกราชเอาเขามาทำเปนสาหัสก็ดี อนึ่งสิ่งสินหนี้ตนมีอยู่แก่ท่าน ตนไปยื้อชักผลักเอาท่านด้วยแรงตน ซึ่งเอาสิ่งสินท่านมาเปนสิ่งสินตนก็ดี ท่านให้ลงโทษ 6 สถาน”

ในส่วนที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภคที่ไม่ได้กระทำผิดกฎหมายจากอำนาจป่าเถื่อน แต่ถ้าบุคคลนั้นกลายเป็นผู้ต้องหาได้กระทำความผิดอาญาแล้วนั้นกฎหมายไทยโบราณ ได้คุ้มครองเขาหรือไม่ ถ้ามองอย่างผิวเผินแล้ว คำตอบน่าจะเป็นว่าผู้ที่ถูกหาว่าได้กระทำ

ความคิดในสมัยนั้นไม่น่าจะมีสิทธิอะไรเหลืออยู่เลยเพราะระบบกฎหมายหรือการให้ความยุติธรรมทางอาญาแก่บุคคลในสมัยนั้น ควรที่จะยึดถือรูปแบบของระบบวิธีพิจารณาความแบบไต่สวน กล่าวคือรัฐจะเป็นผู้เสาะหาความจริงว่าได้มีการกระทำความผิดโดยผู้ต้องหาหรือไม่ โดยใช้จารีตนครบาลเพื่อหาคำสารภาพของผู้ต้องหา ความเข้าใจนี้ถือได้ว่าถูกต้องเพราะกฎหมายฉบับเดียวกันนี้ กำหนดให้ใช้วิธีการพิสูจน์ด้วยการดำเนินาหรืออุบายเอาไว้ด้วย ดังนั้น คงไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ว่ากฎหมายไทยโบราณได้ใช้วิธีการพิสูจน์หาความจริงแบบสมัยใหม่แต่อย่างใด แต่กฎหมายไทยโบราณได้บัญญัติคุ้มครองราชฎธรรมเอาไว้มิให้ตกเป็นผู้ต้องหาโดยง่าย และวิธีการเช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องของ กุศโลบายที่สูงส่ง เพราะถ้าไม่มีผู้ต้องหาเสียแล้วก็ไม่จำเป็นต้องใช้จารีตนครบาล และถ้าเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบเสียก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหาจริงหรือไม่ โดยกำหนดวิธีการว่า การกล่าวหาว่าผู้ใดกระทำความผิดนั้นจะต้องทำโดยรอบคอบเสียแล้ว การกันผู้ที่บริสุทธิ์ออกไปเสียจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่เนิ่นย่อมสมประโยชน์²

1.2 สิทธิตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับสิทธิภาพนอกอาณาเขต จึงได้มีการพยายามปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ประเทศตะวันตกยอมรับ เพราะประเทศตะวันตกเชื่อว่าประเทศจะมีความเป็นอารยะได้นั้นจะต้องมีระบบกฎหมายที่ก้าวหน้าและคำนึงถึงสิทธิของประชาชนในประเทศ ประเทศไทยต้องการให้ประเทศตะวันตกยอมรับว่าตนเองมีวัฒนธรรมทางกฎหมายที่ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก จึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแบบใหม่ขึ้น ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ทำให้การดำเนินคดีอาญาของไทยเปลี่ยนจากระบบการไต่สวนมาเป็นระบบกล่าวหาเพื่อความในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้มีการบัญญัติให้สิทธิไว้หลายประการ และในส่วนของ การแจ้งข้อกล่าวหาแม้จะไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนนัก แต่ในมาตรา 1 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ได้บัญญัติไว้ว่า “การจับกุมผู้กระทำความผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งมีโทษหลวงนั้น ห้ามไม่ให้เกาะกุมจับตัวคนใดคนหนึ่งมา ฤาจะเอาตัวคนใดคนหนึ่งกักขังไว้สำหรับที่จะพิจารณาความนั้น โดยที่ผู้พิพากษาผู้มีหน้าที่

² ดูรายละเอียดใน อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย ชุดศึกษาวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” โดย เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหประชาคม สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529, หน้า 26-29.

ตามกฎหมายไม่ได้หมายความว่า ภูเขาจับตัวคนนั้นมา เว้นแต่เมื่อจับกุมคนใดคนหนึ่งกำลังทำผิด ล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งมีโทษหลวงอยู่ก็ดี ฤคนใดคนหนึ่งซึ่งมีเหตุสงสัยว่าทำการ ล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งมีโทษหลวงจะหลบหนีไปเสียก็ดี จึงไม่ต้องออก หมายจับก่อน แลในหมายจับนั้นต้องกล่าวโดยย่อไว้ด้วยว่า คนผู้ต้องจับนั้นเป็นผู้ที่ต้องสงสัยว่า กระทำการผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งมีโทษหลวงอย่างไรเมื่อใด ณที่ตำบลใด ๆ นั้น ด้วย”³

เห็นได้ชัดว่า กฎหมายได้คุ้มครองให้ต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานว่าผู้ต้องจับหรือ ก็คือผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด “อย่างไรเมื่อใด ณ ที่ตำบลใด” เพื่อเสนอให้ผู้พิพากษาออก หมายจับ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดทั้งสิ้นซึ่งเมื่อพิจารณา ประกอบกับมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวที่บัญญัติว่า “เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาแล้ว ต้องให้ผู้ พิพากษาได้สวนถามให้ได้ความแน่ชัดว่า ผู้ต้องหาจะให้การแก้คำฟ้องกล่าวหาว่ากระไร แลให้เอาตัว คนทั้งหลายผู้รู้เหตุการณ์ในคำฟ้องคำหาหนั้นมาสาบาลตัวถามพยานเอาถ้อยคำเป็นหลักฐานไว้ ชั้นหนึ่งก่อน แลให้ผู้พิพากษาได้สวนพิเคราะห์ถ้อยคำของพยานเหล่านั้นจึงถ่องแท้ว่า พอควรจะ ฟังเอาว่าคนผู้ต้องหา ฤผู้ต้องกล่าวโทษนั้นมิพิรุธฤไม่”⁴

จากข้อความในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งเป็นขั้นตอนการสอบสวนของศาลก่อนการเริ่มต้นคดี หรือก็คือ “การได้สวนมูลฟ้อง” ดังกล่าวการที่ผู้พิพากษาจะให้ผู้ต้องหาให้การแก้คำฟ้องได้ จะต้องมีการแจ้งคำฟ้องให้ทราบก่อนซึ่ง คำฟ้องที่แจ้งก็คือรายละเอียดที่ปรากฏตามหมายจับนั่นเอง ดังนั้น ผู้ต้องหาจะได้รับทราบถึงข้อ กล่าวหาอันมีรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่ตนถูกกล่าวหาว่าได้กระทำในขั้นตอนการได้สวนมูลฟ้อง นี้เอง แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่ต่อมาการออกหมายจับโดยผู้พิพากษาได้ถูกคัดค้านจาก ผู้ นำไปปฏิบัติดังปรากฏในหนังสือพระราชบัญญัติในปัจจุบันของ พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงราชบุรี ดิเรกฤทธิ์ ตอนหนึ่งความว่า “ตามประกาศฉบับนี้ (พระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้อง กันในระหว่างกระทรวงนครบาลและกระทรวงยุติธรรม ปี ร.ศ. 116) ผ่อนอำนาจจับให้เบาบางบ้าง เพราะตามวิธีพิจารณาความอาญาตั้งเครียดเกินดีเกินสมควรแก่เมือง ประกาศใหม่ยอมให้พลตระเวร (ตำรวจ) ที่ขึ้นในกรมเมือง (นครบาล) จับคนโดยไม่มีหมายศาลได้ ดังนี้ คือ 1. กำลังทำผิด 2. เมื่อมี อาวุธฤสิ่งอื่นอยู่ในตัวซึ่งควรสงสัยได้ว่า จะเป็นเครื่องมือไปทำผิดหรือ ได้ทำผิดมาแล้ว 3. ชักขวาง

³ ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 15. รวบรวมโดย ร.ต.ท.เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ. พระนคร, 2478, หน้า 107.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

ต่อผู้พลตระเวร (ตำรวจ) และข้อที่เดิมว่าต้องให้ส่งตัวภายใน 48 ชั่วโมงนั้น ในประกาศใหม่ว่าอย่าให้กักไว้ช้าเกินกว่าจำเป็น

ถึงกระนั้นก็คือ พลตระเวรในกรุงเทพฯ ร้องว่าทำการตามหน้าที่ไม่ถนัดเพราะไม่มีเวลาจะไปขอยกศาลทันกับเวลาที่เห็นตัวผู้ที่ควรต้องจับ และในหัวเมืองก็ร้องว่ากฎหมายเป็นดังนี้ประพฤติตามไม่ได้ทีเดียว เพราะศาลอยู่ไกลจากอำเภอตำรวจชรันกว่า 120 จึงต้องมีประกาศออกใหม่ ให้นายพลตระเวรและเจ้าเมืองกรมการออกหมายจับคนบ้านได้เอง แต่ถึงได้อำนาจดังนี้ไปแล้ว ก็ยังมีเหตุเสมอที่พลตระเวรบ้างตำรวจชรันบ้าง ได้เข้าจับเข้าคนบ้านราษฎรโดยไม่ได้รับหมายจากนายของตัวในเรื่องที่ตัวต้องได้รับหมายก่อน คนที่ถูกจับถูกค้นก็ฟ้องร้องเอาพลตระเวรตำรวจชรันว่าทำผิดพระราชบัญญัติเรียกสินไหมบั้งทางอาญาบ้าง ซึ่งศาลต้องตัดสินตามหลักเกณฑ์ในบทกฎหมาย ตำรวจชรันก็ร้องหาความว่าศาลไม่ควรทำดังนี้ครั้งนี้แต่ที่จริงศาลเลือกทำตามให้พอใจไม่ได้ ส่วนตำรวจชรันพลตระเวรก็ไม่ฝึกสอนคนของตัวให้รู้ข้อบังคับกฎหมายนั้นๆ การจึงติดๆ ขัดๆ อยู่เสมอ ทางออกก็มีอยู่ว่าจะแก้กฎหมายเข้าหาพลตระเวร ตำรวจชรัน อย่าให้มีข้อบังคับการจับเสียเลยหรือพลตระเวรชรันต้องประพฤติตามกฎหมายเท่านั้น ก็ยังไม่มีใครตัดสินเป็นเด็ดขาดว่าจะทำอย่างไร”⁵

หากพิจารณาถึงข้อเรียกร้องของตำรวจและพลตระเวรที่ปรากฏในบันทึกข้างต้นนั้น พอจะพิจารณาได้สองประการคือ ประการแรกตำรวจและพลตระเวรผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความเข้าใจในหลักการของกฎหมายที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามหลักกฎหมายตะวันตกเพื่อให้ความคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา ยังคงยึดถือแนวทางปฏิบัติดั้งเดิมในยุคนั้นที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่ไม่ตรงตามหลักกฎหมายสืบมา ประการที่สองคือ รัฐให้ความสำคัญกับความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐมากกว่าสิทธิตามกฎหมายของราษฎร ทำให้สิทธิที่ ประชาชนได้รับตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ลดน้อยลงตามความสะดวกของผู้ที่นำกฎหมายมาปฏิบัติจนในที่สุดได้เปลี่ยนแปลงผู้ออกหมายจับจากศาลมาเป็นนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และการแจ้งรายละเอียดของการกระทำความคิดในหมายจับ กลายเป็นการแจ้งฐานความคิด

2. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาและการแจ้งข้อกล่าวหาของไทยในปัจจุบัน

⁵ อังนิน อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย ชุดศึกษาวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” โดย เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหประชาคม สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529, หน้า 104

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะรับทราบข้อกล่าวหาเพิ่งได้รับความสนใจมากขึ้นหลังจากประเทศไทยได้ร่วมลงมติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อ พ.ศ.2491 แล้ว และได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของประเทศไทย แต่ด้วยปัจจัยด้านการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับความเข้าใจขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ตรงกันและขาดการประสานความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่นำมาใช้ไม่ตรงตามหลักกฎหมาย จนถึงปัจจุบันประเทศไทยจึงได้มีการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหามากขึ้น

2.1 สิทธิตามรัฐธรรมนูญ

ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนชาวไทยในเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกจับ และผู้ต้องหาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 แต่ด้วยเหตุผลทางสังคม การเมือง และการปกครองของไทย ทำให้การรับรองสิทธิในเรื่องนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาไม่ปรากฏบ้างขาดหายไปบ้างหลายฉบับตามแต่ความเป็นไปด้านการเมืองการปกครองของประเทศ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้มีการบัญญัติรับรองในเรื่องนี้อีกครั้งดังนี้

“มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

“มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง”

สองมาตรานี้มีจุดประสงค์ในการประกันสิทธิตามรัฐธรรมนูญไม่ให้ถูกล่วงละเมิดไม่ว่าด้วยองค์กรใด

“มาตรา ๒๘ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้...”

มาตรานี้เป็นการจำกัดอำนาจรัฐในส่วนที่จะเข้ามากระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่าจะต้องมีการบัญญัติเป็นกฎหมายโดยชัดแจ้งก่อน จึงนำมาจำกัดสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ แต่การนำมาใช้ก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสมในการกระทำนั้น ๆ ด้วย

“มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำไม่ได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

เป็นการประกันสิทธิของบุคคลว่า ทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในทุกพื้นที่ในประเทศไทย

“มาตรา 31 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับ คမ်းขัง ตรวจสอบตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

เป็นการประกันสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกคุกคามโดยอำนาจรัฐโดยไม่มีขั้นตอนการตรวจสอบวิธีการใช้อำนาจ โดยฝ่ายนิติบัญญัติในขั้นตอนการออกกฎหมายของรัฐสภา

“มาตรา 33 ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

เป็นหลักประกันในทางกฎหมายว่า ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์หากไม่มีการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาให้ชัดเจนก่อน เป็นการป้องกันการใช้อำนาจรัฐเกินความจำเป็น และเพื่อให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในฐานะผู้บริสุทธิ์

“มาตรา 237 ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไป

ถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะจับผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายจับบุคคลจะออกไปต่อเมื่อ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ

(2) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น ด้วย”

เป็นการประกันสิทธิของบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักทฤษฎีการรับฟังความทุกฝ่าย และเป็นบัญญัติเพื่อกำหนดวิธีการในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับ และการคุมขังที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพในการเคลื่อนที่ของบุคคลโดยตรง

2.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ โดยผู้ถูกกล่าวหาได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ขั้นตอนการจับ

การจับผู้ถูกกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องเป็นการจับตามหมายจับที่ออกโดยศาลเท่านั้น เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นของกฎหมายที่อนุญาตให้จับโดยไม่มีหมายจับและในการจับจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรา 83

มาตรา 83 ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับว่าเข้าต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือ

ผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวาง การจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงาน อนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับ ดังกล่าวไว้ด้วย”

ผู้ถูกจับ หมายถึง ผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุที่ถูก กล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยผู้ถูกจับถือเป็นบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แล้ว ซึ่งกฎหมายได้ให้สิทธิของผู้ถูกจับไว้เพื่อให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสิทธิที่สำคัญประการหนึ่งคือ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา

เห็นได้ชัดว่า กฎหมายได้กำหนดให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกจับทราบและหากมี การออกหมายจับต้องแสดงหมายจับแก่ผู้จะถูกจับในขณะที่จับ ดังนั้น แนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1549/2525 ที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้มาโดยตลอดไม่สามารถนำมาใช้ได้อีกต่อไป⁶ ซึ่งการแสดง หมายจับให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาคุณั้น เพื่อเป็นการยืนยันว่า ข้อเท็จจริงที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่าได้ กระทำขึ้นเป็นความผิดอาญาและได้รับการแจ้งจากเจ้าพนักงานนั้น ได้รับการตรวจสอบจากองค์กร ศาลแล้วว่ามีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง และเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ถึง รายละเอียดในคดีเพื่อเตรียมพร้อมในการต่อสู้คดี หรือปรึกษาทนายความตามสิทธิที่ได้รับต่อไป แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหมายจับที่ใช้อยู่ในขณะนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดต้องแสดงจากการ แสดงข้อหาไปเป็นการแสดงฐานความผิด⁷ เป็นการแก้ไขเพื่อตัดปัญหาเรื่องความหมายของข้อหาที่ มีการโต้เถียงกันออกไปทำให้ผู้ถูกจับตามหมายเสียสิทธิที่จะ ได้รับทราบรายละเอียดของข้อกล่าวหา ไปโดยสิ้นเชิง

จุดที่น่าสังเกตของมาตรานี้ก็คือการจับโดยเจ้าพนักงานในวรรคสอง ซึ่งต้องมีการแจ้ง ข้อกล่าวหา และหากมีหมายจับต้องแสดงหมายจับ แม้หมายจับจะได้รับการตรวจสอบจากศาลว่า มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด แต่ในหมายจับไม่ได้แสดงถึงรายละเอียด ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดที่ศาลเชื่อนั้นไว้ด้วย ทำให้การรับรู้ของผู้ถูกกล่าวหาใน รายละเอียดข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดต้องได้รับแจ้งจากเจ้าพนักงานเท่านั้น แต่หาก เจ้าพนักงานแสดงหมายจับโดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหา จะทำให้การจับไม่ชอบด้วยกฎหมาย

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1549/2525 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83 บัญญัติให้เจ้า พนักงานแจ้งแก่ผู้จะถูกจับว่าเขาต้องถูกจับเท่านั้น มิได้กำหนดให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาหรือการบันทึกการจับกุม แต่อย่างใด

⁷ รายละเอียดในภาคผนวก 3

หรือไม่ เพราะเป็นการกระทำที่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา

แม้จะมีข้อโต้แย้งจากเจ้าพนักงานตำรวจว่า การนำเอาการแจ้งข้อกล่าวหาไปไว้ในขั้นตอนการจับ ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ประการแรกเพราะสถานการณ์ในขณะเข้าทำการจับกุมผู้ต้องหาไม่ได้ราบรื่น บางครั้งต้องมีการต่อสู้เพื่อจับกุมตัวผู้ถูกกล่าวหา ประการที่สอง เพราะเจ้าพนักงานตำรวจที่เป็นผู้จับกุมมักเป็นคนละคนกับเจ้าพนักงานตำรวจผู้ออกหมายจับทำให้ไม่สามารถแจ้งข้อกล่าวหาได้ถูกต้อง ซึ่งปัญหาทั้งสองประการนี้ก็ปรากฏในประเทศอื่น ๆ เช่นเดียวกันหากปัญหานี้ไม่สามารถแก้ไขได้คงจะไม่เกิดการแจ้งข้อกล่าวหาในขณะจับกุมในประเทศอื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่นดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 อย่างแน่นอน ปัญหาอยู่ที่วิธีการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการเริ่มต้นคดีว่า ได้กระทำอย่างละเอียดรัดกุมเพียงใด ฉะนั้น ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้หากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ยึดติดกับแนวทางปฏิบัติเดิม กล่าวคือ ต้องทำการสืบสวนให้แน่ใจว่าผู้ถูกกล่าวหาที่จะขอออกหมายจับนั้นได้กระทำความผิดจริง และให้ทำการปรับปรุงรูปแบบหมายจับให้มีการแสดงรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่เป็น องค์ประกอบความผิดตามที่สืบสวนมา หรือมีการแนบคำร้องขอออกหมายจับที่เจ้าหน้าที่ตำรวจยื่นต่อศาลไว้กับหมายจับเช่นเดียวกับหมายจับของประเทศญี่ปุ่น ย่อมทำให้เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับสามารถอ่านข้อความในหมายเพื่อแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกจับได้อย่างรวดเร็วเป็นการแก้ไขปัญหาทั้งสองประการไปพร้อม ๆ กัน

2.2.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ

การแจ้งข้อกล่าวหาในขณะเมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัวถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เจ้าของท้องที่หรือพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีแล้วแต่กรณี จะต้องมีขั้นตอนในการรับตัวของผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 84

มาตรา 84 “เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้วให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหา และรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง

⁸ ดูรายละเอียดในภาคผนวก 4

(2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัว บันทึกรื้อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

...

...

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการ พิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี”

เห็นได้ว่าในขั้นตอนการรับตัวผู้ถูกกล่าวหาที่แบ่งแยกได้ 2 กรณี คือกรณีที่ เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ และกรณีราษฎรเป็นผู้จับ

กรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับนั้น ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาอีกครั้งก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการสอบสวน เป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานแก้ไขความบกพร่องที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการจับกุมตัวที่อาจไม่สามารถทำการแจ้งข้อกล่าวหาได้อย่างละเอียดชัดเจนให้ถูกต้องได้ แต่มีผู้เห็นว่า เป็นขั้นตอนที่ซ้ำกับการแจ้งข้อกล่าวหาในมาตรา 83⁹ อย่างไรก็ตามก็จะได้เห็นว่าเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินี้มุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหา และเพื่อเป็นการประกันสิทธินี้กฎหมายจึงได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติต่อเนื่องจากมาตรา 83

กรณีราษฎรเป็นผู้จับ เจ้าพนักงานผู้รับตัวจะต้องสอบข้อเท็จจริงจากผู้จับตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้เข้าใจถึงรายละเอียดที่เกิดขึ้นทั้งหมด เพื่อที่จะสามารถรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อประกอบในการพิจารณาว่า การกระทำของผู้ถูกจับครบตามองค์ประกอบของความผิดอาญาที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ หากครบถ้วนเจ้าพนักงานต้องดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกจับ

⁹ โปรดดูรายงานการประชุมของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของวุฒิสภาเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 รายงานการประชุมของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของวุฒิสภาเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2547 ในภาคผนวก 5

ทราบต่อไป แต่หากเจ้าพนักงานพิจารณาแล้วว่า การกระทำของผู้ถูกจับ ไม่เป็นความผิดอาญา เจ้าพนักงานก็ต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับ

การจับโดยราษฎรนี้ มีจุดที่น่าสนใจคือ เมื่อราษฎรจับตัวผู้ที่ตนเข้าใจว่ากระทำความผิดอาญามาส่งให้แก่เจ้าพนักงาน พร้อมให้ปากคำถึงรายละเอียดในการกระทำความผิดแก่เจ้าพนักงาน แต่เจ้าพนักงานจะสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อเท็จจริงได้อย่างไร และการใช้หลักการที่ว่าเมื่อมีการให้ถ้อยคำที่เป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานจะมีโทษทางอาญาจึงต้องรับฟังถ้อยคำเหล่านั้นว่าเป็นความจริงไว้ก่อนมาใช้ ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกจับ เพราะหากเป็นการเข้าใจผิดของผู้จับ โดยที่ผู้จับก็ไม่ทราบถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ผู้จับก็ไม่ต้องรับผิดทางอาญาในการให้ถ้อยคำที่เป็นเท็จ แต่ผู้ถูกจับกลับถูกล่วงละเมิดสิทธิไปแล้ว อีกทั้งการเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้จับผู้ถูกจับต้องไปดำเนินการเอง และการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในศาลไทยทำได้ยาก ทำให้การฟ้องคดีในลักษณะนี้ไม่ค่อยเกิดขึ้น

นอกจากนั้นความเป็นห่วงเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับจะไม่สามารถแจ้งข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้องย่อมหมดไปหากได้มีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง เช่น เมื่อมีการส่งหมายจับไปยังสถานีตำรวจต่าง ๆ ก็ควรส่งรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องไปด้วยเพื่อว่า หากมีการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาในพื้นที่ที่ห่างไกลจากท้องที่เกิดเหตุ เจ้าพนักงานตำรวจในท้องที่เกิดการจับจะได้สามารถแจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกจับได้อย่างถูกต้อง

2.2.3 ขั้นตอนการสอบสวน

เมื่อผู้ถูกกล่าวหา ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งข้อกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาจะมีฐานะเป็นผู้ต้องหา ตามนิยามของกฎหมาย¹⁰ บุคคลจะตกเป็นผู้ต้องหาเมื่อใดนั้น ได้มีความเห็นหลายฝ่ายด้วยกัน กล่าวคือ

ฝ่ายแรก มีแนวความคิดว่า ความหมายของผู้ต้องหา หมายถึงบุคคลเมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดก็ตกเป็นผู้ต้องหาแล้ว¹¹

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2)

¹¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1341/2509 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า เมื่อมีผู้ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน กล่าวหาว่าจำเลยบุกรุกที่ดิน จำเลยยอมตกอยู่ในฐานะที่เป็นผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2) แล้ว

ฝ่ายสอง มีแนวความคิดว่า ความหมายของผู้ต้องหา คือ บุคคลที่ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา นั้นจะต้องมีหมายเรียกผู้ต้องหา หรือหมายจับมาเพื่อทำการสอบสวน และต้องแจ้งข้อหาให้เขาทราบ ก่อนว่าเขาถูกกล่าวหาว่า ได้กระทำความผิดและกระทำด้วยเรื่องอะไร จึงตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา¹²

ฝ่ายสาม มีแนวความคิดว่า บุคคลจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาได้นั้น ก็ต่อเมื่อจะต้อง ถูกเจ้าพนักงานจับกุมเข้ามาในฐานะผู้กระทำความผิด แล้วยึดถือเอาการจับเป็นเกณฑ์ซึ่งว่าตกอยู่ในฐานะ เป็นผู้ต้องหา

แต่หากจะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามพื้นฐานของสิทธิในรัฐธรรมนูญที่ บัญญัติคุ้มครองให้บุคคลที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิด ผู้เขียนมีความเห็นว่า เวลาที่บุคคลจะตกเป็นผู้ต้องหา ควรมีที่มา 2 ทางคือ

- (1) บุคคลที่จะต้องตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหา หากเกิดจากการร้องทุกข์ การกล่าวโทษ ต่อพนักงานสอบสวนนั้น ไม่ควรจะต้องตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาในทันที ควรจะให้ เจ้าพนักงานทำการสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้พอสมควรที่จะเชื่อได้ว่ามีความผิดเกิดขึ้นโดยผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งมีพยานหลักฐาน ครบถ้วนตามมาตรฐานของการออกหมายจับได้แล้ว และได้จับผู้ถูกกล่าวหา นั้นตามหมายจับหรือออกหมายเรียกเรียกบุคคลนั้นมาให้ปากคำในฐานะผู้ถูกกล่าวหา เมื่อได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบจึงจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา หากเพียงถูกเรียกโดย หมายเรียกให้มาพบพนักงานสอบสวน เพื่อให้ปากคำในเรื่องที่ถูกกล่าวหาไม่ สมควรตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา
- (2) บุคคลจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา ก็ต่อเมื่อถูกจับกุมด้วยเหตุกฎหมายบัญญัติให้ สามารถจับกุมโดยเหตุซึ่งหน้า หรือเหตุจับได้โดยไม่มีหมายจับ ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงจะให้ถือว่าบุคคลนั้นตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา

¹² อนุวัติ ใจสมุทร. คำบรรยายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวน มูลฟ้อง มาตรา 1-171. ธนบุรี: นิติบรรณาการ, 2514, หน้า 9.

เนื่องจากการกำหนดเวลาการตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาดังที่ปฏิบัติในปัจจุบันนี้ จะมีจุดบกพร่องในทางปฏิบัติ อันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างยิ่ง ดังเช่น มีผู้แจ้งความร้องทุกข์แก่พนักงานสอบสวนโดยระบุตัวผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนมักไม่เริ่มต้นสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานประกอบสำนวนคดีก่อน แต่จะเริ่มการสืบสวนจากการเรียกตัวผู้ถูกกล่าวหา มาพบและแจ้งข้อกล่าวหาตามที่ได้มีผู้มาแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อนแล้ว เริ่มต้นการสอบสวนโดยตัวอย่างเช่น การจับเอาผู้ถูกกล่าวหาโดยกล่าวหาว่าลักทรัพย์มา แล้วสอบปากคำว่าอาศัยอยู่ที่ไหน เพื่อจะได้ให้นำไปกักขังในบ้าน โดยอ้างว่าเป็นการขยายผลจากการสอบสวน และเป็นความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่ต้องขอหมายค้น ถ้ามารู้จักกับเจ้าของทรัพย์หรือไม่ เพื่อให้ประกอบการชี้ตัวผู้ถูกกล่าวหา เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายแม้จะมีความแตกต่างในรายละเอียดบ้าง แต่ในภาพรวมก็คือ พนักงานสอบสวนของไทยยังไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายอย่างเคร่งครัดให้ครบถ้วน การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อสรุปความเชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นแนวทางขัดต่อสิทธิมนุษยชน และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

เมื่อมาตรา 134 ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อขยายความคุ้มครองสิทธิในการได้รับทราบข้อกล่าวหาให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งแม้จะไม่มี การแก้ไขในส่วนถ้อยคำของการแจ้งข้อหาซึ่งได้ถูกตีความไปเป็นการแจ้งฐานความผิดให้เป็นไปตามการตีความของศาล แต่เพิ่มการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดและแจ้งข้อหาซึ่งเป็นฐานความผิดไว้แทน ก็ถือได้ว่าได้บัญญัติให้กฎหมายคุ้มครองสิทธิในส่วนนี้โดยชัดแจ้งแล้ว เพราะหากต่อไปไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนการสอบสวนจะทำให้การสอบสวนนั้นเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจที่จะนำคดีนั้นฟ้องร้องขึ้นสู่ศาลได้

แต่ปัญหาที่พบในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานสอบสวนในจังหวัดต่าง ๆ ก็คือ หลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แล้วไม่นานนัก ผู้เขียนได้มีโอกาสสอบถามถึงความเข้าใจในการแจ้งข้อกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญจากเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำงานในแผนกสืบสวน และสอบสวนของสถานีตำรวจในหลายจังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี นครปฐม นครสวรรค์ ภูเก็ต และสระบุรี พบว่า เจ้าพนักงานตำรวจประมาณครึ่งหนึ่งไม่ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญในการที่จะต้องแจ้งข้อกล่าวหา ในขั้นตอนการจับกุม และขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ พร้อมทั้งจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความผิดแก่ผู้ถูกกล่าวหา ก่อนเริ่มต้นการสอบสวน ความเปลี่ยนแปลงตามรัฐธรรมนูญที่เจ้าพนักงานตำรวจส่วนใหญ่ทราบก็คือ ต่อไป การจับและการค้นจะต้องกระทำโดยมีหมายที่ออกโดยศาล ต่อมา หลังจากได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2547 แล้ว ผู้เขียนได้

ทำการสอบถามความเข้าใจของเจ้าพนักงานตำรวจในจังหวัดดังกล่าวอีกครั้ง พบว่า เจ้าพนักงานตำรวจมากกว่าครึ่งได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่ต้องแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนขณะการจับกุม เมื่อผู้ถูกกล่าวหามาถึงสถานีตำรวจ และเมื่อทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาครั้งแรก แต่ที่น่าวิตกคือ รูปแบบการดำเนินการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ใช้ ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ในขณะที่จับกุมความผิดซึ่งหน้าไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างใด ๆ เลย การจับโดยหมายจับของศาลไม่มีการแสดงหมายในขณะที่จับ ในชั้นการรับมอบตัวไม่มีการอ่านหมายจับให้ฟังและบันทึกการจับกุมไว้ในบันทึกประจำวันโดยไม่ให้สำเนาแก่ผู้ถูกจับ นอกจากนี้ขั้นตอนในการแจ้ง ข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวน มีวิธีการและแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น การแจ้งข้อกล่าวหารวมถึงการแจ้งสิทธิอื่น ๆ บางแห่งแจ้งด้วยวาจา บางแห่งบันทึกรวมในคำให้การผู้ต้องหา หรือบางแห่งทำเป็นบันทึกแยกต่างหากจากคำให้การ เป็นต้น

ทำให้เกิดความสงสัยในมาตรฐานในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า เพราะเหตุใดจึงมีความแตกต่างกัน แล้วประชาชนจะได้รับความเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญได้อย่างไร ในความคิดเห็นของผู้เขียนนั้น เห็นว่า สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะต้องมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมว่าจะใช้วิธีการในการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวนอย่างไร และออกระเบียบปฏิบัติภายในให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เพราะการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถเข้าใจได้ว่าตนถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาอย่างไรจะได้อ่านหรือตอบรับหรือต่อสู้กับข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวนได้อย่างถูกต้อง

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำสำนวนการสอบสวนเสร็จแล้วต้องมีการทำความเข้าใจประกอบด้วยว่า ควรมีการฟ้องผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ ในกรณีมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องให้ส่งเฉพาะสำนวนการสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการและให้ปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไป (อาจเป็นการปล่อยหรือการปล่อยชั่วคราวก็ได้ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากการควบคุมของรัฐ) หากมีความเห็นว่าสมควรฟ้องก็จะทำการส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการทำคำฟ้องต่อไป

ที่สำคัญคือรายละเอียดของข้อเท็จจริงซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่พนักงานอัยการจะนำไปบรรยายฟ้องนั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในบริบทในการกระทำอย่างเดียวกันซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับ และพนักงานสอบสวนได้แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบมาในแต่ละขั้นตอน โดยตลอด ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่อยู่นอกบริบทของการกระทำ เพราะหากเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่นอกบริบทของการกระทำที่ได้แจ้งไปแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับหรือพนักงานสอบสวนต้องทำการแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมก่อนส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานอัยการทำการฟ้องคดี

3. ผลของการไม่แจ้งข้อกล่าวหา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ปัจจุบันได้มีการขยายความคุ้มครองสิทธิในการรับทราบข้อกล่าวหาออกไปถึงขั้นตอนการจับกุมเราก็ควรต้องมีการพิจารณาต่อเนื่องไปว่า หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในเรื่องนี้แล้วจะมีผลตามกฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันอย่างไรบ้าง

3.1 ขั้นตอนการจับ

หากไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนการจับโดยเจ้าพนักงานตามหมายจับ ตามมาตรา 83 วรรคสอง ย่อมทำให้การจับไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไม่ชอบด้วยกฎหมายไปด้วย ซึ่งทำให้ผู้ถูกจับหรือบุคคลตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 ร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจในสถานที่ควบคุมตัวนั้นมีคำสั่งปล่อยตัวผู้ถูกจับไป

มาตรา 90 เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใด โดยมีชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องถิ่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา ขอให้ปล่อยคือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บังคับบัญชาเรือนจำหรือพัศดี
- (5) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องดังกล่าว ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วนถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

การแสดงให้ปรากฏแก่ศาลว่า ขณะจับไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาโดยชอบนั้นทำได้ยากเนื่องจากในปัจจุบันรูปแบบการแจ้งข้อกล่าวหา ยังไม่มีแบบแผนเป็นอย่างเดียวกันทั้งประเทศ อีกทั้ง

ในขณะที่จับกุมการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นการกระทำโดยวาจา ที่ไม่อาจยึดถือเป็นหลักฐานเพื่อแสดงต่อศาล

3.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ

หากไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนการรับตัว ตามมาตรา 84 ก็มีผลทำให้การการจับไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน แต่ด้วยเหตุที่การแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนนี้เป็นการกระทำต่อเนื่องจากการจับ ซึ่งต้องปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายหรือไม่ โดยเจ้าพนักงานผู้จับจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาซึ่งเป็นรายละเอียดในการกระทำความคิดให้แก่ผู้ถูกจับทราบอีกครั้งโดยละเอียด พร้อมอ่านและแสดงหมายจับให้ดูในกรณีจับโดยมีหมายจับ แต่หากเป็นการจับโดยไม่มีหมายจะเป็นการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างเป็นทางการครั้งแรกที่ผู้ถูกจับจะได้รับ เช่นเดียวกับการจับโดยราษฎร

ซึ่งผลของการไม่แจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนนี้ก็มีผลเช่นเดียวกับการไม่แจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา 83 ที่จะทำให้การจับไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีผลให้การควบคุมตัวผู้ถูกจับไม่ชอบด้วยกฎหมายและต้องปล่อยตัวไปหากมีการร้องขอตามมาตรา 90

แต่ในขั้นตอนนี้การแสดงต่อศาลถึงการไม่แจ้งข้อกล่าวหาทำได้ง่ายกว่าเล็กน้อยด้วยเหตุที่ว่า การนำตัวผู้ถูกจับส่งให้แก่พนักงานสอบสวนจะต้องมีการลงบันทึกการจับ และบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐาน หากในเอกสารการดังกล่าวไม่ได้ระบุถึงการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบเอาไว้ ย่อมสามารถใช้ประกอบคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ถูกจับด้วยเหตุที่การจับไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ แต่การหาเอกสารดังกล่าวเพื่อประกอบคำร้องนั้นทำได้ยาก และอาจมีการทำขึ้นภายหลังเพื่อชี้แจงความชอบด้วยกฎหมายในการจับได้ ดังนั้น ทราบใดไม่มีการวางระเบียบในการรับตัวผู้ถูกจับให้ชัดเจนและเป็นแนวทางเดียวกันแล้ว การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในขั้นตอนการจับกุมก็ยังคงทำได้ยาก

นอกจากนี้กฎหมายยังบัญญัติให้มีการให้สำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกกล่าวหา แม้จะมีผู้สงสัยว่า เพียงถ้อยคำที่ได้ให้ไว้แก่เจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับที่ปรากฏในบันทึกการจับกุมจะมีความสำคัญอย่างไรจึงต้องให้ความคุ้มครองแบบนี้ แต่ในทางหลักการแล้วถ้อยคำที่เกิดขึ้นในขั้นตอนดังกล่าว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบปากคำเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับเกี่ยวกับถ้อยคำที่เกิดขึ้นนี้ไว้ประกอบในสำนวน และพนักงานสอบสวนจะใช้ถ้อยคำเหล่านี้เป็นพยานหลักฐานประกอบในการสนับสนุนการกระทำความคิดของผู้ถูกกล่าวหาที่สำคัญ หากไม่มีประจักษ์พยานหรือพยาน

แวดล้อมอื่นที่มีน้ำหนัก พนักงานอัยการจะนำเอาเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจผู้รับมอบตัวผู้ถูกจับเข้าเบิกความต่อศาลเพื่อยืนยันคำให้การที่เคยให้ไว้ในชั้นสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณาประกอบในการวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งศาลมักจะรับฟังด้วย เหตุผลว่า เป็นถ้อยคำของเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามหน้าที่และไม่เคยมีเหตุโกรธเคืองกับผู้ถูกกล่าวหา มาก่อน

ตัวอย่างเช่น ตำรวจผู้จับถามว่า “รู้จักกับผู้ตายมาก่อนหรือเปล่า ได้พบกับนาย... (ผู้ตาย) ครั้งสุดท้ายเมื่อไร” หากผู้ถูกจับตอบว่า “รู้จัก” และได้พบนาย... (ผู้ตาย) ครั้งสุดท้ายเมื่อตอนสองทุ่ม (เวลาใกล้เคียงกับเวลาเกิดเหตุ)” จะถูกนำเสนอเป็นพยานแวดล้อมเกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ในเวลาเกิดเหตุ

หรือตำรวจผู้รับตัวถามว่า “เป็นทหารหรือเคยฝึกยิงปืนM16ละซิ ยิงแม่นไหม” หากผู้ถูกจับตอบว่า “เป็นทหาร” และ “เคยฝึกยิงปืนM16 แต่ยิงไม่แม่นนัก” จะถูกนำเสนอเป็นพยาน สนับสนุนความคุ้นเคยในอาวุธที่ใช้ในการฆ่าได้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ถ้อยคำที่ผู้ถูกจับได้ตอบไปโดยไม่คิดว่ามีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องในคดีที่ตนถูกจับเพราะยังไม่ทราบถึงข้อกล่าวหาโดยชัดแจ้ง ย่อมไม่อาจที่จะนำมาประกอบการพิสูจน์การกระทำ ความผิดของเขา

3.3 ขั้นตอนการสอบสวน

หากไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหา จะทำให้การสอบสวนนั้นเสียไป ส่งผลให้พนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจฟ้องคดีในการกระทำ ความผิดนั้น แต่ปัญหาในการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นนี้อยู่ที่ว่า รายละเอียดที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับแจ้งในครั้งแรกของการสอบสวนและเป็นข้อมูลที่ผู้ถูกกล่าวหาใช้ในการปรึกษาทนายความเพื่อเตรียมการต่อสู้คดี รวมทั้งในการตอบรับสารภาพ กับรายละเอียดที่ปรากฏสำนวนการสอบสวนครั้งสุดท้ายที่ส่งให้แก่พนักงานอัยการก็มีความแตกต่างกัน แต่หากไม่ ถึงขนาดที่มีข้อเท็จจริงใหม่ที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้จะต้องได้รับโทษหนักขึ้นแล้วก็สามารถยอมรับ กันได้ แต่หากข้อเท็จจริงที่ได้พบใหม่นั้นทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษหนักขึ้น ควรหรือไม่ที่ จะต้องมีการแจ้งข้อเท็จจริงใหม่นี้ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนการฟ้องคดี ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า หากเป็นไปได้ในกรณีนี้จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาประกอบฐานความผิดที่เกิดขึ้นใหม่เพื่อให้โอกาส ผู้ถูกกล่าวหาสามารถเตรียมตัวได้ทันในการเตรียมต่อสู้คดีเพิ่มเติม หรือกลับคำรับสารภาพที่ได้ให้ ไว้

ดังจะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 134 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาในส่วนของการแจ้งข้อกล่าวหา เป็นการแก้ไขที่ไม่ถูกจุดเพราะแต่เดิมคำว่า “แจ้งข้อหา” ก็ได้ สื่อความหมายที่ชัดเจนถึงการแจ้งข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดของการกระทำ ความผิดอยู่แล้ว

ดังปรากฏในการประชุมร่วมกันขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายครั้ง แต่เพราะองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยขาดการประสานงานกันอย่างต่อเนื่องทำให้ในที่สุด การแจ้งข้อหาในมาตรา 134 ในทางปฏิบัติกลายเป็นการแจ้งฐานความผิดไปในที่สุด

แต่เมื่อการแก้ไขเพิ่มเติมในครั้งนี้ได้มีการบัญญัติให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาอันเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามที่รัฐธรรมนูยกกำหนดแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่มีมานาน แต่มีปัญหาเกิดขึ้นมาใหม่ว่า เมื่อการแจ้งข้อหาได้ถูกตีความว่าเป็นการแจ้งฐานความผิดไปแล้ว เหตุใดการแก้ไขในครั้งนี้จึงไม่แก้ถ้อยคำจาก “แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” เป็น “แล้วจึงแจ้งฐานความผิดให้ทราบ” เพื่อให้เป็นไปตามความจริงที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับมาตรา 158 ในเรื่องรายละเอียดในคำฟ้อง

นอกจากนี้หากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแตกต่างกันไปต้องพิจารณาว่า ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ภายในบริบทของการกระทำที่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับหรือพนักงานสอบสวนได้แจ้งให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบหรือไม่ หากอยู่ในบริบทเดียวกันก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติม เช่น แจ้งข้อกล่าวหาบรรยายถึงการเข้าไปในบ้านเพื่อลักทรัพย์ ก็ไม่ต้องแจ้งข้อกล่าวหาในส่วนของการเข้าไปในบ้านเพื่อบุกรุกอีกเพราะอยู่ในบริบทของข้อเท็จจริงของการกระทำในเรื่องลักทรัพย์อยู่แล้ว แต่หากเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อยู่ในบริบทของการกระทำเดิมเช่น ข้อเท็จจริงที่เพิ่มในส่วนการพกพาอาวุธไปในขณะทำการลักทรัพย์ หากไม่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาในส่วนนี้ พนักงานอัยการย่อมไม่สามารถนำเอาข้อเท็จจริงในส่วนนี้มาฟ้องผู้ถูกกล่าวหาได้ เพราะถือได้ว่าผู้ถูกกล่าวหายังไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาในส่วนนี้

4. ความสำคัญของการรับฟังพยานหลักฐาน

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ขั้นตอนการพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้นจะวินิจฉัยถึงปัญหา 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง การวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย และประการที่สอง การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งปัญหาข้อเท็จจริงนี้จะต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานที่ปรากฏในคดีตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหากการดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้¹³ เนื่องด้วยหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญามีความแตกต่างจากคดีแพ่งอยู่หลายประการ โดยหลักสำคัญประการ

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

หนึ่ง คือ ต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยอย่างเต็มที่ในการต่อสู้คดี และต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่มีอยู่ตามกฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยได้ว่า ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังนั้นต้องได้มา และนำเสนอโดยชอบตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายวิธีพิจารณาความ

แต่เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 243 วรรคสอง ที่มีบทบัญญัติว่า “ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญหลอกลวง คุกคาม ใช้อำนาจบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้” ย่อมเป็นการวางหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานของไทยใหม่หมด เพราะแต่เดิมการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาของไทยแม้จะมีหลักเกณฑ์และข้อกำหนดไว้แต่ก็ไม่ตายตัว โดยมีข้อ ยกเว้นที่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานบางประการที่สามารถพิสูจน์ถึง การกระทำของจำเลยได้ทั้งในทางที่เป็นคุณ และเป็นโทษตามลักษณะแห่งคดี แต่เมื่อรัฐธรรมนูญได้วางหลักคุ้มครองสิทธิของบุคคลไว้โดยชัดแจ้ง โดยการเพิ่มเงื่อนไขในการรับฟังพยานหลักฐานเช่นนี้ย่อมจำกัดการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาลลงส่วนหนึ่ง แต่การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยการไม่แจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนการจับและการรับมอบตัวที่จะทำให้การควบคุมตัวไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการไม่แจ้งข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวนเกี่ยวกับรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่เพิ่มเติมไปจากบริบทของการกระทำที่ได้แจ้งไว้ใน การสอบสวนครั้งแรกจะมีผลทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาในขณะที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้โดยไม่ชอบ หรือพยานหลักฐานจากการสอบสวนในส่วนที่เพิ่มเข้ามานั้น ส่วนใดรับฟังได้ส่วนใดเสียไปประเทศ ไทยยังไม่ได้วางหลักเกณฑ์ที่ ชัดเจนนัก จึงควรที่จะต้องมีการศึกษาและวางหลักเกณฑ์ที่แน่นอนต่อไป เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีแนวทางเดียวกัน

แต่จากอีกมุมหนึ่ง เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยรัฐเป็นหลัก การดูแลเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและมีรายละเอียดในการดำเนินการที่ซับซ้อน ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้เข้าไปดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคมในบางครั้งเกิดจำเป็นต้องละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคลเพื่อรักษาผลประโยชน์ของบุคคลโดยรวม ทำให้เกิดมุมมองที่ความขัดแย้งกันในเชิงการปฏิบัติหน้าที่ แต่หากมองว่า การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบนี้ ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคล เป็นบทโต้ตอบเจ้าพนักงานของรัฐที่ใช้วิธีการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ มาประกอบในการลงโทษผู้ถูกกล่าวหาให้ได้ เพื่อผลงาน ความดีความชอบ และความสะดวกของตนเท่านั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญข้อนี้จะเป็นการขจัดความไม่สงบเรียบร้อยของสังคมไปส่วนหนึ่ง เพราะหากว่าพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบนี้ไม่

อาจรับฟังเพื่อลงโทษผู้ถูกกล่าวหาได้ ย่อมทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐลดการกระทำที่ละเมิดสิทธิของบุคคลลงเป็นการทำให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนบังเกิดผลในอีกทางหนึ่ง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

แต่ละประเทศนั้นย่อมมีการพัฒนาในด้านกฎหมายแตกต่างกันไป ตามรูปแบบของสังคม การเมือง จารีตประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ การนำเอาหลักกฎหมายของประเทศอื่นมาใช้จะต้องมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ที่จะนำกฎหมายนั้นมาใช้ในประเทศว่าจะส่งผลกระทบต่อสังคมบ้าง ก่อนที่จะมีการนำหลักกฎหมายนั้น ๆ มาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อใช้ในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความต้องการที่จะนำหลักกฎหมายที่มีความแตกต่างจากหลักกฎหมายดั้งเดิมมาใช้ภายในประเทศแล้ว ก็ควรที่จะต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะหลังจากที่ได้มีการนำหลักกฎหมายเช่นนั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมายจะทำให้เกิดการตีความเพื่อใช้บังคับกฎหมายใหม่ตามความเข้าใจดั้งเดิมของประเทศนั้น ซึ่งอาจแตกต่างจากเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นอย่างสิ้นเชิงก็ได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนในอดีตก็คือ การแจ้งข้อหาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 ที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหา อันเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ แต่ในที่สุดก็ถูกประเพณีปฏิบัติในสังคมกลืนไป จนในที่สุดกลายเป็นการแจ้งฐานความผิด หรือในช่วงหลัง ๆ การแจ้งข้อหา โดยใช้ชื่อหมวดโดยมิได้ระบุมาตราให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก็ถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ดังที่เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6962/2539

ดังนั้น เมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ โดยนำเอาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา มาบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ด้วยการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐผู้เกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหา ตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นผู้แจ้งข้อกล่าวหาอันเป็นรายละเอียดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำขึ้นเป็นความผิดอาญา ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและเข้าใจใน ข้อกล่าวหาอย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้ใช้สิทธิของตนในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการใช้สิทธินี้มีทั้งในทางตอบรับและปฏิเสธข้อกล่าวหา

เพื่อให้การนำกฎหมายมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากต้องศึกษาในหลักกฎหมายแล้ว ผู้เขียนคิดว่า เราควรที่จะต้องศึกษาแนวความคิดที่แฝงอยู่ในแนวทางปฏิบัติของประเทศที่นำหลักกฎหมายนั้น ไปใช้ได้ผลมาก่อน ตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ยึดถือสิทธิของบุคคล

เป็นสิ่งสำคัญ การแสวงหาความจริงในคดีอาญาต้องเป็นไปในฐานะที่เท่าเทียมกันระหว่างโจทก์ซึ่ง
เป็นเจ้าพนักงานของรัฐและจำเลย หากเปรียบไปก็เหมือนการแข่งขันภายใต้กติกาเดียวกันคือ
กฎหมาย โดยมีศาลเป็นผู้ตัดสินควบคุมกติกา หากมีฝ่ายใดฝ่าฝืนกติกาก็ต้องถูกลงโทษ โดยให้สิ่งที่
ผิดกติกานั้นออกนอกการแข่งขันไป เช่นเมื่อไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหา หรือมีการแจ้งข้อกล่าวหาที่ไม่
ชอบด้วยกฎหมายแก่ผู้ถูกกล่าวหา เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ย่อมไม่
อาจนำเอาถ้อยคำ พยาน หรือหลักฐานอย่างใด ๆ ที่ต่อเนื่องจากการไม่แจ้งข้อกล่าวหาไปใช้ในการ
พิสูจน์ความผิดจำเลย

ในขณะที่ประเทศไทยใช้การบัญญัติวิธีการปฏิบัติในทุกขั้นตอนเอาไว้ และด้วย
ลักษณะนิสัยของชาวญี่ปุ่นเป็นคนเคร่งครัดในระเบียบ โดยเฉพาะผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่ใน
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะได้รับการอบรมถึงความสำคัญของหน้าที่ที่ตนได้รับ วิธีการ
ปฏิบัติใน ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ตนรับผิดชอบโดยละเอียดทั้งปัญหาที่อาจประสบและแนวทางการ
แก้ไข ทำให้ เจ้าหน้าที่ของญี่ปุ่นปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด และเมื่อมีความ
บกพร่องใน ขั้นตอนใด เมื่อตรวจสอบพบก็จะนำมาแก้ไขทันที เช่น หากข้อกล่าวหาที่ได้แจ้งให้ผู้
ถูกกล่าวหาทราบเกิดเปลี่ยนแปลงไปจากการแจ้งครั้งแรกก่อนการฟ้องคดี และทำให้ผู้ถูกกล่าวหา
ต้องรับโทษหนักขึ้นพนักงานอัยการจะดำเนินการขอออกหมายจับใหม่และแจ้งข้อกล่าวหาที่มี
ข้อเท็จจริง เปลี่ยนแปลงไปนั้นแก่ผู้ถูกกล่าวหา

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่
เจ้าหน้าที่ของรัฐยังยึดเอาประเพณีปฏิบัติ และความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของตนมาใช้ในการ
ตีความเพื่อบังคับใช้กฎหมายอยู่ต่อไป ก็มีโอกาที่จะทำให้หน้าที่ตามกฎหมายในการแจ้งข้อ
กล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบ อาจมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างจากหลักการและเจตนารมณ์ของ
กฎหมายไปอีก ก็ได้

ดังนั้น เราจึงต้องสร้างแนวทางการแจ้งข้อกล่าวหาที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย และ
สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้จริง สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อ
กล่าวหาที่ชัดเจนและมีความเข้าใจในข้อกล่าวหาตรงตามความต้องการของผู้แจ้งข้อกล่าวหาและ
สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

2. ข้อเสนอแนะ

เรื่องแรกที่ควรทำคือจัดการระดมความคิดระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใน
กระบวนการยุติธรรมเพื่อร่วมมือกันหาแนวทางที่ถูกต้องในทางปฏิบัติของการแจ้งข้อกล่าวหา ตาม

ความเป็นมาและพัฒนาการทางกฎหมายของประเทศไทย และซึมซับหลักการของกฎหมายต่างประเทศที่มีในเรื่องนี้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกฎหมายที่มีมาแต่เดิม และหลังจากได้มีระดมความคิดจนสามารถสร้างแนวทางปฏิบัติแล้ว ควรมีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถรักษามาตรฐานของแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่อง หากมีความเปลี่ยนแปลงด้านหลักกฎหมาย หรือความเป็นไปทางสังคม อันมีผลให้แนวทางปฏิบัติที่มีอยู่ต้องเปลี่ยนแปลงไป หรือไม่สามารถกระทำได้ หน่วยงานต่าง ๆ จะได้สามารถทราบได้ในทันที เพื่อที่จะสามารถดำเนินการแก้ไขแนวทางปฏิบัติ หรือบทบัญญัติของกฎหมายได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติของกฎหมาย ผู้เขียนขอเสนอแนวทางในการปฏิบัติในการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการจับ

เพื่อให้การแสดงหมายจับในการจับตามหมายจับสามารถคุ้มครองสิทธิในการได้รับทราบข้อกล่าวหาได้ดียิ่งขึ้น ควรมีการนำเอาข้อเท็จจริงที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำเสนอต่อศาลเพื่อร้องขอให้ศาลออกหมายจับมาใช้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของหมายจับด้วย อย่างน้อยก็ควรมีการระบุให้ครบองค์ประกอบของความผิดในส่วนที่ศาลรับฟังว่า มีเหตุอันน่าเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดเพื่อว่า เมื่อผู้ถูกจับได้อ่านหมายจับแล้วจะรับรู้ถึงข้อเท็จจริงที่ตนถูกกล่าวหาได้ และสามารถเตรียมพร้อมในการตอบรับหรือปฏิเสธต่อไปได้

หากเป็นการจับด้วยเหตุจำเป็นเร่งด่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3) (4) เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาซึ่งเป็นรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่ครบองค์ประกอบความผิดตามกฎหมายหรือเหตุการณ์ที่ทำให้เชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีให้แก่ผู้ถูกจับได้ทราบได้ เพราะการจับโดยอ้างเหตุเร่งด่วนในกรณีนี้ผู้จับจะต้องมีพยานหลักฐานพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดอาญา หรือมีเจตนาหลบหนีแล้วแต่กรณี ดังนั้น เมื่อทราบก็ควรจะสามารถแจ้งข้อกล่าวหาได้

ในส่วนของการจับในกรณีความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 78 (1) เจ้าหน้าที่ผู้จับก็สามารถแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกจับได้ เพราะในกรณีที่มีคนไล่ตามสามารถสอบข้อเท็จจริงจากผู้ไล่ตามและแจ้งข้อกล่าวหาได้ทันที ส่วนในกรณีพบผู้ต้องสงสัยในบริเวณที่เกิดเหตุยังสามารถแจ้งได้ชัดเจนกว่า เพราะได้ทราบอยู่ก่อนแล้วว่ามีกระทำความผิดในลักษณะอย่างไร มิเช่นนั้นคงไม่สามารถ

ทราบถึงสิ่งที่ต้องหว่า สิ่งใดเป็นสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความคิดหรือใช้ในการกระทำความคิด หรือสิ่งใดเป็นพิธีที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความคิดที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ ต้องแก้ไขรูปแบบหมายจับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีการระบุถึงรายละเอียดในการกระทำความคิดที่ศาลรับฟังและเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดและออกหมายให้ อย่างน้อยต้องมีการบรรยายให้ครบองค์ประกอบความคิด หากเป็นการจับโดยไม่มีหมายผู้จับก็ต้องสามารถแจ้งข้อกล่าวหาได้อย่างน้อยก็ต้องแจ้งให้ครบองค์ประกอบความคิด ซึ่งในส่วนนี้ต้องมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบความคิดเสียก่อน ซึ่งไม่น่าเป็นการยากเพราะเป็นสิ่งที่ได้รับรู้จากการทำงานประจำวัน จากนั้นจึงจัดฝึกอบรมการแจ้งข้อกล่าวหาให้มีรายละเอียดของข้อเท็จจริงครบองค์ประกอบของความคิด

2.2 ขั้นตอนการรับมอบตัวผู้ถูกจับ

ในขั้นตอนนี้หากเจ้าหน้าที่เป็นผู้จับ เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับต้องมีแจ้งข้อกล่าวหา แจ้งเหตุแห่งการจับ หากมีหมายจับต้องอ่านหมายจับให้ผู้ถูกจับฟัง แล้วต้องทำสำเนาบันทึกการจับให้ผู้ถูกจับด้วย แต่การแจ้งด้วยวาจานั้นเลื่อนลอยหากเจ้าหน้าที่ละเลยแล้วยอมตรวจสอบได้ยาก

ดังนั้น ควรมีการออกเป็นระเบียบเกี่ยวกับคดีว่า การแจ้งข้อกล่าวหาที่ดี รายละเอียดแห่งการจับที่ดี การอ่านหมายจับให้ผู้ถูกจับฟังที่ดี นอกจากการแจ้งด้วยวาจาแล้วให้มีการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรในบันทึกการจับกุมที่ต้องมอบสำเนาให้ผู้ถูกจับด้วย เพื่อให้ผู้ถูกจับสามารถนำเอาสำเนาบันทึกการจับกุมที่มีรายละเอียดเหล่านี้ไปปรึกษากันทนายความเพื่อเตรียมการต่อสู้คดีได้แต่ไป ส่วนผู้ถูกจับโดยราษฎรนั้น ก็ให้ถือปฏิบัติในรูปแบบเดียวกันเพื่อความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย

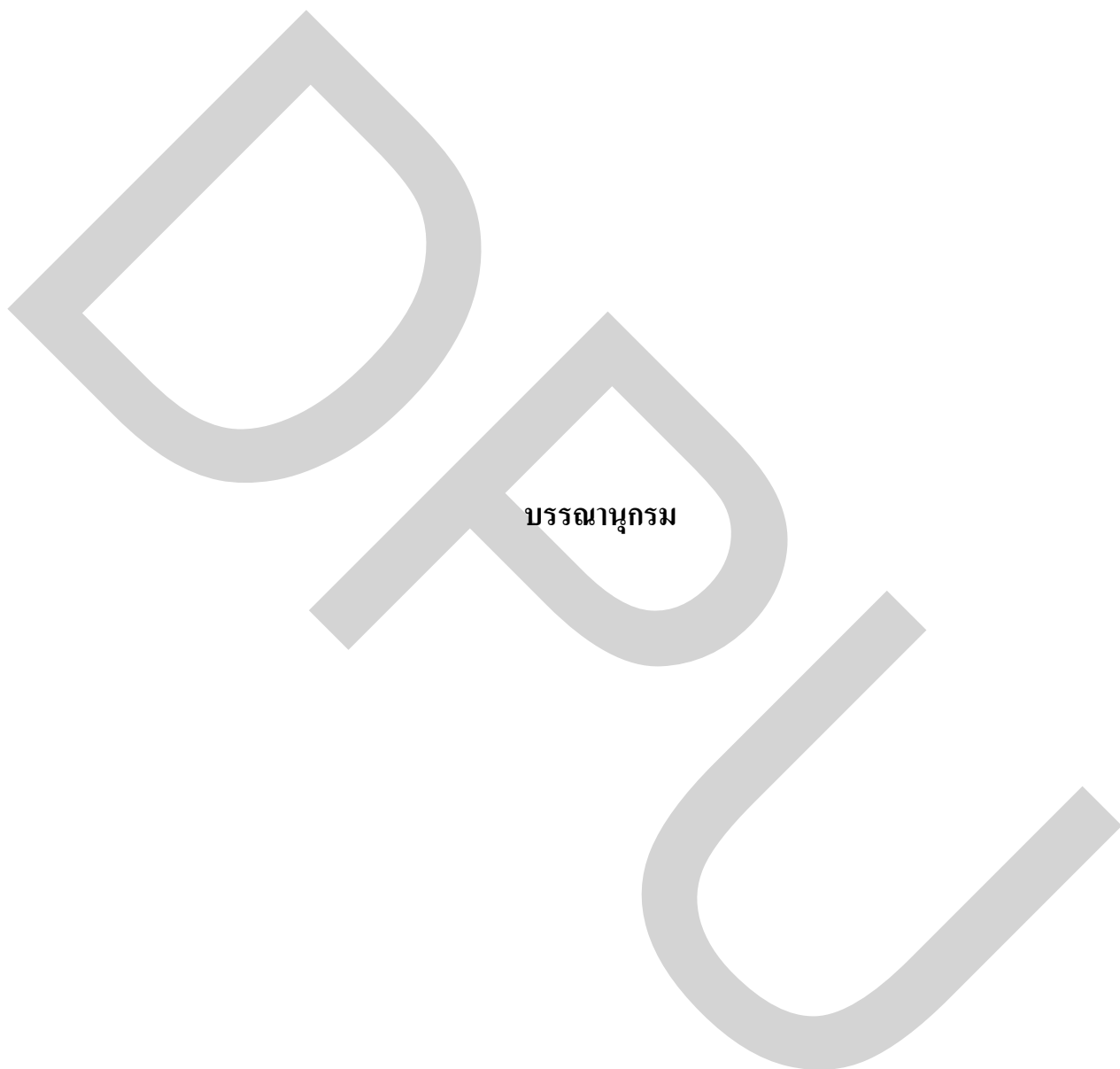
2.3 ขั้นตอนการสอบสวน

เป็นขั้นตอนที่มีบทลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐชัดเจนที่สุดในทุกขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา และในปัจจุบันได้รับการปฏิบัติตามมากที่สุด แต่การปฏิบัติมีรูปแบบที่หลากหลายเกินไป และบางครั้งก็ไม่ถูกต้องตามกฎหมายในขั้นตอนนี้ผู้เขียนขอเสนอว่า หากเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องการบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อประกอบในสำนวน ก็ควรจะทำให้เหมือนกันทั้งประเทศ และมีการสร้างแบบพิมพ์ขึ้นมาให้มีการแสดงรายละเอียดของข้อกล่าวหาอย่างชัดเจนครบถ้วนตามที่พนักงานสอบสวนรวบรวมได้ในขณะนั้น ในส่วนที่มีผู้เสนอว่า ให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาในการสอบสวนครั้งแรกควรแจ้งต่อหน้าผู้ถูกกล่าวหาพร้อมด้วยทนายความ ผู้เขียนก็เห็น

ด้วยแต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน การมีทนายความประจำโรงพักยังไม่สามารถทำได้สำเร็จ ดังนั้น หากต้องการให้มีการตรวจสอบการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวนโดยองค์กรทนายความ ก็ต้องจัดให้สามารถมีทนายความประจำโรงพักให้ได้ทั่วประเทศก่อน จึงค่อยนำแนวคิดนี้มาใช้

ในขั้นตอน การจับ การรับมอบตัวผู้ถูกจับ และการสอบสวน อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งหากสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดให้มีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานให้มีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา และการแจ้งข้อกล่าวหา น่าจะได้ผลดีกว่าการให้ความรู้ในด้านการปฏิบัติเพียงด้านเดียว นอกจากนี้ การควบคุมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัดในแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน ย่อมทำให้การแจ้ง ข้อกล่าวหาได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง และทำให้ขั้นตอนการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการอันเป็นขั้นตอนที่มีการแจ้งการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำความผิดนั้นเกิดความผิดพลาด และทำให้การอ่านและอธิบายคำฟ้องของศาลในขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องของพนักงานอัยการ และในขั้นตอนเริ่มต้องกระบวนพิจารณาคดี เป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของคำฟ้องที่พนักงานอัยการจัดทำขึ้นผิดพลาดตามไปด้วย ซึ่งจะส่งผลที่สำคัญในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา และการรับฟังข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาคดีของศาลเกิดความบกพร่องทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษหรือทำให้ ผู้กระทำความผิดหลุดรอดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปได้

ข้อเสนอที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นข้อเสนอที่คำนึงถึงความถูกต้องของหลักกฎหมายความเป็นไปได้ของแนวทางปฏิบัติโดยพิจารณาจากความคิดทางสังคมและความพร้อมขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมในขณะนี้ แต่หากในอนาคตเมื่อสังคมได้มีความเข้าใจถึงการคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและหน้าที่ในการแจ้งข้อกล่าวหาดีขึ้น และมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดทั้งในภาครัฐและเอกชนแล้วก็ควรที่จะต้องมีการพัฒนาต่อเนื่องไปอีก ทั้งในด้านบทบาทนิติของกฎหมายและด้านการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้ประชาชนไทยได้มีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รวดเร็ว เป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กรมศิลปากร. **กฎหมายตราสามดวง**. กรมศิลปากร, 2521

กระมล ทองธรรมชาติ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. **เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปกครองและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา**. พระนคร : โรงพิมพ์สังคมศาสตร์, 2513

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. **กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2541

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. **หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547

คณิต ฒ นคร. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2546

คณิต ฒ นคร. **“ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา” รวมบทความด้านวิชาการของ ศ.ดร. คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์อักษร, 2540

จรัญ โฆษณานันท์. **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545

ชาญชัย แสวงศักดิ์. **อธิบายกฎหมายปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542

ณรงค์ ใจหาญ. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544

นพนธิ สุริยะ. **“สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ” ในสู่สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้าที่ในประเทศไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **กฎหมายมหาชนเล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **กฎหมายมหาชนเล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538

เสถียร ลายลักษณ์ และคณะ. **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 15**. พระนคร, 2478

ประสิทธิ์ โหมวิไลกุล. เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
นิติธรรม, 2540

วีระ โลจายะ. เอกสารการสอนชุดกฎหมายมหาชนเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน หน่วยที่ 8-15.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุนัย มโนมัยอุดม. ระบุบทกฎหมายอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์ จำกัด, 2532

เสน่ห์ จามริก. คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย "พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย" โดย
เกียรติขจร และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหาคคม
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2538

อนุมิตี ใจสมุทร. คำบรรยายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ว่าด้วยหลักทั่วไปตลอดถึงการไต่สวน
มูลฟ้อง มาตรา 1-171. ธนบุรี: นิติบรรณาการ, 2514

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย ชุดศึกษาวิจัย "พัฒนาการสิทธิมนุษยชนใน
ประเทศไทย" โดย เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ
มูลนิธิโครงการตำรา สหาคคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529

วิทยานิพนธ์

นิรันดร์ เสียมทอง "การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน" วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533

วารสาร

จรัญ โฆษณานันท์. "รัฐธรรมนูญ 2540 : จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธรรมิกสิทธิมนุษยชน"
วารสารอัยการ ปีที่ 21, ฉบับที่ 249.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ และ จตุรนต์ ธีรวัฒน์. "อำนาจอธิปไตยกับกฎหมายระหว่างประเทศ" วารสาร
นิติศาสตร์. ปีที่ 16, ฉบับที่ 4. ธันวาคม 2529

วรวิทย์ กนิษฐะเสน. "ความเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน" วารสารอัยการ. ปีที่ 2, ฉบับที่ 13.
มกราคม 2522

เอกสารอื่น ๆ

กฎหมายรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น แปลโดยสำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สกว.)
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ค.ศ. 1976
คำสั่งกรมตำรวจที่ 753/2541 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2541
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
รายงานการประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญาของวุฒิสภา วันที่ 8 มกราคม 2547

ภาษาต่างประเทศ

เอกสารอื่น ๆ

The Code of Criminal Procedure of Japan EHS Law Bulletin Series Vol. II , 2001.
The Federal Rules of Criminal Procedure of USA.
International Covenant on Civil and Political Rights 1976

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

www.moj.go.jp

ภาคผนวก

ภาคผนวก

1

กติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง

ข้อ 9 และข้อ 14

International Covenant on Civil and Political Rights 1976

Article 9

1. Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be subjected to arbitrary arrest or detention. No one shall be deprived of his liberty except on such grounds and in accordance with such procedure as are established by law.

2. Anyone who is arrested shall be informed, at the time of arrest, of the reasons for his arrest and shall be promptly informed of any charges against him.

Article 14

1. All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law. The Press and the public may be excluded from all or part of a trial for reasons of morals, public order (order public) or national security in a democratic society, or when the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interest of justice; but any judgement rendered in a criminal case or in a suit at law shall be made public except where the interest of juvenile persons otherwise requires or the proceedings concern matrimonial disputes of the guardianship of children

2. Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

3. In the determination of any criminal charge against him everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality;

(a) To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him;

(b) To have adequate time and facilities for the preparation of his defence and to communicate with counsel of his own choosing;

(c) To be tried without undue delay;

(d) To be tried in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right;

and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interests of justice so require, and without payment by him any such case if he does not have sufficient means to pay for it;

(e) To examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witness on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

(f) To have the assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court;

(g) Not to be compelled to testify against himself or to confess guilt.

4. In the case of juvenile persons, the procedure shall be such as will take account of their age and the desirability of promoting their rehabilitation.

5. Everyone convicted of a crime shall have the right to appeal his conviction and sentence being reviewed by a higher tribunal according to law.

6. When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and when subsequently his conviction has been reversed or he have been pardoned on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to law, unless it is proved that the non-disclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him.

7. No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he as already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country.

ภาคผนวก

2

แบบฟอร์มการแจ้งข้อกล่าวหา
และการแจ้งสิทธิของตำรวจประเทศสหรัฐอเมริกา

แบบฟอร์มที่ตำรวจรัฐฟิลาเดเฟียใช้เป็นแบบในการแจ้งข้อกล่าวหา และแจ้งสิทธิ

Philadelphia Police Department

STANDARD POLICE INTERROGATION CARD

WARNING TO BE GIVEN ACCUSED

We are questioning you concerning the crime of (state specific crime).

We have a duty to explain to you and to warn you that you have the following legal rights :

- A. You have a right to remain silent and do not have to say anything at all.
- B. Anything you say can and will be used against you in court.
- C. You have a right to talk to a lawyer of your own choice before we ask you any questions, and also to have a lawyer here with you while we ask questions.
- D. If you cannot afford to hire a lawyer, and you want one, we will see that you have one provided to you free of charge before we ask you any questions.
- E. If you are willing to give us a statement. You have the right to stop any time you wish.

(Over)

75 – Misc. – 3

Z6 – 24 – 70)

ภาคผนวก

3

บันทึก คำสั่ง

ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ(กรมตำรวจ)

ที่เกี่ยวข้อง

คำสั่งกรมตำรวจ

ที่ 572/2538

เรื่อง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในการสอบสวนคดีอาญา

โดยที่กรมตำรวจเห็นเป็นการสมควรกำหนดแนวทางปฏิบัติในการสอบสวนดำเนินคดีอาญาให้ เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีประสิทธิภาพ รัดกุม เป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐาน สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและนโยบายการรักษาความสงบเรียบร้อยของ กระทรวงมหาดไทยและกรมตำรวจโดยยึดหลักความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและให้ความสำคัญกับการป้องกัน ควบคุมคู่กันไปกับการปราบปรามอาชญากรรมเพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็น กระบวนการยุติธรรมขั้นต้นสามารถพิสูจน์การกระทำผิดและเป็นหลักฐานเบื้องต้นในการพิจารณาในชั้นอัยการ และชั้นศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การอำนวยความสะดวกกำกับ ดูแล ตรวจสอบ เร่งรัด และช่วยเหลือจาก ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น ประกอบกับได้มีพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการ กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนแปลงหน่วยราชการกรมตำรวจ

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคท้าย และข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 2.5 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2536 ข้อ 3 อธิบดีกรมตำรวจในฐานะ หัวหน้าพนักงานสอบสวนที่ราชอาณาจักร จึงให้ยกเลิกคำสั่งกรมตำรวจที่ 382/2530 เรื่องการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในการสอบสวนคดีอาญา ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2530 และให้ใช้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในการสอบสวน คดีอาญา ซึ่งกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ใหม่ ดังต่อไปนี้

1. การตรวจค้น

การค้นหรือการตรวจค้นตัวบุคคลหรือสถานที่ไม่ว่ากรณีใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และผู้ทำการตรวจค้นจะต้องแจ้งเหตุและรายละเอียดตามสมควรในการตรวจค้นให้ บุคคลผู้ถูกตรวจค้น, เจ้าของ, ผู้ครอบครอง หรือผู้ดูแลสถานที่ที่ถูกตรวจค้น ทราบโดยไม่ชักช้า

2. การจับกุม

2.1 ก่อนที่จะจับกุมบุคคลใด เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานขั้นต้นให้ได้ เป็นที่แน่ชัดเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดเสียก่อน และในการจับกุมโดยปกติจะต้องรวบรวม พยานหลักฐานดังกล่าวและปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา

2.2 กรณีเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ยื่นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3) นั้น จะต้องมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะจับกุมได้

2.3 เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดแล้ว จะต้องแจ้งข้อหาหรือเหตุและรายละเอียดให้ผู้ถูกจับทราบตามสมควรโดยไม่ชักช้าและให้คำเนื่งถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอันที่จะนำผู้ถูกจับกุมมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน โดยให้ปฏิบัติตามบันทึกกรมตำรวจที่ 0608.5/1545 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2531 เรื่อง กำชับการปฏิบัติและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการแถลงข่าวหรือแพร่ภาพต่อสื่อมวลชนด้วย

3. การแจ้งสิทธิ

เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดแล้ว ให้เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับและผู้ซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหาแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามกฎหมายอันได้แก่สิทธิในการพบและแจ้งให้ญาติหรือบุคคลที่ผู้ต้องหาต้องการติดต่อทราบถึงการถูกจับและสถานที่ที่ถูกควบคุมฯ สิทธิในการพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายความสองต่อสอง ได้รับการเยี่ยมชมตามสมควร และได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อได้รับการเจ็บป่วย และให้ลงหลักฐานไว้ในรายงานเบ็ดเสร็จประจำวันของสถานีตำรวจ หรือที่ทำการของตำรวจ โดยให้ผู้แจ้งและผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาลงชื่อไว้เป็นหลักฐานด้วย โดยให้ปฏิบัติตามบันทึกกรมตำรวจที่ 0610/11611 ลงวันที่ 21 กันยายน 2527 เรื่องคำแนะนำแนวทางปฏิบัติในการพบและปรึกษาทนาย การเยี่ยม การรักษาพยาบาลและการสืบพยานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ และถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานชั้นเขาในการพิจารณาคดีได้

4. การแจ้งข้อหา

การแจ้งข้อหาแก่บุคคลใดๆ จะต้องมืหลักฐานตามสมควรว่าผู้ยื่นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้นทั้งจะต้องแจ้งพฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงในการกระทำผิดให้ผู้ต้องหาทราบตามสมควรและจะแจ้งข้อหาและฐานความผิดหนักเกินกว่าพฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงที่กระทำมิได้ โดยให้ฟังหลักปฏิบัติตามบันทึกที่ 3557/2504 ลงวันที่ 9 สิงหาคม 2504 เรื่องการดำเนินการสอบสวนคดีอาญา บันทึกกรมตำรวจที่ 0503/11833 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2518 เรื่อง ตอบข้อหาหรือเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาในคดีอาญา และหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ นร 0601/1352 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2534 เรื่อง หรือเกี่ยวกับอำนาจการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการด้วย

5. การควบคุม

ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่าที่จำเป็น การควบคุมจะต้องคำนึงถึงข้อหาพฤติการณ์ในการกระทำความผิด สถานะของตัวบุคคลที่ถูกจับกุมและสถานที่ที่จับกุม หรือควบคุมประกอบการดำเนินการดังกล่าว จะต้องใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ รวมทั้งการใช้เครื่องพันธนาการต่างๆ ควรพิจารณาใช้ให้เหมาะสมเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้หลบหนีเท่านั้น ห้ามกระทำการใดๆ ในลักษณะที่เป็นการประจานผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหา หรือแสดงถึงความทารุณ โหดร้ายปราศจากมนุษยธรรมและเมื่อมีการควบคุมตัวผู้ถูกจับกุมให้ปฏิบัติตามนัยข้อ 2.3 ด้วย

6. การปล่อยชั่วคราว

ให้พนักงานสอบสวนพึงระลึกเสมอว่า ในการวินิจฉัยคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้พิจารณาอนุญาตปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยพิจารณาอย่างรวดเร็วและจะเรียกหลักประกันเกินควรแก่กรณีมิได้ ส่วนการพิจารณาไม่อนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นข้อยกเว้น โดยให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์และเหตุผลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาเท่านั้น เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดเป็นผู้ต้องหาแล้วเป็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้องที่จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างการสอบสวน และเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรับคำร้องไว้พิจารณาโดยถือปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา ระเบียบกรมตำรวจว่าการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2526 และบันทึกกรมตำรวจที่ 0600/25264 ลงวันที่ 5 กันยายน 2526 เรื่อง คำขับและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2536 หากสัญญาประกันไม่สมบูรณ์ในเรื่องใดก็ตาม พนักงานสอบสวนต้องรับสัญญาประกันนั้นไว้แล้วให้คำแนะนำชี้แจง โดยทำหลักฐานเป็นหนังสือและแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบพร้อมกับลงลายมือชื่อผู้ยื่นคำร้องไว้เป็นสำคัญ หากเห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องเสนอถึงผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือจนถึงผู้มีอำนาจสั่งการ โดยแสดงเหตุผลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวอย่างแจ่มชัด และเมื่อมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตด้วยเหตุผลใดแล้ว ต้องบันทึกแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ทราบเพื่อเป็นหลักฐานภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ยื่นคำร้อง

กรณีการประกันตัวผู้ถูกจับตามหมายจับของศาลให้ถือปฏิบัติตามบันทึกกรมตำรวจ ที่ 0503 (ส) /3638 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2525 เรื่อง การประกันตัวผู้ถูกจับตามหมายจับของศาล

7. การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

เมื่อมีประชาชน ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยาน มาติดต่อราชการบนสถานีตำรวจหรือหน่วยงานตำรวจไม่ว่าด้วยเรื่องใดๆ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่บนสถานีตำรวจหรือหน่วยงานตำรวจในขณะนั้นทุกนายอำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำที่ถูกต้องอย่างรวดเร็ว ห้ามมิให้หลีกเลี่ยงหรือทะเลาะ โดยให้ถือปฏิบัติตามบันทึกกรมตำรวจที่ มท. 0601 (ศปชส.ตร.)/18 ลงวันที่ 20 มกราคม 2526 เรื่องการให้บริการประชาชนมาพิจารณาประกอบให้บริการประชาชนด้วย

8. การให้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่รับผิดชอบในการสอบสวน

8.1 คดีที่ผู้บังคับบัญชาาระดับสารวัตรซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงาน หรือสารวัตรสอบสวน ต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง ได้แก่ คดีอุกฉกรรจ์หรือคดีสำคัญนอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในข้อ 8.2 และ 8.3 โดยถือปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 774/2537 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2537 เรื่อง กำหนดหน้าที่การงานของตำแหน่งในสถานีตำรวจข้อ 4.6, 4.7 ด้วย หรือคดีที่ผู้บังคับบัญชาาระดับผู้บังคับการ หรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด เห็นสมควรให้ทำการสอบสวนด้วยตนเอง

- 8.2 คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับผู้กำกับการ หรือรองผู้กำกับการต้องสอบสวนด้วยตนเองได้แก่
- 8.2.1 คดีการลักพาตัวเรียกค่าไถ่
- 8.2.2 คดีข่มขืนกระทำชำเราและฆ่า
- 8.2.3 คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ สำหรับยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 และ 2 น้ำหนักตั้งแต่ 1,000 กรัม ขึ้นไป ยกยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 3, 4 และ 5 น้ำหนักตั้งแต่ 1,000 กิโลกรัม ขึ้นไป
- 8.2.4 คดีเกี่ยวกับการก่อวินาศกรรม การจลาจลหรือการจลาจล
- 8.2.5 คดีเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป ต้องหากฎหมาย
- 8.2.6 คดีที่บุคคลในคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาต้องหากฎหมายเว้นแต่เป็นคดีเหตุโทษหรือคดีที่กระทำโดยประมาท
- 8.2.7 คดีที่ผู้พิพากษา ข้าราชการพลเรือนระดับ 8 หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือข้าราชการทหาร ตำรวจ ตั้งแต่ชั้น พันเอก (พิเศษ) นาวาอากาศเอก (พิเศษ) หรือพันตำรวจเอก (พิเศษ) ขึ้นไป ถูกจับหรือต้องหากฎหมายเว้นแต่เป็นคดีเหตุโทษหรือคดีที่กระทำโดยประมาท
- 8.2.9 คดีกล่าวหา นายตำรวจชั้นสารวัตร มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย
- 8.2.10 ความผิดเกี่ยวกับการใช้อาวุธสงคราม วัตถุระเบิด ประกอบอาชญากรรม โดยมีผู้ร่วมกระทำผิดตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป
- 8.2.11 คดีก่อความไม่สงบอันเกิดจากคนต่างด้าวจำนวนมาก
- 8.2.12 คดีที่ทำให้เกิดการเสียหายต่อสาธารณูปโภคของประชาชน เช่น ทำลายทางรถไฟ ทำลายโทรเลข โทรศัพท์ ไฟฟ้าหรือประปา เป็นต้น ถ้าการกระทำนั้นรุนแรงเป็นเหตุให้ประชาชนขาดความสะดวกหรือน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน
- 8.2.13 คดีวางเพลิงหรือทำให้ระเบิด หรือหวังเงินประกัน หรือที่ก่อให้เกิดความเสียหายตั้งแต่สิบล้านบาทขึ้นไป
- 8.2.14 คดีที่บุคคลรวมกลุ่มในลักษณะเป็นแก๊งประกอบมิชชันนารีในรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มมือปืนรับจ้าง กลุ่มคนอันตราย กลุ่มจับคนไปเรียกค่าไถ่ กลุ่มขู่เชิญเรียกค่าคุ้มครอง กลุ่มค้าอาวุธผิดกฎหมาย กลุ่มค้ายาเสพติดให้โทษ กลุ่มโจรกรรมรถยนต์ กลุ่มลักพระพุทธรูป กลุ่มลักทรัพย์ในอาคาร กลุ่มลักโค กระบือ ช้าง ม้า เครื่องมือการเกษตร หรือกลุ่มบุคคลที่ประกอบการอันเป็นภัยต่อสังคม เช่น กลุ่มจัดหางานโดยหลอกลวงคนทำงานหรือหลอกลวงคนไปทำงานต่างประเทศเหล่านี้ เป็นต้น

8.2.15 คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับบังคับการ หรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด เห็นสมควรให้ทำการสอบสวนด้วยตนเอง

8.3 คดีที่ผู้บังคับบัญชาระดับผู้บังคับการ หรือรองผู้บังคับการ หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด หรือ รองหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด ต้องรับผิดชอบ ทำการสอบสวนด้วยตนเอง ได้แก่

8.3.1 คดีความผิดที่บ่อนทำลายเศรษฐกิจและทรัพยากรของชาติที่สำคัญ เช่น คดีความผิดตามพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน คดีลักลอบตัดไม้ทำลายป่า คดีลักลอบขนแร่ เป็นต้น โดยคำนึงถึงจำนวนผู้ร่วมกระทำผิดหรือเหตุการณ์แห่งการกระทำผิดที่สลับซับซ้อนหรือเกิดความเสียหายจำนวนมาก

8.3.2 คดีที่บุคคลสำคัญ หรือผู้มีอิทธิพลก่อขึ้นหรือเป็นผู้ต้องหา

8.3.3 คดีประทุษร้ายบุคคลสำคัญ หรือบุคคลสำคัญประสพอุบัติเหตุร้ายแรง

8.3.4 คดีเกี่ยวกับเหตุอันอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบกระเทือนต่อการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจและสังคม

8.3.5 คดีซึ่งกระทบกระเทือน หรืออาจกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ

8.3.6 คดีที่กล่าวหาว่านายตำรวจชั้นผู้กำกับหรือรองผู้กำกับมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย

8.3.7 คดีที่บุคคลรวมกลุ่มในลักษณะเป็นแก๊งประกอบมิชชันในในรูปแบบต่างๆ เช่น กลุ่มมือปืนรับจ้าง กลุ่มคนอันตราย กลุ่มจับคนไปเรียกค่าไถ่ กลุ่มขู่เข็ญเรียกค่าคุ้มครอง กลุ่มค้าอาวุธผิดกฎหมาย กลุ่มค้ายาเสพติดให้โทษ กลุ่มโจรกรรมรถยนต์ กลุ่มลักพระพุทธรูป กลุ่มลักทรัพย์ในอาคาร กลุ่มลักโค-กระบือ ช้าง ม้า เครื่องมือการเกษตร หรือกลุ่มบุคคลที่ประกอบการอันเป็นภัยต่อสังคม เช่น กลุ่มรับจัดหางานโดยหลอกลวงคนทำงาน หรือหลอกลวงคนไปทำงานต่างประเทศเหล่านี้ เป็นต้น เฉพาะที่เกิดขึ้นหลายท้องที่ ซึ่งเป็นคดีสำคัญหรือเสียหายจำนวนมากในเขตอำนาจของกองบังคับการ หรือภูธรจังหวัดเดียวกัน

8.3.8 คดีที่ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ผู้บัญชาการ หรือผู้ช่วยอธิบดีขึ้นไป เห็นสมควรให้ทำการสอบสวนด้วยตนเอง

คดีนอกจากที่กล่าวไว้ในข้อ 8.1, 8.2 และข้อ 8.3 ผู้บังคับบัญชาระดับผู้ช่วยอธิบดีขึ้นไป ผู้บัญชาการ, ผู้บังคับการ, หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดและผู้กำกับจะให้นายตำรวจระดับใดไปควบคุมการสอบสวนคดีใดเป็นพิเศษให้มีอำนาจสั่งการได้ตามที่เห็นสมควร

สำหรับคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กองบัญชาการปราบปรามยาเสพติด สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ให้ผู้บัญชาการขึ้นไปใช้ดุลพินิจพิจารณาว่า ควรให้พนักงานสอบสวนชั้นใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนด้วยตนเองหรือควบคุมการสอบสวนตามคำสั่งนี้โดยอนุโลม

ตำรวจ, ผู้กำกับการ, ผู้บังคับการ, หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด, ผู้บัญชาการ หรือผู้ช่วยอธิบดีหัวหน้าตำรวจภาค แล้วแต่กรณี โดยด่วน โดยถือปฏิบัติเช่นเดียวกับการรายงานเหตุด่วนหรือเหตุพิเศษทันที แล้วให้ผู้ช่วยอธิบดีหัวหน้าตำรวจภาค, ผู้บัญชาการ, ผู้บังคับการ, หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด, ผู้กำกับการ หรือรองผู้กำกับการ หัวหน้าสถานีตำรวจแล้วแต่กรณี พิจารณามอบหมายให้พนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่ ตามข้อ 8.1, 8.2 และ 8.3 รับผิดชอบสอบสวนคดีตามคำสั่งนี้โดยด่วน

9.2 ในระหว่างที่ผู้มีหน้าที่ยังมีได้ทำการสอบสวน ให้ร้อยเวรหรือเวรสอบสวนคดีอาญานั้นรับดำเนินการที่จำเป็นเบื้องต้น ไปพลางก่อน อย่าให้เกิดความบกพร่องแล้วรวบรวมหลักฐานการสอบสวนให้ผู้รับผิดชอบการสอบสวนนั้นๆ โดยมีช้กษา

9.3 ให้รองสารวัตรสอบสวน, สารวัตรสอบสวน ในท้องที่ที่มีหน้าที่โดยตรงในการสอบสวนคดีอาญานั้นๆ เป็นผู้ช่วยรองผู้กำกับการ หรือผู้กำกับการ, รองผู้บังคับการ หรือผู้บังคับการ, รองหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด หรือหัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด แล้วแต่กรณี ในการดำเนินการ เช่น การคัดฟ้องฝากขังผู้ต้องหา การติดตามพยาน และอื่นๆ เป็นต้น แต่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้ที่รับผิดชอบสอบสวนคดี ตามข้อ 8.1, 8.2 และ 8.3

9.4 การสรุปสำนวนและลงนามทำรายงานการสอบสวน ให้ถือปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 บทที่ 11 ว่าด้วยการรวบรวมสำนวนการสอบสวนประกอบด้วยความเห็น กล่าวคือ เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรวบรวมบันทึกและเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนรวมเข้าสำนวนไว้และเป็นผู้ลงนามรับผิดชอบในรายงานการสอบสวน

9.5 การส่งสำนวน เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสอบสวนเสร็จ และเสนอสำนวนการสอบสวนถึงผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจมีความเห็นสังคดีเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งสำนวนไปยังหน่วยงาน หรือสถานีตำรวจท้องที่ที่รับผิดชอบ เพื่อลงสารบบและจัดส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

9.6 ให้ผู้บังคับบัญชา ซึ่งมีหน้าที่ออกตรวจราชการตามประมวลระเบียบการตำรวจ ไม่เกี่ยวกับคดีเล่ม 2 ประเภทการบริหาร ลักษณะที่ 56 ว่าด้วยการตรวจราชการ ตรวจสอบการปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งนี้โดยเคร่งครัดและหมั่นกวัดขันให้พนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่ดังกล่าวแล้วรับผิดชอบทำการสอบสวนคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีสำคัญตามคำสั่งนี้ด้วยตนเอง

9.7 ในการสอบสวนให้พนักงานสอบสวนทุกระดับปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา โดยเคร่งครัด

10. การปฏิบัติเมื่อมีการร้องเรียน

ในกรณีมีผู้เสียหาย ผู้กล่าวโทษ ผู้ต้องหา สามัญหรือญาติของผู้ต้องหาหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคู่กรณีร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการสอบสวนดำเนินคดีอาญา หรือในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนตามลำดับชั้นเห็นเป็นการสมควรให้เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาผู้นั้นให้ความสนใจรีบพิจารณาสั่งการสืบสวนหรือตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยเร็ว เมื่อเห็นว่ามีเหตุอันสมควรให้รีบเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจและพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควรหรือสั่งการให้พนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่ดังกล่าวแล้วในข้อ 8 รับผิดชอบทำการสอบสวนเสียเอง หรือสั่งให้เข้าไปควบคุมการสอบสวน

อย่างใกล้ชิด โดยรับผิดชอบทำการสอบสวนเสียเอง หรือสั่งให้เข้าไปควบคุมการสอบสวนอย่างใกล้ชิดโดยมิชักช้า เพื่อกำกับดูแลให้การสอบสวนคดีนั้นเป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว บริสุทธิ์ยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

เมื่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนได้รับการร้องเรียนขอความเป็นธรรมหรือเมื่อเห็นเป็นการสมควรสั่งการให้ความเป็นธรรมในการสอบสวนคดีใดแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นรีบรายงานถึงผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปอีกหนึ่งชั้นได้ทราบโดยมิชักช้าว่าได้สั่งการไปแล้วประการใดและให้เป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาผู้รับรายงานดังกล่าวติดตามผลการปฏิบัติ และพิจารณาสั่งการแก้ปัญหาเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม ทั้งนี้ให้ถือปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญาด้วย

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 8, 9 ให้ปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 เรื่อง มาตรการควบคุมตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 ด้วย

อนึ่ง เอกสารที่อ้างอิงในคำสั่งนี้ หากมีตำแหน่งสารวัตรใหญ่ ณ ที่ใด ให้หมายถึงตำแหน่งผู้กำกับการหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือ รองผู้กำกับการหัวหน้าสถานีตำรวจ แล้วแต่กรณี และคำสั่งหรือหนังสือสั่งการของกรมตำรวจ เรื่องใดที่ขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ ให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งนี้แทน

สั่ง ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2538

(ลงชื่อ) พลตำรวจเอก พจน์ บุญยะจินดา

(พจน์ บุญยะจินดา)

อธิบดีกรมตำรวจ

คำสั่งกรมตำรวจ
ที่ 753/2541
เรื่อง การทำสำนวนการสอบสวน

เนื่องจากปรากฏว่าการทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในสังกัดกรมตำรวจยังมีการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การจัดทำเอกสารทางคดีบางชนิดขาดสารสำคัญ ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามกฎหมาย เป็นเหตุให้ขาดพยานหลักฐานที่จะรับฟังข้อเท็จจริงแห่งคดีให้เป็นที่ยุติได้ ทั้งอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเอกสารบางชนิดไม่จำเป็นต้องรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน จึงควรมีการปรับปรุง แก้ไขระเบียบปฏิบัติในการสอบสวนบางประการ เพื่อให้การทำสำนวนการสอบสวนดำเนินไปโดยถูกต้องสมบูรณ์และเป็นแนวทางเดียวกันสมความมุ่งหมายของทางราชการ จึงให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. การบันทึกคำให้การของบุคคล

1.1 การถามปากคำและการบันทึกคำให้การของผู้กล่าวหา (ผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ) ผู้ต้องหาและพยาน ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 5

1.2 การบันทึกคำให้การเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ให้บันทึกให้ปรากฏทรัพย์สินที่เสียหายนั้น มีอะไรบ้าง ราคาเท่าใด (บันทึกรูปพรรณและหลักฐานการได้มาแห่งกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินโดยละเอียดดังกล่าวในข้อ 1.3 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาในเมื่อพบทรัพย์สินที่หายในภายหลัง)

1.3 การสอบสวนเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลางที่จับได้จากคนร้าย ให้สอบสวนเจ้าทรัพย์สินว่าของกลางนั้นเป็นของเจ้าทรัพย์สินหรือไม่ มีหลักฐานการได้มาแห่งกรรมสิทธิ์อย่างไรจำได้เพราะเหตุใด มีคำหารูปพรรณและเครื่องหมายอะไรเป็นสำคัญ แล้วบันทึกคำยืนยันของเจ้าทรัพย์สินไว้ในบันทึกคำให้การ

ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้แจ้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลาง ให้บันทึกไว้ให้ปรากฏในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาด้วย

1.4 การบันทึกคำให้การผู้ต้องหา ตรงบรรทัด “เจ้าพนักงานได้แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าต้องหาว่า...” ให้เติมข้อความที่เป็นการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ โดยระบุเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่า การกระทำของผู้ต้องหานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดฐานใด

ในกรณีที่ต้องแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่า การกระทำของผู้ต้องหานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดฐานใดมีความขยาดจนไม่สามารถบันทึกลงในแบบพิมพ์ตรงบรรทัดดังกล่าวข้างต้นได้หมด ให้ใช้วิธีบันทึกลงในคำถามแรกของการบันทึกคำให้การผู้ต้องหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง ตามข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบ....(บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยการกระทำของผู้ต้องหานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดฐานใด)...ทราบและเข้าใจข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบหรือไม่ จะให้การอย่างไร

อนึ่ง พึงต้องเข้าใจว่า “ข้อหา” มิใช่ฐานความผิด แต่เป็นการกระทำหรือข้อเท็จจริงที่อ้างว่าเป็นความผิด ในชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ โดยแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยการกระทำของผู้ต้องหานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดฐานใด

ฐานความผิด หมายถึง ความผิดฐานที่ผู้ต้องหาถูกล่าหา ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา บางอย่างกฎหมายให้ชื่อฐานไว้ เช่น ฐานลักทรัพย์ ฐานถือโกง ส่วนความผิดบางอย่างที่กฎหมายมิได้ให้ชื่อฐานไว้ เช่น ความผิดต่อชีวิต มีบทมาตราทั้งที่เป็นความผิดในการฆ่าผู้อื่น ความผิดในการทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่มีเจตนา ความผิดในการทำให้ผู้อื่นตายโดยประมาท เป็นต้น ในการให้ชื่อฐานความผิดอาจให้ชื่อฐาน โดยสรุปสาระสำคัญของความผิดที่ กล่าวหาได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่มีเจตนา ความผิดฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยประมาท เป็นต้น

1.5 การบันทึกคำให้การผู้กล่าวหาหรือพยาน ตรงบรรทัด “เกี่ยวข้องกับอะไรกับคุณกรณี” ให้พิจารณาว่าผู้ให้ถ้อยคำ (ผู้กล่าวหาหรือพยาน) เกี่ยวข้องเป็นอะไรกับผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวหาหรือไม่ ถ้าไม่เกี่ยวข้องให้บันทึกว่าไม่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าเกี่ยวข้องตามฐานะของผู้ให้ถ้อยคำ เช่น เป็นบิดา มารดา คู่สมรส ญาติพี่น้องตามสายโลหิตของผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวหา ซึ่งจะทำให้มีผลกับการรับฟังพยานหรือความรับผิดชอบทางอาญา ให้บันทึกฐานะของผู้ให้ถ้อยคำตรงบรรทัดเกี่ยวข้องกับอะไรกับคุณกรณี เช่น เป็นบิดาของผู้ต้องหาหรือผู้กล่าวหา หรือเป็นสามีของผู้ต้องหาหรือพยาน

2. การทำบัญชีทรัพย์สินต่างๆ

การกรอกรายการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เสียหายในบัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายได้คืนบัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายไม่ได้คืน และบัญชีของกลาง ไม่ต้องบันทึกรูปพรรณของทรัพย์สินโดยละเอียด เนื่องจากได้บันทึกไว้ในคำให้การแล้ว

3. การทำบันทึกต่างๆ

3.1 การทำบันทึกต่างๆ พนักงานสอบสวนจะต้องระบุสถานที่ วันเดือนปีที่ทำ นามและตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้ทำทุกครั้งที่ทำบันทึก

3.2 บันทึกพนักงานสอบสวน ให้บันทึกการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวกับคดีนั้นอย่างต่อเนื่อง ในคดีที่มีตัวผู้ต้องหาและอ้างเหตุผลในการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล จะต้องบันทึกให้ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามเหตุผลที่อ้างไว้อย่างไรบ้าง การได้มาซึ่งพยานหลักฐาน พยานหรือหลักฐานใดได้มาอย่างไร เช่น ผู้ต้องหานำมามอบให้

3.3 การทำบันทึกปกติต้องทำในขณะที่มีการปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ เช่น บันทึกการตรวจค้นที่รื้อฐาน การทำแผนที่เกิดเหตุ การทำบันทึกการจับกุม เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นไม่อาจทำบันทึกได้ในทันทีที่มีการปฏิบัติ อาจรีบทำในภายหลังได้ เช่น ขณะตรวจสถานที่เกิดเหตุมีฝนตกหนัก ขณะจับกุมผู้ต้องหาได้หลายคนและ

จำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้หากทำบันทึกจับกุมขณะนั้นผู้ต้องหาอาจหลบหนี เป็นต้นและในการทำบันทึกจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้องลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยทุกครั้ง

สำหรับบันทึกที่พนักงานสอบสวนทำขึ้นแต่ฝ่ายเดียว เช่น บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ให้พนักงานสอบสวนรีบจัดทำโดยเร็วเมื่อมีการปฏิบัติเรื่องนั้น

3.4 การทำบันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุคืออาญา ในหัวข้อ “สภาพทั่วไปและร่องรอยหลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุ” ให้บันทึกแยกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกให้บรรยายสภาพทั่วไปของสถานที่เกิดเหตุให้ละเอียดว่าลักษณะของสถานที่เกิดเหตุเป็นอย่างไร อยู่ที่ใด เพื่อให้ผู้ที่อ่านบันทึกเข้าใจสภาพที่เกิดเหตุได้เป็นอย่างดี ส่วนที่สอง ให้บรรยายร่องรอยและหลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุว่ามีร่องรอยและหลักฐานใดบ้างหรือไม่

3.5 การทำบันทึกการจับกุม (ตามแบบพิมพ์) ตรงบรรทัด “โดยกล่าวหาว่า...ให้แจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยการกระทำของผู้ต้องหานั้นเข้าข่ายเป็นความผิดอันเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาต้องถูกจับกุม

ในกรณีที่ต้องแจ้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบด้วยการกระทำของผู้ต้องหาเข้าข่ายเป็นความผิดอันเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาต้องถูกจับกุมมีความยาวจนไม่สามารถบันทึกลงในแบบพิมพ์ดังกล่าวข้างต้นได้หมด ให้บันทึกไว้ที่ด้านหลังของแบบพิมพ์แล้วให้ผู้ต้องหาลงชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน

ขณะจับกุมผู้ต้องหานั้น ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ปฏิเสธ หรือภาคเสธ ให้บันทึก ปรากฏในบันทึกการจับกุม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีให้ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพหรือภาคเสธให้บันทึกปรากฏข้อเท็จจริง โดยระบุว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพหรือภาคเสธว่าอย่างไร ห้ามมิให้บันทึกแต่เพียงผู้ต้องหาให้การรับสารภาพหรือให้การภาคเสธเป็นอันขาด

3.6 บันทึกการควบคุมผู้ต้องหาเป็นเอกสารสำคัญที่สรุปข้อเท็จจริงการควบคุมผู้ต้องหา ให้บันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ในแบบพิมพ์ (แบบพิมพ์บันทึกการควบคุม) ในคดีที่มีผู้ต้องหาหลายคนให้แยกทำบันทึกคนละฉบับ โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ต้องหาจะถูกควบคุมพร้อมกันหรือไม่)

4. หมายจับ

การบันทึกข้อความลงในหมายจับตรงบรรทัด “เพื่อจัดการตามกฎหมายต่อไป...” ให้บันทึกว่า “ภายในอายุความ...ปี (ระบุจำนวนปีของอายุความ เช่น 5 ปี 15 ปี 20 ปี) แล้วระวันเดือนปีสุดท้ายของอายุความไว้ในวงเล็บ” เช่น ภายในอายุความ 5 ปี (ภายในวันที่ 20 เมษายน 2545)”

5. คำร้องและสัญญาประกัน

การบันทึกข้อความลงในคำร้องขอประกัน สำหรับกรณีใช้ตำแหน่งบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องขอประกันบันทึกคำรับรองของบุคคลดังกล่าวเพิ่มเติมไว้ในคำร้องขอประกันด้วยว่าได้เคยใช้ตำแหน่งของตนเองประกันผู้ต้องหาอื่นมาก่อนหรือไม่ ที่ใดจำนวนกี่ราย ในวงเงินเท่าใด แล้วให้ผู้ขอประกันลงชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (4) ด้วย

สำหรับกรณีที่มีการนำทรัพย์สินมาเป็นหลักประกัน ให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องขอประกัน บันทึกคำรับรองของผู้ยื่นประกันไว้ในคำร้องขอประกันด้วยว่าได้รับความยินยอมจากคู่สมรส (กรณีที่อยู่คู่สมรส) แล้วในการนำทรัพย์สินดังกล่าวมาเป็นหลักประกัน

6. การร้องทุกข์ แก่ หรือ ถอนคำร้องทุกข์

6.1 ให้บันทึกไว้ในคำให้การหรือคำให้การเพิ่มเติมของผู้ร้องทุกข์หรือผู้ถอนคำร้องทุกข์โดยไม่ต้องแยกทำบันทึกต่างหากอีก ข้อความที่บันทึกต้องมีความชัดเจน อย่าให้มีข้อความที่อาจทำให้เข้าใจว่าไม่เป็นการร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์

6.2 ให้ระบุชื่อผู้ที่ประสงค์จำนำเงินคดีหรือประสงค์จะถอนคำร้องทุกข์ไว้ทุกๆ คน

6.3 กรณีถอนคำร้องทุกข์หลังจากการสอบสวนเสร็จสิ้น ให้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการถอนคำร้องทุกข์ไว้ในคำให้การ แล้วส่งบันทึกคำให้การนั้นไปรวมเข้าไว้ในสำนวน

7. การบันทึกข้อหา/ฐานความผิด

ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาและบันทึกการจับกุม ให้บันทึกข้อหาตาม ข้อ 1.4 และ ข้อ 3.5 ดังกล่าวแล้วข้างต้น

สำหรับในเอกสารอื่นที่ระบุว่า “ข้อหา” ไว้ในแบบพิมพ์ เช่น หมายเรียกการสอบสวน บัญชีต่างๆ บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุคดีอาญา-จราจร แผนที่เกิดเหตุ บันทึกการควบคุมหรือบันทึกอื่นๆ ให้ขีดฆ่าคำว่า “ข้อหา” ออกและใช้คำว่า “ฐานความผิด” แทน แล้วบันทึกฐานความผิดลงในเอกสารดังกล่าว

8. การแจ้งสิทธิผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ

ให้พนักงานสอบสวนที่เข้าเวรและรับตัวผู้ต้องหา (แม้ไม่ใช่ผู้ต้องหาในคดีที่ตนเองรับผิดชอบสอบสวน) หรือผู้ถูกจับ (จำเลยตามหมายจับของศาลหรือผู้ต้องหาตามหมายจับท้องถิ่น) เป็นผู้ทำหน้าที่แจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกจับทราบ โดยบันทึกเรื่องการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ ไว้ในบันทึกประจำวันในข้อเดียวกันกับที่รับตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับไว้ควบคุม โดยไม่ต้องบันทึกเรื่องการแจ้งสิทธิดังกล่าวไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหาและแบบบันทึกการแจ้งสิทธิอีก

9. การสืบสวนในสำนวนคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดและสำนวนคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ (หลบหนี)

9.1 หลังจากพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในคดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใด เป็นผู้กระทำผิดหรือคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ (หลบหนี) ให้พนักงานสอบสวนรีบแจ้งเหตุและพฤติการณ์แห่งคดีที่เกิดขึ้นให้หัวหน้างานสืบสวนทราบอีกส่วนหนึ่งโดยเร็ว จากนั้นให้หัวหน้างานสืบสวนจัดการให้มีการสืบสวน แล้วส่งผลการสืบสวนให้พนักงานสอบสวนเพื่อรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

กรณีไม่มีหัวหน้างานสืบสวนให้พนักงานสอบสวนรีบแจ้งเหตุและพฤติการณ์แห่งคดีที่เกิดขึ้นให้หัวหน้าสถานีแผนก/งาน ทราบ เพื่อสั่งการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนดำเนินการ แล้วส่งผลการสืบสวนให้พนักงานสอบสวนเพื่อรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการสั่งการและการปฏิบัติในการสืบสวนให้ผู้รับผิดชอบการสืบสวนเก็บรวมไว้ที่งานสืบสวน

9.2 ในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ไม่ต้องบันทึกคำให้การของผู้สืบสวนไว้ในสำนวน เว้นแต่กรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวนคดีนั้นๆ

10. สำเนารายงานหรือเอกสารต่างๆ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

10.1 ตำหนิรูปพรรณทรัพย์หาย รายงานเหตุฉ้อฉล และรายงานข้าราชการต้องหาคืออาญาให้เก็บไว้ที่งานสอบสวน ไม่ต้องรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เว้นแต่กรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวนคดีนั้นๆ

10.2 แผนประทุษกรรม ให้จัดทำสารบบและเก็บไว้ที่งานสืบสวนไม่ต้องรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเว้นแต่กรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนนั้นๆ กรณีไม่มีงานสืบสวนให้เก็บไว้ที่งานสอบสวน เช่นเดียวกับข้อ 10.1

11. การเรียงลำดับเอกสาร การให้หมายเลข การลงชื่อในสำนวนการสอบสวน และการรวบรวมสำนวนการสอบสวนประกอบด้วยความเห็น

11.1 เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้วให้รวบรวมบันทึกและเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนรวมเข้าสำนวนไว้ถ้าเป็นสิ่งของอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียด โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

11.1.1 การเรียงลำดับเอกสาร (จัดกลุ่ม) ในสำนวนการสอบสวน อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท

11.1.1.1 เอกสารคำให้การของบุคคลทุกฐานรวมทั้งรายงานการสอบสวนซึ่งควรจัดเอกสารตามลำดับดังนี้

- (1) รายงานการสอบสวน
- (2) คำให้การผู้กล่าวหา (ถ้ามีหลายคนให้เรียงลำดับผู้กล่าวหา)
- (3) คำให้การผู้ต้องหา (ถ้ามีหลายคนให้เรียงลำดับผู้ต้องหา)
- (4) คำให้การพยาน เรียงตามลำดับความสำคัญซึ่งอาจแบ่งย่อยลงไปได้

ดังต่อไปนี้

- ก. พยานที่รู้เห็นยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหาโดยตรง (ประจักษ์พยาน)
- ข. พยานที่ช่วยพิสูจน์ความผิด เช่น ผู้ชำนาญการ ตรวจพิสูจน์แพทย์ นายทะเบียน เจ้าหน้าที่ธนาคาร เป็นต้น
- ค. พยานสนับสนุนหรือช่วยประกอบพยานอื่น เช่น พยานผู้พบอาวุธหรือของกลาง พยานที่ช่วยสนับสนุนประจักษ์พยานให้มีน้ำหนักมากขึ้น

- ง. พยานพดฺติเหตุแวดล้อม
- จ. พยานซึ่งเป็นผู้เจ้าหน้าที่ทำการตรวจค้น จับกุม ยึดหรืออายัด

11.1.1.2 เอกสารบันทึกต่างๆ ควรเรียงตามลำดับดังนี้

(1) พยานเอกสารของกลาง เช่น เช็ค ตั๋วเงินปลอม โฉนดปลอม เอกสารปลอม เป็นต้น (หากมีหลายฉบับให้เรียงตามลำดับวันเวลาเกิดเหตุก่อนหลัง เป็นลำดับไป)

(2) บัญชีทรัพย์สินต่างๆ เรียงลำดับดังนี้

- ก. บัญชีของกลางคดีอาญา
- ข. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย
- ค. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายได้คืน
- ง. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายไม่ได้คืน

(3) บันทึกพนักงานสอบสวน

(4) เอกสารซึ่งทำขึ้นเพื่อแสดงถึงสถานที่เกิดเหตุเรียงลำดับดังนี้

- ก. บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ
- ข. แผนที่เกิดเหตุ
- ค. ภาพถ่ายที่เกิดเหตุ
- ง. บันทึก แผนที่ ภาพถ่ายของกองพิสูจน์หลักฐานที่มาร่วมตรวจสอบที่เกิดเหตุ
- จ. บันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ
- ฉ. ภาพถ่ายการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

(5) เอกสารที่ทำขึ้นเพื่อแสดงถึงพยานเอกสารและวัตถุพยานเรียงลำดับ

ดังนี้

- ก. สำเนาบันทึก หรือหนังสือที่ส่งพยานเอกสารและวัตถุพยานไปตรวจและผลการตรวจพิสูจน์พยานเอกสารและวัตถุพยาน เช่น ผลการตรวจเปรียบเทียบลายมือชื่อผลการตรวจพิสูจน์อาวุธปืน รายงานการชันสูตรบาดแผล รายงานชันสูตรพลิกศพ บันทึกการตรวจพิสูจน์สภาพและเครื่องอุปกรณ์รถยนต์คันเกิดเหตุ เป็นต้น โดยให้นำผลการตรวจดังกล่าวประกอบคู่ไปกับสำเนาหรือหนังสือที่ส่งพยานเอกสารและวัตถุพยาน ไปตรวจ (เรียงกลุ่มฉบับบันทึกหรือหนังสือที่ส่งไปตรวจอยู่ข้างบนส่วนผลการตรวจอยู่ข้างล่าง)
- ข. ภาพถ่ายพยานเอกสารหรือวัตถุพยาน เช่น ภาพถ่ายทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ภาพถ่ายบาดแผลผู้ตายหรือผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

(6) เอกสารที่แสดงถึงการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหา

เรียงลำดับดังนี้

- ก. บันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา
- ข. ภาพถ่ายการชี้ตัวผู้ต้องหา
- ค. บันทึกการจับกุม
- ง. หมายจับ
- จ. คำนิรूपพรรณผู้ต้องหา
- ฉ. รูปถ่ายของผู้ต้องหา
- ช. บันทึกของความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับ
- ซ. หมายเรียกผู้ต้องหา
- ฅ. หนังสือหรือบันทึกแจ้งอาชัฒตัวและถอนอาชัฒตัวผู้ต้องหา
- ฉ. บันทึกการตรวจค้น
- ฎ. หมายค้น

(7) เอกสารที่เกี่ยวกับพยานบุคคลให้เรียงตามลำดับดังนี้

- ก. หมายเรียกพยาน
- ข. หนังสือแจ้งเหตุขัดข้องของพยาน
- ค. สำเนาใบมรณะบัตรของพยาน

(8) สำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีเรียงลำดับดังนี้

- ก. สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย เช่น ใบมรณะบัตร สำเนาทะเบียนบ้านผู้ตาย
- ข. สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ใบอนุญาตขับขี่ สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาทะเบียนรถคันที่ผู้เสียหายขับขี่
- ค. สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบอนุญาตขับขี่ สำเนาทะเบียนรถคันที่ผู้ต้องหาขับขี่ สำเนาทะเบียนอาวุธปืนของผู้ต้องหา
- ง. สำเนาเอกสารอื่นๆ

(9) บันทึกอื่นๆ ที่พนักงานสอบสวนได้ทำขึ้นเกี่ยวกับการสอบสวน ให้

- ก. บันทึกการตกลงค่าเสียหาย
- ข. บันทึกการคืนของกลางและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ค. บันทึกขออนุมัติคืนของกลางพร้อมคำสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติ

(10) หนังสือที่ติดต่อโต้ตอบ สอบถาม ระหว่างพนักงานสอบสวนกับ

หน่วยงานต่างๆ โดยให้นำหนังสือที่ตอบกลับมาประกบคู่กับสำเนาหนังสือที่พนักงานสอบสวนทำไปสอบถาม เช่น พนักงานสอบสวนมีหนังสือขอไปรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลจากนายทะเบียนฯ นายทะเบียนมีหนังสือ

เรียงลำดับดังนี้

ตอบพร้อมกับส่งสำเนาใบรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลมาให้ ให้เรียงสำเนาหนังสือที่พนักงานสอบสวนทำไป สอบถามอยู่ข้างบน ส่วนหนังสือตอบของนายทะเบียนฯ พร้อมสำเนาใบรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลอยู่ ข้างล่าง กรณีพนักงานสอบสวนทำหนังสือสอบถามไปหลายแห่งให้เรียงลำดับตามวันเวลาที่พนักงานสอบสวน ทำไปสอบถามเป็นหลัก ส่วนหนังสือตอบจะตอบก่อนหลังไม่ต้องคำนึงถึง ถ้าเป็นการสอบถามในเรื่องเดียวกัน หลายครั้งให้เรียงลำดับตามวันเวลาที่สอบถามและเรียงอยู่ในเรื่องเดียวกัน

(11) สำเนาเอกสารต่างๆ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

- ก. คำหาญรูปพรรณทรัพย์หาย (ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดี)
- ข. แผนประทุษกรรม (ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดี)

(12) เอกสารที่ได้มาซึ่งอำนาจการสอบสวนให้เรียงลำดับดังนี้

- ก. คำสั่งผู้บังคับบัญชาหรือกรมตำรวจอนุญาตให้ทำการสอบสวน (กรณีต้องขออนุญาตทำการสอบสวน)
- ข. บันทึกรของพนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นที่ขออนุญาตสอบสวน
- ค. สำเนาระเบียบและกฎหมายเกี่ยวข้องกับการขออนุญาตสอบสวน
- ง. หนังสือมอบอำนาจและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมอบอำนาจให้มาร้องทุกข์ แก่ หรือถอนคำร้องทุกข์หรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน
- จ. หนังสือร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษซึ่งผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษ ได้มีถึงพนักงานสอบสวน

(13) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกับผู้ต้องหาหลังจากถูกจับกุมให้

- ก. บันทึกการควบคุม
- ข. สำเนาคำร้องทุกข์ขอคัดฟ้องหรือฝากขัง เรียงตามลำดับตั้งแต่ครั้งที่ 1 เป็นต้นไป (เรียงครั้งที่ 1 อยู่ข้างบน ครั้งต่อไปอยู่ข้างล่างตามลำดับ)
- ค. บันทึกเสนอสัญญาประกันพร้อมคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ประกัน
- ง. คำร้องและสัญญาประกันพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือมอบอำนาจ เป็นต้น
- จ. หนังสือแจ้งนายประกันนำตัวผู้ต้องหามาส่ง
- ฉ. หลักฐานการรับ – ส่งตัวทหารผู้กระทำความผิด

เรียงลำดับดังนี้

- ข. หลักฐานการส่งเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดไปยังสถานพินิจ
- ช. หลักฐานการแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ทราบ
- ฌ. รายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
- ญ. ผลการตรวจสอบประวัติการต้องโทษและพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหา

(14) ผลการตรวจสอบประวัติและพิมพ์มือผู้ตาย

(15) บัญชีสำนวนการสอบสวน

สำหรับเอกสารนอกเหนือจากที่กล่าวไว้แล้ว ให้พนักงานสอบสวนพิจารณาเทียบเคียงว่าควรที่จะจัดในลำดับใดแล้วให้จัดเรียงอยู่ในลำดับนั้นๆ

11.1.2 การให้เลขหมายเอกสารในสำนวนการสอบสวน เนื่องจากการทำสำนวนการสอบสวน บางสำนวนไม่สิ้นสุดอยู่ที่พนักงานสอบสวน จำเป็นต้องเสนอสำนวนการสอบสวนตามลำดับชั้นขึ้นไปอีกและอาจมีการสอบสวนเพิ่มเติม จึงทำให้สำนวนการสอบสวนมีเอกสารเพิ่มอยู่เรื่อยๆ การเรียงลำดับควรเรียงจากลำดับแรกผ่านล่างสุดขึ้นมา เพราะเพื่อไว้เมื่อมีการสอบสวนเพิ่มเติม

สำหรับกรณีที่มีการสอบสวนบางเรื่องมีค่าให้การหรือเอกสารหลายแผ่นให้ใช้เลขลำดับตามบัญชีสำนวนการสอบสวนเพียงเลขเดียวแล้วให้ทับ (/) ตามจำนวนแผ่น โดยให้ใช้ / ในแผ่นท้ายเป็น 1 ขึ้นมาก่อนเพื่อป้องกันมิให้จำนวนเอกสารมีการเพิ่มเติมขึ้นมา

11.1.3 การลงชื่อในท้ายรายงานการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนผู้สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดีเป็นผู้ลงนามมีความเห็นเสนอเพียงคนเดียว จากนั้นเสนอสำนวนให้หัวหน้างานสอบสวนและหัวหน้าพนักงานสอบสวนพิจารณาที่มีความเห็นทางคดีตามลำดับ โดยให้หัวหน้างานสอบสวนและหัวหน้าพนักงานสอบสวนมีความเห็นทางคดีเป็นของตนเอง

11.2 เมื่อรวบรวมบันทึกต่างๆ เข้าสำนวนเสร็จแล้ว ให้ทำรายงานการสอบสวนติดหน้าสำนวนตามแบบพิมพ์ที่กรมตำรวจกำหนด (ค.147 – ต.85) รายงานการสอบสวนนี้จะต้องเอาข้อเท็จจริงออกมาจากที่มีปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน ข้อเท็จจริงและความเห็นจำเป็นต้องกล่าวตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

11.2.1 วัน เวลา ตำบลที่เกิดเหตุ และข้อหาอันเป็นมูลให้เกิดความผิด

11.2.2 คำให้การผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา และพยานปาก โดยย่อเอาแต่เฉพาะข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นสำคัญ และเรียงตามลำดับเช่นเดียวกับการเรียงเอกสารในสำนวนการสอบสวนตามข้อ 11.1.1(2)-(4)

11.2.3 วัตถุพยานและพยานเอกสาร ถ้ามีหลายรายการให้ระบุเลขลำดับ (วัตถุพยานและพยานเอกสาร หมายถึง วัตถุพยานและพยานเอกสารของกลางในคดี เช่น ยาเสพติด อาวุธปืน เช็ค ตั๋วเงินปลอม โฉนดปลอม เอกสารปลอม เป็นต้น)

11.2.4 หลักฐานทางคดีและการทำความเข้าใจทางคดีของพนักงานสอบสวนให้สรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นในทางคดีของพนักงานสอบสวนว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อเพราะเหตุผลอย่างไร รวมทั้ง เหตุผลในการอ้างควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องเพราะเหตุใด โดยความเห็นนั้นให้อ้างทั้งข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย (บทกฎหมายและมาตราที่ยกขึ้นปรับ) ประกอบด้วย และวินิจฉัยไปตามเหตุและผลที่ควรจะเป็น แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นย่อหน้าที่ย่อข้อเท็จจริงทั้งหมด เริ่มจากข้อความว่าคดีนี้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ข้อเท็จจริงฟังได้ความว่า... จากนั้นย่อข้อเท็จจริงตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดเรียงตามลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ โดยให้ปรากฏวัน เดือน ปี เวลาและตำบลที่เกิดเหตุ (ถ้ากระทำผิดวัน เดือน ปี เวลาและสถานที่เดียว ให้ระบุว่าตามวัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุ) อาการกิริยาของผู้กระทำผิดนั้นหรือแต่ละคนเป็นอย่างไร ทำอย่างไร ตลอดจนพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวแก่เหตุการณ์นั้นๆ ข้อเท็จจริงนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากคำให้การผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา และพยาน ซึ่งแต่ละคนอาจจะให้ข้อเท็จจริงคนละตอนแล้วนำมาผสมผสานเชื่อมโยงเป็นข้อเท็จจริงที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งถ้าได้อ่านข้อเท็จจริงนี้แล้ว สามารถเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคดีนี้ได้ทั้งหมด

ส่วนที่ 2 เป็นย่อหน้าที่พิเคราะห์ถึงพยานหลักฐานทางคดี ว่ามีพยานหลักฐานใด (พยานบุคคล วัตถุพยานหรือพยานเอกสาร) ยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ เพียงใด ถ้ามีระบุให้ชัดเจนผู้ต้องหาให้การว่าอย่างไร รับสารภาพหรือด่าสู้คดีอย่างไร มีเหตุผลน่าฟังหรือไม่ เช่น หลักฐานทางคดีมีผู้กล่าวหาและพยานยืนยันว่าค้นพบของกลางจากในตัวผู้ต้องหาและผู้ต้องหารับว่าของกลางเป็นของผู้ต้องหาซึ่งมีไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตจริง

ส่วนที่ 3 ทางคดีมีพยานหลักฐานในการ สั่งคดีว่าพอฟ้องหรือไม่พอฟ้องผู้ต้องหา เหตุผลที่พนักงานสอบสวนหยิบยกขึ้นอ้าง ควรเชื่อ ไม่เชื่อเพราะเหตุผลอย่างไร ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมทั้งเหตุผลในการอ้างให้ฟ้องหรือไม่ฟ้องในความผิดฐานใด (ตามที่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบในบันทึกคำให้การผู้ต้องหา) ตามบทกฎหมายใด ถ้าบทกฎหมายใดมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้อ้างบทกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมให้ครบถ้วน จากนั้นจึงระบุว่าเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามตัวบทกฎหมายที่อ้างถึงดังกล่าวข้างต้น

ถ้าเป็นคดีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ให้ระบุว่าพฤติการณ์และการกระทำของคนร้ายเป็นความผิดฐานใด ตามบทกฎหมาย (ถ้าบทกฎหมายใดมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้อ้างบทกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมให้ครบถ้วน) จากนั้นระบุว่าได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว แต่ยังไม่ทราบว่าคนร้ายเป็นใคร ในชั้นนี้เห็นควรงดการสอบสวนหรือควรรอให้ทางการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140(1) วรรคแรกหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี

ส่วนที่ 4 ถ้าคดีใดในสำนวนการสอบสวนปรากฏกรณีดังต่อไปนี้ เช่น

- ก. มีใบแดงแจ้งโทษของผู้ต้องหาเข้าหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องคดีขอให้ฟ้องเพิ่มโทษฐานไม่เจ็ดหลายหรือโทษกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้ายอันควรเพิ่มโทษหรือกักกัน

- ข. ผู้ต้องหาหลายคดี ให้กล่าวไว้ให้ชัดแจ้งว่าคดีอื่นดำเนินการไป ณ ศาลใด เพื่อพนักงานอัยการจะได้แถลงต่อศาลได้สะดวก ถ้ามามีทราบภายหลังก็แจ้งให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนแรกทราบ
- ค. ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมโดยคำสั่งศาลอยู่แล้ว ให้กล่าวไว้ให้ชัดเจนว่าถูกควบคุมแต่เมื่อใด ครบกำหนดเมื่อใด
- ง. ในกรณีที่มีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่ปล่อยชั่วคราว เช่น จะหลบหนีหรืออาจจะไปก่ออันตรายแก่พยานหรือจะไปทำให้คดีเสียหาย ให้เขียนบรรยายเหตุผลในสำนวนไว้เพื่อพนักงานอัยการจะได้ทราบและอาจอาศัยเหตุผลนั้นแถลงคัดค้านต่อศาล
- จ. ผู้ต้องหาเป็นคนต่างด้าวและเข้าหลักเกณฑ์เนรเทศ ให้เขียนไว้ให้พนักงานอัยการทราบว่าได้เสนอขอเนรเทศไปทางหนึ่งด้วยแล้ว
- ฉ. ถ้ามีของกลางก็ต้องให้ปรากฏในสำนวนว่าเก็บรักษาไว้หรือส่งพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนหรือได้คืนให้ใครไปเพราะเหตุใด
- ช. คดีที่เทศบาลได้รับมอบเป็นเจ้าหน้าที่อนุวรรตการตามกฎหมายให้เขียนไว้ด้วยว่า “เหตุเกิดในเขตเทศบาล” เพื่อพนักงานอัยการจะได้กล่าวในฟ้อง ดังนั้น จึงให้เขียนเหตุผลนั้นๆ ลงในท้ายรายงานด้วย

12. บรรดาระเบียบหรือคำสั่งใดที่ขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ ให้เป็นอันยกเลิกและให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งนี้
โดยเคร่งครัด
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป
สั่ง ณ วันที่ 28 พฤษภาคม 2541

(ลงชื่อ) พลตำรวจเอก ประชา พรหมนอก

(ประชา พรหมนอก)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กรมตำรวจ โทร. 2052358
ที่ 0606.6/2787 วันที่ 9 มีนาคม 2541
เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญา

รอง อ.ตร., ผู้ช่วย อ.ตร., ผพ.พ.น., จตร., ผพช.น., ก., ภ.1-9, ปส., ศ., สดม., ผบก.คค. และ ผบก.วช.

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการรับรองไว้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ทั้งยังได้บัญญัติถึงการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐไว้ด้วยว่าต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงต้องใช้ความระมัดระวังมิให้เป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ ประกอบกับพนักงานสอบสวนยังมีความเข้าใจในข้อกฎหมายสมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคลาดเคลื่อนบางประการ ทำให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างและไม่อยู่ในแนวทางเดียวกัน อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อพนักงานสอบสวนและกรมตำรวจโดยรวมได้

ตร. ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าวและเพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจึงวางแนวทางปฏิบัติสำหรับพนักงานสอบสวนไว้ดังนี้

1. การแจ้งข้อหา

1.1 กรณีที่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้แล้ว เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือผู้ปรากฏอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบส่วนการจะจับกุมหรือไม่ ให้เป็นไปตามข้อ 2 ของหนังสือนี้

1.2 กรณีมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ถ้าคำแจ้งความนั้นยังไม่แน่ชัดว่าเป็นความผิดอาญาหรือมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงตามคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษหรือไม่ โดยให้ถือปฏิบัติตามคำสั่ง ตร. ที่ 886/2540 ลง ส.ค. 40

1.3 กรณีดังกล่าวตาม 1.2 หากผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษยืนยันว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงและปรากฏผู้ต้องหาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้และแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ แล้วดำเนินการสอบสวนไว้เป็นผู้ต้องหา ส่วนการจะจับกุมหรือไม่ ให้เป็นไปตามข้อ 2 ของหนังสือนี้

1.4 กรณีมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ถ้าคำแจ้งความนั้นแน่ชัดว่าไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริง แต่ผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษยืนยันว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำและปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือผู้ปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ถูกกล่าวหา ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน แต่ถ้ากรณีดังกล่าวผู้ถูกกล่าวหาถูกจับตัวส่งมายังพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้และแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ แล้วสอบสวนไว้เป็นผู้ต้องหาและให้ผู้ต้องหากลับไปโดยไม่ต้องจัดให้มีการปล่อยชั่วคราว

2. การจับกุม

ตาม ป.วิ. อาญา มาตรา 16 บัญญัติถึงการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองหรือตำรวจไว้ว่า อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายอันว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 136 บัญญัติเป็นหลักการไว้ว่าพนักงานสอบสวนจะจับและควบคุม หรือจะจัดการให้จับหรือควบคุมผู้ต้องหาหรือบุคคลใดซึ่งในระหว่างการสอบสวนปรากฏว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามบทบัญญัตินี้ในเรื่องนั้นๆ ก็ได้ จากบทบัญญัติของ ป.วิ.อาญา มาตรา 16 และมาตรา 136 ดังกล่าว จึงเป็นการบ่งชี้ว่าการปฏิบัติหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวนนอกจากจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้วยังต้องปฏิบัติตามข้อบังคับที่ออกมาเพื่อรองรับการปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ด้วยประกอบกับข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 แก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2525 ข้อ 1 กำหนดว่า ในกรณีที่ จะออกหมายจับตามมาตรา 66(1) หรือ (2) แห่ง ป.วิ.อาญา เว้นแต่ความผิดสุ่มโทษ หรือความผิดว่าด้วยจราจรทางบกและคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาท เจ้าพนักงานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วเสนอขอรับความเห็นชอบก่อน และกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายจับตามความในมาตรา 78 วรรคสอง แห่ง ป.วิ.อาญา และหากเป็นการจับโดยอาศัยเหตุที่จะออกหมายจับได้ตามมาตรา 66(1) หรือ (2) แห่ง ป.วิ.อาญา จะต้องได้รับความเห็นชอบก่อน เช่นเดียวกันกับการขอออกหมายจับ การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเรื่องการจับ นอกจากจะปฏิบัติตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 136 แล้ว จะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการสอบสวนดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ด้วยดังนี้

2.1 ในกรณีที่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไว้แล้ว เมื่อผู้ต้องหาปรากฏต่อหน้าพนักงานสอบสวน โดยถูกเรียกมา ถูกส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง พนักงานสอบสวนสามารถจับกุมได้ ถ้าในระหว่างการสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหาที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าเป็นผู้กระทำความผิด แต่ต้องเป็นกรณีที่สามารจับได้โดยไม่ต้องขอรับความเห็นชอบตามข้อบังคับ (มิใช่เป็นการจับกุมโดยอาศัยเหตุที่จะออกหมายจับได้ตามมาตรา 66(1) หรือ (2) ป.วิ.อาญา)

ถ้าเป็นการจับกุมในกรณีที่ต้องได้รับความเห็นชอบก่อน (โดยอาศัยเหตุที่จะออกหมายจับตามมาตรา 66(1) และ (2) ป.วิ.อาญา) พนักงานสอบสวนจะต้องได้รับความเห็นชอบตามข้อบังคับก่อนจึงจับกุมได้

2.2 กรณีพนักงานสอบสวนของความเห็นชอบจับกุมแล้ว แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ ถ้าผู้ต้องหาปรากฏต่อหน้าพนักงานสอบสวน โดยถูกเรียกมา ถูกส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง พนักงานสอบสวนไม่สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ เนื่องจากผู้ให้ความเห็นชอบตามข้อบังคับไม่เห็นชอบให้จับกุม พนักงานสอบสวนกระทำได้เพียงแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบแล้วดำเนินการสอบสวนไว้เป็นผู้ต้องหา ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา ม.134 หลังจากนั้นให้ผู้ต้องหากลับไปโดยไม่ต้องจัดให้มีการปล่อยชั่วคราว

2.3 กรณีพนักงานสอบสวนขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับและไม่ได้รับความเห็นชอบ แต่เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว พนักงานสอบสวนสามารถทำการจับกุม ควบคุม แจ้งข้อหา และทำการสอบสวนไว้เป็นผู้ต้องหาได้ เนื่องจากเป็นกรณี ข้อยกเว้นตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 78(4) และเป็นกรณีที่ไม่ต้องขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับตาม ข้อบังคับ

2.4 กรณีพนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับตามข้อบังคับ ทั้งที่เป็นกรณีที่จะต้องขอความเห็นชอบ แต่ใช้วิธีออกหมายเรียกผู้ต้องหามาพบและทำการจับกุม ตาม ป.วิ.อาญา ม.136 เช่นนี้ พนักงานสอบสวนไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับ แต่เมื่อ พนักงานสอบสวนได้ออกหมายเรียกผู้ต้องหามาพบและผู้ต้องหามาพบตามหมายเรียก พนักงานสอบสวนสามารถ แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบและทำการสอบสวนปากคำได้ แต่เมื่อแจ้งข้อหาและทำการสอบสวนปากคำแล้วให้ ผู้ต้องหากลับไปโดยไม่ต้องจัดให้มีการปล่อยชั่วคราว

2.5 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับและไม่ได้รับความเห็นชอบ แต่พนักงานสอบสวนได้ออกหมายเรียกผู้ต้องหามาพบเพื่อทำการสอบสวน หรือในกรณีที่ต้องขอรับความเห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับก่อนและพนักงานสอบสวนไม่ได้ขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับแต่ใช้วิธีออกหมายเรียกผู้ต้องหามาพบเพื่อทำการสอบสวน ปรากฏว่าทั้ง 2 กรณี ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก (จัดหมายเรียก) ผู้ต้องหาไม่มีความผิดฐานขัดกันคำบังคับตามกฎหมายของพนักงานสอบสวนซึ่งให้มา เพื่อให้ถือคำตามมาตรา 168 ป.อาญา การที่ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก (จัดหมายเรียก) เป็นเพียงเหตุที่จะนำมา ซึ่งการออกหมายจับในความผิดฐานเดิม (ฐานความผิดที่เป็นเหตุให้ออกหมายเรียก) เท่านั้น เพราะผู้ต้องหาไม่มีสิทธิ ที่จะให้ถือคำหรือไม่ให้ถือคำหรือจะให้ถือคำอย่างไรก็ได้ ฉะนั้นในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียกของ พนักงานสอบสวน ถ้าเป็นกรณีที่เคยขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับไว้แล้วแต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ พนักงานสอบสวนสามารถนำเหตุที่ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียกไปประกอบเป็นเหตุผลในการขอรับความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับใหม่ได้อีกและในกรณีที่ไม่ได้ขอความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับมาก่อน พนักงานสอบสวนถือสาเหตุที่ผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก (จัดหมายเรียก) มาประกอบเป็นเหตุผลในการขอความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับเช่นเดียวกัน

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ออกหมายเรียกดังกล่าวและผู้ต้องหาได้มาพบพนักงานสอบสวน ตามหมายเรียก พนักงานสอบสวนไม่สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้ พนักงานสอบสวนคงทำได้แต่เฉพาะการแจ้ง ข้อหาและให้ผู้ต้องหากลับไป ดังกล่าวใน ข้อ 2.2 และข้อ 2.3

2.6 ในกรณีที่สามารถจับกุมได้โดยไม่ต้องขอรับความเห็นชอบ พนักงานสอบสวนจะต้องออกหมายเรียกผู้ต้องหาให้มาพบพนักงานสอบสวนเสียก่อน เมื่อผู้ต้องหาพบพนักงานสอบสวนแล้วก็ให้ดำเนินการ แจ้งข้อหาส่วนการจับกุม ควบคุม หรือปล่อยชั่วคราวสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินการได้ตามกฎหมาย (ป.วิ. อาญา มาตรา 136) แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนนำเหตุที่ไม่มาตามหมายเรียกมาเป็น เหตุในการออกหมายจับ (ในความผิดฐานเดิมที่เป็นเหตุให้ออกหมายเรียก) ตามมาตรา 66(3) ป.วิ.อาญาและ ไปทำการจับผู้ต้องหาตามหมายจับ เมื่อจับตัวมาได้แล้วให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ควบคุม หรือปล่อยชั่วคราวไปตามกฎหมาย

3. การแจ้งข้อหา จับ คุ่มขัง หรือหมายเรียก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 6 บัญญัติให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือ ข้อบังคับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญบทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ และตามมาตรา 165 มาตรา 167 ได้บัญญัติถึงข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติสำหรับตำรวจโดยทั่วไปและพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการจับ คุ่มขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไว้หลายประการ อันเป็นการบัญญัติถึงการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากการปฏิบัติต่อบุคคลทั่วไปที่มีมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา และสามารถสรุปถึงการปฏิบัติของตำรวจและพนักงานสอบสวน ดังนี้

3.1 นอกสมัยประชุม การแจ้งข้อหา การจับ คุ่มขัง ปลดปล่อยชั่วคราว หรือหมายเรียกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา สามารถดำเนินการได้ตามปกติเช่นเดียวกันกับบุคคลที่มีมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

3.2 ในระหว่างสมัยประชุมห้ามมิให้จับ คุ่มขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

คำว่า “ได้รับอนุญาตจากสภา” หมายถึง การที่ต้องนำเรื่องดังกล่าวนั้นเข้าพิจารณาในที่ประชุมสภา และมีมติอนุญาตเท่านั้น เฉพาะแต่ประธานสภาเพียงผู้เดียวไม่มีอำนาจอนุญาต ข้อห้ามที่มีให้จับ คุ่มขัง หรือหมายเรียกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าว ไม่ใช่เป็นเอกสิทธิเฉพาะตัวของผู้ที่เป็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในอันที่จะสละได้ด้วยตนเอง ข้อห้ามดังกล่าวเป็นข้อห้ามโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ การปฏิบัติของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบว่ามีหลักฐานการได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นสังกัดอยู่หรือไม่

3.3 ในระหว่างสมัยประชุม เมื่อมีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้หัวหน้าหน่วยงานชั้นต้นของผู้ที่ทำการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภารายงานไปยังประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกทราบโดยพลันและให้รายงานให้ ดร. ทราบ โดยพลันเช่นเดียวกัน

เมื่อได้รายงานให้ประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกทราบดังกล่าวแล้วและประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับ ให้จัดการปล่อยผู้ถูกจับไปโดยพลันและให้รายงานให้ ดร.ทราบ

3.4 ในกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ถูกควบคุมอยู่ในระหว่างสอบสวนอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมผู้ถูกจับต่อไปได้ แต่ต้องปล่อยตัวไปทันทีเมื่อประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกร้องขอ

การปล่อยตัวดังกล่าว ให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุมพนักงานสอบสวนต้องจัดการนำตัวผู้ถูกปล่อยมาควบคุมไว้ตามกฎหมายต่อไป

3.5 ในระหว่างสมัยประชุม หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้ต้องหาและสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่ไม่อนุญาตให้จับหรือหมายเรียกสมาชิกผู้นั้นมาทำการสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาหรือยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของสภา แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง ให้พนักงานสอบสวนเพียงแจ้งข้อหาให้ทราบและทำการสอบสวนไว้เป็นผู้ต้องหา ห้ามมิให้จับคุมขังและปล่อยชั่วคราวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้น

4. การสอบสวนกรณีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี

ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 147 ได้บัญญัติว่า “เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีกเว้นแต่จะได้อพยพหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้” จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนยังมีความสับสนในการพิจารณาพยานหลักฐานใหม่ว่าเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือของพนักงานอัยการ ทั้ง ตร. มิได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติสำหรับพนักงานสอบสวนในเรื่องดังกล่าวไว้ การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนจึงแตกต่างกันไม่อยู่ในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนอยู่ในแนวทางเดียวกัน ตร. จึงวางแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

4.1 การพิจารณาว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้ ตามนัย ป.วิ.อาญา มาตรา 14 เป็นอำนาจการวินิจฉัยของพนักงานสอบสวน

4.2 หากพนักงานสอบสวนได้พิจารณาวินิจฉัยว่ากรณีพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไปเช่นเดียวกันกับการสอบสวนคดีทั่วไป โดยไม่ต้องจัดให้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษใหม่

“พยานหลักฐานใหม่” หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่เคยมีอยู่ในชั้นสอบสวนเดิม พยานบุคคลที่มีอยู่แล้วในชั้นสอบสวนเดิมแต่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนไว้ไม่ละเอียดหรือขาดประเด็นสำคัญและต่อมาภายหลังได้สอบสวนพยานบุคคลนั้นในรายละเอียดหรือในประเด็นสำคัญเพิ่มเติมเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่

4.3 เมื่อผู้เสียหายหรือผู้หนึ่งผู้ใดร้องขอให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนในเรื่องที่พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว โดยมอบพยานหลักฐานให้พนักงานสอบสวนและอ้างว่าพยานหลักฐานที่มอบให้ นั้นเป็นพยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาได้ ให้พนักงานสอบสวนรับพยานหลักฐานนั้นไว้ดำเนินการ

4.4 ในการดำเนินการของพนักงานสอบสวนให้นำสำนวนคดีหรือสำเนาสำนวนคดีอาญาเรื่องเดิมมาประกอบการพิจารณาและให้พนักงานสอบสวนหรือผู้บังคับบัญชาถือปฏิบัติตามคำสั่ง ตร.ที่ 886/2540 ลง 11 ส.ค. 40 เรื่องแนวทางปฏิบัติในการสืบสวนคดีอาญาก่อนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วแต่กรณีโดยอนุโลม

5. ระเบียบหรือคำสั่งของกรมตำรวจใดที่ขัดหรือแย้งกับหนังสือสั่งการนี้ ให้ใช้หนังสือสั่งการนี้แทน จึงแจ้งมาเพื่อทราบและให้ผู้ได้บังคับบัญชาทราบและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

พล.ต.อ. ประชา พรหมนอก

(ประชา พรหมนอก)

อ.ตร.

หมายเหตุ

คำสั่ง ตร.ที่ 886/2540 ลง 11 ส.ค. 40 เรื่องแนวทางปฏิบัติในการสืบสวนคดีอาญาก่อนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ถูกยกเลิกโดยระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2542 และระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ตามลำดับ

ภาคผนวก

4

คำแปล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้อง
และ
ตัวอย่างคำร้องขอออกหมายจับ และหมายจับของประเทศญี่ปุ่น

คำแปลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของประเทศญี่ปุ่น

(เฉพาะส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับการแจ้งข้อกล่าวหา)

(ข้อแนะนำบุคคลผู้ดำเนินงานเกี่ยวกับการสืบสวน)

Article 196. A public procurator, a secretary of the public procurator's office, a policeman, a counsel, and the other person officially connected with an investigation shall take such precaution as not to injure the reputation of the suspect or other persons and as not to disturb an investigation.

มาตรา 196 พนักงานอัยการ ผู้ช่วยอัยการ พนักงานตำรวจ ทนายความ และบุคคลอื่นใดซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวน จักต้องดำเนินงานด้วยความระมัดระวังมิให้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลอื่น และต้องไม่เป็นการยุ่งยากแก่การสืบสวน

(การสอบสวนที่จำเป็นแก่การสืบสวน)

Article 197. With regard to an investigation, a necessary examination may be made in order to attain the object thereof : Provided, That compulsory measures may not be taken unless otherwise stipulated in this Code.

2. In regard to an investigation, a report on necessary matters may be asked by referring to public offices, or public and private organizations.

มาตรา 197 ในการสืบสวนนั้น อาจมีการสอบสวนที่จำเป็นเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงคในการสืบสวนดังกล่าว โดยห้ามมิให้ใช้มาตรการที่เป็นการบังคับ เว้นแต่จะได้กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายนี้

2 ในการสืบสวน อาจมีการขอให้ส่งรายงานในเรื่องที่จำเป็นจากหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรของรัฐและเอกชน

(การเรียกให้ผู้ต้องสงสัยมาปรากฏตัวเพื่อทำการสอบสวน)

Article 198. A public procurator, a secretary of the public procurator's office a policeman may, when it is necessary for conducting an investigation of an offense, call upon the suspect to appear and examine him : Provided, That the suspect may, except in such cases as arrested or detained, refuse to appear, or leave at any time after appearance.

2. At the examination as mentioned in the preceding paragraph, the suspect shall beforehand be notified that he shall not be required to make statement contrary to his will.

3. The statement of the suspect may be recorded in a protocol.

4. The protocol as mentioned in the preceding paragraph shall be perused by or read to the suspect for his verification, and in case the suspect has made a motion for any addition or deletion, or alteration, his statement with regard thereto shall be entered in the protocol.

5. The suspect may, when he has affirmed that the contents of the protocol are correct, be asked to sign and make seal thereon : Provided, That this shall not apply if he refused to do so.

มาตรา 198 เมื่อจำเป็นแก่การสืบสวนการกระทำความผิด พนักงานอัยการ เลขานุการ การสำนักงานอัยการ หรือพนักงานตำรวจอาจ เรียกให้ผู้ต้องสงสัยมาปรากฏตัวและทำการสอบสวน ทั้งนี้ ผู้ต้องสงสัยอาจปฏิเสธการมาปรากฏตัว หรือกลับในเวลาใดๆ ก็ได้ หลังการมาปรากฏตัว เว้น แต่เป็นกรณีที่มีการจับกุมหรือการกักตัวไว้

2 ในการสอบสวนดังกล่าวในวรรคก่อนนี้ ผู้ต้องสงสัยต้องได้รับแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ว่าตนไม่จำเป็นต้องให้ถ้อยคำใดซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

3 ถ้อยคำของผู้ต้องสงสัยนั้น อาจบันทึกไว้ในบันทึกคำให้การได้

4 ให้อ่านบันทึกคำให้การดังกล่าวในวรรคก่อนนี้ให้ผู้ต้องสงสัยฟัง หรือให้ผู้ต้องสงสัย ตรวจทานบันทึกคำให้การดังกล่าวเพื่อให้มีการตรวจสอบความถูกต้อง และหากผู้ต้องสงสัยได้มีคำ ร้องขอให้เพิ่มเติมหรือตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ให้รวมบันทึกถ้อยคำนั้นเข้ากับบันทึก คำให้การด้วย

5 เมื่อผู้ต้องสงสัยยืนยันว่าข้อความตามบันทึกคำให้การถูกต้องแล้ว อาจขอให้ผู้ต้อง สงสัยลงลายมือชื่อและให้ประทับตราบนบันทึกคำให้การนั้น อย่างไรก็ดี ห้ามมิให้ใช้กรณีนี้ หากผู้ ต้องสงสัยปฏิเสธที่จะดำเนินการอย่างนั้น

(ข้อกำหนดในการจับตามหมายจับ)

Article 199. A public procurator, a secretary of the public procurator's office, or a policeman may, in case it shall have reason to believe that the suspect has committed an offense, arrest him upon a warrant for arrest issued beforehand by a judge : Provided, That as to the offenses punishable by a fine of not more than three hundred thousand yen (twenty thousand yen, for the time being, as for offenses other than those against the Penal Code, the Law concerning

Punishment of Physical Violence and Others, and the Law for the Adjustment of Penal Regulations concerning Economic Affairs), penal detention, or a minor fine, the suspect may be arrested only when he has no fixed dwelling, or fails to comply with such appearance as stipulated in the preceding Article without justifiable reasons.

2. In case a judge deems that there exist sufficient reasons to suspect that the suspect has committed an offense, he shall issue a warrant for arrest as mentioned in the preceding paragraph upon request of a public procurator or a police official (with regard to a police official, it shall confine to such a person ranking with police inspector or higher rank as designated by the National Public Safety Commission or the Prefecture Public Safety Commission; hereinafter the same in this Article.) : Provided, That this shall not apply in case he deems that it is evidently unnecessary to arrest.

3. A public procurator or a police official shall, in case a warrant for arrest has been requested or issued previously to the suspect with regard to the same offense in the case of requesting the warrant for arrest as mentioned in paragraph 1, inform the court of that effect.

มาตรา 199 พนักงานอัยการ เลขาธิการสำนักงานอัยการ หรือพนักงานตำรวจอาจจับผู้ต้องสงสัยตามหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาก่อนหน้าแล้ว หากมีเหตุผลเชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิด อย่างไรก็ดี สำหรับการกระทำความผิดซึ่งมีโทษปรับไม่เกินสามแสนบาท (สองหมื่นบาท) ขณะนั้น สำหรับการกระทำความผิดอื่นนอกจากความผิดต่อประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายและความรุนแรงอื่น ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดระเบียบการลงโทษว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจ) ความผิดที่มีโทษกักขัง หรือความผิดซึ่งมีโทษปรับเล็กน้อยนั้น ผู้ต้องสงสัยจะถูกจับกุม ก็ต่อเมื่อผู้ต้องสงสัยนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาปรากฏตัวตามที่ได้บัญญัติในมาตราก่อนนี้ โดยปราศจากเหตุผลอันเชื่อถือได้

2 ในกรณีที่ ผู้พิพากษา มีความเห็นว่ามีเหตุผลเพียงพอให้สงสัยว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิด ผู้พิพากษานั้นอาจออกหมายจับดังกล่าวในวรรคก่อน ตามที่พนักงานอัยการหรือนายตำรวจร้องขอ (สำหรับนายตำรวจ ให้หมายความถึงผู้ซึ่งมียศระดับสารวัตรหรือสูงกว่า ดังที่กำหนดโดยคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยสาธารณะแห่งชาติ หรือคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยสาธารณะแห่งจังหวัด ซึ่งต่อไปในมาตรานี้ให้มีความหมายเดียวกัน) อย่างไรก็ดี ความในข้อนี้มีให้ใช้บังคับ หากผู้พิพากษาเห็นว่า มีหลักฐานว่าไม่มีความจำเป็นจะต้องจับกุม

3 พนักงานอัยการหรือนายตำรวจต้องแจ้งให้ศาลทราบด้วยว่า ได้เคยมีการร้องขอให้ออกหมายจับ หรือเคยมีการออกหมายจับผู้ต้องสงสัยก่อนหน้านี้แล้ว ด้วยเหตุแห่งการกระทำ ความผิดเดียวกัน ในกรณีการร้องขอให้มีการออกหมายจับดังกล่าวในวรรค 1

(รูปแบบหมายจับ)

Article 200. A warrant for arrest shall contain the name and address of the suspect, offense, gist of facts under charge, public office or other places to be taken, effective period and a statement setting forth that after lapse of the said period the warrant shall be unexecuted and returned as well the date of issuance thereof, and such matters as prescribed in the rules of the courts; and the name and seal of the judge shall be put thereon.

2. The provisions of Article 64 paragraphs 2 and 3 shall apply mutatis mutandis to a warrant for arrest.

มาตรา 200 หมายจับต้องประกอบด้วยชื่อและที่อยู่ของผู้ต้องสงสัย การกระทำ ความผิด ใจความสำคัญของข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหา สถานที่สาธารณะหรือสถานที่อื่นใดซึ่งจะใช้เป็นที่ควบคุมผู้ต้องสงสัย ระยะเวลาที่มีผลบังคับ ถ้อยคำที่แสดงว่าหลังจากพ้นกำหนดระยะเวลา ดังกล่าวแล้วหมายจะสิ้นผลบังคับใช้และต้องส่งกลับคืน พร้อมทั้งให้มีวันออกหมาย และสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งกำหนดไว้ในระเบียบของศาล ทั้งนี้ ให้มีชื่อและตราประทับของผู้พิพากษาปรากฏบนหมายจับ ด้วย

2. ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 64 วรรค 2 และ 3 มาบังคับใช้กับหมายจับโดยอนุโลม

Article 64. A warrant for custody or commitment shall contain the name and dwelling of the accused, offense, outline of charge, place where to bring him or prison where to detain him, the effective period, a statement to the effect that after the effect that after the lapse of such period the warrant shall not be executed and be returned, the date of issuance thereof, and such other matters as prescribed by the rules of the courts; and the name and seal of the presiding judge or the commissioned judge shall be put thereon.

2. In case the name of the accused is unknown, he may be described by looks, build, or such other features as enabling one to identify him.

3. In case the dwelling of the accused is unknown, it need not be stated therein.

มาตรา 64 หมายถึงเพื่อควบคุมตัวหรือให้ส่งตัว ...

2 หากไม่ทราบชื่อของผู้ถูกกล่าวหา ให้บรรยายลักษณะที่ปรากฏ รูปร่าง หรือลักษณะอื่นใดที่ทำให้สามารถชี้ตัวผู้ถูกกล่าวหาได้

3 หากไม่ทราบที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ก็ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในหมายนั้น

(วิธีจับ)

Article 201. In arresting the suspect under a warrant for arrest such warrant shall be shown to him.

2. The provisions of Article 73 paragraph 3 shall apply mutatis mutandis in such cases as the suspect is arrested under a warrant for arrest.

มาตรา 201 ในการจับผู้ต้องสงสัยตามหมายจับนั้น จะต้องแสดงหมายจับแก่ผู้ต้องสงสัย

2 ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 73 วรรค 3 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีดังมาตราดังกล่าว ขณะที่ผู้ต้องสงสัยถูกจับตามหมายจับ

Article 73. In executing a warrant for custody, the accused shall, after showing it him, be brought as immediately as possible and directly to the designated court or any other place. With regard to the warrant for custody as mentioned in Article 66 paragraph 4, the accused shall be brought before the judge who issued such warrant.

2. In executing a warrant for commitment, the accused shall be brought as immediately as possible and directly to the designated prison.

3. In case a warrant for custody or commitment cannot be shown due to not being in possession thereof and it requires urgent, the execution may, notwithstanding the provisions of the preceding two paragraphs, be made by informing the accused of the outline of the charge and a warrant being issued : Provided, That such warrant shall be shown as soon as possible.

มาตรา 73 ในการดำเนินการตามหมายเพื่อควบคุมตัวหรือให้ส่งตัว ...

2 ...

3 ในกรณีที่ไม่สามารถแสดงหมายเพื่อควบคุมตัวหรือให้ส่งตัวได้ เนื่องจากมิได้มีอยู่ในครอบครองขณะนั้น และเป็นกรณีฉุกเฉิน อาจดำเนินการได้โดยการแจ้งผู้ถูกกล่าวหาให้ทราบถึงข้อกล่าวหาโดยสังเขป และกำลังออกหมาย โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงสองวรรคก่อน อย่างไรก็ตามก็จะต้องนำหมายดังกล่าวมาแสดงทันทีที่สามารถกระทำได้

(วิธีดำเนินการโดยนายตำรวจ การจำกัดเวลาในการส่งให้แก่พนักงานอัยการ)

Article 203. A police official shall, when arrested the suspect under a warrant for arrest, or received the suspect arrested under a warrant for arrest, forthwith inform him of the gist of facts constituting the offense and the right to appoint a counsel, and shall give an opportunity for the explanation thereof; and shall forthwith release him in case he believes that it is not necessary to retain him; and shall, in case he believes that it is necessary to retain him, take such procedure as to send him to a public procurator within forth eight hours as from the time when the suspect was arrested, together with the documents and evidence.

2. In the case of the preceding paragraph, the suspect shall be asked whether or not he has a counsel, and if he has, he shall not be informed of the right to appoint a counsel.

3. In case the procedure for sending is not taken within the limitation on time as mentioned in paragraph 1. The suspect shall immediately be released.

มาตรา 203 เมื่อเข้าจับผู้ต้องสงสัยตามหมายจับ หรือได้รับตัวผู้ต้องสงสัยซึ่งถูกจับตามหมายจับ นายตำรวจต้องแจ้งผู้ต้องสงสัยในทันที ซึ่งใจความสำคัญของข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิด และสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความ และต้องให้โอกาสในการอธิบายข้อเท็จจริงนั้นด้วย และต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันทีที่ตนเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวไว้ และในกรณีที่เชื่อว่าจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ ให้ส่งตัวผู้ต้องสงสัยไปยังพนักงานอัยการภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้จับกุมผู้ต้องสงสัย พร้อมทั้งส่งเอกสารและหลักฐานไปด้วย

2 ในกรณีตามวรรคก่อน ให้ถามผู้ต้องสงสัยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้ามี ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งสิทธิในการแต่งตั้งทนายความ

3 ในกรณีที่ไม้อาจดำเนินการการส่งตัวได้ตามวิธีการส่งตัวผู้ต้องสงสัย ภายในระยะเวลาที่จำกัดดังกล่าวไว้ในวรรคแรก ต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที

(วิธีดำเนินการโดยพนักงานอัยการ การจำกัดเวลาในการส่งฟ้อง)

Article 204. A public procurator shall, when arrested the suspect under a warrant for arrest or received the suspect (excluding the suspect sent in accordance with the provisions of the preceding Article) arrested under a warrant for arrest, forthwith inform him of the gist of facts constituting the offense and the right to appoint a counsel and shall give an opportunity for explanation thereof; and shall forthwith release him in case he believes that it is not necessary to retain him, request a judge the commitment of the suspect within fortyh eight hours as from the

time when the suspect was arrested: Provided, That the request for commitment is not necessary in case the public prosecution was instituted within such limitation on time.

2. If the request for commitment or the public prosecution is not made within the limitation on time as mentioned in the preceding paragraph, the suspect shall forthwith be released.

3. The provisions of paragraph 2 of the preceding Article shall apply mutatis mutandis in the case of paragraph 1.

มาตรา 204 เมื่อเข้าจับผู้ต้องสงสัยตามหมายจับ หรือได้รับตัวผู้ต้องสงสัยซึ่งถูกจับตามหมายจับ (ไม่รวมถึงกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกส่งตัวตามบทบัญญัติในมาตราก่อน) พนักงานอัยการต้องแจ้งผู้ต้องสงสัยในทันทีซึ่งใจความสำคัญของข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิดและสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายความ และต้องให้โอกาสในการอธิบายข้อเท็จจริงนั้นด้วย และต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันทีที่ตนเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวไว้ และในกรณีที่เชื่อว่าจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ ให้ร้องขอต่อผู้พิพากษาให้มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้จับกุมผู้ต้องสงสัย อย่างไรก็ตาม ไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอดังกล่าว หากมีการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าว

2 ในกรณีที่ไม่ได้ร้องขอให้มีอำนาจควบคุมตัว หรือมิได้มีการฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่จำกัดดังกล่าวไว้ในวรรคก่อน ต้องปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที

3 ให้นำบทบัญญัติแห่งวรรค 2 ของมาตราก่อนหน้าีมาบังคับใช้โดยอนุโลม สำหรับกรณีตามวรรคแรก

(การจับกรณีฉุกเฉิน)

Article 210. A public procurator, a secretary of the public procurator's office, or a policeman may, when there exist sufficient reasons to suspect that the suspect has committed a crime punishable by death penalty or life imprisonment, or penal servitude or imprisonment for the maximum period of more than three years and exigency is required, and the request for a warrant for arrest of a judge may not be obtained, arrest him by informing of the reasons therefor, In this case, the procedure for the request for a warrant for arrest of a judge shall be taken immediately. When a warrant for arrest is not issued, the suspect shall immediately be released.

2. The provisions of Article 200 shall apply mutatis mutandis to the warrant for arrest as mentioned in the preceding paragraph.

มาตรา 210 เมื่อปรากฏว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือการลงโทษให้ทำงานหรือโทษจำคุกซึ่งมี ระวางโทษสูงสุดเกินสามปี และมีความจำเป็นเร่งด่วน และยังไม่ได้รับคำร้องซึ่งขอให้ผู้พิพากษา ออกหมายจับ พนักงานอัยการ ผู้ช่วยอัยการ หรือพนักงานตำรวจอาจจับผู้ต้องสงสัยได้โดยแจ้งต่อ ผู้ต้องหาถึงเหตุผลข้างต้น ในกรณีนี้ ให้ดำเนินการตามวิธีการออกหมายจับในทันที เพื่อร้องขอให้ผู้ พิพากษาออกหมายจับ หากไม่อาจออกหมายจับได้ ให้ปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยทันที

2.ให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 200 มาบังคับใช้กับหมายจับดังกล่าวในวรรคก่อนโดย อนุโลม

(การจับกรณีฉุกเฉินและการบังคับใช้กฎหมายโดยอนุโลม)

Article 211. In the event that the suspect has been arrested in accordance with the provisions of the preceding Article} the provisions concerning such cases as the suspect has been arrested pursuant to the provisions of Article 199 shall apply mutatis mutandis.

มาตรา 211 ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยถูกจับตามบทบัญญัติดังกล่าวในมาตราก่อน ให้นำ บทบัญญัติทั้งหลายซึ่งเกี่ยวกับกรณีผู้ต้องสงสัยถูกจับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 199 มาบังคับใช้ โดยอนุโลม

(การจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า)

Article 213. Any person may arrest a flagrant offender without a warrant for arrest.

มาตรา 213 บุคคลใดก็ตามอาจจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า โดยไม่จำเป็นต้องมีหมายจับ

(การจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าและการบังคับใช้กฎหมายโดยอนุโลม)

Article 216. In the event that a flagrant offender has been arrested, the provisions concerning such cases as the suspect has been arrested in accordance with the provisions of Article 199 shall apply mutatis mutandis.

มาตรา 216 ในกรณีที่จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าได้แล้ว ให้นำบทบัญญัติทั้งหลายซึ่ง เกี่ยวกับกรณีผู้ต้องสงสัยถูกจับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 199 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

(คำฟ้อง ข้อหา มาตรการซึ่งใช้ในการลงโทษ)

Article 256. The institution of public prosecution shall be made by filing an indictment.

2. The indictment shall contain the following matters:

- (1) Name of the accused and other matters sufficiently specifying the accused;
- (2) Facts constituting the offense charged;
- (3) Offense.

3. Facts constituting the offense charged shall be stated by clearly indicating counts.

The indication of counts shall be made by specifying facts constituting the offense through stating date and time, place and method as possible.

4. Offense shall be stated by showing the penalty Articles applicable thereto: Provided, That an error in stating penalty Article shall not affect the validity of the institution of public prosecution unless there is a fear that a substantial disadvantage may be resulted in the defense of the accused.

5. Several counts and penalty Articles may be stated in reservation of alternatively.

6. Documents and other articles that may cause the judge to create presupposition on the case shall not be attached to the indictment, or the contents of which shall not be cited therein.

มาตรา 256 การเริ่มดำเนินคดีโดยรัฐในชั้นศาล ให้ทำโดยการยื่นคำฟ้อง

2 คำฟ้องจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

- (1) ชื่อผู้ต้องหา และปัจจัยอื่นซึ่งสามารถระบุพอให้เชื่อได้ว่าเป็นผู้ต้องหา
- (2) ข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิดซึ่งถูกกล่าวหา
- (3) การกระทำความผิด

3 ข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิดซึ่งถูกกล่าวหาจะต้องกล่าวโดยแสดงให้ชัดแจ้งถึงข้อหา การแสดงข้อหา นั้นจะต้องระบุข้อเท็จจริงซึ่งก่อให้เกิดเป็นการกระทำความผิด โดยการระบุวันและเวลา สถานที่ พร้อมทั้งวิธีการเท่าที่จะทำได้

4 ให้กล่าวถึงการกระทำความผิด โดยแสดงมาตรการซึ่งใช้ในการลงโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ การกล่าวถึงมาตรการซึ่งใช้ในการลงโทษโดยผิดพลาดไปนั้น ไม่ก่อให้เกิดผลเสียแก่ความสมบูรณ์ของการการเริ่มดำเนินคดีโดยรัฐในชั้นศาล เว้นแต่ เกรงว่าจะเป็นผลเสียอย่างถึงขนาดแก่การต่อสู้คดีของผู้ต้องหา

5 อาจมีการระบุข้อหาและมาตราซึ่งใช้ในการลงโทษไว้ในลักษณะการสงวนสิทธิ หรือเป็นทางเลือก

6 ห้ามมิให้แนบบรรดาเอกสารหรือสิ่งอื่นใดไปกับคำฟ้อง ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้พิพากษา เกิดตั้งข้อสมมุติฐานในคดี หรือแม้แต่กล่าวถึงเนื้อหาของเอกสารหรือสิ่งอื่นใดนั้นในคำฟ้อง

(การเปิดกระบวนพิจารณา)

Article 291. A public procurator shall first read aloud the indictment.

2. After the indictment was read, the presiding judge shall, upon informing that the accused may keep silent at all time, or refuse to make statement to an individual question, or such other necessary matters as prescribed in the rules of the courts for the purpose of protecting his right, afford the accused and the counsel an opportunity to make any statement in regard to the case.

มาตรา 291 พนักงานอัยการจะต้องอ่านคำฟ้อง โดยการออกเสียงดัง เป็นประการแรก

2 หลังจากได้อ่านคำฟ้องแล้ว ผู้พิพากษาซึ่งออกนั่งพิจารณาจะต้องให้โอกาสผู้ต้องหา และทนายความทำคำแถลงการณ์ใดๆ เกี่ยวกับคดี โดยจะต้องแจ้งว่า ผู้ต้องหาอาจนิ่งตลอดเวลา หรือ ปฏิเสธที่จะให้การต่อคำถามที่เป็นส่วนตัว หรือเรื่องอื่นใดที่จำเป็นดังที่ระบุไว้ในระเบียบของศาล เพื่อประโยชน์ในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาเอง

様式第11号(刑訴199条,規則第139条,第142条,第143条)

逮捕状請求書(甲)

平成16年6月23日

東京簡易裁判所
裁判官殿

警視庁渋谷警察署

刑事訴訟法第199条第2項による指定を受けた司法警察員

司法警察員 警部 北山和夫 ㊟

下記被疑者に対し、殺人 被疑事件につき、
逮捕状の発付を請求する。

記

- 1 被疑者
氏名 鈴木一彦
年齢 昭和50年4月23日生(29歳)
職業 不詳
住居 東京都新宿区若松町2丁目3番4号
- 2 7日を超える有効期間を必要とするときは、その期間及び事由
- 3 引致すべき官公署又はその他の場所
警視庁渋谷警察署又は逮捕地を管轄する警察署
- 4 逮捕状を教通必要とするときは、その数及び事由
- 5 被疑者が罪を犯したことを疑うに足りる相当な理由
(1) 捜査報告書 (2) 実況見分調書 (3) 死体検案調書 (4) 供述調書
(5) その他各報告書 (6) その他照会文書
- 6 被疑者の逮捕を必要とする事由
嫌疑は重大なものである上、被疑者は単身居住者であり、逃走及び罪証隠滅のおそれがある。
- 7 被疑者に対し、同一の犯罪事実又は現に捜査中である他の犯罪事実について、前に逮捕状の請求又はその発付があったときは、その旨及びその犯罪事実並びに同一の犯罪事実につき更に逮捕状を請求する理由
- 8 30万円(刑法、暴行行為等処罰に関する法律及び経済関係罰則の整備に関する法律の罪以外の罪については、2万円)以下の罰金、拘留又は科料に当たる罪については、刑事訴訟法第199条第1項ただし書に定める事由
- 9 被疑事実の要旨
被疑者は、平成16年6月22日午後11時ころ、東京都渋谷区恵比寿4丁目5番6号木村二郎(当時27歳)方において、殺意をもって、同人の左前胸部を果物ナイフ(刃体の長さ約10cm)で突き刺し、よって、同日午後11時58分ころ、同都目黒区駒場3丁目1番23号山田病院において、同人を左前胸部刺創に基づく出血により死亡させて殺害したものである。

คำขอลี้ออกหมายจับ

วันที่ 2005

ถึง: ศาลประจำโตเกียว
ท่านผู้พิพากษา

สถานีตำรวจประจำชิบูกะ

เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ร้อยตำรวจโท

ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจ ตามมาตรา 199 วรรค 2 แห่ง
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตรา

โดยหนังสือฉบับนี้ ข้าฯ ขอให้ออกหมายจับเพื่อจับผู้ต้องสงสัยซึ่งปรากฏชื่อต่อไปนี้ สำหรับการกระทำ
ที่ต้องสงสัยว่าเป็นความผิดอาญา ฐานฆ่าผู้อื่น

1. ผู้ต้องสงสัย:

ชื่อ: คาซุฮิโร ชูซูกิ

อายุ: เกิดวันที่ 23 เมษายน 1975 (อายุ 29)

อาชีพ: ไม่ทราบ

ที่อยู่อาศัย: 2-3-4 วาคะมัตสึ-โซะ ชินจิวกุ-กุ โตเกียว

2. ทหาระเวลาที่หมายนี้มีผลบังคับเกิน 7 วัน ให้แสดงระยะเวลาและเหตุผล:

3. สถานที่ซึ่งจะนำผู้ต้องสงสัยไปควบคุมตัวไว้ สถานที่ราชการหรือสถานที่อื่นใด

สถานีตำรวจประจำชิบูกะหรือสถานีตำรวจอื่นซึ่งมีเขตอำนาจ ณ ที่ทำการจับกุม

4. กรณีที่ต้องมีหมายจับมากกว่าหนึ่งหมาย กรุณาแจ้งจำนวนและเหตุผล:

5. เหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิด:

- (1) รายงานการสืบสวน (2) รายงานการสืบสวน ณ สถานที่เกิดเหตุ (3) รายงานการชันสูตรพลิกศพ
-
- (4) ถ้อยคำการสอบสวน (5) รายงานอื่นๆ (6) เอกสารอ้างอิงอื่นๆ

6. เหตุผลที่จำเป็นต่อจับผู้ต้องสงสัย:

รับรองคำแปลถูกต้อง

ศุภวุฒิ อยู่วัดนา

นอกจากนี้ผู้ต้องสงสัยจะเป็นที่สงสัยมากกว่าได้กระทำความผิดอาญา ยังมีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ต้องสงสัยจะหลบหนีและทำลายหลักฐาน เนื่องจากถิ่นที่อยู่แห่งเดียวของผู้ต้องสงสัย

7. กรณีที่ได้เคยมีการร้องขอให้ออกหมายจับหรือเคยออกหมายจับในความผิดอาญาเดียวกันนี้ หรือในความผิดอาญาอื่นภายใต้การสืบสวน ให้แสดงข้อเท็จจริง รายละเอียดการกระทำความผิด และเหตุผลว่าทำไมจึงต้องมีการออกหมายจับอีก สำหรับการกระทำความผิดอาญาเดียวกัน:
8. หากความผิดอาญา เป็นความผิดที่มีโทษปรับน้อยกว่า สามแสนบาท (น้อยกว่า สองแสนบาท สำหรับความผิดอาญาอื่น นอกจากที่ได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายพิเศษอื่นใด) การควบคุมตัวระยะสั้น หรือการชดใช้ให้แสดงเงื่อนไข ดังที่ได้ระบุไว้ใน มาตรา 199 วรรค 1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา:

9. ใจความสำคัญของความผิดอาญาที่ผู้ต้องสงสัย:

ผู้ต้องสงสัยได้ใช้มีดปอกผลไม้แทงที่หน้าอกของนาย (อายุ 27 ขณะนั้น) ด้วยเจตนาฆ่า ณ บ้านพักของผู้ตาย ซึ่งตั้งอยู่ที่ เมื่อเวลาประมาณ 23 นาฬิกา ของวันที่ 2004 และเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายเนื่องจากเสียเลือดมาก จากบาดแผลที่หน้าอกด้านซ้าย ในเวลา 23:58 นาฬิกา ณ โรงพยาบาล ซึ่งตั้งอยู่ ณ

รับรองคำแปลถูกต้อง

ศุภวุฒิ อยู่วัฒนา

逮 捕 状 (通常逮捕)	
被 疑 者 の 氏 名	鈴 木 一 彦
被 疑 者 の 年 齢 住 居 , 職 業 逮 捕 を 許 可 す る 罪 名 被 疑 事 実 の 要 旨 被 疑 者 を 引 致 す べ き 場 所 請 求 者 の 官 公 職 氏 名	別紙逮捕状請求書のとおり
有 効 期 間	平 成 16 年 6 月 30 日 まで
<p>有効期間経過後は、この令状により逮捕に着手することができない。この場合には、これを当裁判所に返還しなければならない。</p> <p>有効期間内であっても、逮捕の必要がなくなったときは、直ちにこれを当裁判所に返還しなければならない。</p>	
<p>上記の被疑事実により、被疑者を逮捕することを許可する。</p> <p>平 成 16 年 6 月 23 日</p> <p>東 京 簡 易 裁 判 所</p> <p>裁 判 官 米 田 俊 雄 ㊟</p>	
逮 捕 者 の 官 公 職 氏 名 印	警 視 庁 渋 谷 警 察 署 司 法 警 察 員 巡 査 部 長 早 川 優 一 ㊟
逮 捕 の 年 月 日 時 及 び 場 所	平 成 16 年 6 月 23 日 午 後 10 時 30 分 東 京 都 新 宿 区 新 宿 2 丁 目 3 番 4 号 先 路 上 で 逮 捕
引 致 の 年 月 日 時 及 び 場 所	平 成 16 年 6 月 23 日 午 後 10 時 50 分 東 京 都 渋 谷 区 渋 谷 3 丁 目 8 番 15 号 警 視 庁 渋 谷 警 察 署
記 名 押 印	警 視 庁 渋 谷 警 察 署 司 法 警 察 員 巡 査 部 長 早 川 優 一 ㊟
送 致 す る 手 続 を し た 年 月 日 時	平 成 16 年 6 月 25 日 午 前 8 時 15 分
記 名 押 印	警 視 庁 渋 谷 警 察 署 司 法 警 察 員 警 部 補 本 山 徹 ㊟
送 致 を 受 け た 年 月 日 時	平 成 16 年 6 月 25 日 午 前 9 時 50 分
記 名 押 印	東 京 地 方 検 察 庁 検 察 事 務 官 石 川 佳 子 ㊟

注意 本逮捕の際、同時に現場において搜索、差押え又は検証することができるが、被疑者の名譽を尊重し、かつ、なるべく他人に迷惑を及ぼさぬように注意を要する。
なお、この令状によって逮捕された被疑者は、弁護人を選任することができる。

หมายจับ (การจับกรณีปกติ)	
ชื่อผู้ต้องสงสัย	คาซูฮิโกะ ชูซุกิ
อาชญากรรมและชื่อของผู้ต้องสงสัย:	
ฐานความคิดซึ่งใช้จับ:	
ใจความสำคัญของความผิดอาญาที่ผู้ต้องสงสัย:	
สถานที่ซึ่งผู้ต้องสงสัยถูกนำตัวไปควบคุมไว้:	ดังที่ได้แสดงไว้ในคำขอให้ออกหมายจับที่แนบมาพร้อมเอกสารนี้
ชื่อและตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้ขอออกหมายจับ	
ระยะเวลาที่มีผลบังคับ	ถึงวันที่ 2004
หลังจากพ้นระยะเวลาที่มีผลบังคับ ห้ามมิให้มีการจับตามหมายจับนี้ ในกรณีอย่างนั้น ให้คืนหมายจับนี้แก่ศาล แม้ว่าในระหว่างที่หมายจับนี้มีผลบังคับใช้ได้ หากปรากฏว่าไม่จำเป็นต้องจับผู้ต้องสงสัย ให้คืนหมายจับนี้แก่ศาล	
รับรองค่าเปลี่ยนแปลงต้อง	
	
โดยหมายฉบับนี้ ศาลอนุญาตให้จับผู้ต้องสงสัย เนื่องจากความผิดอาญาที่ผู้ต้องสงสัยข้างต้น	
วันที่ 2004	
ศาลประจำโตเกียว	
ผู้พิพากษา นาย..... (ตรา)	
ชื่อ, ตำแหน่งและตราของบุคคลผู้ซึ่งจับผู้ต้องสงสัย	ตำรวจประจำรัฐ; สถานีตำรวจ.....; ตำแหน่ง; นาย (ตรา)
วัน เวลา และสถานที่จับ	จับเมื่อวันที่..... 2004 เวลา น (ที่อยู่)
วัน เวลา และสถานที่ควบคุมตัว	วันที่..... 2004 เวลา น (ที่อยู่) สถานีตำรวจชิบุนยา
ชื่อและตรา	ตำรวจประจำรัฐ; สถานีตำรวจ.....; ตำแหน่ง; นาย (ตรา)
วันและเวลาตามขั้นตอนนำตัวผู้ต้องสงสัยส่งให้แก่งานอัยการ	วันที่ 2004 เวลา
ชื่อและตรา	ตำรวจประจำรัฐ; สถานีตำรวจ.....; ตำแหน่ง; นาย (ตรา)
วันและเวลาที่รับตัวผู้ต้องสงสัย	วันที่ 2004 เวลา
ชื่อและตรา	สำนักงานอัยการประจำโตเกียว พนักงานอัยการนาย (ตรา)

ภาคผนวก

5

รายงานการประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของวุฒิสภา วันที่ 8 มกราคม 2547

รายงานการประชุมคณะกรรมการวิสามัญ
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
(ฉบับที่...) พ.ศ. ...

ครั้งที่ 9/2547

วันพฤหัสบดีที่ 8 มกราคม 2547

ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 301-302 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2

เริ่มประชุมเวลา 09.55 นาฬิกา

ประธาน : กรรมการครบองค์ประชุม ผมงขออนุญาตเปิดประชุม

ระเบียบวาระที่ 1 เรื่องประธานแจ้งต่อที่ประชุม ไม่มี

ระเบียบวาระที่ 2 รับรองบันทึกการประชุม เอาไว้คราวต่อไปครับ

ระเบียบวาระที่ 3 เรื่องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ... โดยจะเริ่มพิจารณาตั้งแต่มาตรา 10 เป็นต้นไป เชิญผู้ช่วยครับ

นางสาวชลธิชา มีแสง (ผู้อำนวยการกลุ่มงานคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน) : ...

มาตรา 18 ให้ยกเลิกความในมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 83 ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับแล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าวพร้อมด้วยผู้จับแต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิ์ที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้ โดยสะดวก และไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือ พยายามจะหลบหนีผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น

ประธาน : อันนี้ทางกฤษฎีกาเสริมอะไรขึ้นมามาตรานี้ครับ

นายชนาวัดน์ สังข์ทอง : ในมาตรา 83 นี้ ได้มีการแก้ไข

ประการแรก เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในมาตรา 237 ในเรื่องของการที่ว่าเมื่อมีการจับหรือควบคุมตัวแล้วต้องให้ดำเนินการส่งไปถึงพนักงานสอบสวนภายใน 48 ชั่วโมง ซึ่ง โดยระบบของพนักงานสอบสวนนั้น ตามมาตรา 16 มาตรา 17 มาตรา 18 นั้นว่า พนักงานสอบสวนนั้นมีอยู่ 2 ประเภทคือ พนักงานสอบสวนปกติกับพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวน ผู้รับผิดชอบในคดีนั้นๆ เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้วต้องส่งไปยังพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเพื่อจะได้ดำเนินการสอบสวนได้ต่อไป แต่ในกรณีถ้าไม่สามารถส่งไปได้ เพราะว่าด้วยเรื่องเวลา สถานที่ การขนส่งหรือการพาไป เพราะฉะนั้นเพื่อให้อยู่ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญ มาตรา 237

ประการแรก ก็ให้ส่งตัวไปที่ทำการพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับก่อน แต่ถ้าดำเนินการส่งไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ก็ให้ส่ง เพราะฉะนั้นเพื่อจะให้เขาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพ เพราะเป็นการแจ้งสิทธิต่อไปในวรรคสอง เพราะวรรคสองนั้นเมื่อเป็นกรณีให้สิทธิในการที่จะเขาจะต้องรับทราบว่าเขาถูกจับเพราะเหตุอะไร แล้วเขามีสิทธิอะไรบ้างตามรัฐธรรมนูญ เรื่องการให้การหรือไม่ให้การเพราะว่าสิ่งที่เขาให้การนั้นอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีได้ รวมทั้งการแจ้งสิทธิต่างๆ ที่เขาจะได้รับต่อไปตามมาตรา 7/1 ที่เราได้พิจารณาผ่านมาแล้ว

นายทองใบ ทองเปาด์ : เห็นด้วยที่แก้ทั้งหมดแล้ว แต่ว่าตรงบรรทัดที่ 2 อาจจะเพิ่มเข้าไป ความจริงก็มีสิทธิในมาตรา 7 หรือ 7/1 ว่าสิทธิในการที่จะพบทนายความ แต่ผมอยากให้ใส่ไว้ตรงนี้ด้วยว่าในกรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับก็ให้แสดงต่อผู้จับพร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าผู้ถูกจับพบปรึกษาทนายความอย่างไรในต่างประเทศเขาทำ จริงอยู่ของเรานั้นให้จับแล้วไปส่งที่ว่าการแล้วถึงจะแจ้งสิทธิที่นี้ได้ แต่ก็น่าจะใส่ไว้ตรงนี้เสียเลยครับ

นายชนาวัดน์ สังข์ทอง : ด้วยความเคารพ จริงๆ แล้วขั้นตอนในมาตรา 83 เป็นเรื่องของการจับเพื่อจะส่งตัวไป แต่มาตรา 7/1 นั้นมีอยู่ 2 ชั้นก็คือ 1. พอจับแล้ว ควบคุมแล้วก็ให้แจ้งสิทธิที่เขาจะมีโอกาสติดต่อกับญาติ หรือผู้ไว้วางใจให้ทราบ ต้องรับนำตัวไปส่งให้ยังเจ้าพนักงานสอบสวนเพื่อจะให้รับทราบในการพบญาติในการติดต่อทนายต่อไปตามมาตรา 7/1 เพราะในระหว่างเวลาจับนั้นบางกรณีนั้นอาจจะเป็นคดีเล็กน้อยไม่ยุ่งยากอะไร แต่บางคดีเป็นคดีอุกฉกรรจ์ การจับมาแล้วมาแจ้งสิทธิจะมีปัญหาได้ครับ ต้องเป็นคดีฆาตกรรมหรือคดีใหญ่ๆ เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็จะใส่ไว้เพื่อจะให้เขาทราบสิทธิเบื้องต้นก่อนในเรื่องของการที่เขาจะต้องผูกพันต่อไปถ้าเขาถูกจับ กับสิทธิเบื้องต้นในการติดต่อญาติเท่านั้น ส่วนสิทธิตามมาตรา 7/1 ต่อไปก็จะไปเริ่มที่เจ้าพนักงานสอบสวนซึ่งจะมีบทบัญญัติรองรับต่อไปในเรื่องของการสอบสวนครับ

นายทองใบ ทองเปาด์ : คือทั่วไปแล้วมันจะเป็นอย่างนี้ ถ้าอย่างเราดูของในหนังสือฝรั่ง พอเขาจับแล้วเขาจะบอกเลยว่าขอจับคุณในข้อหานี้ คุณมีสิทธิที่จะพบปรึกษาทนายความ คุณมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ คือตามมาตรา 134 ก็มาใช้ตรงนี้เลย ถ้าเราจะบอกตรงนี้เสียเลย ซึ่งก็ไม่เสียหายอะไรก็เหมือนกัน แจ้งข้อกล่าวหาพร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าผู้ต้องหาสิทธิพบปรึกษาทนายความ แล้วก็มีสิทธิจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้คือ บอกไว้เสร็จในตัวไปเลย คือผมอยากให้อยู่ตรงนี้เสียเลยแทนที่จะบอกไปเว้นวรรคแล้วถึงไปบอกตรงโน้น ซึ่งความจริงผมก็รู้แล้วว่ามาตรา 7/1 หรือมาตรา 7 เพราะว่าเราทำเรื่องนี้มานานก็อยากจะให้ใส่ตรงนี้ไว้เสียเลยคงจะไม่เสียหายอะไร

นายธนาววัฒน์ สังข์ทอง : ผมไม่คิดใจเท่าไร เพียงแต่ว่าตอนที่พิจารณาในครั้งแรกตอนขึ้นพิจารณาของ กฤษฎีกาแล้วที่ ส.ส. ปัญหาที่มีมากคือปัญหาของตำรวจ ผู้ทำการจับกุม เพราะว่าในกระบวนการการจับกุมนี้มี หลายๆ เหตุที่จับกุมได้ง่ายหรือจับกุมได้ยาก รวมทั้งเหตุการณ์อื่นที่เกี่ยวข้อง มัวแต่ต้องมาแจ้งสิทธิต่างๆ ให้ ครบถ้วนจะทำให้การดำเนินการจับกุมนั้นทำไม่ได้หรืออาจจะมีปัญหา ซึ่งตรงนี้ทางผู้แทนตำรวจทุกครั้งทีพูดถึง มาตรฐานก็จะชี้แจง ขอเพียงแต่มาให้เขาแจ้งสิทธิที่เขาจะได้ตามมาตรา 237 เสียก่อน ส่วนกระบวนการขั้นตอนที่ เดิมนั้น ขั้นตอนที่มีสิทธิต่างๆ นี้มาตรา 7/1 ก็รองรับไว้อยู่แล้วให้ไปถึงตัวเจ้าพนักงานสอบสวนแห่งสถานที่ที่ รับตัวไว้ว่าเขาจะแจ้งสิทธิในการที่เขาจะมีอะไรบ้างก็จะต้องถามตำรวจด้วย ผู้ปฏิบัติว่าถ้าเขียนอะไรลงไปมาก ขนาดนั้นจะทำให้กระบวนการในการดำเนินการเขามีปัญหาหรือไม่ กระผมเสนอเป็นข้อสังเกตครับ

ประธาน : ยกข้อความในมาตรา 7(1) พบแล้วปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ เชิญท่านสักครับ

นายสัก กอแสงเรือง : ผมคิดว่าเรื่องของกรณีที่แจ้งสิทธิว่ามีสิทธิที่จะพบแล้วปรึกษาทนายความหรือผู้ที่เป็นทนายความนี้ ถ้าเราแจ้งสิทธิตรงนี้ผู้ถูกจับเขาก็จะได้แจ้งญาติเลยว่าให้ไปให้ทนายความคนนี้มาเวลาไปถึง พนักงานสอบสวนนี้ก็มีทนายความมาทันที ตรงนี้จะต่อเนื่องกัน ถ้าหากว่าเราใส่ข้อความตรงนี้ไว้ก่อนที่บอกว่า ประสงค์แจ้งญาติหรือผู้ไว้วางใจ เราก็บอกว่าเรามีสิทธิที่จะพบปรึกษาทนายความ พอแจ้งตรงนี้ไปเขาก็จะได้บอก ญาติว่าไปติดต่อทนายความหรือแจ้งคนที่จะมาเป็นทนายความให้มาพบด้วยตรงนี้จะสมบูรณ์ตามมาตรา 237 มากยิ่งขึ้น แล้วนอกจากนั้นตอนท้ายว่า ในการนี้ให้พนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย ตรงนี้ผม อยากจะเพิ่มอย่างนี้ครับว่า และมอบสำเนาบันทึกการจับให้แก่ผู้ถูกจับด้วย เพราะว่าถ้าหากว่าเพิ่มอย่างนี้แล้วก็จะ สอดคล้องสมบูรณ์ด้วยกันทั้งหมดเลย มิเช่นนั้นการบันทึกการจับกุมนี้ทางฝ่ายผู้ถูกจับก็จะไม่มีโอกาสได้ ถ้าเราใส่ ตรงนี้เลยว่าเวลาแจ้งข้อหาที่ดี ในการแจ้งสิทธิที่ดีจะได้ถูกต้องครบถ้วนตามมาตรา 83 ไปทีเดียวกันครับ

นายธนาววัฒน์ สังข์ทอง : ในเรื่องสิทธิที่จะพบทนายความหรือปรึกษาทนายความ กระผมไม่ค่อยคิดใจ เท่าไรถ้าจะใส่ไว้ครับ เพียงแต่ว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติของตำรวจหรือไม่ ในกรณีถ้าเกิดเขาจะพอใช้สิทธิใน ขณะนั้นเลย อันนั้นผมไม่คิดใจครับ แต่ในเรื่องกรณีที่จะต้องให้มอบสำเนาให้กับผู้ถูกจับในตอนนั้นที่จะต้องทำ การจับคงมีปัญหา เพราะว่าถ้าให้บันทึกการจับไว้แล้วมอบสำเนาให้ขณะที่กำลังจับเพื่อจะนำตัวไปที่สถานที่ทำ การของพนักงานสอบสวน 1. จะไปทำสำเนาที่ไหน 2. เสียเวลาตรงนั้นแล้วจะมีปัญหาในเรื่องการนำตัวไปใน เรื่องระยะเวลา 3. ไม่สะดวกในแง่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ แต่จริงๆ แล้วปกติในการดำเนินการ ของตำรวจ เมื่อเขามีการบันทึกการจับ ผู้จับนั้นเมื่อส่งพนักงานสอบสวนก็ต้องทำบันทึกรายงานคณะกรรมการ สอบสวนที่รับคดี ตรงนั้นในมาตรา 84 ก็ได้เขียนรองรับไว้แล้วก็แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบ แล้วก็รวมทั้งบันทึกนั้น เพราะเขาต้องลงบันทึกประจำวัน บันทึกอะไรต่างๆ ต่อไป ซึ่งต้องกระทำต่อหน้าตัวผู้ถูกควบคุมตัวครับ ด้วย ความเคารพในเรื่องของการที่เราจะพูดเรื่องให้มอบสำเนาไว้ด้วยในขณะนั้นในมาตรา 83 กระผมมีความเห็นว่าไม่ น่าจะใส่ไว้ ส่วนมีสิทธิปรึกษาทนายความนั้นก็แล้วแต่ที่ประชุมว่าจะใส่หรือไม่ครับ

ประธาน : ขออนุญาตปรึกษาทางท่านวุฒิสัชครับ

พลตำรวจเอก วุฒิสัช ศรีรัตนวุฒิส : เป็นปัญหาในทางปฏิบัติอย่างที่ทางฝ่ายกฤษฎีกาชี้แจงอยู่คือผม เห็นด้วยกับท่านสักทีพูดหมายความว่า อาจจะให้ทางตัวผู้ต้องหาได้รับรู้ในรายละเอียด แต่ว่าทางปฏิบัติมีปัญหา คือเราจะต้องมารับสำเนา จัดการสำเนาให้ ทีนี้จะเหมาะสมกับสถานการณ์หรือไม่จะอย่างไรมีปัญหา ก็เรียนให้

ทราบว่ามีปัญหา แต่ได้สิทธิผมเห็นด้วยว่าควรจะมีสิทธิได้รับรู้รายละเอียด ที่นี้รายละเอียดมาตรา 84 อย่าง ถูกฎีกากว่าก็ได้แจ้งแล้ว ที่นี้ท่านสักขียาคงได้สำเนาไปด้วยใช่ไหมที่ปัญหาในทางปฏิบัติจะทำลำบาก

พันตำรวจโท สมศักดิ์ วัฒนอมบุญ : กรณีที่ทางท่านประสานกับคณะที่เห็นว่าควรแจ้งสิทธิขอพบและ ปรึกษาทนายความด้วยในขณะที่จับกุม ผมก็เห็นด้วยว่าประชาชนผู้ถูกจับควรมีสิทธิ แต่ว่าในทางปฏิบัติเราต้อง พิจารณาว่ากรณีที่จับเด็กแล้วต้องสอบสวนแล้วก็ส่งเด็กให้กับสถานพินิจนี้ภายใน 24 ชั่วโมง แล้วตามรัฐธรรมนูญ บอกว่าต้องส่งให้ศาลภายใน 48 ชั่วโมง ถ้าหากเขาบอกว่าผมจะขอพบแล้วปรึกษาทนายความเราก็ต้องรอ ถ้าเรา เขียนไว้ เพราะฉะนั้นระยะเวลาตรงนี้จะไปขัดกับระยะเวลาที่เราควบคุมตัวผู้ต้องหาครับ

ประธาน : คือที่ท่านทอไบเสนอนี้ไม่ใช่ตอนนั้นเพียงแค่แจ้งให้เขารู้สิทธิส่วนพบหรือไม่พบนั้นไปว่า กัน มาตรา 7/1 ถูกต้องไหมครับ

พันตำรวจโท สมศักดิ์ วัฒนอมบุญ : ถ้าเขียนอย่างนั้นก็ไม่น่ามีปัญหา แต่ถ้าเขียนไปแล้วตีความได้ว่าเขา ขอพบแล้วต้องให้เขาก็จะมีปัญหาได้ครับ

ประธาน : ท่านอำพล เชิญครับ

พลตำรวจตรี อำพล งามจิตร์ : ประเด็นแรก ที่แจ้งนี้เราจะเขียนอย่างไรให้ชัดเจนว่า จะตีความหมายว่า ต้องรอพบทนายความหรือไม่ เพียงแต่แจ้งเฉยๆ เจตนารมณ์อย่างนี้เราจะเขียน หรือท่านพูดเองหรือบางทีคน พิจารณาไปดำเนินการ แล้วตรงไหนที่จะชัดเจนว่าหมายความว่าความแค่นั้น

ประเด็นที่ 2 สำเนาขอกรณณาเถอะว่าเวลาจับบางที่จับในป่ามั่วแต่มาทำสำเนาอยู่กลัวมีปัญหา ไม่ใช่จับที่ ทำการ ถ้าจับที่ทำการไม่มีปัญหาค่ะครับ แต่ส่วนแจ้งผมเห็นด้วยไม่ว่าผมว่าท่าน ผมอยากให้มีสิทธิมากๆ ผมก็กำลัง ถูกจับเหมือนกัน จะไปเขียนเองว่าสิทธิอะไรก็ได้ เพราะฉะนั้นทุกคนก็มีสิทธิที่จะเป็นประชาชนก็ต้องเห็นใจ คือต้องแจ้งให้เขาทราบอย่างเมื่อสักครู่ท่านได้พูดว่าในหนังสือเขาจะแจ้งทันทีครับ หนังสือร้องจับแล้วหนังสือไทยจะ เอาบ้างก็ไม่เป็นไรครับ ต้องแจ้งให้เขา เขาจะได้มีสิทธิโทรศัพท์ไปบอกหาทนายความญาติอะไรต่างๆ อันนี้ควร แจ้งครับ แต่สำเนาขอให้ยกครับ ขอขอบคุณครับ

ประธาน : คือถ้าเขียนต้องพร้อมต้องแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิจะพบ พบออกพบแล้วก็เขาต้องพบเลยมี สิทธิต้องบอกว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบได้ใหม่ใช้มาตรา 7 มาตรา 7/1 บอกว่า พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็น ทนายความเป็นการเฉพาะตัวมีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ เชิญท่านรองฯ ก่อนครับ

พลตำรวจเอก วุฑฒิชัย ศรีรัตนวุฑฒิชัย : คืออย่างที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติที่ท่านประธานพูดครั้งแรก ผมเห็นด้วยที่จะพบ คำว่า มาตรา 7/1 นี้คืออยู่สถานที่คุมขังแล้ว อันนั้นไม่มีปัญหา ถ้าอยู่ที่ว่ามีสิทธิที่จะพบนี้ ตีความที่ทำให้เกิดปัญหาอย่างที่พูดว่าจะพบกันที่ป่าที่จับหรือเปล่า หรือว่าจะต้องพาไปที่สถานที่ทำการอะไรอย่าง นี้ อย่างที่ประธานฯ ยกที่แรกที่จับพบมีสิทธิที่จะพบพอจะให้เห็นแล้ว

พันตำรวจโท สมศักดิ์ วัฒนอมบุญ : ขออนุญาตครับ ผมยังติดใจอยู่ครับบอกว่ามีสิทธิขอพบถ้าขอพบเขามี สิทธิที่จะพบ เขาบอกผมจะพบกับทนายแล้วผู้ปฏิบัติไม่ให้เขาพบจะมีปัญหาตรงนี้ไหมครับ เพราะฉะนั้นถ้าเขา บอกว่าผมจะพบทนายผมมีสิทธิพบและผมก็จะพบกับทนาย ผู้ปฏิบัติก็มีปัญหาระยะเวลาที่จะเดินไปเรื่อยๆ อย่างที่ผม บอก ถ้าถูกจับในป่าในทะเลมีได้ ในหนังสือของอเมริกาที่ยกตัวอย่างมานี้ผมก็เห็นด้วยเพราะว่าบ้านเมืองเขาเจริญ บ้านเราไม่ใช่อย่างนั้น เป็นไปได้จับในทุ่งนาผมก็บอกจะพบทนาย อย่าคิดว่าไม่มีเกิดขึ้นได้ถ้าเราเขียนอย่างนี้บอก มีสิทธิพบ ผมก็ยังติดขัดอยู่ที่นี่ติดใจอยู่ครับ

นายทองใบ ทองเป่าดี : ผมว่าคือท่านคิดมากไป ความจริงถ้าจับ กลางทะเลก็มีสิทธิพบทนาย แต่เป็นไปได้เพราะกลางทะเลจะมีทนายที่ไหนไป เรามีสิทธิเพียงแต่บอกคุณมีสิทธิอย่างนี้ แล้วถึง ไปถึงโรงพัก แล้วคุณหาทนายก็อย่างที่ท่านสักว่าไว้คือบอกเขารู้เวลาเขาติดต่อกับญาติ เขาจะหาทนายมาพร้อมเท่านั้นเองอยู่กลางป่าทนายก็ไม่ได้ละครับ คือหาทนายไม่เจอต้องการป้องกันไว้ตรงนี้เท่านั้นเองว่าบอกคุณมีสิทธิอย่างนี้ พวกทนายก็ทราบ แต่เวลาจริงๆ ทางปฏิบัติเขาไปอยู่บ้านถึงจะติดต่อกันสักได้

พันตำรวจโท สมศักดิ์ ถนอมบุญ : ถ้าเป็นสิทธิว่าพบผมขอว่าเสนอเป็นสิทธิที่จะแจ้งให้ทนายได้ไหมครับ เพราะว่าถ้าพบผมว่ามีปัญหาแน่ครับ

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง : ขออนุญาตท่านประธานฯ ครับ จริงๆ แล้วจริงๆ นี่มีปัญหาคือเรื่องขัดกันระหว่างสิทธิของผู้ต้องหากับการดำเนินการกระบวนการทางยุติธรรมในทางอาชญาวิทยา เพราะฉะนั้นโดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงแก้ออกมาว่า ให้เขาผู้ถูกจับสามารถที่จะแจ้งญาติหรือผู้ไว้วางใจทราบ เพื่อจะค้นหาสาเหตุเขาจับกุมไว้ที่ไหนเพื่อจะเตรียมพร้อมจะพาทนายไป หรือจะปรึกษาเตรียมพาทนายผู้ไว้วางใจจะไปที่สถานที่สำนักงานสอบสวนต่อไปเพื่อเริ่มกระบวนการที่ถูกต้องตามได้รับความคุ้มครอง เพราะฉะนั้น โดยกระบวนการเท่าที่ผ่านมา วิ. อาญาตรงนี้จึงไม่ได้เขียนไว้เพราะว่ามีปัญหาขัดกันระหว่างสิทธิผู้ต้องหากับการดำเนินการทางอาชญาวิทยา เพราะฉะนั้นด้วยความเคารพ ผมยังมีความเห็นว่า ถ้าใส่ตรงนี้จะปัญหาคือเราประสงค์ดี แต่คนที่เอาไปใช้คนที่มิสิทธิไม่ว่าจะเขียนที่จะพบหรือปรึกษาทนาย หรือเขียนว่าอย่างไรก็ตามถ้าเกิดเขาขอใช้ตรงนั้นแล้วตำรวจจะละล้าละลังจะใช้ได้หรือไม่ได้ จะให้หรือไม่ให้ก็จะเกิดปัญหาอีก เพราะฉะนั้นผมขอว่าตรงที่เรามีสิทธิแจ้งญาตินั้นก็น่าจะเพียงพอแล้วที่เขาจะดำเนินการต่อไปได้ด้วยด้วยความเคารพครับ

นายทองใบ ทองเป่าดี : คือด้วยความเคารพทฤษฎีการ แต่ผมว่าขัดกับอาชญาวิทยา ถ้าหากว่าการขัดนั้นทำให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมก็น่าจะแก้ไขได้ ผมรู้สึกอย่างนั้นเราถึงบอกไปเฉยๆ ว่า คุณมีสิทธิอย่างนี้ก็แจ้งทั่วไป แต่หลักปฏิบัติจริงๆ มีหลักในที่เกิดเหตุจะมาพบปรึกษาทนายความ เพราะทนายความไม่ได้ประจำทุกห้องที่ไม่ได้ติดตามตำรวจไป เราเพียงแต่ว่าคุณมีสิทธิพบปรึกษาทนายความเท่านั้นเอง แล้วพอไปถึง โน่นถึงจะมาเท่ากับแจ้งข้อหาให้ทราบเท่านั้นเอง แล้วคุณมีสิทธิอย่างนี้ด้วย ข้อหาฆ่าคนตายแล้วคุณมีสิทธิพบทนายปรึกษาหารือ แต่จริงๆ ทางปฏิบัติก็ต้องไปรอตรงโน้นละครับผมรู้สึกอย่างนั้น เราต้องอาศัยครับ

พลตำรวจตรี อำพล งามจิตร : คือเมื่อคิดไปคิดมาอย่างคุณทองใบบอกว่าถ้าเกิดไปจับกลางทะเลทนายก็ไปไม่ได้ ถ้าเจอในป่าก็ไปไม่ได้เขียนไว้เพื่อประโยชน์อะไรครับ อย่างไรทนายก็ไปไม่ได้ตรงนั้นพอ 7/1 ถึงปีก็ไปแจ้งเอาทนายมาก็ไม่มีประโยชน์ ถ้าเราใส่ไปหาประโยชน์ไม่ได้ใส่ทำไมครับ ถ้าไปจับกลางป่านี้ทนายก็มาไม่ได้กลางทะเลก็มาไม่ได้แล้วเขียนไปทำไมครับ สมบูรณ์ตรงไหนหรือไม่สมบูรณ์ตรงไหนครับอยากจะเรียนถามท่านประธานฯ พุดถึงว่าประโยชน์อยู่ตรงไหนครับ

นายทองใบ ทองเป่าดี : ท่านประธานฯ ประโยชน์ก็คือตรงที่ว่าให้เขารู้ว่าเขามีสิทธิพบทนายความอย่างนั้นเขาจะได้อุ่นใจ แล้วเมื่อเขาออกญาติแล้วญาติเขาจะได้บอกว่า ขาดทนายไปพบทนายความ นั่นคือสิ่งที่เราต้องการเราไม่คิดว่าเป็นสิ่งที่สมบูรณ์หรือครบเวลาเขียนรัฐธรรมนูญมาเรานึกคำตรงนั้นตรงนี้เหมือนกัน ผมก็เป็นคนหนึ่งที่อยู่ตรงนั้นด้วยเราคิดถึงเหมือนกันอาจจะทำให้สมบูรณ์ทำอะไรจึงจะมีหลักประกันที่ดีสำหรับประชาชน เราเขียนไว้ตรงนี้เสียเองทางปฏิบัติมีหลายอย่างที่ไปไม่ได้ ที่นี้เราไม่อยากจะให้เป็นว่า จากไปแล้วย่ำไปเสร็จสรรพแล้วไปถึงทางโน้นถึงจะแจ้งบางทีไม่ได้แจ้งด้วย อันนี้บอกตรงๆ แต่เรารู้มาทางปฏิบัติมาตรา 70

ก็ไม่แจ้ง ไม่เคยแจ้งเลย เคี้ยวนี้ใช้วิธีฉลาดพอสอบสวนได้แจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ 1 2 3 แล้วผู้ต้องหาไม่ต้องการ ทนายความก็มี ท่านมักจะทำอย่างนั้นแล้วถึงจะบอกทำอย่างนี้ไว้ก่อน เขารู้สิทธิแล้วว่าจะพบทนายความแต่เขาไม่ ต้องการ แต่เป็นเรื่องของเขา อันนี้ไม่แปลกอะไร คือผมต้องการให้มืออย่างนี้เท่านั้นเอง เราแก้ไขเสียเลยอย่าไปห่วง มาก

ประธาน : ย้อนกลับไปดู 7/1(1) ตั้งแต่พรรคแรกแล้วมาเจอ (1) นี้กับที่เพิ่มนี้เป็นอย่างไรครับกฤษฎีกา

นายธนาวุฒิ สังข์ทอง : คือขออนุญาตครับ ใน 7/1 นั้นเป็นสิทธิที่ผู้ถูกจับหรือผู้ถูกควบคุมตัวจะได้รับ ทั่วไปเป็นการคุ้มครองว่าเขามีสิทธิอะไรบ้าง อันแรกเมื่อเขาถูกควบคุมตัวนั้นจะมีสิทธิที่จะได้รับการติดต่อกับ ญาติหรือผู้ไว้ใจ เพื่อทราบว่าเขาถูกพาไปที่ไหน อยู่ ณ สถานที่ใดเพื่อจะได้มีการประสานงานระหว่างตัวผู้ถูก จับกับญาติหรือผู้ไว้ใจต่อไปว่าดำเนินการต่อไป ว่าให้ความช่วยเหลือกันอย่างไรต่อไป พอเสร็จแล้วก็ให้ถึง สิทธิต่อมาเขาจะได้รับการคุ้มครอง ได้รับการแจ้งว่าเขามีสิทธิเช่นนั้น เมื่อเขาถึงที่ทำการพนักงานสอบสวน เมื่อมี การจับตัวเสร็จแล้ว เพราะฉะนั้นกระบวนการจะวางไว้ลักษณะนี้ ส่วนกรณีมาตรา 83 ได้เรียนเบื้องต้นว่าเป็น กระบวนการในขั้นตอนการจับในขณะนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ไม่ว่าจะมีความหมายหรือไม่มีความหมายหรือไม่มีหมายก็ตามแล้วแต่กรณี เมื่อมีการจับแล้วกรณีถ้าเป็นเจ้าพนักงานจับตามมาตรา 13 พรรคสอง กรณีนี้ก็คือเมื่อเจ้า พนักงานจับก็มีการที่พา ให้เขาแจ้งสิทธิทราบข้อเท็จจริงหรือสิทธิเบื้องต้นที่เขาจะได้รับเพื่อเขาจะรักษาประโยชน์ ของเขาได้ต่อไป ประเด็นแรกก็คือเรื่องการให้การหรือไม่ให้การ เพราะการให้การหรือไม่การนั้นจะต้องถูกบันทึก ไว้แน่นอน เพราะฉะนั้นอันนั้นคือสิทธิแรกที่เขาจะได้รับเพื่อจะได้ไม่เป็นปฏิบัติกับตัวเอง

2. คือให้ได้รับการติดต่อกับญาติเพื่อจะดำเนินการต่อไปในการรักษาประโยชน์ของเขา รักษา สิทธิของเขาต่อไป เพราะฉะนั้นตรงนี้จึงเขียนในการรองรับในขั้นตอนการจับไว้ก่อน เพื่อจะย้อนกลับไปดูเมื่อเขา มาตรา 84 เมื่อส่งตัวถึงที่ทำงานสอบสวนก็เอามาตรา 7/1 มาเขียนไว้ถ้าดูในมาตรา 84 ต่อไปจะเขียนรองรับไว้ เกือบทั้งหมดแล้วครับ

นายทองใบ ทองเปาด์ : ตรงนี้ที่ผมต้องการให้ใส่ เพราะว่าปกติชาวบ้านนี่บอกตรงๆ ว่าโง่คือไม่รู้ กฎหมายไม่รู้หรือกว่าให้การหรือไม่ให้การเสียเป็นอย่างไร ส่วนมากคณะกรรมการรับเรื่อง ไปก่อนแล้วก่อนที่จะ พบปรึกษาทนายความ เราต้องการบอกแต่เพียงว่าถ้าคุณถูกจับแจ้งข้อหาให้ทราบแล้วคุณจะให้การไว้ข้อหา ดังกล่าวนี ผมไม่รู้จะทำอย่างไรผมอยากจะถามผู้รู้ก่อนได้ไหมอย่างนี้จะว่าอย่างไร คือพอจับปิดประตูตีแมวก็สอบ ได้เลยผู้ต้องหาปรับสารภาพที่เป็นมา แต่ในปี 2526 ผมอยากจะย้อนไป คือส่วนมากผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ พอ มาถึงชั้นศาลผู้ต้องหาที่ปฏิเสธ แล้วเป็นสิทธิของผู้ต้องหาชั้นศาลไม่มีความหมายอะไรเลย เพราะว่าคำพิพากษาก็ จะออกมาว่า ผู้ต้องหาที่มาให้การนายพันนายพลที่มาตรตรวจสอบนี้ไม่ได้เป็นปฏิบัติ ไม่ได้เป็นญาติอะไรเลย จึงให้ การตามความเป็นจริง เพราะเขาอ้างลอยๆ ขึ้นมา ผมอยากจะใส่ตรงนี้ไว้ก่อน ซึ่งไม่ได้ทำให้เกิดภาระหนักหนา เพียงแต่คุณมีสิทธิพบทนายความคุณจะให้การหรือไม่การก็ได้ ถ้าคุณให้การอย่างนี้ซึ่งข้อความที่ต่อมายังยืดยาว ไปอีก เขาไม่รู้หรือกว่าให้การหรือไม่การมีความหมายอย่างไร คือผมอยากจะใส่แค่นั้นผมก็รู้มีปัญหามีข้อยุ่งยาก แต่ที่ว่าเราใส่ไว้ให้เขามีความอุ่นใจว่าคุณได้พบปรึกษาทนายความ ซึ่งการสอบถามอย่างที่ท่านสักว่าแจ้งบันทึก ไม่มีหรือครับในป่า ส่วนมากมาบันทึกที่โรงพักทั้งนั้น หรือที่บ้านคน บันทึกกันที่ยิ่งกันดูๆ ไปบันทึกปากคำได้ อย่างไร จะมีอย่างนั้นอยู่แล้วเพียงแต่ว่าจับกุมข้อหาฆ่าคนตายคุณมีสิทธิให้การเหมือนกัน แต่ขอให้ปรึกษา ทนายความก็ได้แจ้งไปแค่นั้นเอง

พันตำรวจโท สมศักดิ์ ถนอมบุญ : ผมขออนุญาตครับ กรณีที่ท่านทวงใบเป็นห่วงว่าทำให้การจับมาแล้วไม่ได้บอกทนายหรือไม่ได้บอกญาติก็สอบไปเลยปิดประตูตีแมวอาจจะรับสารภาพในชั้นจับกุม ผมก็ได้อ่านดูแล้วในมาตรา 84 วรรคท้ายเขาบอกว่าคำรับสารภาพถูกจับก็ไม่สามารถรับฟังพยานหลักฐานไม่ได้ เพราะฉะนั้นต่อไปนี้จะสอบอย่างไร จะรับปฏิเสธอย่างไรก็รับฟังไม่ได้อยู่แล้ว ถ้าเกิดว่ามาตรา 84 วรรคท้ายยังเอาไว้อยู่ครับ

ประธาน : ท่านชาญณรงค์คิดอย่างไรครับมองให้หน่อยครับ

นายชาญณรงค์ ปราณจิตต์ : กราบเรียนท่านประธานฯ ครับผมคิดว่าตอนที่ยกร่างขึ้นสภาผู้แทนฯ นี้เบื้องต้นเราก็คงจะเอาสิทธิตามมาตรา 7/1 มาแจ้งให้หมดเลยในตอนจับ ที่นี้คุยกันถึงสถานการณ์ว่าตอนจับไม่ได้ละมุนละม่อมเหมือนกับตอนที่อยู่ที่โรงพัก บางทีก็ถูกลู่ถูกังกันมากมายผู้ร้ายก็มีอาวุธ ที่นี้มาดูกันว่าแล้วสิทธิอะไรที่เขาจะใช้ได้ทันทีที่มาลงที่ว่าเรื่องของการให้การเพราะอยู่ตัวเขาเพราะอันนี้ต้องแจ้งให้เขารู้อันนี้ตรงกัน อีกอันหนึ่งก็คือในเรื่องของที่จะพบญาติเพราะบางทีเขาถูกจับอยู่ใกล้ๆ กับบ้านช่องเขาหรือมีใกล้ๆ บ้านผู้ใหญ่บ้านอะไรเขาจะได้บอกกล่าวฝากฝังบ้านอะไรก็ได้ อันนี้เราก็เขียนว่าเอาพอทำได้ในบางสถานการณ์เราเขียนก็เซฟการเอาไว้ว่าถ้าพอทำได้เจ้าหน้าที่ที่ต้องทำ ส่วนเรื่องทนายความก็เป็นประเด็นอย่างนี้ว่าเขาบอกว่าเขาจะเรียกทนายความมาตอนนี้ก็เรียกไม่ได้ อย่างที่ท่านอภิปรายว่าไม่เกิดประโยชน์แต่กราบเรียนว่าจริงๆ แล้ว ถึงไม่เกิดประโยชน์แต่ใส่เอาไว้ไม่ได้มีอะไรที่เสียหาย คือเรียนว่าข้อเท็จจริงที่เราพูดกันคือต้องเรียนว่าข้อเท็จจริงในทางสังคมเราไม่รู้เหมือนกัน บางทีชาวบ้านไม่รู้เรื่องถ้าเขารู้มีสิทธิทนายเวลาเขาไปหาญาติเขาจะบอกได้ว่าอย่างไรคุณทนายหรือฝากบอกพ่อแม่ พี่น้องให้ช่วยหาทนายให้ ผมคิดว่าทำอะไรก็ได้ไม่ได้ถึงขนาดผิดหลักการ ทำอะไรให้สิทธิของเขาได้รับการอิมพีเมนต์ที่สมบูรณ์ที่ปฏิบัติได้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในสังคมผมคิดว่าคงจะพอรับได้ครับ

ประธาน : ไม่ทราบว่ามีกรณีที่ท่านชาญณรงค์มาทันสมัยที่ท่านทวงใบกับหลายท่านที่จะเดิมข้อความหลังจากว่าพร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ แจ้งสิทธิเลยๆ ไม่ได้ให้เขามาเวลาแจ้งให้ทราบเท่านั้น

นายชาญณรงค์ ปราณจิตต์ : คือกราบเรียนท่านประธานฯ ครับ ผมติดอยู่ที่ตำแหน่งผมอยากจะขอเป็นว่าสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นอันดับหนึ่งได้ไหม แล้วสิทธิที่จะพบทนายความเป็นอันดับสองไว้ตอนท้าย คือต่อจากคำว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และให้ถ้อยคำของอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และมีสิทธิที่จะพบหรือปรึกษาทนายความอะไรตามที่ท่านได้กรุณาแจ้ง อันที่ 3 ถึงว่าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งญาติก็ให้ดำเนินการกระทำได้ คือเป็น 3 เรื่องด้วยกันที่จำเป็นจะต้องทำครับ

ร้อยตรี อำนาจ ไทยนานนท์ : ท่านประธานฯ ครับ คือผมดูแล้วหมวดนี้ในมาตรานี้ว่าด้วยการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ส่วนมาตรา 7/1 นี้ อันนั้นเป็นบททั่วไปพูดถึงสิทธิของผู้ถูกจับ เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้อย่างที่ว่า รู้สึกจะไปซ้ำๆ กับหมวดที่ว่าด้วยสิทธิตาม 7/1 ใหมครับ น่าจะไปอยู่ในนั้น โดยไม่ต้องไปใส่ในมาตรานี้ เพราะมาตรานี้เป็นเรื่องของการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผมเข้าใจอย่างนี้ถูกหรือเปล่าผมไม่ทราบครับ

นายศักดิ์ กอแสงเรือง : คืออย่างนี้เป็นเรื่องของสิทธิอยู่ตอนต้นก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่พอมาถึงขั้นตอนการปฏิบัตินี้ก็เอาสิทธิตรงนั้นมาใช้ ถ้าไม่ใส่สิทธิตรงนั้นจะอยู่ในมาตรา 7 ไม่ได้อยู่ในภาคปฏิบัติเราต้องการให้มาอยู่ในภาคปฏิบัติเลย เรื่องการแจ้งสิทธินี้ว่ามีสิทธิจะให้การไม่ให้การถ้าให้การแล้วก็ต้องเอาไปใช้ในศาลได้ แล้วมีสิทธิที่พบปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ตรงนี้ก็เป็นเรื่องของภาคปฏิบัติอย่างที่ท่านว่า

ประธาน : ต้องเน้นว่าเป็นเรื่องแจ้งเลยๆ ไม่ใช่เข้ามาพบนะครับเชิญครับ

นายธนาววัฒน์ สังก์ทอง : คือนิดเดียวไม่ทราบเวลาที่ประชุมจะให้ใส่ไว้แต่ผมขออนุญาตตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ในกรณีเขียนไว้ตรงนี้จริงๆ แล้วเป็นสิทธิเขามีอยู่แล้ว โดยทั่วไปไม่ว่าจะถูกจับหรือไม่ถูกจับก็ตาม เริ่มเข้าสู่กระบวนการเมื่อเขาถูกควบคุมตัวหรือถูกจับสิทธิต่างๆ มาตรา 7/1 ลงมาเขามีอยู่แล้ว อันนี้เป็นกระบวนการแจ้ง เขามีสิทธิ เมื่อแจ้งเขามีสิทธิแล้วเขาประสงค์จะใช้สิทธิตรงนั้นก็จะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติกับทางเจ้าพนักงาน ด้วยความเคารพ ถ้าผมคิดให้ใส่ลงไปตรงนั้นผมคงไม่ได้มีปัญหอะไรแต่ขอเขียนว่าเป็นข้อสังเกตมีปัญหในทางปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ครับ

ประธาน : คือผมไปอยู่ตรงนี้มีมาก ชีวิตจริงเขาไม่แจ้งพูดกันตรงไปตรงมาไม่แจ้งจริงๆ บันทึกอย่าง เดียวบอกว่า สละสิทธิที่จะไม่พบเวลาปฏิบัติเจ้าหน้าที่ปฏิบัติจะไปปฏิบัติอย่างนั้น ท่านทองใบเสนอมจาก ประสพการณ์ในการทำงานข้างล่างเชิญครับ

นายธนาววัฒน์ สังก์ทอง : พอเขียนไว้กระบวนการทำงานนี้ พอเขียนอะไรลงไปใน วิ. อาญานี้จะเป็นเหตุ ได้ 2 ทางคือ 1. การให้สิทธิถ้าเจ้าพนักงานไม่อาจจะทำได้ตามครบกระบวนการก็เป็นเหตุให้ถูกร้องได้ว่า กระบวนการการควบคุมตัวกระบวนการทางอาญาดำเนินการของเขา ไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด อาจจะถึงขนาดที่ว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ต่อไปเพราะฉะนั้นผมเขียนเป็นข้อสังเกตไว้เท่านี้เพราะ ถ้าจะใส่ลงไปนะครับ

พันตำรวจโท สมศักดิ์ ถนอมบุญ : ผมขออนุญาตคิดใจนิดหนึ่งว่า ถ้าหากว่าเขาใช้สิทธิต้องเขียนบอกให้ ชัดเจนว่าถ้าเขาใช้สิทธิจะขอพบนี้จะให้ปฏิบัติทำอะไร ถ้าเขาบอกมีสิทธิจะพบแล้วเขาจะพบแล้วผู้ปฏิบัติจะ ทำอย่างไร ก็ต้องให้เขาพบไหมหรือว่าไม่ต้องให้พบก็ได้ เพราะฉะนั้นจะมีปัญหาครับ

ประธาน : คือเราพูดกันมาเมื่อสักครู่นี้ที่ท่านทองใบเสนอ แล้วพูดกันต่อมาก็เน้นชัดๆว่าตรงนี้เพียงแค่ แจ้งให้เขารู้เท่านั้นไม่ใช่ไปเอาหมายมาเดี๋ยวนี้ไม่ใช่เจตนาตรงนี้ชัดเจนนะครับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่าตัวบทเดิม มีอยู่แล้วครับ 1 2 3 เป็นข้อสังเกต ของกฤษฎีกาเอาไว้ ข้อความจะเป็นอย่างไร ในกรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับต้อง แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า อันนี้ข้อความเดิมผู้ถูกจับ มีสิทธิจะไม่ให้การ หรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้จับนั้นอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความแจ้งให้ทราบว่าเขามีสิทธินะครับ

นายชาญณรงค์ ปราณจิตต์ : คือกราบเรียนท่านประธานๆเพื่อว่าจะแก้ข้อกังวลใจของทางฝ่ายตำรวจ คือ ถ้าเราจะเติมคำว่ามีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความหรือผู้ซึ่งในระหว่างสอบสวนอย่างนี้ ท่านจะได้แก้ปัญหา ว่าเขากังวลใจว่าเดี๋ยวเกิดข้อความอย่างนี้ผู้ต้องหาเกิดบอกว่า ฉันจะพบเดี๋ยวนี้ ก็จะเกิดข้อถกเถียงกันระหว่าง ตำรวจกับผู้ถูกจับคือเราเติมคำว่าในระหว่างสอบสวนนี้ก็จะชัดว่าคุณจะมีทนายความก็ไปตรงนั้น ไปถึงโรงพักก่อน ครับ

นายศักดิ์ กอแสงเรือง : เพราะเหตุว่าสิทธิของผู้ถูกจับเกิดตั้งแต่ถูกจับแล้วไม่ใช่ต้องรอถึงขั้นสอบสวน เพราะเหตุว่าตามรัฐธรรมนูญเมื่อถูกจับ ถูกควบคุมตัวมีสิทธิทันทีแล้ว เพราะฉะนั้นก็เพียงแค่แจ้งก็เขียนไว้ ให้พนักงานผู้จับนี้แจ้งสิทธิแก่นักพอแล้วเพราะว่าเราไม่ได้บอกมากกว่านั้น ก็เพียงแค่แจ้งสิทธิให้ทราบเท่านั้นแล้ว แจ้งญาติ ไปพร้อมกันด้วยเพื่อให้สามารถที่จะมีทนายคนที่ไปถึงทำการของพนักงานสอบสวนเท่านั้นมาตรการ

ตรงนี้ไม่ใช่มาตรการที่จะต้องมาพบกันในสถานที่ที่จับ แล้วการพบและปรึกษาทนายความก็ไม่ได้ไปพบในสถานที่ที่จับ เพราะจับแล้วต้องไปส่งพนักงานสอบสวนเพราะฉะนั้นสิทธิต่างๆก็จะไปเกิดขึ้นไปถึงที่ทำการแล้ว

ประธาน : ท่านชาญณรงค์เคิมตรงไหนครับ ข้อความบรรทัดที่เท่าไร

นายชาญณรงค์ ปราณีจิตต์ : คือเรียนท่านประธานฯ ครับ คือถ้ามีข้ออภิปรายอย่างนี้ผมก็คิดว่าอาจจะไม่จำเป็นคือจริงๆ แล้วตั้งใจจะแก้ข้อกังวลของทางตำรวจจะไปทะเลาะกับผู้ต้องหาเขาบอกจะพบเดี๋ยวนี้ คุณบอกผมมีสิทธิผมจะไปพบเดี๋ยวนี้แต่ถ้ามีข้ออภิปรายของท่านอาจารย์สักไว้อย่างนี้ ผมก็คิดว่าอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องไปเดิมอย่างที่ผมเรียนครับ ผู้ซึ่งจะเป็นทนายความในระหว่างสอบสวนตอนเสนอครับ

ประธาน : ตรงไหนที่จะไปเดิมใช้พยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

นายชาญณรงค์ ปราณีจิตต์ : คือที่เรียนเสนอคือข้อความของท่านประธานฯ ทุกอย่างเหมือนเดิมเพียงแต่เดิมคำว่าในระหว่างสอบสวนต่อท้ายคือเรียนว่าอาจจะไม่จำเป็นครับ

นายสมคิด ใจอึ้ง : ผมขอหารือในประเด็นอื่น เนื่องจากมาตรา 83 ใหม่กับมาตรา 83 เก่านี้ต่างกันของเดิมบอกให้พาไปยังที่ทำการพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของใหม่บอกไปที่พนักงานสอบสวนที่นี้ของเดิมอย่างศาลากรจากสรรพสามิตจากอะไรพวกนี้เขาพาไปที่ทำการของเขาได้ แล้วเปรียบเทียบปรับไปเลยหรือเป็นคดีอาญาที่ส่งพนักงานสอบสวนที่นี้พอของใหม่บอกส่งพนักงานสอบสวนโดยตรงเลขที่นี้คดีที่อยู่ในเปรียบเทียบปรับได้เลย เขามีโทษจำคุกหรือละเมิดข้อบัญญัติท้องถิ่นก็ดี อันนี้จะมีบทกเว้นอย่างไรใหม่ ว่าไม่ต้องพาไปที่พนักงานสอบสวนหรือว่าเป็นอำนาจของหน่วยงานนั้นทำการเปรียบเทียบปรับไปเลย หรือพิจารณาตามสมควรไปเลย เพราะว่าต่างกันเดิมใช้ข้อความว่าพนักงานสถานีหรือตำรวจนี้เป็นที่ทำการของใครก็ได้ ของสรรพสามิตก็ได้ สรรพากรก็ได้ ป่าไม้ก็ได้ ปศุสัตว์ก็ได้ เป็นทั้งหมดเลย แต่พอรัฐธรรมนูญเขียนบอกว่าพนักงานสอบสวนกลายเป็นจุดเดียว แล้วมีคดี 2 ประเภท คดีที่เปรียบเทียบปรับได้เลยจับแล้วเปรียบเทียบได้เลย กับคดีที่ต้องสอบสวนแบบคดีสามัญทั่วไป มาตรา 83 วรรคแรกครับ คือถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่เปรียบเทียบปรับนี้ไปจับกุมจะมีโทษคดีจำคุกด้วยอย่างเช่น ละเมิดข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดนี้ที่ไปพักในโรงแรมแล้วไม่จ่ายเงินส่วนต่างนี้มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนอย่างนี้ เมื่อไม่จ่ายแล้วเขาไปจับๆ มาแล้วถ้าอ่านมาตรา 83 ต้องพาไปที่พนักงานสอบสวนทันทีแต่ว่าในคำกฎหมายอย่าง ออบจ. เขาบอกให้หนัก ออบจ. นี้เปรียบเทียบปรับได้เลย ตรงนั้นไม่ต้องไปไหนแล้ว ทีนี้จะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติตามมาตรา 83 นี้ไหมครับ

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง : ขออนุญาตครับ ในกรณีของฝ่ายปกครองในเรื่องของกรณีข้อบัญญัติท้องถิ่นหรือข้อบัญญัติตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรอะไรต่างๆ ซึ่งรู้สึกละจะเป็นทะเบียนราษฎรอันนั้นเป็นการดำเนินการเฉพาะซึ่งมีการวางกระบวนการไว้เฉพาะแล้วไม่ใช่เรื่องของการดำเนินการเฉพาะซึ่งมีการวางกระบวนการไว้เฉพาะแล้วไม่ใช่เรื่องของการดำเนินการความผิดความสงบเรียบร้อยในเรื่องของ วิ. อาญาเป็นการดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะไม่เป็นอะไรสามารถดำเนินการตามกฎหมายนั้นได้ แต่กรณีเขียนรองรับไว้ก็คดีที่เป็นคดีเกี่ยวกับความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นความผิดทางสังคม ซึ่งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 237 ก็กำหนดไว้ชัดพนักงานสอบสวน แต่จริงๆ แล้วในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง วิ. อาญาในอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองอาจจะเป็นพนักงานสอบสวนได้ตามกฎหมายอาญา ถ้ามีการตกลงและมีการแต่งตั้งกันโดยระบบของวิ. อาญาในมาตรา 2 ไม่น่าจะมีปัญหาว่าจะครอบคลุมแล้วครับ

นายสมคิด ใจยิ้ม : ก็ยังสงสัยอยู่เพราะบางเรื่องนี้อำนาจเปรียบเทียบปรับได้ก็จริงแต่ผู้ต้องหาไม่ยอมเปรียบเทียบปรับ จะต้องไปถูกพนักงานสอบสวนอีกจะต้องไปอีกเดิมอำนาจอยู่ที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถดำเนินการได้ครบขั้นตอนหมดแต่พอเปลี่ยนสถานที่ส่งตัวมาพนักงานสอบสวน แข่งห้องที่ถูกจับจะหายไปนิดหนึ่งแต่เราเขียนตีความว่าหมายถึงก็ต้องอธิบายไว้ด้วยเวลาแปรเจตนาารมณ์ เพราะว่าตอนนี้ข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ดี หรือกฎหมายเฉพาะต่างๆ ทะเบียนราษฎร บัตรประชาชนหรืออะไรต่างๆ นี้กฎหมายนั้นก็มาใช้ ป. วิ. อาญาไม่ได้ใช้กฎหมายนั้นเลยครับ

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง : กระบวนการเปรียบเทียบปรับนั้นเกิดขึ้นเพื่อจะเป็นการลดภาระในเรื่องของการนำคดีต่างๆ เข้าสู่กระบวนการปกติ เพราะฉะนั้นเป็นมาตรการเริ่มต้นก่อนการดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาความอาญา เพราะฉะนั้นถ้ากฎหมายจะให้ฟ้องให้เปรียบเทียบไปแล้ว กระบวนการตรงนั้นก็ทำไป ถ้าทำไม่ได้แล้วมีการดำเนินคดีต่อไปตรงนั้นต้องเริ่มเข้ากระบวนการ วิ. อาญา เพราะฉะนั้นผมได้เรียนไว้เบื้องต้นแล้วว่าเป็นการดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ ดำเนินการเสร็จแล้วถ้าตกลงกันไม่ได้ไม่สามารถเข้ากฎหมายทั่วไป วิ. อาญาไม่น่าจะมีปัญหาครับ

ประธาน : ถือว่าเป็นข้อสังเกตไว้นะครับ

ร้อยตรี อำนวย ไทยนนท์ : คือวรรคท้ายของมาตรา 83 นี้ผมคิดใจอ้อยคำวรรคท้ายที่ว่า ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันใช้ถ้อยคำที่ว่าความป้องกันนี้ก็ออกมาจากของเดิมนี้ ผมถามว่าจริงๆ ถูกแล้วใช้ไหมครับ ผมฟังดูรู้สึกความป้องกันหมายความว่าอย่างไรกันแน่

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง : ขออนุญาตจริงๆ เรื่องนี้พูดกันมากครับแต่จริงๆ แล้วพอจะลงไปแก้ไขใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย วิธีการในการป้องกันก็ไม่แน่ใจว่าเป็นกระบวนการถูกต้องที่ตำรวจเคยทำหรือไม่ เพราะว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยก็มี วิ. อาญา มีกระบวนการอาญาเขียนไว้ก็อึดไม่ใช่อึดนั้นจะไปบอกรณีนั่นก็ไม่ใช่อึดจริงๆ แล้วเรื่องทำเนียบปฏิบัติของทางตำรวจว่าถ้าเกิดจะมีการหลบหนีก็อาจจะมีการถือตัวไว้ จะควบคุมตัวไว้หรืออะไรทำนองนั้นซึ่งเป็นวิธีการหรือเป็นการดำเนินการเพื่อการป้องกันอะไรต่างๆ ซึ่งมีการพูดกันมาก เสร็จแล้วเป็นเนื้อความที่สามารถใช้กันมาตั้งแต่มี วิ. อาญาเริ่มแรกก็ไม่กล้าไปแก้ เพราะไปแก้อะไรเสร็จทางตำรวจหรือทางเจ้าพนักงานไปทำอะไรไม่ได้ หรือไปเขียนแกลงไปแทนที่จะทำให้อำนาจผู้ต้องหาเข้าสู่สูงคดีเข้าสู่กระบวนการได้ก็ทำไม่ได้ต่อไป อันนี้จึงคงข้อความตรงนี้ไว้นะครับ

ประธาน : อ่านคู่มือก็ทำอย่างไรหาวิธีการและป้องกันอย่างไร

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง : เป็นคำที่ใช้มาตั้งแต่ปี 2477 แล้วเราก็ไม่รู้จริงๆ แล้วเป็นทางธรรมเนียมปฏิบัติหรือเป็นวิธีการของทางตำรวจ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองที่เขาใช้กัน คำนั้น ผู้ใหญ่บ้านทำนองนั้นเพราะฉะนั้นอะไรที่เราจะไปแก้แล้วเกิดกระทบต่อผลการดำเนินการของเขาจริงๆ ก็เลยไม่กล้าแตะ

ประธาน : ภาษาอย่างไรก็ไม่รู้เชิญท่านสักครับ

นายศักดิ์ กอแสงเรือง : ผมมีความเห็นว่าอย่างนี้ครับ ถ้าถ้อยคำกฎหมายเก่าตั้งแต่ปี 2477 อ่านแล้วไม่สามารถเข้าใจได้ ผมคิดว่าในการบัญญัติกฎหมายใหม่นี้ต้องเขียน ให้คนเข้าใจง่าย ทั้งคนปฏิบัติ คนถูกปฏิบัติ หรือสิทธิต่างๆ เพราะฉะนั้นในความหมายตรงนี้ก็คือ การป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์และการจับถ้าเราใช้คำว่า ความป้องกันอ่านแล้วไม่รู้เรื่องทำไม่ถูกทั้ง 2 ฝ่าย แล้วเราจะไปบอกว่าประเพณีปฏิบัติตรงนั้นคงไม่ถูก

เพราะกฎหมายออกมาเพื่อใช้บังคับ เพราะฉะนั้นคนอ่านกฎหมายแล้วไม่สามารถเข้าใจได้จะไปใช้บังคับกฎหมายได้อย่างไร ผมคิดว่าเป็นหน้าที่ของพวกเราที่จะต้องเขียนครับ ผมคิดว่าต้องมีความกล้าหาญที่จะเขียน ผมขอให้แก่เป็นการป้องกันทั้งหลายเพื่อให้คนเข้าใจได้

ประธาน : เดียวจะแบบราชภัฏ ท่านชาวนครังค์ว่าอย่างไรครับ เพราะว่าความป้องกันนี้ผมงง เชิญครับ

นายชาวนครังค์ ปรานีจิตต์ : กราบเรียนท่านประธาน ด้วยความสัจย์ผมไม่เข้าใจคำว่าความป้องกัน คือตรงนี้ที่ตัดสินใจยากที่จะเปลี่ยนแปลง ความที่เราไม่เข้าใจของเก่าแล้วเราจะมาตัดสินใจเปลี่ยน โดยหลักผมก็ทำอย่างนี้ คือพอเราไม่เข้าใจของเก่าไม่รู้จะทำอย่างไร

ประธาน : อ่านคู่มือก็ทำอย่างไร หาวิธีการแล้วป้องกันอย่างไร เชิญครับ

พันตำรวจโท สมศักดิ์ ถนอมบุญ : ผมศึกษากฎหมายมาก็เจोकำนี้นี้ผมก็ไม่เข้าใจ จนปัจจุบันนี้ก็ทำไปตามที่เข้าใจกันก็คือเหมือนการป้องกัน แต่ในกฎหมายก็จะเป็นความป้องกัน ผมก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าความหมายของเขาคืออะไรครับอันนี้ผมคงให้ความเห็นตรงนี้ไม่ได้ครับ

นายทองใบ ทองเปาด์ : ตรงนี้ผมเห็นด้วยกับท่านสักครับ คือปี 2577 กับปี 2547 ก็ต่างกันมากแล้วภาษาเก่าที่เข้ามาแล้วไม่ใช่ว่าจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปได้ เมื่อถึงวันนี้มีข้อความที่เป็นประโยชน์มากกว่าเข้าใจง่ายกว่าก็น่าจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปได้ เมื่อถึงวันนี้มีข้อความที่เป็นประโยชน์มากกว่าเข้าใจง่ายกว่าก็น่าจะใช้คำนั้น ความตรงนี้ก็คงจะใช้วิธีหรือมาตรการ แต่ว่ามาตรการก็ยาวเกินไป การป้องกัน ก็น่าจะพอ เพราะว่าไม่อยากจะใช้ว่ามาตรการจะยาวไปหรือเปล่าครับ

ประธาน : มาตรการรัฐสภาจะรุนแรงไปครับ ขอบคุณท่านอำนาจที่หยิบยกขึ้นมาครับ เชิญครับ

นายสมคิด ใจอึ้ง : สุดท้ายนี้ก็คือคำว่า ผู้ นั้นออกไปด้วย คำว่า ผู้ นั้นใช้คำว่า การจับนั้นเฉยๆ แต่ว่าความเดิมในมาตราเดิมนี้ใช้คำว่าจับผู้ นั้น จะประกอบกับ คำว่า ความป้องกัน แต่พอร่างใหม่ ผู้ หายไป เหลือแต่ว่าการจับนั้น

นายทองใบ ทองเปาด์ : ผู้ ทำการจับมีอำนาจใช้วิธี หรือการป้องกัน

ประธาน : เท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้นเน้นเฉพาะเรื่องที่จับเป็นการกระทำครับ ท่านผู้พิพากษาว่าอย่างไรครับ

นางสาวเปรมรัตน์ วิจารณ์ญาณ : เข้าใจว่าสาเหตุที่ตัดเนื้อความลงเข้าใจได้ว่าผู้มีอำนาจทำการจะใช้วิธีหรือความป้องกันกับผู้ที่ถูกจับจึงเป็นที่มาของการตัดของคำว่า ผู้ นั้น

นายทองใบ ทองเปาด์ : ในกรณจับถูกแล้วครับ

ประธาน : ต่อไปมาตรา 19 ครับ

นางสาวชลธิชา มีแสง (ผู้อำนวยการกลุ่มงานคณะกรรมการการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน) :

มาตรา 19 ให้ยกเลิกความในมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 84 เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้วให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้นั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง

(2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้วให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้จับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกเมื่อผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอนั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ในกรณีนี้มิให้เรียกค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ถูกจับ

ในกรณีที่ทำเป็นเจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับและจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้

คำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนเองได้กระทำความผิดในชั้นจับกุม จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานมิได้

นายศักดิ์ กอแสงเรือง : คงจะต้องเนื่องจากมาตรา 83 ในส่วนที่ผมคิดว่าควรจะยกมาอยู่ในมาตรา 84 เพราะฉะนั้นในมาตรา 84 วรรคแรก ตอนท้ายๆ นี้ก็อยากจะเติมครับว่า ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ตรงนี้คิดว่า พร้อมบันทึกการจับเพราะเหตุว่าบันทึกการจับตามตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าวเพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้นั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง

(2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้วให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอนั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ในกรณีนี้มิให้เรียกว่าค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ถูกจับ

ในกรณีที่ทำเป็น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับและจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้

คำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนเองได้กระทำความผิดในชั้นจับกุม จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานมิได้

นายสัก กอแสงเรือง : คงจะต้องเนื่องจากมาตรา 83 ในส่วนที่ผมคิดว่าควรจะยกมาอยู่ในมาตรา 84 เพราะฉะนั้นในมาตรา 84 วรรคแรก ตอนท้ายๆ นี้ก็อยากจะเติมครับว่า ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ตรงนี้เติมว่า พร้อมบันทึกการจับ เพราะเหตุว่าบันทึกการจับตามมาตรา 83 นี้ก็ส่งตัวพร้อมกับบันทึกการจับแล้วก็ตามต่อท้ายใน (2) นะครับ เมื่อจบ (2) แล้วก็ต่อท้ายข้อความว่า และมอบสำเนาบันทึกการจับ การแจ้งข้อหาและหมายจับให้แก่ผู้ถูกจับตามที่ผมได้หรือกันว่าจะเอา มาใส่ไว้ในมาตรา 84 ครับ

นายทองใบ ทองเปาะ : (2) เป็นกรณีที่ราษฎรจับ

ประชาชน : เชิญทฤษฎีอาววรรคแรกก่อนครับ

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง : ที่ท่านสักเติมในวรรคแรกต่อจากคำว่า ดังกล่าวคงไม่ได้ เพราะว่ามันเป็น บทรวมการที่จะบันทึกการจับได้กรณีเดียวคือเจ้าพนักงานผู้จับราษฎรจับบันทึกไม่ได้เพราะไม่มีอำนาจหน้าที่ เพียงแต่อาจจะพบเห็นเหตุซึ่งหน้าหรือมีการขอร้องให้ช่วยจับ เพราะฉะนั้นพร้อมสำเนาบันทึกการจับตาม มาตรา 83 วรรคสอง นั้นขอให้มาต่อใน (1) ตอนท้าย ส่วนใน (2) คงเติมไม่ได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้ เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับ ทราบและอ่านให้ฟัง พร้อมทั้งสำเนาบันทึกการจับตามมาตรา 83 วรรคสอง บันทึกพนักงานสอบสวนเขาต้องเก็บ ไว้ครับ ก็ต้องส่งให้พนักงานสอบสวนด้วยที่รับตัว เพราะฉะนั้นตัวผู้ถูกจับคงเป็นสำเนา กรณี (2) คือเป็นกรณี ราษฎรจับ พอจับเสร็จมาส่งตัวเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองรับตัวเสร็จก็ตรวจสอบ ถ้ากรณีมีหมายจับก็อ่านให้ฟังคง ไม่ต้องส่งให้ ไม่ต้องเติมใน (2) ครับ

ประชาชน : หมายความว่า ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟังเชิญท่านสัก

นายสัก กอแสงเรือง : เพราะฉะนั้นก็เติม (1) ตอนท้ายพร้อมสำเนาบันทึกการจับ การแจ้งข้อหาสำเนา หมายจับให้ผู้ถูกจับ

ประชาชน : ตามมาตราอะไรวรรคสาม

นายสัก กอแสงเรือง : ตรงนั้นไม่ต้องใส่เลยครับ

ประชาชน : (2) ท่านสักยังคิดใจไหมครับ

นายสัก กอแสงเรือง : ถ้ามาเติม (1) ก็ไม่คิดใจแล้วครับ

ประชาชน : เชิญท่านอำพลครับ

พลตำรวจตรี อำพล งามจิตร : มาตรา 84 ผมยังงงครับ คือ (1) ความจริงขั้นตอนนี้ผ่านมาแล้ว เวลาจับ แล้วก็ต้องแจ้งข้อหาแจ้งอะไรต่างๆ ที่ท่านสักเขียนกันมาเมื่อสักครู่นี้ พวกกันมาเมื่อสักครู่นี้จะต้องแจ้งข้อหาจะต้อง การพบทนาย จะต้องการพบญาติทำอะไรเสร็จหมดแล้วแจ้งข้อหาเสร็จเป็นบันทึกการจับกุม พอมาถึงขั้นที่ทำการ ของพนักงานสอบสวน ทำไมต้องมาเขียนซ้ำใน (1) อีก

นายสัก กอแสงเรือง : ขออนุญาตเพิ่มเติมอย่างนี้ครับ เพราะเหตุว่ามาตรา 83 นี้เป็นเจ้าหน้าที่ไป ดำเนินการตามหมาย เมื่อออกไปดำเนินการตามหมายแล้วเจ้าพนักงานที่ไปจับ ไม่ใช่พนักงานสอบสวน แต่ว่าเมื่อ มาส่งพนักงานสอบสวนแล้วกระบวนการอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องเริ่มแจ้งข้อหาใหม่ แล้วก็มา บันทึกการแจ้งข้อหา ตรงนี้เป็นการทำงานหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแล้ว แต่ว่าส่วนนี้อาจจะไม่ใช้พนักงาน

สอบสวน ในมาตรา 83 เป็นเรื่องการดำเนินการตามหมายเจ้าหน้าที่ก็ไปจับมาตามหมายเวลาออกหมายไปแล้วก็ไปจับมาจับมาก็มาส่งพนักงานสอบสวนตามมาตรา 84 เพราะฉะนั้นก็เป็นคนละขั้นตอน แล้วก็เป็นคนละเจ้าหน้าที่ คนละเจ้าพนักงานเพราะว่าส่วนนี้เป็นเรื่องของการเริ่มต้นของพนักงานสอบสวนแล้ว รับมอบตัวแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องทำทุกอย่างต้องแจ้งข้อหา เพราะตอนจับนี้เพียงแต่แจ้งให้ทราบว่าเขาถูกจับในข้อหาอะไร เพราะฉะนั้นการบันทึกการแจ้งข้อหาในส่วนนี้ตามมาตรา 84 นี้ก็เป็นคนละเรื่องกับมาตรา 83 ไม่ใช่เรื่องซ้ำครับ

ประธาน : ท่านอำนวยการยังคิดใจไหมครับ

ร้อยตรี อำนวยการ ไทยานนท์ : มาตรา 84 นี้ขึ้นสอบสวน เพราะฉะนั้นที่ใช้ถ้อยคำอย่าง (1) ที่ว่าให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับกุมอยู่ในมาตรา 83 แล้วน่าจะพ้นแล้ว ถ้าจะให้พนักงานสอบสวนทำอะไรคล้ายว่ากันต้องจี้ไปให้ชัดๆ เลย ผมเข้าใจว่าอย่างนั้นครับ

ประธาน : อาจารย์ชาญณรงค์กรุณาชี้แจงตรงนี้ครับ

นายชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ : ผมคิดว่าอาจจะจะมีปัญหาตรงเข้าใจวิธีการ คือ มาตรา 83 เดิมตอนจับกฎหมายเดิมไม่ได้เขียนอะไรมาก ถ้ามีหมายออกให้ดูแก่นั่นเองที่นี้เราก็พยายามที่จะทำให้กระบวนการดีขึ้น คืออะไรที่ทำได้ในตอนจับทำได้ทำเลยอย่างที่เรากล่าวในมาตรา 83 แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติท่านลองมองภาพความเป็นจริงคือการจับไม่ใช่ละมุนละม่อมทั้งนั้น ส่วนหนึ่งจะเป็นจับแบบอย่างที่ผมเรียนมีสถานการณ์มีปืนมีอาวุธ การทำตามมาตรา 83 คือพูดง่าย ๆ ว่าทำได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ไม่สมบูรณ์สมมุติว่าแจ้งข้อหา ผมก็คิดว่าเขาแจ้งข้อหาเพียงแต่ว่าคุณลักทรัพย์ คุณฆ่าคนแจ้งได้แค่นั้นมากกว่านั้นไม่ได้ แต่มาตรา 84 นี้วัตถุประสงค์ก็ถือว่าเมื่อเอาตัวเขามาถึงที่โรงพักแล้ว สถานการณ์ทุกอย่างคลี่คลายแล้วคุณต้องแจ้งรายละเอียดทั้งหมดแห่งการจับก็คือ เหตุผลในการจับคือฆ่าคน ฆ่าใครอะไรอย่างไร เพราะยังไม่ถึงขั้นสอบสวน คือกำลังจะเอาตัวเขาเข้าสู่การควบคุมแล้วต้องบอกเขา เพราะว่าตรงนี้เขากำลังจะพบญาติ เขาจะพบทนายความเขาจะได้บอก ไม่อย่างนั้นสอบสวนไม่ได้ หมายความว่ามาจับแล้วต้องสอบสวนทันทีไม่ใช่ครับ พนักงานสอบสวนอาจจะสอบสวนในวันรุ่งขึ้นหรืออีกวัน 2 วัน เพราะฉะนั้นตรงนี้เขาถึงบอกว่าเมื่อมาถึงโรงพักคุณต้องแจ้งรายละเอียดแห่งการจับทั้งหมดดูเหมือนกับเขียนซ้ำ แต่ว่าจริงๆ ไม่ซ้ำ มาตรา 83 นี้จะทำได้ไม่เต็ม 100 เพียงแต่แจ้งข้อกล่าวหาเอาสำเนาหมายจับให้ดูแล้วแจ้งสิทธิ 2-3 ประการที่เขียนไป แต่พอมาถึงโรงพักต้องทำเหมือนกับครบถ้วน เพราะคนรับตัวเขาไม่รู้ คนจับไปจับเขาต้องรู้ บางทีจับเพราะมีหมายก็รู้ ถ้าจับไม่มีหมายก็ต้องคนจับเป็นคนแจ้ง เพราะเขารู้หมดเขาเห็นคนนี้วิ่งมาอย่างไร ถือมิด ถือป็น คือคนจับถึงต้องทำอีกทางหนึ่งให้เต็ม 100

พลตำรวจตรี อำพล งามจิตร : คือผมเป็นห่วงคนปฏิบัติเวลาจับใครก็ต้องบันทึกการจับกุมอย่างละเอียดเรียบร้อยเสร็จแล้ว พอมาถึงโรงพักก็ต้องเอาอันนี้มาฉายซ้ำอีกให้เป็นอย่างนั้นหรือครับ คนเขียนอย่างหนึ่ง คนปฏิบัติอย่างหนึ่ง หมดแล้วจะแจ้งข้อหาอะไร จับเสร็จแล้วก็มาบันทึกจับกุม เพราะการบันทึกจับกุมก็ถามรายละเอียดต่างๆ พฤติการณ์กระทำความผิดทำอย่างไร รับสารภาพอย่างไร ก็จับตามนั้นมาติดตามต้องการพยานหลักฐานอะไรก็ได้ตัวนั้นมาบันทึกละเอียดบอกให้ผู้ต้องหาถูกจับทราบ พอทราบเสร็จแล้วกระบวนการต่างๆ เสร็จก็นำมาโรงพัก พอมาถึงโรงพักก็ฉายซ้ำอีกมาพูดอีกหรือครับ ถ้าไม่พูดผิดกฎหมายจะให้เป็นอย่างนั้นหรือครับ แต่ถ้าไม่ทำผิดกฎหมายอยากให้การปฏิบัติเป็นอย่างนั้นหรือครับ ไปเขียนซ้ำก็ต้องทำเป็นอย่างนั้นไม่อย่างนั้นเราลองถามคนปัจจุบันดูว่าเหมือนรุ่นผมหรือเปล่าครับ

นายสมคิด ใจเข้ม : ประเด็นที่พูดถึงนี้เราเคยถกกันมารอบหนึ่งแล้วในขั้นตอนที่รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ใหม่ๆ เพราะว่าตามมาตรา 83 จับได้ 2 กรณีจับในพื้นที่ตัวเองกับตามไปจับนอกพื้นที่ ถ้าในพื้นที่ตัวเองไม่มีปัญหา บันทึการจับกุมแล้วก็มาโรงพักได้เลย ทีนี้ถ้าเกิดนอกพื้นที่อย่างกระทำผิดที่เชียงใหม่แต่ตามไปจับได้ที่เบตง คนที่จับต้องพาไปพบพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่จับได้ตามมาตรา 83 จับได้เสร็จบันทึกการจับกุมเสร็จแจ้งสิทธิเสร็จ ทีนี้ก็จะพาไปหาพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต้องไปที่เชียงใหม่ (4) บอกว่าเจ้าพนักงานผู้ถูกจับนี้จะต้องตามไปแจ้งข้อกล่าวหาเจ้าหน้าที่ที่นั่นด้วยถ้าอ่านตามนี้ เพราะว่าเคยพูดกัน ในขั้นตอนที่รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ใหม่ๆ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 พูดถึงกรณีนี้ เพราะว่ารัฐธรรมนูญเขียนไว้ต่างกับของเดิม การปฏิบัติจึงต่างกันครับ ยก Case ให้ฟังครับ

นายศักดิ์ กอแสงเรือง : ผมคิดว่าในมาตรา 83 นี้เป็นเรื่องของขั้นตอนปฏิบัติตามหมาย เป็นขั้นตอนของการที่จะไปจับผู้ที่จะต้องถูกจับ เมื่อจับแล้วเวลาจับก็ต้องแจ้งเขาว่าในข้อหาที่จับเขาเป็นเรื่องอะไรแล้วก็มีหมายหรือมีสิทธิที่จะจับเขาเพราะอะไร เขาจะต้องถูกจับเพราะอะไร เมื่อดำเนินการแล้วก็มาส่งพนักงานสอบสวนตามมาตรา 84 พนักงานสอบสวนเมื่อรับตัวแล้วก็ต้องดำเนินการแจ้งข้อหา เพราะฉะนั้นถ้าหากว่า มาตรา 84 ซ้ำคงไม่ใช่คนละขั้นตอนกัน มาตรา 83 ขั้นตอนการจับ แต่มาตรา 84 ก็คือขั้นตอนของพนักงานสอบสวนแล้ว เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องของการแจ้งข้อหา

ประธาน : ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้ผู้ถูกจับทราบ และอ่านให้ฟัง

นายทองใบ ทองเปาด์ : ผู้รู้สึกว่ก็ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องวิธีการดำเนินการเท่านั้นเอง มาตรา 84 พอมาถึงพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนนั้นไม่รู้เรื่องการจับ เพราะฉะนั้นผู้จับก็เป็นแต่เพียงมาซ้ำอีกทีหนึ่งว่าจับคุณมาในข้อหาคือแจ้งเพื่อทราบว่าจับข้อหาอะไรเท่านั้นเองครับ คือเป็นวิธีปฏิบัติเท่านั้นเอง ถ้าหากว่าพนักงานเป็นผู้จับก็ปฏิบัติตาม เพื่อพนักงานสอบสวนเขาจะได้ทราบเรื่องด้วยเท่านั้น

ประธาน : คือว่าพอแล้วใช้ใหม่ครับ (1) ไม่ต้องเดิม เชิญครับ

นายพรชัย อัสววัฒนาพร : ผมสงสัยว่าข้อความตามมาตรา 84 (1) ทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้เล็กน้อย เข้าใจว่าตอนที่มาตรา 83 นั้นก็แจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบแล้วก็ถ้ามีหมายจับก็แสดงหมายจับแล้วก็จับตัวมาพร้อมทั้งแจ้งสิทธิให้ทราบ แต่เขาเข้าใจจากคำอธิบายท่านชาญณรงค์เข้าใจว่า มาตรา 84 (1) มาแจ้งให้ทราบอีกทีหนึ่งว่าที่จับมานี้เพราะเหตุอะไร พอไปเขียนคำว่า ผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับอาจจะไม่เข้าใจว่ารายละเอียดแห่งการจับคือพฤติการณ์ในการจับ ความจริงแล้วผมเข้าใจจากคำอธิบายก็หมายความว่าเหตุผลในการจับมาน่าจะมีการเติมให้ชัดเจนนี้ว่าอาจจะเติมในข้อความว่า รายละเอียดแห่งเหตุของการจับ ไม่อย่างนั้นอาจจะเกิดรายละเอียดแห่งการจับเป็นเรื่องพฤติการณ์การจับหรือเปล่า ซึ่งไม่น่าจะใช้วิธีการการจับ เพราะวิธีการจับนี้อยู่ที่บันทึกการจับกุมแล้วรู้กันอยู่แล้วระหว่างผู้จับกับผู้ถูกจับ เข้าใจว่าน่าจะเป็นเรื่องของเหตุแห่งการจับมากกว่า ถ้าจะเขียนให้ชัดเจนขึ้นน่าจะดีกว่าครับ

ประธาน : ที่เสนอก็หมายความว่าและเหตุแห่งการจับใช้ใหม่ครับ

นายชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ : รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับเดิมคำว่า รายละเอียดลงไประหว่างคำว่า รายละเอียดแห่งการจับ

ประธาน : รายละเอียดเกี่ยวกับแห่งเหตุการณ์จับ

นายชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ : คือหมายความว่า ไปฆ่าใครที่ไหนอย่างไร เพราะตอนจับแจ้งเขาเพียงแต่ว่าคุณต้องหาฆ่าคนแค่นั้นเอง แล้วถ้าจะเดิมอย่างที่อาจารย์สักได้เรียนก็อาจจะเดิมตอนทำยาและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้นคือเดิมเข้าไปใน (1) นี้ครับ คือผู้ถูกจับพอมายังแล้วก็แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุทั้งหมดแจ้งรายละเอียดอีกครั้งหนึ่งและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น คือเดิมต่อท้ายคืออย่างไรบันทึกการจับคงต้องเสร็จแล้วพอมายังตรงนี้ เพราะเขาจะทิ้งตัวผู้ต้องหาไว้กับสถานีนี้แล้ว เขาจะไปแล้ว เพราะฉะนั้นเขาเป็นคนจับเขาต้องทำบันทึกการจับ อย่างข้างตรงนี้ต้องเสร็จแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าจะให้มอบสำเนาบันทึกการจับตรงนี้จะมอบได้

ประธาน : เชิญท่าน วุฑฒิชัยครับ

พลตำรวจเอก วุฑฒิชัย ศรีรัตนวุฑฒิชัย : กระผมเห็นว่ามาตรา 83 กับ มาตรา 84 (1) รู้สึกจะซ้ำกัน คำพูดใช้เหมือนกันเลย อย่างกรณีมาตรา 83 กรณีเจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบก็ซ้ำกันหมดครับ ผมดูแล้วซ้ำกัน

นายชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ : อย่างที่ผมทราบเรียนว่าซ้ำกันบางส่วน เพราะว่าเราร่างใหม่ คือของเดิมตอนจับไม่ได้แจ้งอะไรเขา เอาตัวเขามาเลยไม่ทำอะไรทั้งนั้นเอาตัวเขาไปที่โรงพักแล้วมาแจ้งกันตรงนี้ แต่พอเราแก้ไขตรงนี้เราอยากให้อะไรที่ทำได้ตรงนั้นทำเสีย เพราะฉะนั้นแน่นอนแจ้งไปแล้วต้องซ้ำกันบางส่วน คือข้อหานี้ต้องซ้ำกันแล้วข้อหาฆ่าคน แต่เราเห็นว่าการแจ้งในครึ่งหลังถ้าแจ้งครบต้องแจ้งอย่างนี้ คือพูดง่ายๆ ว่าอันหลังคือหลักแต่อันแรกมาตรา 83 นี้คือเพื่อสิทธิของเขา เพื่อจะทำให้สิทธิของเขาได้รับการดูแลเร็วที่สุด เพราะฉะนั้นแน่นอนการแจ้งข้อหานี้ซ้ำแน่นอน คือจริงๆ แล้วเดี๋ยวก็ซ้ำพอไปถึงชั้นสอบสวนเดี๋ยวก็แจ้งอีกแล้ว เวลาจะสอบสวนเจ้าพนักงานก็ต้องแจ้งข้อหาอีกแจ้งว่าคุณมีสิทธิที่จะไม่ให้การอีกก็ซ้ำครับ แต่ว่ามีความจำเป็นต้องเหตุการณ์

ประธาน : ซ้ำไม่เป็นไรครับ เชิญครับ

พันตำรวจโท สมศักดิ์ ถนอมบุญ : ในชั้นจับกุมนี้ทางที่ประชุมก็ผ่านแล้วว่าผู้ถูกจับก็มีสิทธิแจ้งแล้วพบปรึกษาทนายความ พอถึงตรงนี้ตอนนั้นเขาแจ้งข้อหาไปแล้วพอมายังที่ทำการก็แจ้งอีก ผมก็ไม่ทราบว่าแจ้งเพื่ออะไร ถ้าหากว่าผู้แจ้งไม่แจ้งมีปัญหาแน่ เพราะว่าจะขัดกับมาตรา 84 (1) เพราะชั้นจับกุมเขาแจ้งแล้ว แล้วก็แจ้งด้วยว่าคุณมีสิทธิพบปรึกษาทนายความ ตอนนั้นเราเกรงกันว่า โอ.เค. เดี่ยวประชาชนจะไม่รู้พบปรึกษาทนายความ พอถึงที่ทำการแจ้งอีกคุณถูกจับเรื่องนี้ ผมก็ไม่ทราบว่าแจ้งทำไมครั้งที่ 2

ประธาน : เชิญทางกฤษฎีกาครับ

นายชนาวัดน์ สังข์ทอง : กระบวนการตามมาตรา 83 กับมาตรา 84 เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ในกระบวนการมาตรา 83 เป็นเรื่องของขั้นตอนการจับกำลังจับ เพราะฉะนั้นในกรณีที่กำลังจะจับแล้วผู้ที่ถูกจับเขาควรที่จะรู้ว่าเขาถูกจับด้วยเหตุอะไร ข้อกล่าวหาอะไรเพื่อทราบเบื้องต้น เจ้าพนักงานจะต้องจับ จับ โดยไม่มีเหตุ โดยไม่บอกกล่าวคงไม่ได้ เพราะฉะนั้นในมาตรา 83 คือจับ คุณทำผิดอะไรแล้วแสดงให้เขาเห็นว่าเขาจะถูกจับด้วยเหตุนี้ แล้วถ้ามีหมายก็อ่านหมายให้ฟัง แต่ในกรณีมาตรา 84 คือ ได้ตัวมาแล้ว แล้วตอนนี้ก็ต้องอธิบายให้ผู้ถูกจับได้เข้าใจว่าคุณถูกจับเพราะเหตุอะไร เนื่องด้วยกำลังทำอะไรแล้วเป็นการจับซึ่งหน้าหรือเพียงแต่จับโดยมีหมาย เพราะฉะนั้นใน (1) จึงเขียนอีกครั้งหนึ่งเพื่อจะเป็นสิทธิ เพราะสิทธิตรงนี้เขาสามารถใช้ต่อไปได้ในมาตรา 90 ในกรณีถ้าเขาถูกควบคุมตัวโดยไม่ชอบเขาจะได้อ้างเหตุนี้ว่าเป็นเหตุไม่ชอบเพราะฉะนั้นสิทธิตรงนี้คือการรองรับกันระหว่างกระบวนการของตำรวจกับสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ เพราะฉะนั้นไม่ซ้ำกันหรอกครับ เป็น

กระบวนการต่อเนื่องกัน มาตรา 83 เพื่อทราบว่าเขาจะถูกจับและเพื่อสร้างสิทธิของตำรวจที่จะเข้าไปจับ แต่กรณีนี้คือคุณต้องรู้ว่าคุณจะมีสิทธิอะไรถูกจับ เพราะเหตุอะไร เพื่อจะรองรับเป็นหลักประกัน ทั้งคู่ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่และตัวผู้ต้องหา เพราะฉะนั้นไม่ซ้ำกันหรือกรับ เป็นกระบวนการการปฏิบัติที่ต่อเนื่องกันเท่านั้นเองครับ

พันตำรวจโท สมศักดิ์ ถนอมบุญ : ในมาตรา 83 เองวรรคสองสุดท้ายนี้ก็บอกว่า ในการนี้เจ้าพนักงานผู้จับบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย ลงชื่อกันแล้วใครจับก็ลงชื่อคนที่ถูกจับก็อ่านชื่อแล้วเซ็นแล้ว แล้วพอลงชื่อถึงโรงพักบอกว่า เอาละผมแจ้งผู้ต้องหาอีกบางทีผมว่าน่าจะพิจารณาถึงข้อปฏิบัติบ้าง สงสารตำรวจที่ผู้กำกับฯ กับรองผู้กำกับฯ ของผมที่ปัตตานี ไปยังไม่ทันจะบอกว่าจับลูกปืนมาก่อนต้องคิดถึงคนปฏิบัติด้วยที่จับผู้ร้ายที่ปัตตานีไม่ทัน ได้บอกจับเลยโดนยิงก่อนแล้ว พิจารณากฎหมายควรให้ผู้ปฏิบัติได้ด้วยครับ

นายชาญณรงค์ ปราณจิตร : กราบเรียนท่านประธานฯ มาตรา 83 วรรคสองนี้ที่บอกให้ทำบันทึกการจับนี้ คือเขียนว่าเป็นหลักการว่า ต้องทำบันทึกการจับกุมแต่ไม่ได้หมายความว่า กำลังยิงกันแล้วเจ้าพนักงานก็แจ้งจับให้ทำบันทึกให้เสร็จเดี๋ยวนั้น เขาไม่ได้บอกว่าต้องเสร็จเดี๋ยวนั้น คือถ้าทำไม่ได้ทำที่ สน.เพียงแต่ว่าเขียนเกี่ยวเนื่องการจับเราต้องเขียนตรงนั้น แต่จะมาเขียนบอกว่า มาเขียนมาตรา 84 เลยกลายเป็นว่าไม่ต้องทำกันบันทึกการจับคือเขียนบอกให้ทำบันทึกการจับ คือพฤติการณ์ในการจับ แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องทำตรงนั้น เพราะต้องยอมรับจริงๆ ว่า อย่างที่กราบเรียนว่าส่วนหนึ่งในการจับไม่ได้ละมุนละม่อมง่ายๆ อย่างที่เราคิดนะครับ

นายจิตรนรา นวรัตน์ : ขออนุญาตครับ ขอประทานโทษเพราะเป็นวรรคท้ายผมเลยรอดท้ายที่จะพูด ขออนุญาตในมาตรา 84 วรรคท้ายเลยมีคำว่า คำรับสารภาพของผู้ถูกจับเพราะตัวเองได้กระทำความผิดในชั้นจับกุม จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ กระผมขออนุญาตกราบเรียนว่า วรรคท้ายเดิมในกฎหมาย วิ. อาญาไม่ได้บัญญัติไว้ แล้วตัวร่างที่ส่งมาจากทางรัฐบาลทางกระทรวงยุติธรรมครั้งแรกเลยก็ไม่มีนี้ขึ้นมา ซึ่งเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมซึ่งคำรับสารภาพแต่เดิมของผู้ถูกจับกุมนั้นจะรับฟังได้หรือไม่ได้ก็เป็นดุลพินิจของศาลที่ท่านจะรับฟัง ประกอบพยานหลักฐานอื่นๆ แต่ไม่ได้ มีข้อห้ามจำกัดไว้อย่างเช่นกรณีนี้ ผมขอกราบเรียนนิดหนึ่งถ้าเขียนกฎหมายไว้ในลักษณะนี้จะมีการขัดกันเองในตัวอื่น เพราะว่าผ่านมาท่านคงจะเห็นผมขอยกตัวอย่างแค่ 2 มาตราเองที่ผ่านมาแล้วคงจะเห็นในมาตรา 83 ก็ดี มีถ้อยคำว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิจะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ แล้วถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้มีการรองรับไว้เบื้องต้นอยู่แล้วในมาตราอื่นว่าถ้อยคำผู้ถูกจับให้การก็สามารถใช้เป็นหลักฐานได้ รวมทั้งมาตรา 84 คาดว่าใน (2) ก็มีถ้อยคำนี้เช่นเดียวกันผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ แล้วถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจจะใช้เป็นหลักฐานได้ในการพิจารณาคดีได้ เพราะฉะนั้นก็จะมี การขัดกันเองเมื่อมาถึงตรงนี้ว่า พอมาถึงตรงนี้ก็กลับกลายเป็นว่ารับฟังไม่ได้เหตุผลหนึ่งก็คือขัดกันเองในตัวถ้อยคำระหว่างมาตราต่างๆ กัน

อันที่ 2 เมื่อเรามีการพิจารณาการแก้ไข วิ. อาญาครั้งนี้ได้มีแนวทางที่จะให้สำเนาบันทึกการจับกุม เรา กำลังจะแก้ไขจุดนี้ เพราะฉะนั้นผู้ถูกจับกุมนี้ยอมได้หลักฐานแล้วว่า คำให้การของตนเองนั้นชั้นจับกุมเป็นอย่างไร เขามีอยู่แล้วเขาไม่เสียสิทธิเขาได้ความเป็นธรรม แล้วมีข้อมูลชัดเจนอยู่แล้ว รวมทั้งการที่แก้ไขเมื่อได้รับฟังพยานหลักฐานค่อนข้างกว้างเกินไป ผมเข้าใจว่าผู้ที่ประสังค์จะแก้ครั้งนี้หวังว่าไม่ต้องการให้จำเลยหรือผู้ถูกจับกุมนั้นถูกลงโทษ เอาหลักฐานมารับฟัง แต่การบอกรับฟังไม่ได้เลยค่อนข้างจะขยายความเกินไป บางครั้งถ้อยคำที่เขาให้การจับกุมนั้นมีถ้อยคำไปถึงบุคคลอื่นที่ร่วมกระทำความผิดหรือกระทำความผิดด้วยกัน ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักฐานได้ด้วยก็ควรจะรับฟังได้ตามสมควร ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งท่านจะรับฟังประกอบ

พยานหลักฐานอื่นๆ คัดไปทั้งหมดคงจะกว้างเกินไป เพราะทางปฏิบัติทุกวันนี้ผมเข้าใจว่าทางผู้พิพากษาทุกท่าน ท่านคงจะใช้ดุลพินิจรับฟังตรงนี้แล้วรับฟังคำให้การในชั้นการจับกุมมาลงโทษ และลดโทษให้จำเลยได้ด้วยซ้ำไป ในกรณีบางครั้งนี้ท่านจับกุมแล้ว แต่ตอนหลังมีต่อสู้อคดี แล้วท่านก็เมตตาหากเห็นว่าในชั้นจับกุมเอามาฟังเป็นประโยชน์และลงโทษได้ ก็ยังลดโทษให้เพราะฉะนั้นทุกๆ ไป หลักการนี้ก็คือ ควรจะให้ศาลท่านใช้ดุลพินิจในการรับฟังคำให้การในชั้นจับกุมว่าจะรับฟังได้หรือไม่ได้ประกอบกับพยานหลักฐานอื่นๆ ในคดี แต่ว่ามิใช่ปิดกั้นเลย โดยที่ห้ามรับฟังทั้งหมด ผมกราบเรียนว่า อาจจะให้มีการแก้ไขบททวนในส่วนวรรคท้ายของมาตรา 84 นี้อีกครั้งหนึ่งขอพระคุณครับ

ประธาน : ผมฟังท่านชาญณรงค์อีกนิดหนึ่ง ขึ้นมาได้อย่างไรตรงนี้

นายชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ : กราบเรียนท่านประธานฯ ครับ อันนี้มีการแปรญัตติในชั้นกรรมาธิการสภาผู้แทนฯ คือเรื่องเป็นอย่างไร ท่านก็บอกว่าส่วนใหญ่ก็คือเป็นภาพในอดีตว่ารับสารภาพเรื่อย แล้วมาบอกว่าศาลนี้ชอบเอาอันนี้ไปเขียนในคำพิพากษาว่ารับสารภาพชั้นจับกุมโดยตลอด ก็ได้กราบเรียนท่านว่าจริงๆ แล้วผลอย่างนี้มีอยู่แล้วในหลักเกณฑ์เรื่องพยานหลักฐาน เพราะคำรับสารภาพใดที่เกิดจากการข่มขู่อะไรต่างๆ นานานี้ คือ 1. ฟังไม่ได้อยู่แล้วถ้ามีข้อเท็จจริงอย่างนั้น แต่ท่านก็บอกว่าไม่เชิงข้อเท็จจริงพิสูจน์ยากเราเรียนว่าจริงๆ แล้วการรับฟังคำรับสารภาพของศาลก็ไม่ได้รับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมเป็นยุติ แต่ส่วนใหญ่ที่ฟังเราไปดูเป็นพยานประกอบทั้งนั้น เป็นตัวประกอบสำหรับการเพิ่มน้ำหนัก ซึ่งศาลทั้งคดีแล้วลงแนวๆ ถึงมาอ้างในสิ่งนี้ไม่มีคำพิพากษาใดที่จู่ๆ ที่ขึ้นมาว่า คำสารภาพในชั้นจับกุมแล้วลงโทษก็ขึ้นไปไม่ได้ แต่ท่านก็บอกว่าต้องเขียนแล้วผมไม่ได้ค้านได้อะไร คือเพียงแต่เราบอกว่าเนื้อหาคำรับสารภาพมีหลายอย่างไม่ได้มีอย่างเดียว อย่างเช่น ท่านรับว่าเอาอาวุธปืนไปซ่อนที่นั่นที่นั่นยาเสพติดอยู่ที่นั่นที่นั่น อย่างนั้นเดียวจะฟังไม่ได้ หรือคำรับสารภาพบางทีศาลเอาไปใช้เป็นคุณกับผู้ต้องหาหรือรับสารภาพจริงๆ 1 ใน 3 อย่างนี้ในที่สุดพยายามปรับกัน จนกระทั่งบอกว่าเอาเฉพาะคำรับสารภาพว่าตนเองได้กระทำความผิดเท่านั้นที่รับฟังไม่ได้ในที่สุดก็ออกมาเป็นอย่างนี้ ท่านจะเห็นว่า เป็นถ้อยคำที่เขียนด้วยความพยายามว่า คำรับ สารภาพก็ฟังไม่ได้เฉพาะรับว่าผมทำผิด รับอย่างอื่นหรือเอาไปใช้เป็นประโยชน์ได้หมดท่านก็ว่าอย่างนั้นคือที่มาของร่างครับ

พันตำรวจเอก สุรพงษ์ ใฝ่นวล : กราบเรียนท่านประธานฯ ครับ ผมไปอยู่คณะกรรมการสภาวิชาชีพนี้เลยทำให้เสียเวลาไป เสียค่ามาตรา 78 ผมแปรญัตติปรากฏว่าผ่านไปแล้ว ขอขอบคุณที่ได้ท้วงติงผมเห็นด้วยกับมาตรา 84 วรรคท้ายต้องตัดทิ้งทั้งหมดทั้งมาตราให้เป็นดุลพินิจของศาลเหตุผลก็คือว่า ผมยกตัวอย่างคดีหนึ่ง นายตำรวจคนหนึ่งได้แก้ไขสอบสวนไม่ตรงกับคำที่ผู้ต้องหาสารภาพในชั้นจับกุม คดีมีอยู่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจไปตรวจค้นยาเสพติด ปรากฏว่าระหว่างล้อมตรวจค้นเข้าไปในบ้าน โยนทิ้งทางหน้าต่าง ตำรวจก็เลยตามเอาไปที่ โยนทิ้งไปยึดมาได้ ก็บันทึกไว้ในการจับกุมว่า ในขณะที่จับกุมนี้ได้ตรวจค้นผู้ต้องหาฯ โยนห่อกระดาดชิ้นหนึ่งไปทางหน้าต่างจึงได้ตาม ไปตรวจค้นแก้คูก็ปรากฏว่าเป็นยาเสพติดจำนวนเท่านั้นเม็ดเท่านั้นเม็ด ผลที่สุดพนักงานสอบสวนเขาสอบอย่างไรครับ สอบว่าขณะตรวจค้นนี้พบยาเสพติดที่บริเวณก่อหิ้งข้างบ้าน ไม่ได้พุดถึงพฤติกรรมที่โยนออกไปเลย สอบไปอย่างนั้นแล้วก็ลูกน้องสอบเอาความจริงนายเวลาสอบสวนบางทีทุจริต ขณะนี้ นายตำรวจคนนั้นถูกออกจากราชการและถูกดำเนินคดีอาญา เหตุเกิดที่อำเภอหนองระแงง เพราะฉะนั้นคำรับของผู้ต้องหาในชั้นจับกุมในคดีนี้ทางวินัยเขาใช้เป็นหลักฐานได้ทางอาญาเขาใช้เป็นหลักฐานได้ เรื่องนี้เนื่องจากคดียาเสพติดนี้ต้องรายงานผลการจับกุมมายัง บช. พส. เขาก็ตามไปสอบสวน พยานทั้งหมดก็ปรากฏข้อเท็จจริงตามนั้น

และผู้ต้องหากลับซัดทอดอีกพนักงานสอบสวนได้เงินไปเพราะว่าเทคนิคการสอบสวนปรากฏว่าจ่ายเงินให้พนักงานสอบสวนให้เจ้าของคดีไปเท่าไรๆ ตรงกับที่คนจับกุมเขายืนยัน อันนี้คือตัวอย่างให้เห็นคำรับในชั้นจับกุมมีความหมาย อันนั้นประการที่ 1

ประการที่ 2 ผู้จับกุมถ้าหากจับกุมในลักษณะบันทึกว่า เขาจะรับสารภาพตลอดข้อหาเฉยๆ เขาไม่วาง ไม่มีรายละเอียดหรือกรับ ก็มีรายละเอียดว่ารับสารภาพนี้จะพาดพิงไปอย่างไรสมเหตุสมผลอย่างไรจะปรากฏ ถ้าผู้จับกุมมีความขยันจะบันทึกละเอียดแต่ถ้าเจ็ที่เกี่ยวข้องรับสารภาพสั้นๆ ถ้าเขียนแค่นี้ไม่มีประโยชน์อะไร แล้วในการบันทึกการจับกุมนั้น โดยปกติตอนท้ายนี้ อนึ่งในการจับกุมนี้เจ้าพนักงานเขาต้องป้องกันมิให้ทำลายทรัพย์สิน มิได้ทำร้ายร่างกายข่มขู่บังคับอะไรทั้งสิ้น แสดงความบริสุทธิ์ก่อน บริสุทธิ์ หลังการตรวจค้นเขาจะเขียนไว้ ถ้าหากว่าใช้ไม่ได้ก็จะมีผลต่อผู้จับกุมในลักษณะว่าเอ๊ะ โคนฟ้องง่ายเหลือเกินไม่ควรเขียนทั้งข้อความนี้ไปเลย ดัดข้อความนี้ไปเพราะให้เป็นดุลพินิจของศาลพนักงานสอบสวนไม่ต้องมาสอบรายละเอียด เพราะว่าจริงตามที่ในชั้นจับกุมหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงหรือคลาดเคลื่อนจากที่จับกุม เขาก็มีรายละเอียดอีกทีหนึ่งเพราะพนักงานสอบสวนมีเวลากว่า ผู้จับกุมเขียนรับๆ โดยปกติการจับกุมต้องบันทึกในที่เกิดเหตุในที่จับกุมได้วันแต่มีเหตุจำเป็นที่เวลากลางคืน หรือมีเหตุวุ่นวายบันทึกไม่ได้มีคนมาขอ มีคนมาวิ่งอะไรแล้วแต่ต้องรีบไปโรงพัก โดยเร็วเขาจะบันทึกที่สถานีตำรวจก็ต้องมีรายละเอียดว่า ทำไม่ถึงบันทึกที่สถานีตำรวจ อันนั้นจำเป็นผมคิดว่าควรตัดทิ้งขอบคุณครับ

พลตำรวจตรี อำพล งามจิตร : ขอบคุณท่านประธานฯ ครับ ความจริงสิทธิของผู้ต้องหาที่เราแก้ๆ กันมาเกือบทั้งนั้นสิทธิของผู้ต้องหา เราคำนึงถึงใหม่ครับสิทธิของผู้เสียหาย ความรู้สึกของผู้เสียหายเราก็นึงบ้างใหม่ครับ ยกตัวอย่างอย่างกรณีอย่างนี้ สมมุติว่าผมเป็นคนร้ายฆ่าลูกชายของนายศรีตาย ยิงตายไปทั้งอันอันนายเป็นนายตำรวจมาจับผม ผมรับสารภาพว่าผมได้ยิงนี้ตาย ลูกชายเขาตาย พ่อเขาเห็นด้วยบันทึกนี้ตำรวจก็จับผมก็ได้บันทึกไป อย่างนี้รับฟังได้ใหม่ครับ ท่านจะเขียนกฎหมายว่าอย่างนี้รับฟังไม่ได้หรือครับ หรือกรณีอย่างอื่นยิงเขาตายผมก็นำไปสืบไม่ได้ ปีนมาขณะนั้นนำไปรับสารภาพเอาปืนมาให้อีกได้ของกลาง อย่างนี้เรารับฟังไม่ได้หรือครับเขียนกฎหมายว่ารับฟังไม่ได้ แล้วพ่อสิทธิของผู้เสียหายของผู้เป็นพ่อรู้สึกอย่างไรครับ พอไปถึงรับฟังไม่ได้ ท่านอย่าห่วงเลยครับว่าคู่มือมันศาลมากเกินไป พอพูดอย่างนี้ศาลเชื่อท่านรับสารภาพอย่างนี้ดังที่ท่านได้พูดว่า ต้องมีหลายกรณีที่จะมาถึงนี้มีเหตุผลอย่างนั้นถึงอันนี้มาประกอบหลายๆ เท่านั้นเอง ท่านลองหลักฐานมาประกอบรับสารภาพอย่างไร หลักฐานก็ไม่ลงเราอย่าไปมองว่า ตำรวจนี้เลวชั่วหมดเพราะตำรวจฟอร์มตำรวจมาหลอกน้อยครับ อย่างที่เราประสບอยู่เสมอคือ เซอร์แอนเหมือนคำพิพากษาฎีกา อะไร ก็เซอร์แอนตำรวจน้อยครับ ในชีวิตตำรวจผมมาไม่เคยทำเลยครับ เพราะฉะนั้นการมองอะไรต้องมองหลายฝ่าย มองผู้เสียหายด้วยมองผู้ต้องหาด้วยที่ผมพูดนี้หมายความว่า อีกหน่ยกล่าวตอนแรก ผมกับประชาชนถ้าถูกอย่างนี้ลูกท่านถูกยิงตาย ถูกจับรับสารภาพรักษาการไม่ได้เพราะกฎหมายบัญญัติ ท่านกับผมไปบัญญัติไว้เอาอันนั้นผมเห็นควรที่จะตัดเถอะครับ เพราะว่าสิทธิของผู้ต้องหาผมมากครับ ขอบคุณครับ

ประธาน : ท่านว่าอย่างไรครับนายกสภาทนายครับ

นายศักดิ์ กอแสงเรือง : ผมคิดว่าในเรื่องของสภาผู้แทนฯ เพิ่มตรงนี้เข้ามาก็คงจะพิจารณาอย่างนี้ครับว่า ถ้าคำรับสารภาพก็ควรจะเป็นคำสารภาพชั้นสอบสวนที่ให้ต่อพนักงานสอบสวนหลังจากที่ได้ทราบสิทธิ ได้แจ้งสิทธิได้ปรึกษาทนายแล้วได้สอบปากคำต่อหน้าทนายความหรือผู้ไว้วางใจแล้ว ถ้าคำรับสารภาพอย่างนั้นก็คงฟังได้สนิทใจ เพราะฉะนั้นในขั้นตอนของการถูกจับนี้ ก็อาจจะมีข้อระแวง ผมคิดว่าสภาผู้แทนฯ ในฐานะที่ได้

สัมผัสกับประชาชนจำนวนมาก ผมคิดว่าตรงนี้เป็นข้อห่วงใยการจับกุมที่ไม่ถูกต้องหรือคำรับสารภาพที่เกิดจากไม่ได้เกิดความสมัครใจจริงๆ ก็เลยตัดตรงนี้ออกไป เขียนตรงนี้ไว้ให้ชัดเจน ถ้าหากว่าเป็นความประสงค์อย่างนั้น เป็นเหตุการณ์อย่างนั้น คำรับสารภาพจริงๆ นี้ควรจะเป็นคำรับสารภาพในชั้นสอบสวนต่อหน้าพนักงานสอบสวน เป็นที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้ว ในหลักการผมเห็นด้วยกับการที่มีข้อความ ส่วนนี้อยู่คำสารภาพที่สมบูรณ์ในชั้นสอบสวนก็ยังสามารถรับสารภาพได้อยู่ ถ้าเขาทำผิดจริงนี่อย่างไรก็ตามในชั้นสอบสวนก็ควรรับสารภาพอยู่อย่างเดิม ผมมีความเห็นอย่างนั้นครับ

ประธาน : เชิญครับ

ร้อยตรี อำนาจ ไทยานนท์ : ท่านประธานฯ ครับ ผมไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับเท่าไร ฟังดูเหมือนกับจะก้าวล่วงเกินไปในการพิจารณาคดี ซึ่งมาเขียนนำไปอย่างนี้แล้วจะตั้งศาลมีไว้ทำไม

ข้อที่ 2 ถูกแม้ว่าในชั้นการจับกุมผู้ต้องหาจะรับสารภาพ แต่ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาจะให้ถ้อยคำอย่างไรก็ได้ อีก ตอนนั้นยังมีโอกาสไม่มีใครในชั้นสอบสวนมีทนายก็ได้ อะไรก็ดีให้ความกระจ่างชี้แนะ เพราะฉะนั้น โอกาสที่จะปฏิเสธจากการจับกุมจะเป็นการปฏิเสธอย่างมีเหตุมีผล แล้วก็น่าฟังด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้วไม่ต้องเขียนอย่างแบบที่ใช้อยู่ปัจจุบันนั้นก็เพียงพอในดุลพินิจที่จะพิจารณา ได้อยู่แล้วที่ไม่ต้องมาสนับสนุนมาช่วยผู้ต้องหาถึงขนาดนี้ ขอบคุณครับ

ประธาน : ศาล ผู้ว่าฯ ดำรวจครับ

พันตำรวจเอก สุรพงษ์ ใฝ่นวล : ท่านประธานฯ ครับ คือหลักของการเขียนกฎหมายนี้เรามอง 2 ด้าน แต่จะมองว่าเป็นตำรวจจะเป็นอย่างนั้นเพียงแต่มีประสบการณ์ การทำงานเวลาไม่คิดสิ่งไม่ไปรกศาล ถ้าไม่ผิด แต่ถ้าผิดนี้ก็ว่ากันอีกเรื่องหนึ่งคำรับสารภาพในชั้นจับกุม ถ้ามีเหตุมีผลใช้ได้ แต่ผมบอกแล้วรับลอยๆ ไม่มีใครฟังหรือครับ รับสารภาพไม่มีรายละเอียดในการกระทำความผิด เขาไม่ใช่เพราะฉะนั้นผมคิดว่าการจับกุมผมจับกุมผู้ต้องหาเมื่อย่าตัวในขณะที่ผมไปที่เกิดเหตุผมยังไม่ได้เป็นพนักงานสอบสวนเพื่อรับผิดชอบ ผู้รับผิดชอบ สวส. ผมไปเขารับสารภาพในขณะที่ซักถามที่โรงเรียนว่าใช้ใคร จากคำรับสารภาพเขาที่ผมไปเอาคนที่เขาขัดทอดไปผู้ต้องหาอีกคนหนึ่งก็รับอีก ผมต้องการเอาปิ่นที่ยิงตัวตายนี้อยู่ที่ไหนก็ตามไปงมที่บ่อก็ได้อีก ฟังไหมครับอย่างนี้แล้วผมเอามาส่งมอบให้พนักงานสอบสวนคือ สวส. ดำเนินการสอบสวนว่าผมได้จับมาอย่างนี้ แล้วก็สอบผมชี้ผู้ต้องหาทั้งหมด ปิ่นที่ได้ผู้ต้องหาที่พูดผมจะรู้หรือครับว่าอยู่ในบ่อ เมื่อย่าตัวตายในเวลากลางคืน ถามว่าคนเห็นไหมไม่มี นอกจากคำรับ แล้วผมไปสอบสวนอีก ถ้าเด็กสอบคงจะนึกว่าขัดทอดซ่อมอะไรทำนองนั้นก็ขอให้ตัดคุ้มครองทั้งผู้เสียหาย คือคุ้มครองในเรื่องของหลักของการรักษาความสงบ เรียบร้อยของบ้านเมือง คือที่เรียกว่าใครคอนโทรล จับหลักคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนี้เราให้พอดีๆ อย่างถึงเอียงถึงคุ้มครองมากครับ

ประธาน : อันนี้ผมกาะบาดแดงไว้เป็นปัญหาเป็นเรื่องสำคัญในเบื้องต้นท่านเลขฯ มีอะไรครับ

นายจิตรนรา นวรัตน์ : ผมไม่มีอะไรเพิ่มเติมเพียงแต่เรียนในข้อเท็จจริงนิดหนึ่งว่า จากประสบการณ์ที่ทำคดีนี้ถ้อยคำหรือรายละเอียดต่างๆ ในบันทึกจับกุมที่เป็นคำรับสารภาพนี้ ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้รับสารภาพนี้ใกล้ชิดกว่าที่จับกุมไม่มีเวลาที่จะแต่งข้อเท็จจริงเท่าไร ส่วนใหญ่จะเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาจริงๆ แต่ภายหลังแล้วเมื่อมีเวลาขึ้นมาสอบสวนภายหลัง บางทีเบี่ยงเบนไปประสบการณ์ที่ผ่านมาคือ ข้อเท็จจริงบันทึกจับกุมใกล้ชิด แล้วถูกต้องความเป็นจริงมากที่สุด เพราะฉะนั้นน่าจะเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยาน

ตรงนี้ คำให้การตรงนี้ไม่ควรจะตัดออกไปเลย เพราะฉะนั้นขออนุญาตเรียนเสนอความเห็น ว่า ขอให้ตัดวรรคท้ายนี้ออกไป ขอให้คงไว้เหมือนเดิมตามกฎหมายที่ใช้อยู่เดิม ขอบพระคุณครับ

นายทองใบ ทองเปาะ : ท่านประธานฯ ครับ ผมเห็นด้วยกับท่านสัก เพราะฉะนั้นถือว่าการรับสารภาพชั้นจับกุมนี้เป็นการจะจริงอย่างท่านอัยการอย่างท่านสุรพงษ์ว่า คือตอนจับกุมก็บันทึกไป แต่ว่ามีข้อสังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่าระหว่างที่จับกุมนั้น ผู้ต้องหาขังไม่ได้ใช้สิทธิที่เขาอยู่ตามกฎหมายที่เรารับรองในมาตรา 7 ทวิก็ดี มาตรา 83 ก็ดี ท่านอาจจะได้ความจริงตรงนั้น แต่ว่าเขายังไม่ใช้สิทธิตรงนั้น ผู้ต้องหาจะรับไปอะไรก็ได้ แต่ก็เห็นว่าเกิดถูกละหุกเขาอาจจะรับไป โดยที่ยังไม่ใช้สิทธิตามมาตรา 7 หรือมาตรา 83 ถ้าเรามาทำเชิงอันนั้นต่อ ผมนั่งคิดถ้าจะมารับฟังเลยที่เดียวก็จะเป็นอย่างท่านสุรพงษ์กับท่านอัยการว่า แต่ว่าเรามาดู 226 พยานหลักฐานที่เกิดตรงนั้นจะเกิดขึ้นมาอย่างไร เวลาพิจารณาตาม 266 เช่นเดียวกัน แต่อันนี้ดูเด็ดขาดจริง บอกว่าไม่รับฟังก็รุนแรงเกินไป แต่ว่าถ้ามาคิดมาต่ออีกว่า แล้วต่อมาผู้ต้องหาที่มาให้การอีกครั้งหนึ่งในชั้นสอบสวน จึงชั้นสอบสวนก็จะออกมาโดยละเอียดเขาปฏิเสธคำให้การชั้นสอบสวน ทำการเบื้องต้นเท่านั้นที่ปฏิเสธตรงนี้ แต่ถ้าเราสอบสวนเกิดรับสารภาพขึ้นมาชั้นนี้ก็ยังอยู่ ผมว่าตรงนี้ก็เพื่อจะป้องกันเท่านั้นเอง ถ้าอยากเป็นที่แล้วๆ มาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาผมไม่ทราบว่า ท่าน ส.ส. ท่านจะคิดอย่างไร แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมาชั้นนี้เองจากจากความจำเก่าๆ ที่เกิดขึ้นมา มักจะเกิดจากทันทีแล้วใส่ตรงนี้ไว้เสีย แต่ไม่ได้ปฏิเสธไว้ทีเดียว เพราะว่าถ้าหากต่อมามีพยานหลักฐานที่ดีกว่าศาลก็ต้องฟังตรงนั้น เพราะว่าศาลก็ต้องมาใช้ตาม 226 เหมือนกัน เช่น ถ้าเขาบอกว่า ที่ผมรับสารภาพชั้นจับกุมเพราะอะไร เพราะผมไม่รับก็ตาย เกิดมาตรงนั้นก็จะว่าอย่างไร ผมคิดเหมือนกันว่า ถ้าเราจะมาใช้ตรงนี้ ผู้ต้องหาชั้นสอบสวนจะต้องกระทำได้ แต่ฟังหลักฐานผมมานั่งเกี้ยวว่า ฟังเป็นหลักฐานได้ หากเกิดต่อไปตาม 226 ที่ว่านี้ผมมานั่งคิด แต่ผมไม่แน่ใจที่เราคิดนี้ คือแทนที่รับฟังมิได้ไม่เอา พยานหลักฐานคุณจะได้รับฟังได้ หากว่าต่อไปอีก แต่ผมไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปได้หรือเปล่า คือมิไม่เอารับฟังพยานหลักฐานได้เหมือนกัน แต่คงไม่ถูกเจตนาธรรมของ ส.ส. เขาเหมือนกัน ผมมานั่งคิดอยู่ตรงนี้ครับ

นายธนาวุฒิ สัจจ์ทอง : ขออนุญาตครับ วรรคท้ายนี้ผมร่วมอยู่กับ ส.ส. ด้วยผมไม่เห็นด้วยเลย เพราะจริงๆ บอกว่า โดยมีเหตุผลเกรงใจว่าในชั้นจับกุมมีการรับสารภาพกับผู้ถูกจับนี้เป็นการบังคับ หรือเป็นการหลอกให้หรือให้ข่มขู่ผู้ถูกจับ รับสารภาพเพื่อให้ทำคดีง่ายขึ้น โดยคิดว่าตำรวจจะเป็นลักษณะเช่นนั้นอยู่ตลอดเวลาจริงๆ แล้วถ้าบอกตรงนี้เป็นพยานหลักฐานไม่ได้ผมถามว่า ถ้าผมไปบังคับเป็นเจ้าพนักงานสอบสวนไปบังคับชั้นสอบสวนอย่างนี้ฟังได้ใช่ไหมครับ จริงๆ แล้วก็คือหลักๆ ตามเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นถ้อยคำ ซึ่งรัฐธรรมนูญก็วางหลักไว้แล้วว่า ถ้าข่มขู่หลอกลวงหรือบังคับก็รับฟังไม่ได้ ไม่ว่าจะป็นกรณีใดก็ตาม เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเริ่มชั้นไหน ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาก็รับฟังไม่ได้อยู่ตลอดเวลา แต่พอมายื่นตรงนี้ไว้ 1. เขียนกลายล่วงล้ำดุลพินิจของศาล 2. เขียนลักษณะนี้ก็ไม่ได้แก้ปัญหาอะไรที่จะเกิดขึ้นท้ายที่สุด 3. ผิดที่ตรงนี้ไม่ใช่หมวดพยานหลักฐานเป็นหมวดเรื่องการจับกุมไม่ได้เป็นเรื่องรับฟังได้มิได้ พยานหลักฐานนี้เป็นพยานหลักฐานหรือไม่ใช่เลย เพราะฉะนั้นด้วย 3 เหตุผลนี้ผมไม่เห็นด้วยที่จะเขียนไว้ เพราะว่าโดยหลักการปกติของเรื่องพยานหลักฐาน หรือพยานถ้อยคำมีอยู่แล้วรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยซ้ำไปเขียนเช่นนี้ไม่ได้มีประโยชน์อะไรในความเห็นของผมครับ

พันตำรวจเอก สุรพงษ์ ใฝ่นวล : เรียนท่านประธานฯ ครับ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนผมยกตัวอย่างคดีลักทรัพย์ตั้งเขมร วันเกิดเหตุตำรวจสายตรวจผมตามรถคันหนึ่งไปด่านของทหารพรานเขตอำเภอบ้านกรวด ต่อกับ

เขมร ห่างจากชายแดนประมาณ 3 กิโลเมตร ช่วงนั้นเกิดการปะทะคนร้ายตายไปคนหนึ่ง ตำรวจจับยึดรถได้ 3 คัน กำลังจะจ่อไม่เกิน 3 กิโลเมตร แต่ปรากฏว่าทำไมมีคนร้ายอยู่คนเดียวรถ 3 คัน ผมก็ไปให้ตำรวจช่วยกันระดมไร้อ้อยในป่าล้อม แล้วไล่สกัดดูใช้เวลาานานใกล้เที่ยงพบชายคนหนึ่งเดินไม้แกว่งทำไม่รู้ไม่ชี้ ผมก็มาตรวจสอบผมซักถามปรากฏว่าเป็นคนปราจีนฯ คือรีบสอบถามก็ปรากฏว่ารับสารภาพหมด กระบวนการเขาสั่งมาจากเขมร แล้วลักลอบขนเข้ากรุงเทพฯ ลักเสร็จก็ไปส่งที่อำเภอนางรองบ้านทุ่งแสงจะมีอีกชุดหนึ่งมารับไปต่อชุดนี้ที่หนีต่อ ถึงชายแดนพอถึงชายแดนนี้มีคนขับรถของเขมรคนหนึ่งมารับต่อตรงชายแดนนั้นเมื่อส่งไปแล้วเขาจะรับ เขามาด้วยคนหนึ่งแล้วจะมีรับอีกไปส่งผ่านด่านทหารพราน โดยจ่ายเงินให้กับทหารจึงผ่านด่านได้ ทั้งหมดมารับเขามาด้วยผลทั้งสิ้น ถ้าไม่ฟังก็ไม่ได้ ถ้าเราไม่ฟังในการจับกุมพอมายังโรงพยาบาลมีทำงานเป็นเครือข่ายเป็นองค์กรมีเป็นทอดๆ จะมีคนแนะนำ คำพวกนี้จะใช้ไม่ได้เลย ขอบขอบคุณครับ

ประธาน : ผ่านไปแล้วครับ เสียงข้างมากให้ตัดออกเชิญต่อเลยครับอีกมาตราหนึ่ง

นางสาวอนรรฆวี คำภูมิ : มาตรา 20 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 84/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84/1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำ ผู้ถูกจับมาส่งนั้นจะปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราว หรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยมีหมายของศาลให้รับดำเนินการตามมาตรา 64 และในกรณีที่ต้องส่งผู้ถูกจับไปยังศาล แต่ไม่อาจส่งไปได้ในขณะนั้นเนื่องจากเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจปล่อย ผู้ถูกจับชั่วคราวหรือควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้จนกว่าจะถึงเวลาศาลเปิดทำการ

นายทองใบ ทองเปาะ : มีไหมครับ ท่านสุรพงษ์ครับ

พันตำรวจเอก สุรพงษ์ ใฝ่นวล : ขอดำเนินคดีหนึ่งครับทางอัยการ คดีที่จับรถโดยประมาทเป็นเหตุ ให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายสาหัสนี้ โทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี คดีขึ้นศาลแขวง แต่ในขณะนั้นผู้เสียหายนอนรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล จับผู้ต้องหามาได้ ผู้ต้องหาได้รับสารภาพก็ต้องฟ้องศาล แต่ทางอัยการบอกร้องแพทย์ เพราะศาลต้องรอใบแพทย์ก่อนกรณีเช่นนี้ ก็เอาใบแพทย์ฯ ก็ลงความเห็นไว้ว่า รักษาไม่เกิน 50 วัน 30 วัน อะไรแล้วแต่ปรากฏว่าต่อมาเกิดตายขึ้นหลังจากศาลตัดสินแล้วนี้ กรณีเช่นนี้มาตรานี้จะเกี่ยวข้องในกรณีที่มีการควบคุมของผู้ต้องหา กรณีที่เป็นศาลแขวง พนักงานสอบสวนเขาควบคุมตัวประเภทที่เสี่ยงทาง 2 แพร่ง ถ้าตายเป็นศาลจังหวัด ศาลอาญาแต่ถ้าไม่ตายบาดเจ็บสาหัสเป็นศาลแขวง ถามว่ามีช่องแบ่งอย่างไรครับ

พันตำรวจเอก สุรพงษ์ ใฝ่นวล : คือผลจะควบคุมแบบไหนครับ คือจะฟ้องไปเดี๋ยวต่อมาตาย กลายเป็นศาลจังหวัดอีกแล้ว คือถ้าทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนทุกวันนี้สอบข้อเท็จจริง ถ้าพนักงานสอบสวนเก่งๆ สอบข้อเท็จจริง คือยังไม่ตั้งข้อหาปล่อยผู้ต้องหาไปก่อนดูอาการว่าตายหรือไม่ตาย รอสักระยะหนึ่งก่อนดูผู้เสียหายว่าตายหรือไม่ตาย ส่วนผู้ต้องหานั้นยังไม่ควบคุมยังไม่แจ้งข้อหาทั้งสิ้น แต่สอบข้อเท็จจริงไปก่อน ในลักษณะดูว่าจะเข้าศาล ไหนใช้เวลา กรณีเช่นนี้เสี่ยงถ้าผู้ต้องหาหนี ผู้เสียหายร้องเรียนอีกตำรวจอยู่ทำไมถึงไม่จับกุมจะมีปัญหาอย่างนี้ครับ

นายชาญณรงค์ ปราณจิตต์ : ความจริงทางท่านอัยการน่าจะตอบได้ดีกว่าผม คือเรื่องนี้เป็นปัญหาในเรื่องของระยะเวลาดำเนินคดี ซึ่งอย่างแขวงเขาบอกว่า ถ้าผู้ต้องหาได้รับสารภาพต้องเอาตัวมาเลยต้องฟ้องเลยไม่ต้องสอบสวน แต่ถ้าเกิดว่าไม่รับสารภาพจะต้องฟ้องฝากขังคือทราบเรียนว่าเป็นเรื่องของระยะเวลา ถ้าดำเนินการในระยะเวลา ถ้าดำเนินการในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้วข้อเท็จจริงปรากฏเช่นไรก็ต้องดำเนินการไปตามนั้น

คือเราไม่สามารถที่จะแบกคดีรอไว้จนกว่าจะเห็นผลสุดท้าย ผมคิดว่าทางตำรวจก็คงทำไม่ได้ กฎหมายกำหนดระยะเวลาอย่างไรก็ต้องทำ พอถึงเวลานั้นต้องฟ้องก็ต้องฟ้อง แต่ฟ้องตอนนั้นเขาตายหรือยัง ถ้ายังไม่ตายก็ต้องเป็นสาเหตุ ข้อเท็จจริงผมทราบเรียนว่าก็คงเป็นอย่างนี้คือศาลเองไม่ค่อยจะได้รับการทราบข้อมูลพวกนี้ครับ คือ เห็นฟ้องแล้ว พอท่านฟ้องอันไหนศาลก็ตัดสินไปตามเรื่อง ฟ้องว่าตายศาลก็ตัดสินไปตามเรื่องเป็นอย่างนี้ครับ แต่ผมเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญคือเรื่องระยะเวลาการดำเนินคดี

พันตำรวจเอก สุรพงศ์ ใฝ่นวล : คือบาดแผลของผู้เสียหายนี้ อาการของผู้เสียหายเป็นดุลพินิจในการลงโทษของศาล แต่แพทย์ไม่สามารถที่จะออกใบแพทย์รับรองได้ว่าสาเหตุขนาดไหนพิจารณาตลอดชีวิตหรือไม่ หรือสาเหตุเกินกว่า 20 กว่าวันต่อไปบาดแผลยังไม่ถึงที่สุดอาจจะต้องตัดแขน ตัดขาหรือไม่ก็ยังไม่ทราบขณะนี้ยังอยู่ใน ICU แต่ผู้ต้องหารับสารภาพแล้ว นี่คือนโยบายในทางปฏิบัติก็อยากให้เห็นในขั้นนี้เสียเลยว่าจะทำอย่างไร

นายทองใบ ทองเปาด์ : กฤษฎีกาจะว่าอย่างไรครับ

นายธนาวุฒิ สังข์ทอง : ขออนุญาตครับ คงไม่มีอะไรเพิ่มเติมความจริงแล้วอย่างที่คุณชาญณรงค์ชี้แจง เพราะว่าลักษณะอย่างนี้เป็นเรื่องของข้อเท็จจริงแล้ววิธีการดำเนินการตามกฎหมายก็ต้องดูข้อเท็จจริงในขณะนั้นว่าเป็นอย่างใด ส่วนข้อเท็จจริงต่อไปจะเปลี่ยนเป็นอย่างใดทำให้อำนาจหน้าที่หรือโทษที่จะต้องลงหรือการพิจารณาอำนาจของศาลอยู่ในเขตอำนาจของศาลหรือไม่ก็ต้องอยู่ในเวลาที่ข้อเท็จจริงนั้นเกิดหรือการกระทำนั้นเกิดขึ้น ถ้าข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปศาลก็มีอำนาจอยู่แล้ว สมมุติว่าเดิมอยู่ในศาลแขวง แต่พอข้อเท็จจริงออกมาผลของแพทย์ออกมาว่าเป็นสาเหตุต้องไปขึ้นศาลจังหวัด ศาลก็มีอำนาจที่จะส่งดุลพินิจที่จะโอนคดีไปที่ศาลจังหวัดได้อยู่ ไม่ใช่ปัญหาเพียงแต่ว่าอยู่ที่ข้อเท็จจริงวันนั้น เพราะว่าผู้ที่ปฏิบัติต้องปฏิบัติตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นเสร็จแล้ว ในระยะเวลาที่เกิดขึ้นข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งการ โดยดุลพินิจของศาลได้อยู่แล้ว

พันตำรวจเอก สุรพงศ์ ใฝ่นวล : ข้อเท็จจริงยังไม่ยุติ แพทย์ยังไม่ออกใบรับรองได้ อันที่ 2 ในการรักษาต่อไปนี้อาจจะต้องตัดแขน ตัวยาว อาจจะต้องตายในอนาคต ตัดขาแล้วปรากฏทนายพิชิตบาดแผลไม่ไหวหรือเสียเลือดมากอะไรก็แล้วแต่แพทย์ไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้ตายได้ กรณีเช่นนี้ผมว่าศาลจะตัดสินไปโดยข้อเท็จจริงในทางบาดแผลยังไม่ยุติ ผมว่ากระทำไม่ได้และอัยการไม่เอาเค็ดขาด รับรองว่าไม่กล้าต้องมีใบแพทย์รับรองมาก่อน แต่แพทย์ก็บอกว่าง่ายไม่จบ แล้วจะขังแบบไหน ผลที่สุดไม่ว่าจะขังในทางแพ่งหรืออาญาหมดอำนาจในการควบคุมแล้ว นี่คือนโยบายที่เป็นปัญหาอยู่อยากจะทำให้ทำให้สมบูรณ์ในครั้งนี้

นายทองใบ ทองเปาด์ : ท่านสุรพงศ์มีความเห็นว่าจะแก้มาตรานี้อย่างไร หรือเปล่า หรือเป็นแต่เพียงว่าตั้งข้อสังเกตหลายๆ จะเสนอได้ไหมครับ จะได้ว่าเอาอย่างไร ไม่เอาอย่างไร เพราะอย่างไรก็ยังไม่รู้

พันตำรวจเอก สุรพงศ์ ใฝ่นวล : ขอผมไปทบทวนดูอีกทีครับ

ประธาน : มาตรา 19 แก้ไขมาตรา 84 ท่านสักบอกเสียงข้างน้อยขอสงวนไว้ ถามท่านอื่นมีใครขอสงวนหรือเปล่าเจ้าหน้าที่ถามท่านอื่นด้วยนะครับท่านทองใบสงวนไว้ด้วยใช่ไหม

นายทองใบ ทองเปาด์ : ใช่ครับ

ประธาน : โอ.เค. ครับ ท่านทองใบกับท่านสักขอสงวน แล้วถามท่านอื่นด้วยนะครับ เชิญต่อไปครับ

นายทองใบ ทองเปาด์ : มาตรา 84/1 ท่านสุรพงศ์จะไปคิดก่อนครับ อันนี้ขอแขวนไว้ก่อนแล้วก็จะหยุดพักรับประทานอาหาร เพราะตรงนี้มีร่างกฎหมายเหลืออยู่หลายมาตรา เราก็เลยขอรับกวเวลาของท่าน

ประชุมต่อตอนบ่ายด้วยครับ และวันพรุ่งนี้ก็เหมือนกันนะครับ แต่ถ้าเราไปเร็วก็คงจะยกเลิกภาระนี้ได้รับ แต่
วันนี้และพรุ่งนี้ ขอก่อนครับ ขอพักรับประทานอาหารก่อนครับ

พักการประชุมเวลา 12.05 นาฬิกา

ภาคผนวก

6

ตัวอย่างหมายจับของประเทศไทย

หมายจับ

ที่/2548

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลจังหวัดแม่สอด

วันที่ _____ เดือน _____ พุทธศักราช _____

ความอาญา

ผู้ร้อง

หมาย ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สอด

ถึง _____

ด้วย _____

ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน _____

เพราะฉะนั้นให้ท่านจับตัว

เชื้อชาติ	สัญชาติ	อาชีพ
อยู่บ้านเลขที่	หมู่ที่	ถนน
ครอบครัว/ซอย	ใกล้เคียง	ตำบล/แขวง
อำเภอ/เขต	จังหวัด	โทรศัพท์
ไปส่งที่	ภายในอายุความ	ปี
นับแต่วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____	เพื่อจะได้ดำเนินการตามกฎหมาย	
แต่ไม่เกินวันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____		

ผู้พิพากษา

หมายเหตุ:- ให้ระบุชื่อ หรือรูปพรรณ และแนบคำหารูปพรรณผู้กระทำความผิดไป พร้อมกับหมายนี้ด้วย

หมายจับ

ที่/2548

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลจังหวัดแม่สอด

วันที่ เดือน เมษายน พุทธศักราช 2548

ความอาญา

พนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สอด

ผู้ร้อง

หมาย ผู้กักกับการสถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สอด

ถึง

ด้วย

ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน ร่วมกันรับคนงานต่างด้าวซึ่ง ไม่มีใบอนุญาตเข้าทำงาน และ รู้ว่าคนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร โดยผิดกฎหมาย ให้ที่พักอาศัย ช่วยซ่อนเร้นหรือช่วยด้วยประการใดๆ เพื่อให้คนต่างด้าวนั้นพ้นจากการจับกุม

เพราะฉะนั้นให้ท่านจับตัว

เชื้อชาติ	ไทย	สัญชาติ	ไทย	อาชีพ	ค้าขาย
อยู่บ้านเลขที่	668/4	หมู่ที่		ถนน	อินทรี
ครอบครัว/ซอย	-	ใกล้เคียง	-	ตำบล/แขวง	แม่สอด
อำเภอ/เขต	แม่สอด	จังหวัด	ตาก	โทรศัพท์	-
ไปส่งที่	สถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก		ภายในอายุความ	10	ปี
นับแต่วันที่	20	เดือน	กุมภาพันธ์	พ.ศ.	2548 เพื่อจะได้ดำเนินการตามกฎหมาย
แต่ไม่เกินวันที่	20	เดือน	กุมภาพันธ์	พ.ศ.	2558

ผู้พิพากษา

หมายเหตุ:- ให้ระบุชื่อ หรือรูปพรรณ และแนบคำหารูปพรรณผู้กระทำความผิดไป พร้อมกับหมายนี้ด้วย

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

คำเชิญรูปพรรณผู้กระทำผิดคดี

รูปถ่าย

(เดิมข้อความในช่องว่าง และภาพเครื่องหมาย ใน หน้าข้อความที่ต้องการให้มากกว่า 1 รายการ)

ส่วนราชการ สถานีตำรวจ/แผนก กก. บก

หมายจับที่ คดีอาญาที่

วัน เดือน ปี ที่ส่งรายงาน

ฐานความผิด

วันเดือนปี เวลา และสถานที่เกิดเหตุ

วันขาดอาญาหรือกำหนดล่วงละเมิดในการลงอาญา

ชื่อนามสกุล (ภาษาไทย) เพศ ชาย หญิง

ชื่อนามสกุล (ภาษาอังกฤษตามหนังสือเดินทาง)

เลขประจำตัวประชาชน-บัตรประจำตัวข้าราชการ-พนักงานองค์การของรัฐ/ใบสำคัญประจำตัวคนต่างสัญชาติหนังสือเดินทาง

บัตรประจำตัวประชาชน เลขที่

ชื่ออื่น ชื่อสกุลอื่น

วัน เดือน ปีเกิด เชื้อชาติ สัญชาติ

ประวัติ

ชื่อนามสกุลบิดา ที่อยู่

ชื่อนามสกุลมารดา ที่อยู่

ชื่อนามสกุลสามี/ภรรยา ที่อยู่

ญาติ/เพื่อนสนิท

อาชีพ

สถานที่ทำงาน

ที่อยู่ครั้งสุดท้าย

ภูมิลำเนาเดิม

แหล่งที่ไปเป็นประจำ

กลุ่มหรือแก๊งค์ที่มีส่วน

รายชื่อบุคคลในกลุ่ม

คำเชิญรูปพรรณ สูง ประมาณ ช.ม. น้ำหนัก กก. หมู่โลหิต

รูปร่าง สูง สั้น เตี้ย ต่ำตัน ยาว ผอม

อื่นๆ

ผิว ขาว ขาวเหลือง ดำ ดำแดง ดกกระ ละเอียด

อื่นๆ

รูปร่าง กลม รูปร่าง สามเหลี่ยม แผลมหลิม

อื่นๆ

ผม กึ่ง แสกกลาง เสย เส้นผมตรง เป็นคลื่น หัก

ผมฟู หนา บาง ดำ ขาว หงอก

หงอกประปราย แดง ทอง

อื่นๆ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ตำหนิรูปพรรณผู้กระทำความผิด

(เติมข้อความในช่องว่าง และกาเครื่องหมาย ใน หน้าข้อความที่ต้องการให้มากกว่า 1 รายการ)

ส่วนราชการ สถานีตำรวจ/แผนก ภูธรอำเภอแม่สอด กก. นก. ...จ.จว.ตาก

หมายเลขที่ 72548 ศลืออายุที่ 360 / 2548

วัน เดือน ปี ที่ส่งรายงาน

ฐานความผิด ... ร่วมกันรับคนงานค้างค้ำซึ่งไม่มีใบอนุญาตเข้าทำงาน และ ... รู้ว่าคนค้างค้ำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยผิดกฎหมาย ให้ที่พักอาศัย

ชั่วคราวก่อนรับหรือช่วยเหลือประการใดๆ เพื่อให้คนค้างค้ำพ้นจากการจับกุม

วันเดือนปี เวลา และสถานที่เกิดเหตุ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548 เวลา 14.50 น. ที่ตำบลแม่สอด อําเภอแม่สอด จังหวัดตาก

วันขาดอาชญาหรือกำหนดส่งเลขในการลงอาญา วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2558

ชื่อนามสกุล (ภาษาไทย) เพศ ชาย หญิง

ชื่อนามสกุล (ภาษาอังกฤษตามหนังสือเดินทาง)

เลขประจำตัวประชาชน-บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ - พนักงานองค์การของรัฐ/ใบสำคัญประจำตัวคนค้างค้ำว่าหนังสือเดินทาง

บัตรประจำตัวประชาชน เลขที่ 3-1699-00336-79-1

ชื่ออื่น ชื่อสกุลอื่น

วัน เดือน ปีเกิด พ.ศ. 2495 เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย

ประวัติ

ชื่อนามสกุลบิดา ที่อยู่

ชื่อนามสกุลมารดา ที่อยู่

ชื่อนามสกุลสามี/ภรรยา ที่อยู่ - 668/4 ถ.อินทรีสีี อ.แม่สอด อ.แม่สอด จ.ตาก

ญาติ/เพื่อนสนิท

อาชีพ

สถานที่ทำงาน

ที่อยู่ครั้งสุดท้าย บ้านเลขที่ 668/4 ถ.อินทรีสีี อ.แม่สอด อ.แม่สอด จ.ตาก

ภูมิลำเนาเดิม

แหล่งที่ไปเป็นประจำ

ถู่หรือแกงค์ที่มีตัวตน

รายชื่อบุคคลในกลุ่ม

ตำหนิรูปพรรณ	สูง ประมาณ 165	ช.ม. น้ำหนัก	ไม่ทราบ	กก. หมู่โกทิด โอ		
รูปร่าง	☐ สูง	☐ สั้นทัด	☐ เตี้ย	☐ ลำสัน	☐ อ้วน	☐ ผอม
	☐ อื่นๆ					
ผิว	☐ ขาว	☐ ขาวเหลือง	☐ ดำ	☐ ดำแดง	☐ คดกระ	☐ ละเอือด
	☐ อื่นๆ					
รูปร่าง	☐ กลม	☐ รูปร่าง		☐ สามเหลี่ยม	☐ แผลมหลัง	
	☐ อื่นๆ					
ผม	☐ เป็	☐ แสกกลาง	☐ เสย	☐ เส้นผมตรง	☐ เป็นคลื่น	☐ หัก
	☐ ผมฟู	☐ หนา	☐ บาง	☐ ดำ	☐ ขาว	☐ หงอก
	☐ หงอกประปราย	☐ แดง	☐ ทอง			
	☐ อื่นๆ					

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายธนา แสงพิทักษ์
วันเดือนปีเกิด	22 กุมภาพันธ์ 2515
วุฒิการศึกษา	
ระดับมัธยมศึกษา	โรงเรียนทวีธาภิเศก
ระดับปริญญาตรี	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2533	กองปลูสัตว์สัมพันธ์ กรมปลูสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
พ.ศ. 2541	สำนักงานนิรันตร์และเพื่อนทนายความ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2543	สำนักงานกิจประสานทนายความ จังหวัดภูเก็ต
พ.ศ. 2545	บริษัท ไพร์ม แอสโซซิเอท อินเตอร์เนชันแนล จำกัด